

19568

T. C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YENİÇAĞ TARİHİ ANABİLİM DALI

HIKÂYET-İ AZİMET-İ SEFER-İ KANDİYE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nuri ADIYEKE

DANIŞMAN : Doç. Dr. Zeki ARIKAN

~~Y.E.~~ YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İZMİR - 1988

İÇİNDEKİLER

Önsöz

Giriş.....	I - XV
Notlar.....	XVI - XX
Metin.....	1 - 78
Notlar.....	79 - 95
Sözlük.....	96 - 99
Bibliyografya.....	100 - 103
Yer ve Kişi Adları Dizini.....	104 - 109

Metnin Fotokopisi

Ö N S Ö Z

Eski dünyanın merkezi olan Akdeniz, ilkçağdan itibaren dünya ticaretinin odak noktasını oluşturmuştur. Büyük imparatorluklar için Akdeniz'e hakim olmak, dünyaya egemen olmak anlamına gelmektedir. Coğrafi keşiflerle Akdeniz, eski önemini kaybetmeğe başlamıştır. Fakat Akdeniz'e kıyıları olan ülkeler için hayat sahası olma özelliğini korumuştur. XV. yüzyıldan itibaren denizlere açılan Osmanlı İmparatorluğu, Ege adalarını ve arkasından Kıbrıs'ı fethetmiştir. Ege'de ve Akdeniz'de egemenlik kurmaya çalışan Osmanlı İmparatorluğu, bu iki denizin kesişme noktasında olan Girit Adası'nı XVII. yüzyılın ikinci yarısına kadar alamamıştır. Ticari öneminin yanı sıra stratejik açıdan Girit Adası, Adalar Denizi'nin en önemli noktasıdır. Bu adaya sahip olan Venedikliler'in, Çanakkale Boğazı'nı kontrol etmesi, Osmanlı İmparatorluğu için önemli bir tehlike idi. Osmanlı Devleti bütün Kuzey Afrika kıyılarında egemen olduğu için, Girit Adası doğu-batı Akdeniz arasında adeta bir çıbanbaşı idi. Adanın fethine 1644'te başlanmış ve uzun bir süre sonra 1669 yılında tamamlanmıştır.

Adanın fethi, döneminin belge, kronik ve kaynaklarında ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Bunun yanı sıra doğrudan doğruya Fazıl Ahmed Paşa'nın Kandiye Seferi'ni konu alan fetihnameler de yazılmıştır. Biz bunlardan İzmir Milli Kütüphanesi'nde, yazarı belli olmayan Kandiye Seferi'ni tez konusu olarak seçmiş bulunuyoruz. Amacımız, bu konuda kısa bir bilgi verip eseri tanıtmak ve metni de yeni harflerle sunmaktır. Böylece, XVII. yüzyılın önemli kaynaklarından birinin gün ışığına çıkacağını umuyoruz.

Çalışmalarım sırasında beni yönlendiren ve yardımlarını e-

sirgemeyen danışmanım Sayın Doç. Dr. Zeki ARIKAN'a, ve o çok değerli zamanlarından hiç kıskanmadan bana ayıran Sayın Öğr. Gör. Aydoğan DEMİR'e, destek ve yardımlarını gördüğüm tüm hocalarıma da teşekkür etmeyi borç bilirim. Çalışmalarında bana yardım eden ve metni daktilo eden nişanlım, Sayın Arş. Gör. Nükhet BİRİK'e de şükranlarımı belirtmek isterim.

İZMİR-1988



G İ R İ Ő

İstanbul'un fethinden sonra, Osmanlı İmparatorluğu bir deniz devleti olma yolunda önemli adımlar atmaya başlamıştı. Osmanlı İmparatorluğu böylece XV. yüzyılın ikinci yarısı ile Akdeniz'de önemli bir güç haline gelmiştir, Fatih Sultan Mehmed önce, Ege Denizi hakimiyeti için önemli bir konumda olan Mora'yı almıştır.(1458) 1462 tarihinde Midilli'nin fethi ve 1479'da Eğriboz Adası'nın Venedikliler'den alınması ile Osmanlı İmparatorluğu, Ege Denizi'nde tam bir egemenlik kurmuştur. Böylelikle Osmanlı İmparatorluğu adeta Akdeniz'in hakimi olan Venedikliler ve St. Jean Şövalyeleri ile karşı karşıya geliyordu. Böylece, Akdeniz'de bir egemenlik mücadelesi başlamıştı. Osmanlı İmparatorluğu'nun Suriye ve Mısır'ı feth etmesi (1516-17) ve bunu takip eden yıllarda Cezayir, Tunus gibi Kuzey Afrika topraklarının Osmanlı İmparatorluğu'na katılması Venedikliler'i daha fazla kuşkulandırmış ve Akdeniz egemenliği için mücadele gittikçe şiddetlenmiştir. Bu mücadelede kilit noktalar Rodos, Kıbrıs ve Girit adaları idi. Rodos Adası'nın Anadolu topraklarına çok yakın olması açısından, bu ada ilk hedef olarak görülüyordu. Hatta Yavuz Sultan Selim saltanatının son yıllarında şövalyeleri buradan atmak için büyük bir donanma hazırlığına giriştiyse de ömrü yetmemiştir. Yerine geçen oğlu Süleyman babasının başlattığı işi tamamladı. Altı aylık bir kuşatmadan sonra, Aralık 1522'de Rodos kalesi alındı.¹ Türk topraklarına katılan Rodos, bir sancak yapmaya elverişli olmadığından Midilli sancığına bağlandı. Burada Türk egemenliği sağlandı.²

XVI. yüzyılda Barbaros Hayrettin Paşa, Turgut Reis, Piri Reis gibi büyük Türk denizcileri, Türk Denizciliği'ne yepyeni ufuklar açan gelişmenin belli başlı mimarları olmuşlardır. 1538'de Türk

donanmasının bir Haçlı donanmasını Preveze'de yenmesinden sonra, 1565 yılında Malta Adası kuşatıldı. Fakat adanın stratejik konumu ve şövalyelerin dışarıdan destek almaları bu seferin başarıya ulaşmasına engel olmuştur. Osmanlı Devleti, bir kaç yıl sonra da doğu Akdeniz için önemli bir merkez olan Kıbrıs Adası'na yöneldi.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Akdeniz'deki faaliyetleri, Venedikliler'i fevkalade telaşa düşürmüştü. Ada yoğun bir şekilde tahkim edilmeye başlandı. Akdeniz ticaret yolunun merkezini oluşturan Kıbrıs Adası'nın alınması, Osmanlı İmparatorluğu için bir mecburiyet idi. Zigetvar Savaşı'ndan sonra Avusturya ile yapılan antlaşma, doğuda İran ile dostça münasebetler, Osmanlı İmparatorluğu'nun Kıbrıs sorununa eğilmesine ortam hazırlamıştır. Bunun üzerine Venedikliler Papa vasıtası ile büyük devletlerden yardım istediler. Fakat kendilerine İspanya'dan başka yardımcı bulamamışlardır.

Kıbrıs'ı üs olarak kullanan Malta ve Venedik korsanlarının, İstanbul'dan Mısır ve Suriye'ye giden gemilere saldırımları, zaten gündemde olan Kıbrıs seferinin başlamasını çabuklaştırmıştır. 1570 Mayıs'ında İstanbul'dan hareket eden donanmadan başka, Anadolu sipahileri de karadan sevk edilip Fenike'den adaya geçirilmiştir. Eylül ayında Lefkoşa ve ertesi yıl da (Ağustos 1571) Magosa alınmıştır.

Fetihden sonra dernal adada tahrir yapılmış,³ daha sonraki yıllarda adanın imarı için adaya müslüman halk göçürülmüştür.⁴

Rodos ve Kıbrıs adalarını alan Osmanlı İmparatorluğu iki önemli noktada denetimi sağladı. Ancak Akdeniz egemenliğinin tam sağlanabilmesi için en önemli nokta olan Girit Adası'nın feth edilmesi zorunlu idi.⁵ Cemal Tükin'in deyimi ile "daha İstanbul'un fet-

hi sırasında Venedik'in şarktaki nüfuzu ile beraber, Girit Adası'nın da mukadderatı kapalı bir şekilde belli olmaya başlamıştı."⁶ Ne var ki bunun için Osmanlı Devleti'nin bir yüzyıl kadar beklemesi gerekiyordu.

Coğrafi konum olarak Girit, doğu ve batı Akdeniz'in kesiştiği bir noktada yer almaktadır. Adalar denizinin en büyük adasıdır. Yüz ölçümü 8618 kilometrekare, doğu-batı doğrultusunda uzunluğu 260-270 kilometre ve kuzey-güney doğrultusunda genişliği 10-15 kilometredir. Ada batıdan doğuya sıra dağlar ile ikiye bölünmüştür. Önemli yerleşim merkezleri kuzeyde yer almaktadır. Bunlar sırasıyla Hanya, Suda, Resmo ve Kandiye şehirleridir.⁷

Arkeolojik kazılar, Girit'te M.Ö. 4. binden itibaren bir medeniyetin geliştiğini ortaya koymaktadır. 2. binde, Mısır'ın da etkisi ile parlak bir kültür ve teşkilata sahip olan Girit M.Ö. 1400 yılında Yunan egemenliğine girdi. Daha sonra dünya egemenliği peşinde koşan Roma, ilkçağ dünyasının merkezi olan Akdeniz'de stratejik bir öneme sahip olan Girit Adası için M.Ö. 69 yılından itibaren fetih hareketlerine girişti. Bir Roma vilayeti haline gelen Girit Adası, büyük Roma İmparatorluğu'nun taksimi sırasında Doğu Roma İmparatorluğu'na kalmıştır.⁸

VII. yüzyıldan itibaren adaya yoğun Arap akınları yapılmıştır. 825-26 tarihinden sonra adanın Araplar'ın eline geçtiğini görüyoruz. Arap egemenliği 960 yılına dek sürecek, bu yıldan sonra adanın tekrar Bizans Devleti'ne bağlandığını göreceğiz.⁹

VIII. yüzyıl başındaki dördüncü Haçlı Seferi sırasında Girit'in bu kez Venedikliler'in eline geçtiği görülmektedir. Ada dört buçuk yüzyıldan fazla Venedik egemenliğinde kalmıştır. Adaya

Venedik'den bir vali atanırdı. Ada, dört bölgeye ayrılmıştı. Venedik den bir kısım halk buraya göç ettirilmişti. Bu yeni sömürgeciler da-da ziyade şehirlere, ovalara, köy ve çiftliklere yerleştirildiler. Toprak başlıca üç kısma ayrıldı. Birincisi, cumhuriyetin hizmetle-ri için müsadere edilen arazi idi. İkincisi, katolik kilisesine ay-rılan toprak, üçüncüsü ise anavatandan getirilen göçmenlere tahsis edilmişti. Böylelikle adada katı bir sömürge yönetimi kurulmuş oldu. Bütün şehirlerin savunma sistemlerinin sağlamlaştırılmasından başka adanın iç kısmında da müstahkem kaleler inşa edildi.¹⁰ Yönetimin ağır baskısının yanı sıra, ağır bir kilise baskısı da vücuda gelmişti. Bu ağır baskı karşısında yerli halkın sık sık ayaklandığı bilinmek-tedir.¹¹ Yerli halkın Ortodoks olmasına ve Rumca konuşmasına rağmen diğer Ege adalarında olduğu gibi Girit Adası'nda da İtalyan kültü-rünün ve Katolikliğin izleri kaldı.¹²

XIV. yüzyıldan itibaren Ege Denizi'nde kendini hissettiren Türk derya beyleri, bir müddet sonra Girit önlerinde görülmüştür. XV. ve XVI. yüzyıllarda yoğun deniz faaliyetleri içinde, Girit Ada-sı'nın bazı şehirleri Osmanlı denizcilerince bir kaç kez yağmalan-mıştır. Kıbrıs'ın Türkler'in eline geçmesi ile Venedikliler, bu a-dayı daha çok tahkim etmeye başladılar. Çünkü Kıbrıs'ın elden çıkma-sı ile Venedik'in doğudaki nüfuzu devam ettirmesi ancak Girit'in elde kalmasına bağlı idi.¹³ "Zaten Girit Adası'na sahip olmak için yapılan savaş ortaçağ boyunca -hatta daha sonraları- doğu Akdeniz'de üstünlük sağlama mücadelesi ile adeta aynı anlama gelmiştir."¹⁴

Belirtilmesi gereken bir başka nokta da ilkçağlardan beri Akdeniz'deki korsanlık faaliyetlerinde Kıbrıs ve Girit adalarının önemli birer üs olduklarıdır. Her iki ada da korsanlara hem barınak

hem de gasp edilen malların antrepoları idi. Şüphesiz bu korsanlık faaliyetlerinin Osmanlı ticaretine ve Haç yollarına vurduğu darbe düşünülürse bu korsanlığın bertaraf edilmesinin Osmanlı İmparatorluğu için ne kadar önemli olduğu kendiliğinden anlaşılır.

Akdeniz'de sürekli bir egemenlik kurmaya çalışan Osmanlı Devleti'nin, Girit Adası'nı ancak XVII. yüzyılda ele geçirmeye çalışması üzerinde durulması gereken bir konudur. Ancak bu durum, Osmanlı İmparatorluğu'nun Girit'e yönelik bir politikasının olmadığı anlamında gelmez. Girit seferinin bu kadar gecikmesini, Girit'in, Osmanlı İmparatorluğu için önemini iyi açıklayan Tuki'nin " Osmanlı İmparatorluğu'nun komşularına olan güvensizliği " şeklinde açıklaması¹⁵ yeterli değildir. Şüphesiz olay çok geniş bir perspektiften incelenmelidir. İmparatorlukta XVI. yüzyılın ikinci yarısında başlayan önemli sorunlar devlette büyük yaralar açmıştır. Hızla artan nüfus ve bu nüfus artışının yanı sıra dünya ekonomisine paralel değişen iktisadi konjüktür büyük pahalılıkları, tahıl kıtlığını meydana getirmiştir. Paralelinde bütün Akdeniz dünyasında kendini gösteren ayaklanmaların benzeri, Osmanlı İmparatorluğu'nda da yaşanmıştır. Bu ayaklanmaların baskısı ile köylünün toprağı bırakması ve benzeri sorunlarla üretimdeki hatırı sayılır azalma ülke ekonomisine büyük bir darbe vurmuştur. Bütçe açıkları ve para ayarındaki büyük bozulmalar enflasyonist bir ekonomi doğurmuştur. Merkezi sistemdeki bozukluklar hızla artmaktadır. Yönetimin 'Paşa Kapısı' na kayması, adalet sisteminin bozulması ve hepsinden önemlisi, rüşvetin artması bu çürümeyi pekiştirmiştir. Taşra yöneticilerinin merkez ile olan bozuk ilişkileri zaman zaman onların merkeze baş kaldırmalarını doğurmuştur. Bunun yanı sıra kapıkulu ordusunun sık

sık başkaldırmaları bir kararsızlık ve güvensizlik ortamını yaratmıştır.¹⁶

İçdeki bu olumsuzlukların yanı sıra, oldukça genişleyen Osmanlı İmparatorluğu artık doğal sınırlarına erişmiştir. Doğuda güçlü bir İran, batıda ise güçlü bir Avusturya Osmanlı İmparatorluğu'nun ilerlemesine bir engel olduğu gibi, bu ülkelerle sürekli çatışma da eksik olmuyordu. İşte bu olumsuz gelişmeler, Akdeniz'de Osmanlı İmparatorluğu'nu sonunun ne olacağını bilmediği bir savaşa girmekten alıkoyuyor idi.

Osmanlı İmparatorluğu, Girit için XVII. yüzyılın ortalarına kadar bir şey yapamamıştır. IV. Murad devrinde bozulan Osmanlı-Venedik ilişkilerini takiben, 1644 yılında, Mısır'a gönderilen darü's-saade ağası Sünbül Ağa'nın gemisinin, Malta korsanlarınca zaptedilmesi ve Girit'e götürülmesi, Osmanlı İmparatorluğu'na Girit'e müdahale hakkı verecekti. Bu sırada dış sorunlardan uzak olan Osmanlı İmparatorluğu, Girit problemine rahatlıkla eğilebilecektir.¹⁷

Türk askerlik tarihinin çöküş devri başlarına rastlayan Girit Adası'nın fethi faaliyetleri için çok kanlı bir savaş başlamıştı.¹⁸ Bu savaşlar sırasında Girit Adası adeta Osmanlı İmparatorluğu'nun savaş talimhanesi durumuna gelmiştir.¹⁹

1645 yazında sefere çıkan Osmanlı donanması, Navarin Limanı na gelince, Girit seferine memur oldukları hatt-ı hümayun ile kendilerine bildirilmiştir.²⁰ Önce Girit'e çok yakın olan Ayatodori Adası feth olunub daha sonra 1645 Ağustos'unda Hanya şehri Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katıldı.²¹

Venedikliler Girit'i ellerinde tutmak için, Osmanlı İmparatorluğu'nun Kıbrıs'dan sonra Girit'i de zaptetmek suretiyle İtal-

ya kıyılarına ilerleyecekleri tehlikesini Avrupa'ya yaymaya çalışıyordu.²² Böylelikle Venedikliler Avrupa'dan yardım isteğinde bulunmuşlardır. Papalık tüm imkanlarıyla bu çağrıya destek oldu. Fakat otuz sene savaşlarıyla meşgul olan Avrupa, Akdeniz'in ucundaki bu olayla pek ilgilenmedi.²³ Ancak İspanya ve Fransa bu isteğe olumlu cevap verdi.

Aynı yılın sonlarında eski Budin valisi Deli Hüseyin Paşa adanın tamamını fethetmesi için serdar tayin edildi. Mora sancağı kendisine arpalık olarak verilip, mühimmat ve cephane ile adaya gönderildi.²⁴

Venedikliler buna karşılık, Çanakkale Boğazı'nı ablukaya aldılar. Böylelikle Girit'le olan ulaşım büyük bir sekteye uğramıştır. Adaya gereken yardımın gidememesi, adadaki asker arasında huzursuzluk yaratmıştır. Başarılı Venedik ablukası, İstanbul'un iagesine de bir süre engel olmuştur. Venedikliler denizdeki faaliyetlerinin yanı sıra, Bosna bölgesinden Osmanlı topraklarına girerek başka sorunlar da çıkarıyorlardı.

Adanın merkezi olan Kandiye şehri 1647 sonbaharında muhasara edildiyse de alınamadı. Çünkü Girit Adası'nın düşmesi, Kandiye şehrinin alınmasına bağlı idi. İki yıl sonra tekrar şehrin kuşatıldığını ve kuşatmanın yine sonuçsuz kaldığını görüyoruz. Kalenin alımı çok büyük bir kuvvet ve buna mukabil malzeme işi idi. Venedikliler de artık Girit Adası ile Kandiye kalesinin özdeşleştiğini kavramıştır. Bu nedenle kaleyi elinde tutabilmek için, elinden geleni yapmışlardır. İşte "Girit seferinin mukadderatı en sonunda Kandiye kalesinin mukadderatına bağlanmıştır. Girit Adası'nın, dolayısıyla Akdeniz'de deniz hakimiyetinin bir kalenin mu-

kadde ratıyla bu kadar ilgili olması ve ona bağlı kalması çok gariptir." ²⁵

Kandiye şehri, adanın Arap egemenliği döneminde kurulmuştur. Çok sağlam bir kalesi vardır. Bu sağlam surların etrafına hendekler kazılmıştır. Bunun için, Araplar bu kente el-Hendeki adını vermişlerdir. Venedikliler şehre 'Candie' adını vermişler ve şehri merkez yapmışlardır. Bu isim öylesine benimsenmiştir ki bir çok Avrupa dilinde, adanın tamamına 'Candie' denilmiştir. ²⁶ Bu şehir adanın merkezi olduğu için öbür kalelerden defalarca daha büyük ve zamanın en dehşetli ve en mükemmel vasıtalarıyla tahkim edilmiştir. ²⁷

1656 yılında vezir-i azam olan Köprülü Mehmed Paşa, ilk iş olarak, Venedik'i Çanakkale'den uzaklaştırarak, İstanbul'a yıllarca korku salan ablukayı yarmayı başarmıştır. Fakat iç sorunlar ve İran ve Macaristan ile olan problemler devletin Girit meselesine eğilmesine engel oldu. Vezir-i azamın bir müddet sonra ölmesi (1661) ile yerine geçen Köprülü Fazıl Ahmed Paşa dönemi, Girit meselesi için bir dönüm noktası olmuştur. Vezir-i azam iç ve dış sorunları mümkün mertebe tasviye ettikten ve Avusturya seferinin sonuçlanmasından sonra, Girit işi ile bizzat ilgilenmiştir.

1666 yılı başlarından itibaren sefer hazırlıklarına başlanmıştır. Mühimmat ve asker nakli ile vezir-i azam bizzat ilgilenmiştir. Ahmed Refik, adada askerlerin yaşesinin ada halkı vasıtasıyla temin edildiğini ileri sürmektedir. ²⁸ Mevcudu zaman zaman yüzbinleri geçen ordunun, sadece bu ada mahsulü ile beslenmesi düşünülemez. Kaldı ki çağdaş kaynaklarda bu konuda herhangi bir bilgiye de rastlanılmamaktadır. Yine aynı yazarın Türkler'in İngiliz ve Venedikliler'den malzeme tedarik ettiği iddiasını ²⁹ da ihtiyatla karşılamak

gerekir. Nitekim İngilizler'den alınan yardımın da malzeme olmadığı, gemi kiracılığı şeklinde olduğuna ilişkin kayıtlara rastlanmaktadır.³⁰ Kopası bu durumu İngilizler'in adanın yeni sahipleriyle dostluk kurmak çabalarına bağlamaktadır. Fakat unutmamak gerekir ki İngilizler XVI. yüzyılın sonlarında başlayan dostluk ve iyi ilişkiler devam ediyordu. Bu nedenle olayı kazanç amacına yönelik bir hareket olarak ele almak doğru olur sanıyoruz. Şunu da unutmamak gerekir ki İngiltere 1522'den beri Girit'de bir konsolosluk açmış bulunuyordu.³¹ Akdeniz'deki yeni durumun aleyhine dönmesini istemeyeceğini de doğal karşılamak gerekir.

Aynı yılın yazıyla başlayan yoğun bir saldırı ve öylesine kararlı bir müdafaa ile Kandiye önlerinde amansız bir savaş başladı. İki buçuk yıl süren bu kuşatmada "adem kanı değil adem canı ırmak gibi akdı."³² Bu kuşatma özellikle lağım savaşlarıyla ünlü olmuştur. Biri biri üstüne üç dört kat lağımlar yürütülmüştür.

Son ümit olarak, Avrupa'ya yardım için yeniden başvuran Venedik, özellikle Fransa'dan ilgi görmüştür. Fransızların eskiden beri Kandiye kalesinde mühendisleri olmakla beraber,³³ 1669 yazında önemli miktarda Fransız askeri de Girit Adası'na geldi. Bu yardım Osmanlı-Fransız ilişkilerini gerginleştirmiştir. Bu olay "Devlet-i Aliyye'nin dargınlığına yol açtığından, Fransız elçisinin divan-ı hümayundaki iskemlesi kaldırılmıştır."³⁴

İki buçuk yıllık muhasara sırasında, Venedik Cumhuriyeti diplomatik faaliyetleri de yoğunlaştırmıştır. Bir çok kez sultana gelen elçiler muhasaranın kaldırılması için cazip tekliflerde bulunmuşlarsa da sultan, vezir-i azamın tavsiyelerine uyarak, muhasaranın kaldırılmasına yanaşmamıştır. Sonuç olarak Venedik'in dip-

lomatik çabaları başarıya ulaşamamıştır.

Gelen yardımcı kuvvetlerin bir işe yaramaması ve diplomatik girişimlerin de sonuçsuz kalması, Venedikliler'in direncini kırmış ve kale 6 Eylül 1669 (9 Rebiü'l-ahir 1080) da teslim olmuştur. Yapılan antlaşma ile Suda, İspirlanka ve Granbosa palangaları Venedik'e bırakılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nu yirmibeş yıla yakın bir zaman oyalayan bu sorun da böylece halledilmişti. 1715 yılında Damat Ali Paşa'nın Mora Seferi sırasında bu kalelerin de Osmanlı İmparatorluğu'na katılması ile Girit bütün olarak bir Osmanlı vilayeti oldu.

Girit'in elden çıkışının, J. Demis'in de belirttiği gibi, Venedik'in çöküşünü hazırlayan önemli kayıplardan biri olarak kabul etmek gerekir.³⁵

Kandiye'nin fethinden sonra yapılan ilk iş kalenin onarımını, açılan lağım ve sığın yollarının doldurulması olmuştur.³⁶ Daha Girit savaşı başladığından beri adaya yapılan sürgün ve göçürmeler burada bir Türk nüfusunun oluşmasına ortam hazırlamıştır. Yapılan tahrir, üretim ve ticaret ile ilgili kanunname ile adada Osmanlı yönetimi kesin olarak kurulmuştur.³⁷

Ada önceleri üç sancak şeklinde teşkilatlandırılmıştır. Merkez yine Kandiye şehridir. Daha sonraki yıllarda ada dört sancağa ayrılmış, eyalet merkezi de Hanya şehri olmuştur.

Fransız ihtilalinin getirdiği milliyetçilik fikirleri ile Giritli Rumlar, bir müddet sonra Mora ayaklanmalarına katılmakta gecikmediler.³⁸ Orta-doğu'nun, Avrupalı devletlerce yeni bir arena haline gelmesi ile Girit de ' Doğu sorunu ' içindeki yerini almıştır. XX. yüzyılda ise Osmanlı İmparatorluğu için kanayan bir yara haline

gelmiştir.³⁹

İki buçuk yıla yakın süren Kandiye seferleri ile ilgili çok sayıda eser yazılmıştır. Bunların başında, Köprülü Fazıl Ahmed Paşa'nın mühürdarı olan Hasan Ağa'nın yazdığı, Cevâhirü't-Tevârih der Beyân-ı Menâkıb-ı Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa isimli eser gelir. Bu kitabın çeşitli nüshaları İstanbul ve Avrupa kütüphanelerinde bulunmaktadır.⁴⁰ Bundan başka Petihname-yi Kala-yı Kandiye, Tarih-i Girid gibi hemen hemen aynı konu çerçevesinde Girit tarihi ve Girit seferleri ile ilgili önemli sayıda yazma eser vardır. Bunların içinde Tarih-i Kandiye, Kandiye Fethi veya Sefer-i Kandiye olarak isimlendirilen bir eser tez konumuzu oluşturmaktadır.

Bu eser İzmir Milli Kütüphanesi 24/ 510 numarada kayıtlıdır. Ayrıca Ankara D.T.C.F. Ktp. Muzaffer -Ozak- dan alınan kitaplardan, Liste.2, no.107; Rieu, Brit. Mus. Ktg., s.62-63 No. Or. 1137, v.76 ; Blochet, Bibl. Nat. Suppl., No.1127, v.62 de bu eserin nüshaları olduğunu, Agah Sırrı Levent belirtmektedir.⁴¹ Babinger ise Münih Devlet Küt. Nu.93 ; ve Manchester Üniv. Küt. Lindsay Koleksiyonu Nu. 141 den başka, Paris ve Londra'daki diğer nüshaları da belirtmektedir.⁴²

Zengin 'Girit seferleri tarihi' literatürü içinde bu Sefer-i Kandiye adlı eserin yerinin ne olduğu bu değişik eserleri incelemekle anlaşılacaktır. Levent, Köprülü Ktb. Fazıl Ahmed Pş. No.214 de kayıtlı Tarih-i Muteber'in ilk sayfaları ile yazmamızın ilk sayfalarının aynı olduğuna dikkati çekiyor. Fakat eserin sonu oldukça değişiktir.⁴³ Şüphesiz birbirlerine yakın zamanlarda yazılmış olan bu eserler arasında sıkı bir benzerlik bulunmaktadır. Ancak

alıntılarının bir eserden diğerine geçerken önemli ölçüde değişikliğe uğradığı gözden kaçırılmamalıdır. Nitekim, eserimizin sonunda vezin ve kafiye bakımından oldukça bozulmuş olan, 'Türkü-yü Gazi Hüseyin Paşa' adlı şiirin Cevâhirü't-Tevârih'de bulunduğunu Uzunçarşılı bildirmektedir.⁴⁴

Sefer-i Kandiye ismini taşıyan bu eserin yazarı belli değildir. Kitap doğrudan doğruya "Makale-yi hikayet-i azimet-i sefer-i Kandiye ..." yazısıyla başlamaktadır. Metin içinde yazarının kimliğini ve görevini belirleyecek her hangi bir ipucuna rastlanmamaktadır. Eserin ne zaman yazıldığı konusu da açık değildir. Bu konuda kesin bir yargıya varmak için Ankara ve Avrupa'da bulunan yazmaları taramak gerekir.

Elimizdeki metin 1868 tarihinde istinsah edilmiştir. İstinsah eden kişi de belli değildir. İstinsah kaydı "Temmete bi-avn'ullah ve hüsn-ü tevfiika sene 1284, 15 Zi'l-kade" dir. Eser 18x11 cm. boyutlarındadır. Baştan varak 27b'ye dek 12 satır, 27b 13 satır, 28a dan itibaren ise 14 satır halinde yazılmıştır.

Metnin bütününün incelenmesinden iki farklı yazı göze çarpmakta, böylece bu eserin bir değil belki de iki kişi tarafından kopya edilmiş olabileceği ihtimali doğmaktadır. Ancak her iki müstensihin de önemli yanlışlıklara düştüğü gözden kaçmamaktadır. Birçok Arapça ve Farça kelimelerin yanlış yazıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra pek çok yerde 'ه' harfi yerine 'ق' harfi kullanılmıştır. Harflerin düşmesi, bazen yer değiştirmesi sık rastlanan bir olaydır. Bu tür hataları metin içerisinde ayrıca belirtmeğe çalıştık. Harf noktalarının bazen konulmadığı, bazen ise fazla konulması önemlidir. S.,Ş. gibi harflerin yanı sıra C., Ç., B., P. gibi sert ve yumuşak

harfler tesadüfi bir şekilde kullanılmıştır. Metnin bir yerinde ب harfi kullanılırken, aynı kelime bir başka yerde پ harfi ile yazılmıştır. Biz mümkün olduğu kadar metni yansıtmak istediğimiz için aynı kelimeyi, tıpkı metindeki gibi 'tobcu' , 'topcu' , 'topçu' gibi değişik şekillerde yazdık. Elif 'ا' harfi de düzensizce kullanılmıştır. Aynı kelime bazen elif ile bazen de elifsiz yazılmıştır. Yine metin içinde bazen 'dahi' bazen de 'dâhi' şeklinde yazdık. Nihayet karşımıza öyle kelimeler çıktı ki, sözlüklerin bizi bir yere götürmemesi ile kelimenin yanlış yazıldığı hükmüne ulaştık. Yanlış yazıldığı halde okunup metinde dipnotlarla belirtilen kelimelerin yanı sıra bazı kelimeleri aynen eski yazısı ile belirttik. Büyük bir şanssızlık incelediğimiz yazmanın Ankara'daki nüshasını kullanmamıza engel oldu. Çeşitli imkansızlıklar ise Avrupa'da bulunan nüshaların kullanımına engel olduğu için bu kelimelerin yerleri boş kaldı. Belirtilmesi gereken bir başka nokta ise aynı kelimenin çok değişik şekillerde yazılmasıdır. Örneğin 'domuz' kelimesi bir yerde طوٹوز şeklinde karşımıza gelirken (yazma, v.19a), bir başka yerde دمر şeklinde karşımıza gelmektedir.(yazma, v.21a)

Eserin dil itibarıyla sade bir anlatımı vardır. Birtakım Arapça ve Farsça tamlamaların yanı sıra oldukça eski bazı terim ve kelimeler de kullanılmıştır. Anlatımda destansı bir özellik göze çarpar. Yapılan muharebeler oldukça canlı tasvir edilmiştir. Olayların bazen oldukça abartılması bazen ise umursamaz bir tavırla geçiştirilmesi ilgi çekicidir.

Çalışma amacımız bu yazmanın bir edisyon kritik -edition critique- ini yapmak olmadığı için, yazmanın diğer nüshaları üzerinde fazlaca durmadık. Ş. Turan, Rodos seferi hakkında bir çok eser

olduğu halde bunların tenkidi bir şekilde ele alınıp değerlendirilemediğinden yakınmaktadır.⁴⁵ Bu açıdan bakınca, Girit seferiyle de ilgili oldukça zengin ve henüz işlenmemiş kaynakların olduğunu belirtmek istiyoruz. Türkçe eserlerin dışında İtalyanca ve Fransızca yazılmış ve henüz gün ışığına çıkmamış zengin kaynakların varlığını da biliyoruz.⁴⁶ Bunun yanı sıra Başbakanlık Arşivi'nde konu ile ilgili çok sayıda belge olduğu da bilinmektedir.

Başlıca üç temel kaynak bize yardımcı oldu. Bunların başında Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ni belirtmek gerekir. Evliya Çelebi'nin kendisinin de bu sefere katıldığı düşünülürse, verdiği bilgilerin ne kadar değerli olduğu anlaşılır. Gerçekten de Seyahatname'nin VIII cildinin büyük bir kısmını Kandiye seferi kapsamaktadır. Bir başka kaynağımız ise Tarih-i Raşid'dir. Eserin ilk cildinde Kandiye seferi ile ilgili kronolojik bilgiler vardır. Özellikle merkez ile olan ilişki geniş boyutlarda verilmiştir. Cildin başlarında Kandiye seferinin ahvalini beyan eden bir bölüm vardır.⁴⁷ Bu bölümde lağım-larıyla ünlü savaşta çatışmalar gün be gün anlatılmaktadır. Raşid bir vakanüvis olduğu için resmi belgeleri kullanma fırsatını bulabilmiştir. Son temel kaynağımız ise Fındıklılı Silahdar Mehmed Ağa'nın tarihidir. Silahdar, eserinin ilk cildinde Kandiye seferine büyük bir yer ayırmıştır. Kitabının bu bölümünü yazarken elimizdeki yazmanın bir nüshasını kullanmıştır. Olayların seyrinin bir çok defa aynen devam ettiği görülmektedir. Bazen cümleler de olduğu gibi alınmıştır. Yazmamızda da aktarılan hatt-ı hümayun ve telhisler Silahdar Tarihi'nde de belirtilmektedir. Silahdar, yazmamızda olduğundan çok daha fazla yazışma örneği vermektedir. Bunların bir çoğunu Raşid de teyid etmektedir. Geniş ölçüde, tanıtmaya çalıştığımız eseri kulla-

nan Silahdar yine bu konu ile ilgili başka eserleri de gözden geçirmiş olsa gerektir. Bazen Raşid'de olduğu gibi gün gün iki taraftan atılan lağım ve hunbaraların dökümü Silahdar'da da verilmektedir.

XVIII. yüzyıldan itibaren kendini gösteren Girit isyanları ile ortaya çıkan Girit ile ilgili eserler de bize yardımcı oldu. Şunu da belirtmek gerekir ki bu eserlerde Kandiye'nin fethi dönemi maalesef geniş ölçülerde ele alınamamıştır. Son olarak, konumuzla ilgili genel kitaplar da mümkün mertebe gözden geçirilmiştir.



N O T L A R

- (1) Geniş bilgi için bkz. Şerafettin Turan, "Rodos'un Zaptından Malta Muhasarasına", Kanuni Armağanı, Türk Tarih Kurumu Yayını, (1970) Ss. 47-117.
- (2) Turan, a.g.m., s.71.
- (3) Fetihten sonraki yıl hazırlanan (1572), Kıbrıs Sancağı kanunu için bkz. Ümer L. Barkan, XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları, Kanunlar, İstanbul 1943, s.348 v.d.
- (4) İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi c.III kısım.I, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1983, s.14-15
- (5) Mehmed Salahi, Girit Meselesi, Yayına hazırlayan; Münir Aktepe, İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul 1967, s.1-2 , Ebu'z-Ziya, Girit, (Bir heyet tarafından hazırlanmış, basım yeri ve yılı yok) s.51 , Tahmiscizade Mehmed Macid Efendi, Girit Hatıraları, Yayına hazırlayanlar; İ.Miroğlu, İ.Şahin, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1977, s.14
- (6) Cemal Tukin, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Girit İsyanları, 1821 Yılına Kadar Girit", Bellekten IX/ 34, s.186
- (7) Hüseyin Kami, Girit Tarihi, İstanbul 1288, s.8 v.d. , Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi c.III/ 1, s.326 , Tukin, a.g.m., s.163 v.d.
- (8) Geniş bilgi için bkz. A.Küfit Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1984.
- (9) Tukin, a.g.m., s.169-170.
- (10) Tukin, a.g.m., s.174 v.d.

- (11) Bu ayaklanmalar için bkz. Hüseyin Kami, a.g.e., s.120 v.d.
- (12) İlber Ortaylı, Türkiye İdari Yapısı, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, Ankara 1979, s.57.
- (13) Tukin, a.g.m., s.183.
- (14) Ekkehard Eickhoff, "Denizcilik Tarihinde Kandiye Muharebe-leri", Atatürk Konferansları c.II, Türk Tarih Kurumu Yayını (1970), s.149.
- (15) Tukin, a.g.m., s.188.
- (16) Bkz. Yaşar Yücel (Yayınlayan), Kitâb-ı Müstetâb, Osmanlı Devlet Düzenine Ait Metinler I, Ankara 1983.
- (17) Solakzade Mehmed Hemdemi, Tarih-i Solakzade, İstanbul 1297 s. 773 , Müneccimbaşı Derviş Ahmed, Sahaifü'l-Ahbar, Müneccimbaşı Tarihi c.III, İstanbul 1285, s.684 , Katip Çelebi, Fezleke c.II, İstanbul 1287, s.242 , Katip Çelebi, Tuhfetü'l-Kibar fî Esfari'l-Bihar c.I, Yayına hazırlayan; Orhan Şaik Gökyay, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1980, s.176 v.d. , Hüseyin Kami, a.g.e., s.204.
- (18) Tahmiscizade, a.g.e., s.33.
- (19) Mustafa Nuri Paşa, Netayicü'l-Vukuat c.I, Yayına hazırlayan; Neşet Çağatay, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1979, s.246.
- (20) Mustafa Naima, Tarih-i Naima c.IV, İstanbul 1280, s.123 , Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi c.III/ 1, s.218.
- (21) Tarih-i Naima c.IV, s.148 v.d., Fezleke c.II, s.259 v.d., Tuhfetü'l-Kibar fî Esfari'l-Bihar c.I, s.179 , Hüseyin Kami, a.g.e., s.238 v.d.
- (22) Mithat Işın, Tarihte Girit ve Türkler, Genel Kurmay Başkan

lığı Yayını, İstanbul 1945, s.34.

(23) Eickhoff, a.g.m., s.150-51.

(24) Tarih-i Naima c.IV, s.164 , Fezleke c.II, s.264 , Hüseyin Kami, a.g.e., s.267 , Uzunçarşılı, a.g.e., s.218.

(25) Yzb. Ziya ve Yzb. Rahmi, Girit Seferi, Deniz Basımevi, İstanbul 1933, s.22.

(26) Andrea Kopasi, "Girid", Mecmua-yı Ebu'z-Ziya c.8, (1318), s.1491, Ayrıca geniş bilgi için bkz. Silahdar Mehmed Ağa, Silahdar Tarihi c.I, Yayına hazırlayan; Ahmed Refik, Türk Tarihi Encümeni Külliyyatı, İstanbul 1928, s.538 v.d. , Hüseyin Kami, a.g.e., s.32 v.d.

(27) Orhan Fuad Köprülü, "Usta-zâde Yunus Bey'in Meçhul Kalmaş Bir Makalesi; Bektaşiliğin Girid'de İntişarı", Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi Sayı.8-9, s.42.

(28) Ahmed Refik, Köprülüler, İstanbul 1331, s.48.

(29) Ahmed Refik, a.g.e., s.50 not.2.

(30) Mustafa Nuri Paşa, a.g.e., s.318.

(31) Andrea Kopasi, a.g.m., s.1424.

(32) Evliya Çelebi, Seyahatname c.VIII, Türk Tarih Encümeni Külliyyatı, İstanbul 1928, s.412.

(33) Silahdar Tarihi c.I, s.436.

(34) Mustafa Nuri Paşa, a.g.e., s.317.

(35) Juchereu de Saint Denis, l'Historie de l'Empire Ottoman c.I

s. 156, Zikreden; Cemal Tukin, a.g.m., s.193, not.112.

(36) Seyahatname, c.VIII, s.475 v.d. ve s.500 v.d.

(37) Türkler Kandiye'nin fethinden önce adada Osmanlı egemenliğini kurmaya başlamışlardır. İzmirli bir Rum olan Nikos Stavriniadis Girit'deki kâdı defterlerini yayınlamıştır. Stavriniadis, bu defterleri 1657 tarihinden başlatmaktadır. (Adnan Ekşigil, "Girit Kâdı Defterleri", Tarih ve Toplum c.VIII s.43 (1987)) Daha önceleri Türk tarihçisine duyurulan bu defterler (Eşref Sencer Kuşçubaşı, Tarih Konuşuyor c.I, Sayı.3 (1964)) Girit'teki Türk egemenliğinin kurulması açısından çok önemlidir.

Kandiye'nin fethinden hemen sonra, bir kanunname hazırlanmıştır. (1670 tarihli Kandiye Kanunnamesi için bkz. Barkan, a.g.e., s.350 v.d.)

(38) Mübahat Kütükoğlu, "Yunan İsyanı Sırasında Anadolu ve Adalar Rumlarının Tutumları ve Sonuçları", Üçüncü Askeri Tarih Semineri, Türk-Yunan İlişkileri, (1986), s.139-140.

(39) Bu ayaklanmalar için şu eserlere bakılabilir. Hüseyin Kami (Hanyevi), a.g.e., Hüseyin Nesimi-Mehmed Behçet, Girid Hailesi, Hanyaya 1313 , Vecihi ve Rüfekası, Musavver Tarih-i Harb, İstanbul 1315, Kavurzade İbrahim Reşad, Girid Tarihi, ? , 1317 , Hüseyin Hıfzı, Girid Vekayii, İstanbul 1326, Ali Haydar Emir, 1866-1869 Girit İhtilali, İstanbul 1931, Keneth Bourne, "İngiltere ve Girit İsyanı", (Çev. Yuluğ Tekin Kurat), Tarih Araştırmaları Dergisi, c.I, (1963), Cemal Tukin, a.g.m., İdris Bostan, "Girid'e Dair Bir Layiha", Türk-lük Araştırmaları Dergisi, Sayı.2 (1987), Mehmed Salahi, a.g.e., Tahmiscizade Mehmed Macid Efendi, a.g.e.

(40) Agâh Sırrı Levent, Gazavatnameler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavatnamesi, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1959, s.120.

(41) Levent, a.g.e., s.124.

- (42) Franz Babinger, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri, (Çeviren; Coşkun Üçok), Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1982, s.240.
- (43) Levent, a.g.e., s.123.
- (44) Bkz. Aşağıda s.95, not.65.
- (45) Turan, a.g.m., s.48, not.4.
- (46) Eickhoff, adı geçen makalesinde İtalyanca ve Fransızca bu eserlerden özetmektedir.
- (47) Raşid, Tarih-i Raşid c.I, s. 164 v.d.

Makâle-yi hikâyet-i 'azîmet-i sefer-i Kandiye berây-ı merhûm vezîr-i â'zam Köprülü-zâde Ahmed Pâşâ gâzi ve mücâhid fi-sebîl'ullah Köprülü-zâde vezîr-i â'zam ve serdâr-ı ekrem Fâzıl Ahmed Pâşâ hazretleri Engürüs cihâdından 'avdet ve rikâb-ı hümâyûna yüz sürdükdän sonra pâd-şâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinin dergâh-ı saltanat-medârlarından Kandiye seferine izin ve icâzet ricâ eyleyüb nusretlü pâd-şâhım devlet-i Nemçe nin ahvâli murâd üzre görüldü lakin Venedik keferesinden dahi intikâm alınmak ve Kandiye kal'ası feth olunmağa sa'y ve ihtimâm oluna ola ki (1b) cenâb-ı bâri te'âla hazret-i celle şânuhu ol kal'ayı feth ve teshîr idüb zahmetinden ümmet-i Muhammedi halâs ide bunca senedir ki saltanat-ı âl-i 'Osmân bayâğı velvele virdi ve dillerde dâstân olub heman pâd-şâhımın yümn ü himmet ve du'â-yı hayırları ile bu mesâlihi görmek gerekdir didikde pâd-şâh-ı 'âlem-penâh hazretleri dahi izin virüb andan levâzım-ı seferiyye [ye] mübâşeret olundu ve on iki seneden beri Edirne de mahbûs olan Venedik elçisi bu müşâvereden haberdâr olana kadar vezîr-i â'zama buluşub sulha kemâl-i* (2a) mertebe râğbet gösterüb ve her maddeye râzı oldu lakin Suda limânına rızâ virmedi Suda kal'ası bizim şarkımızdır didi ol olmayınca bizim mâbeynimizde şarkımız olmaz didi Venedik elçisine teklîf olunan mevâdd bunlardır Suda kal'ası hedm oluna ve senede on iki bin frengi altun Kandiye kal'ası harâc vire ve Kandiye küffârda kala ber-vech-i beşin hediye tarîkiyle yüz bin altun vireler ve Bosna da aldığı balankaları girü vire ve 'Osmânlı Kandiye karşusunda binâ eylediğı (2b) kal'a-yı cedîd hedm ola ve Suda limânı

JK

anlarda ola ve yedi kulede* olan müslümân esirleri azâd ola² ve bir kağıt teklif dahi var idi cümleye râzı oldu amma Suda kal'ası yıkılmasına ruhsat vermeyüb bir taşına bin başımız vardır deyüb cevâb virdi sadr-ı â'zam dahi in-şâ'-Allahu te'âla Suda değil belki lutf-u hakkla Kandiye kal'asının dahi virirsiz deyüb hatm-ı kelâm eyledi ve levâzım-ı seferiyyeye mübâşeret olunub on 'aded balyemez tob ve altı bin kantâr bârut ve sâ'ir (3a) mühimmât deryâ ile Girid ceziresine gönderülüb selâmetle vusûl buldu ve vâfir asker dahi gönderildi ve ol cezire-yi mezbûrede dahi vâfir tob ve ceb-hâne ve asker-i firâvân var idi³ pes Menekşe ye varınca yollarda zahâ'ir tedârik olunub ve sadr-ı â'zam dahi pâd-şâh-ı 'İslampenâh ile ma'an İslambol dan hareket⁴ ve sayd-ı şikâr iderek Edirne ye geldiler ve Anadolu vâlisi⁵ ve Karâmân⁶ ve Edirne vâlileri⁷ Edirne ye vusûl buldukları gün hil'at giydiler ve Venedik keferesi dahi üzerlerine (3b) sefer takayyüd olduğun tahkik bilince sulh için nâme gönderüb kemâl-i**⁸ mertebe tâlib ve râgıb oldu Venedik keferesinden gelân nâme suretidir şevketlü ve kudretlü ve nusretlü şehin-şâh sultân Mehemed Şâh öte yaka ve Rumili nin ve Arab ve Acem ve Bağdâd ve Basra ve Mısır ve Haleb ve Şâm-ı cennet-i Şâm ve maşrık ve magrib ve dahi buna göre nice memleketler ve vilâyetlerin pâd-şâh hazretlerinin huzûr-u hümâyûnlarına ber-Allah ın inâyetiyle doju devleti Kontarino (كوتارينيو) tarafından tekrîm ve ta'zîm ile (4a) du'âlar takdîminden sonra 'âlimü'l-guyûb olan Allahu te'âla celle şânuhu hazretlerine ma'lûmdur ki bu cenk esnâsında devlet-i 'aliyye ile kadimli dostluğu ve meveddeti-

* detişu

**

دلت

tecdid eylemek arzumu cumhûrumuzdan karâr-dâde olub derûnumuzda [n] dîn olmamıştır ve bad-ı havâların alımı ve re'âyanın teselli-yi hâ-tırı için sulh ve salâhın* tarafımızdan bu kadar hıfz olunub ol se-bebden hatt-ı hümâyûn sa'âdet-makrûnunuz ile asitâne-yi sa'âdetini-ze irsal olunan Cuvanbaş (جوان باش) nâm mergûb elçimiz [bir] müd-det ol câniblerde (4b) kalmışdır ki ahvâl-i sulh ve salâhı göre ve lakin nice mevâni'a zuhûr idüb bu ana değin huzu[ra]** gelmemiş-tir biz hod-devlet-i 'aliyyenizin ragbet ve tekrîminde ve 'ırz-ı nâmus-u saltânâtınızda lâ'yık olan kemâl-i** ri'âyet ve tâm te-selli-yi hâtır olmalarına ve kendü memleketinizi hıfz itmek mukte-zâsına takayyüd idüb imkân-ı vech üzre sa'y ve dikkat eylemişüz ki devlet-i 'aliyyenize lâ'yık ragbet ve terkîmimiz taraf-ı hümâyûn-ları mâ-fi'l-bâl olub şâh-ı şevketinne** ifâkat-ı 'âli olmak arzu-muz olduğu ma'lûm-u hümâyûnları ola ve geçen (5a) senelerde 'as-kerimiz Nemçe ve Macâr seferlerine meşgûller iken Kandiye de ve sâ'ir yirlerde olan 'askerimizi hareket itdirmeyüb sükûn eyle[ye]ler şâhid-bir kâfîdir ki derûnumuzda olan ragbet ve muhabbeti-mizi herkes bildi ve lakin cumhûrumuzun hıfzına halel viren ve müm-kün olmayan ahvâller terk olunub kıl ü kâl def' olmasına şefkat-i*** hümâyûnları ricâ olunur ve bundan akdem bu cenk ve cidâle bâ'is olan şemşîr-i kazâ erbâbınız*** ile haklarından geldüğünüz gibi sulh ve salâhın itmâmına merhamet-i hümâyûnları bî-dirîg buyrula⁸

* صلواتك

** كمال

*** شفقت

** حلف

** سؤ وگتگن

*** جربانگ

bâki amma gerçi mel'ûn bu makûle (5b) nâme tahrîr idüb irsâl i-
der ve sulha kemâl-i* mertebe ragbet gösterir ve lakin hîn-i müzâ-
kerede sulhdan ba'îd olacak söz virir idi ol ecluden mümkün olmaz
idi el-hâsıl bin yetmiş altı senesi zi'l-ka'desi gurreesinde [5 Ma-
yıs 1666] pâd-şâh-ı 'âlem-penâh hazretleri alâylar ile Edirne de se-
rây-ı hümâyûna dâhil olub ve ol gün vezîr-i â'zam hazretleri yine
alâylar ile Timurtaş menziline nüzûl buyurdular ve menzil-i mezbû-
da bir kaç gün meks olundu ba'dehu bir vakt-i mübârekeke teveccüh ve
'azîmet olunub Serez e andan Selanik e andan Yenişehir e vasıl olub⁹
ancak 'asker-i islâm (6a) gün be-gün durmayub tedricle Girid e
mürûr ider idi kapudân Pâşâ donanmâ-yı hümâyûn ile dört beş def'a
Girid e sefer idüb 'asker göçürür idi bi-hamd'ullahu te'âla Girid
ceziresinde 'asker çoğaldı ve küffârın taburu kal'adan taşra iken
havfından bozub kal'aya kapandı ve dahi Yenişehir den 'azîmet
olunub Istefe ye ve andan Eğriboz a ve andan Menekşe ye vâsıl ol-
du¹⁰ andan sonra bunca mühimmât ve zahire ile cezire-yi Girid e
giçmek üzre mübâşeret olunub ve lakin ba'zı 'ukalâ vezîrler sadr-
ı â'zâmın geçmesine candan ruhsat (6b) virmeyüb men' sevdâsında
oldular zirâ küffârın cümle donanmâsı yolları kapatmış** idi fî'-
l-hakîka kemâl-i mertebe mahuf** ve muhâtara idi el-ı yâzü billâh
-ı te'âla** yüz karalığından havf olunur idi zirâ bizim donanmâ-
mız ancak çektirmeler olub kalyonlarımız yoğ idi küffârın donan-
mâsı çok ve hem kalyonları var idi ol ecluden mukâvemete iktidârı-

* کمال

** قبائش

** مخوف

** العيان ابالله تعالى

miz yoğdu ancak mernûm sâhib-i devlet hazretleri asla bir kimse-
nin cevâbına bakmayub ve gayret-i islâmiyye kemerin bend-meyân i-
düb mütevekkilen 'ale'l-hakkü'l-kayyum deyüb deryaya cür`et (7a)
eyledi ve donanmâ-yı hümâyûn güşâd-ı* 'azîmet olundu ve Çuka adala-
rında küffârın kal'asında dört bir yan** cânibe âteş işâretleri
gösterdiler el-hâsıl ol gice sabâha deġin kürek çektirüb sabâh gün
doġarken selâmetle gelüb Hânya ya dâhil oldular gerçi gice yarusun-
da küffârın donanmâsı bizi görüb üzerimizi sindiler ve lakin bizim
donanmâmız mahsus kürek çekime mükemmel donânmış olduğundan bir
sâ'at mikdârı ancak olmadan gözümüzden gâ'ib oldu ve Hânya ya dâ-
hil olduğunda ¹¹ 'azim şenlikler oldu bu esnâda (7b) Menekşe den
dört pâre büyük furkatalar Hânya ya gelürken furtuna ile küçük ce-
zireye ¹² düşüb pârelendiler mezbûrların ikisi 'asker yüklü ve ikisi
dahi at ve koyun yüklü olub bî-hamd'ullahu te'âla 'askerin cümlesi
selâmet karaya çıkdılar ¹³ ve lakin atların ve koyunların ayakları
baġlu olmaġla helâk oldular on gün kadar 'asker-i islâm cezire-yi
mezbûrda kalub ve deryâda boġulan hayvânların lâşeleri çıkdıkca
yiyüb nafaka iderler idi bunlar bu hâl üzre iken Hânya dan bir
korsân furkatası mahall-i mezbûre uğrayub bunlar (8a) dahi fur-
katayı görünce feryâd ve figân ile hücûm itdiler ¹⁴ furkata dahi
bunların bu mertebe üsüntüsünden korkub alarga eyledi aç ademler
canlarına kâr etmiş belki bizi batururlar deyu korkdular ancak iç-
lerinden bir kaç adem alub ve bâkilerine dahi mümkün mertebe beksi-
mâd ve zahire bıragub in-şâ'-Allahu te'âla 'ale'l-'acele gelüb si-

* کتار

** دوت باد بار

zi aluruz deyüb 'ale'l-'acele furkata Hânya ya gelüb ve bu haberi sâhib-i devlet hazretlerine haber virince sâhib-i devlet ziyâdesiy- le müte'ellim olub der-'akab sâhib-i devlet fermân idüb üç (8b) kıt'a çektirme ve dört firkata ta'yin olunub ve lakin havâ ziyâde- siyle serd olduğundan çektirmeler korkub tob altına kadar varmış iken gir[i] geldiler sâhib-i devlet gayretinden gazaba gelüb çek- tirme beğlerini divânına getürüb deynek eyledi ¹⁵ az kaldı kim bun- ları cellâd ide tiz durman gidin deyu zor eyledi mezbûrlar dahi çı- kub gitdiler çünki varub irtesi gice yatsudan sonra bir vakit ma- hall-i mezbûre varub gördüler ki limânda bir kalyon yatur âyâ 'a- ceb düşman kalyonumudur nedir deyüb korkdular meğer mezbûr bir bo- tâc ¹⁶ kalyon Venedik den ba'zı (9a) zahâ'ir ile Kandiye ye gelür- ken furtuna ile bocalayub gice yârusunda gelüb limâna girüb timür- lemiş bu esnâda islâm 'askeri dahi görünce korkub taş ve kayalar arasında gizlendiler bir sâ'at mikdârı geçdikden sonra rüzgârına şiddetinden timürleri kesilüb kıyıllara düşünce kumsala oturdu ve lakin pârelenmedi içinden kâfirler taşra gelüb kalyonu kurtarmağa tedârik üzre iken 'asker-i islâm dahi dört yüz var idi bildiler ki kalyon düşman teknesidir* cümlesi bir uğurdan hovlayub kimi kılıc ile ve kimi (9b) dahi taş ile hücum itdiler sandâlı taşra kıyıda bulunub netice-yi kelâm kalyonu zabt eylediler andan sonra üşündü ile bir mikdâr yük çıkarub kurtardılar ol mahalde çektir- meler dahi gelüb netice-yi kelâm bir birlerinden korkdular hele bir birleriyle söyleşüb bilışdiler hemân der-'akab kalyona ve çek- tirmelere tolub mesrûren revâne oldular ve selâmetle gelüb Hânya ya

* تقييد

dâhil olub ümmet-i Muhammed mesrûren olub küffâr-ı düzah-mekîn gâyet mahzûn oldı¹⁸ ba'dehu sâhib-i devlet Kandiye yi görüb ve tahmîn etmek için yol levâzımına mübâşeret olunub yeniçeri (10a) ağası ve kul kethüdâsı ve ana göre bir mikdâr asker ile geşt ü güzâr iderek Kandiye ye geldiler ve ordu-yu hümâyûna gelüb yigirmi üç seneden beri Kandiye altında taş yastunub toprak döşenen gâzi-yi pür*-mücâhid fî-sebîl'ullan asker-i islâm görüb azîm ilâhiler ile du'âlar iderek gül-bâng-ı Muhammedi** çekerek Kandiye altına varub cânib-i erba'asın gereği gibi geşt ü güzâr eylediler ve küffâr-ı hâk-sâr dahi kal'adan bunlara yigirmi kadar tob atdı yalnız bir adem şehid oldu gayrı bir zarar olmadı andan sonra varub merhûm Hüseyin Pâşâ nın (10b) serâyına nüzûl eyledi¹⁹ irtesi kuşluk vaktinde yine ocak ağaları ve iş erleri olanlar ile binüb varub tob-hâneyi ve müceddeten binâ ve ihdâs olunan kal'ayı ve sâ'ir keşfe muhtâc olan mahalleri görüb ve gereği gibi vukûf tahsîl eyledi çünki gayrı menzile 'avdet eyleyüb yine alâylar ile ordu-yu hümâyûnda olan mir mirân ve alây beğleri ve sâ'ir bellü başlu olan zâbitler ve iş erleri cümle ile ma'an gelüb ve cümlesi bir uğurdan devletlü vezîr hoş geldin safâ geldin yigirmi üç seneden beri bizler bu (11a) cezirede yetîm kaldık deyu bir mertebe göz yaşları döküldü ki ta'biri mümkün degildir sadr-ı â'zam hazretleri yağlığın yüzüne tutub belki bir sâ'at mikdârı ağladı ve cümle gâzilere** teselli-yi** hâtar eyleyüb her birine gûnâ-gûn iltifâtlar nevâzişler*** eyledi ba'dehu cümlesi el kaldırub dergâh-ı kibri-

* غازی مر
** غاغاریه

** کینه
*** تسلیح

yâya yüz tu[tu]b göz yaşları dökerek du'âlar ve senâlar eylediler**
ba'dehu ertesi gün fermân idüb Kandiye kal'ası altında sıçân yolu
ile varub Cuhûd tabyası semtinden kal'ayı seyr eyledi ve yine üçün
cü gün Ak tabya tarafından seyr o (11b)-lundu bu vechle kal'anın
dö[r]t tarafı müşâhede olundu pâşâlar ve yeniçeri ağası ve kul ket-
hüdâsı bir kaç enderûn ağaları ve iş erleri böylece gezdiler bu ah-
vâli kefare haber alub vâfir tob ve tûfeng ve hunbâra atdı bi-hamd'-
ullahu te'âla kimseye isâbet etmedi ancak bir Mısır dilâveri mec-
rûh oldu gerçi kal'anın her tarafı müşâhede olundu ve lakin kangı
tarafdan muhâsara olmagın kimse işâ'a etmediler ve beş gün ordu-yu
hümâyûnda eğlenüb ba'dehu 'avdet olunub yine Hânya ya gelüb dâhil
oldu ve evvel (12a) banârda lâzım olan mühimmât-ı seferiyye te-
dârikine mübâşeret olundu ve bu esnâda Hânya kal'asında Bolpaça
dimekle ma'rûf bir yarar firkata kapudânı dil almak arzûsuyla
firkatasın donâdub Hânya limânından kalkub Kandiye etrâfında gezer-
ken nâ-gâh küffârın iki firkatasına rast gelüb firâra âr itmekle
mütevekkilen 'al-Allah küffârın firkatalarına çatub üç mikdârı 'a-
zîm cenk idüb küffârın firkatalarını söyündürüb** zapt eylemiş i-
ken Kandiye karşusunda olan Tavşan adasından küffârın (12b)
çektirmeleri görüb imdâdlarına gelüb yetişdiler bu sebeble Bolpaça
derd-mend dahi kaçub güçle gelüb küçük kal'a altında başdan kara
kurtulmuşdur merkûm Bolpaça nın teknesinde** yüz yigirmi kalar le-
vendi var idi cem'î yekûn otuz levend kurtuldu anlardan dahi nısfı
mecrûh idi ve kendü Bolpaça dahi iki yerinden mecrûh olub netice-

نوارشدر • ایلدیلر
سویندورب • تقنه

yi kelâm küçük kal'adan bunların cengin görenler bi'l-cümlesi tah-
sîn itdiler ve Bolpaça gelüb sâhib-i devlet buluşduğunda sâhib-i
devletin bu cenkden gayrı olmağla Bolpaça ya vâfir (13a) in'âm
lar ve ihsânlar eyledi ve kendüsüne murâdî* üzre bir firkata ta-
mirine fermân idüb** ihdâs olundu²⁰ makâle-yi muharrike-?²¹ Mısır
begi iş bu bin yetmiş yedi senesinin mâh-ı cemâzie'l-âhiri gurre-
sinde [29 Kasım 1666] cânib-i Mısır dan iki bin Mısır kulu yigir-
mi bir kit'a kalyon ve yedi kit'a şehtiyeye süvâr olub Ürid cezi-
resine gelürken bi-emr'ullahu te'âla 'azîm furtunaya ugrayub her
biri bir semte berâkende ve berişân içlerinden bir kalyon selâmet-
le Hânya ya gelüb dâhil oldu ve ertesi gün bir kalyon dahi (13b)
selâmetle gelüb dâhil oldu amma küffâr-ı hâk-sâr Mısır kulları bu
gûna perişân olub ve gemileri birer birer Hânya ya geldiğinden ha-
berdâr olunca on üç kit'a kalyon donâdub ve gelüb Hânya önünde len-
ger-endâz oldular hikmet-i bâri te'âla ramazân-ı şerifin üçüncü gü-
nü [28 Şubat -1667-] Mısır begi üç pâre kalyon ile gelürken ah-
şâm namâzından sonra Hânya nın önünde küffârın kalyonları içine
ugrayub halk terâvîh namâzında iken tob sadâsından 'âlem-izn olub
ne hâl ise karanu gicede kalyonun kimisi küffârın içinden (14a)
fırsat bulub tob atarak selâmetle gelüb Hânya ya dâhil oldular
amma Mısır beğinin^{**} kalyonunu on kefere kalyonu munâsara idüb
yol virmediler yatsu vaktinden ertesi öyle ye dek şu mertebe
cenk oldu ki atılan tob hesâba gelmez idi cümle halk el kaldırub
ağlayu [ağlayu] du'â iderler idi karşumuzda görürdük^{**} amma çâ-

* مراد

** بیک

** آیدوب

** کوردوق

remiz yok on üç kalyon bir kalyonu ortaya almış toblar idi amma biri yanına yaklaşmağa kâdir değil idi öyle bir cenk etmiştir ki devr-i ademden beri görülmüş değildir bir yanar ateş içinde kalmış (14b) iken cümlesine cevâb verir idi vezîr-i â'zam bu hâli gördükde mütehayyir olub Hânya limânında hâzır bulunan on pâre çektirme gemilerine fermân idüb ve her birine birer kabucu koyub tiz durman varub imdâdına yetişün bu gün gayret-i islâm günüdür bir tarîk ile yedeğe mi alursuz yohsa bir gayrı vechle imdâd idesiz deyu 'acele ile gönderdi lakin çektirmeler varub yanaşmak mümkün olmadığından girü kaçdılar sâhib-i devlet dahi kemâl-i mertebe gazaba gelüb Keskin Pâşa ile Mançe çarın oğlunu katl idüb ve mücib-i ibret (15a) için lâşelerin dahi üç gün meydanda[n] kaldırmağa izin virmedi²² el-hâsıl Mısır beği gördü kim ceb-hâne ve 'as-ker döğündü bi'z-zarûri gayrı kendi eliyle kalyonu ateşe yakub düşmana virmedi ve içinde[n] üç adem yüze yüze gelüb kenâra çıktılar ve Mısır beği dahi bir kaç adem ile sandala süvâr olub kıyılarına kaçub gelürken düşman filükaları yetişüb esîr eylediler zirâ sandalları dahi sakatlanub su ider idi ol eolden kaçub gelemediler eğer çektirmeler mahall-i mezbûrda bulunmuş olalar idi elbet ol vakitte belki alurlar idi netice-yi kelâm şöyle (15b) cenk oldu ki ta'biri ve tahrîri imkân değildir hatta gülleleri döğünüb toblara gülle yerine سولبا ve arslâni kiselerini doldurub düşman gemilerine atarlar idi altmış akçe atdılar küffâr kalyonlarının gövdelerinde سولبا lar saplanub sonra kâfirler söküb çıkarırlar idi ve düşman kalyonlarını görürdük* kim cümlesinin sakatları var

* کورردقه

idi kimisinin direkleri kırık ve kimisinin başı ve kıçı dağınık bu minvâl üzere gitdiler bir kaç eyyâm mürûrundan sonra mir-i mezbûrun kendü etbâ'ından beş nefer ademisi sekiz bin guruşa bahâların kesüb ve sadr-ı (16a) â'zam hazretlerine mektûb gelüb sâhib-i devlet kendü hazinesinden virüb halâs eyledi mezbûr üsârâdan haber alındı ki ehl-i islâmdan dört yüz mikdârı şehîd oldu ve küffâr kalyonlarından iki bin kadar kâfir mürd oldu Hânya etrâflarında deryâ civârında gelüb çıkan lâşe kokusundan halk zahmet çeker idi ve Mısır beği kendü tahlîsi için sâhib-i devlete mektûb gönderüb ricâ eyledi ve lakin küffâr-ı düzah-mekîn bahâya kesmeği ruhsat vermeyüb ancak mukaddemâ Resmo kal'ası fethinde bir krâl (16 b) oğlu ahz ve esîr olub hâlâ Yedi kulede* mahbûs olmağla mesfûr krâl oğlu ile mübâdele olunmağa râgıb olub ve vârid olan mektûbunda gevketlü ve kudretlü pâd-şâhımızın mübârek bâşığün Yedi kulelerde olan mesfûr krâl oğlu ile mübâdele olunub bu bî-çâre kulunuzu tahlîs buyrulmak bâbında lutf ve merhamet ricâ olunur deyu 'azim niyâz eylemiş idi sâhib-i devlet hazretleri mir-i mezbûrun ahvâline ziyâdesiyle müte'ellim oldu nihâyet istedikleri esîri bir vechle mümkün olmadı eğer kefere-yi (17a) bî-dîn mezbûru nihâyet bahâ ile virse idi sâhib-i devlet kendü hazinesinden kırk bin guruş virmeğe canna minnet idi bi'l-iktizâ Kandiye fethine dek te'hîr olunub hîn-i fetihde iki taraftan esîrler halâs olduğunda mir-i mezbûrun dahi halâsı müyesser oldu öyle olsa mâ-bâkî gemiler dahi küffâr kalyonları Hânya önlerinde bekleyüb lenger-endâz olduklarını haber-dâr olunca toğru Hânya ya gelmeğe havf eylediklerinin

* بری قلعه

den iki kalyon İsfâkiye ve altı kalyon Yâli-yı Petre ve on kalyon A[na] oolu ya düşüb (17b) varub askeri Anâbolu dan irâd eylemek için on pâre çektirme gemileri ta'yîn olundu ve bir şehitiye küffâr kalyonlarından iki kıt'a kalyona râst gelüb anlar dahi iki kalyon ile ol mertebe cenk eylediler ki şehitiyede mevcûd bulunan yüz otuz nefer Mısır kullarından on üç nefer esîr olub bâkîleri cümlesi şehîd oldu 'azîmet-i Kandiye²³ iş bu bin yetmiş yedi senesinin mâh-ı zi'l-ka'desinin yigirmi beşinci hams günü²⁴ [20 Nisan 1667] vezîr-i âzam Fâzıl Ahmed Pâşa hazretleri Hânya dan Kandiye ye 'azîmet (18a) idüb 'asker-i firâvân gelüb düşmana körlük için Kandiye karşusunda tahminen bir buçuk sâ'at Selvili Çeşme didikleri yirden bir ucu Kandiye altına gelince sancaklar ve bayraklar ve mehter-hâneler ile kât-ender-kât alâylar gösterüb düşman dahi burç bâ[r]ularından seyr ve temâşâ idüb ve kahrından alâylara tob ve şâhîler atub batlardı bir mertebe alâylar oldu ki ta'biri mümkün değildir ve bu üslûb üzre gelüb otak-ı hümâyûna nüzûl eyledi ve der-'akab 'azîm dîvân idüb serdâr Ahmed Pâşa (18 b) ve defterdâr Ahmed Pâşâ ya ve yeniçeri ağası ve vezîr İbrâhim Pâşâ ya ve Anadolu pâşâsı Kara Mustafa Pâşâ ya mezkûr pâşâlara fî'l-cümlesine samûr kürk giydirilüb ve sâ'ir ocâk ağâlarına ve beğlere hil'atler giydirdi fî'l-cümlesine cem'î yekûn üç yüz elli hil'at giydirildi ba'dehu cümle iş erlerin husûsâ Kara Mustafa Pâşâ ve Behlûvân Mehemed Pâşâ yı da'vet idüb ve serdâr Ahmed Pâşâ ki aslından frenk beğ-zâdelerinden olub ve yedi sekiz sene Girid cezirisinde serdâr olmağla Kandiye nin cevânib-i er (19a)-ba'asın anlayub bilmiş idi bu müşâvere-yi 'azîmede keyfiyyet-i muhâsara ne vechle iktizâ ider deyu her birinden su'âl olundukda kimisi

Vire tabyası ve Domuz damı ve Cuhud tabyası tarafından muhâsara olunduğu münâsib görüldü* ve kimi dahi Aktabya tarafından muhâsara olunmağı münâsib gördü fe-amma bu müşâverede her biri bir dürlü cevâb virdi muhassal-ı kelâm Aktabya tarafından karâvul şekli sipâh ve silâhdar ve bir mikdâr ehl-i timâr ta'yin olunub ve kendülerine ihtiyâten dört beş 'aded balyemez tob (19b) ta'yin olundu amma Vire tabyası vezîr-i â'zam ve yeniçeri ağası ve Rumili kolu ta'yin olundu ve Anadolu kolu Mustafa Pâşâ ve Rumili nden dahi bir kaç sancâk verildi ve serdâr kolunda[n] beş yüz şâmlı ve bir kaç yeniçeri ortaları ve bir kaç sancâk dahi Rumili ve Anadolu ta'yin olundu ve üç bin Mısır 'askeri vezîr-i â'zam koluna ta'yin olundu vech-i megrûh üzre müşâvere tertîb ve tahmîn olunduktan sonra irtesi gün metrise duhûl olundu amma bu kal'a muhâsarası sâ'ir kal'a (20a) muhâsarası gibi etmediler vezîr-i â'zam ile tertîb eylediği sıçan yoluyla tobları kullara çekdirüb ve yeniçeriye bir uğurdan metrise komayub günde ikişer üçer orda koydular ki izdihâmde adem telef olmaya ve tobları dahi bir uğurdan vaz' etmeyüb ibtidâ Rumili tarafına altı 'aded balyemez tob konuldu ve bu esnâda küffârın donanması gelüb çâdiriarımızı toblamasın deyu ol tarafa muhâfazacı ta'yin olundu ba'dehu vezir bir koluna ve serdâr Ahmed Pâşâ koluna üçer tob (20b) vaz' olundu amma bu cezirede dökülân yigirmi dö[r]t vukiyye on 'aded tobları henüz metrise komayub İstânbul dan gelân on beş 'aded tobları ibtidâ kodular ve sadr-ı â'zam otâğın kal'a kurbinde İncirli deresi demekle ma'ruf bir mahalle kodular kurşun ve tob ve hunbâradan gâyet muhâtara idi herkes yir altında birer

* کورلی

gâr ve kulibe peydâ idüb mütevekkil oldular çünki toplar metrise vaz^c olundu kefere-yi bî-dîn bir sâ'atde kal adan üç yüz elli pâ-re tob ve ellişer vukiyye elli 'aded humbâra atdı (21a) ve kur-sun Domuz kayasından hâric idi bi-hamd'ullahu te'âla bu kadar ates den kimseye zarar olmadı²⁵ ol hengâmda Rumili gâzilerinden bir dilâver yiğit kal'a altından bir kâfirin bâşın kesüb ve kılıcın dahi alub sadr-ı â'zam hazretlerine getürdü ol kâfirin kılıcında yâ fet-tân yazılı bulunub fethe işâret fal-ı mübârek ve 'alâmet-i hayr deyu feth ve nusrete delâlet idüb ol gâziye yüz altun ve bir timâr ih-sân eyledi ve ertesi gün cebeci başı Kânca nâm gâzi kendü yoldâş-larıyla kal'a altından bir kaç kelle ve bir kaç dil gönderdi* sâhib-i devlet ana dahi hil'at giydirüb üç yüz altun ihsân (21b) eyledi²⁶ bu Kânca didikleri gâzi dilâver aslı Aydınlı idi yigirmi seneden beri Kandiye altında işlerdi ve çok yararlıkları var idi ba'dehu ertesi gün kal'adan iki nefer kefere firâr idüb geldiler ve haber virdiler ki küffâr gâyet zebûn ve zahireleri dahi yokdur ve lakin lağımlarına ziyâdesiyle mukayyed olmuşdur iki günde bir üç günde bir üçer beşer kefere kaçub gelürler idi²⁷ ve gelân keferelerden müslümân olanlara iktizâsına göre ri'âyet ve ikrâm olunurlar idi ve müslümân olmayanlara olanlara dahi ta'yin virilüb çâdır mehter başısı yanında olurlar idi ve ba'dehu küffâr-ı (22a) bî-dîn mez-bûr Kânca nın metrisin basmak üzre hücum eyledi Kara gâzi Kânca gâ-fil bulunmayub gelân kâfirlere öyle kılıç urdu ki iki yüz mikdârı olan kefereden ancak on beş kadar kâfir güçle kurtuldu** irtesi gün 'ale's-sabâh gâzi Kânca bunca kelle ve esîrler ile sâhib-i devlete

* کتوری

** قوریلری

gelüb sâhib-i devlet dahi kendüsüne hil'at-ı fâhire giydirüb vâ-
fir in'âm ve ihsân eyledi bu kadar cenk ve mu'âreke Kânca nın üç
ademisi şehîd ve dört ademisi dahi mecrûh oldu lakin zararlı değil-
dir²⁸ ve bundan sonra Güllük tarafından dahi Katircioğlu ve Karaman
pâşası (22b) kendü eyâletle ve beş yüz Mısır 'askeri yüz kadar
sâhib-i devlet sekbânlarıyla ve beş 'aded balıyemez tobla metrise
girüb küffârın gâyet zebûn ve ser-nigûnluğuna delâlet olundu ve
bundan sonra Kuşaklı Manâstırı tarafından Mahmud Pâşâ beş 'aded
havan toplar ile ta'yin olunub kal'aya gice ve gündüz asla aralık
virmeyüb cânib-i erba'asında kât-ender-kât der-âgûş olunub bir mer-
tebe tarafeynden tob ve tüfenk atulur idi ki rûz [u] şeb lâ-yen-
kat'î dumânı ruy-i asûmanı mu'azzam kara bulut gibi bürüyüb²⁹ ze-
mîn ve asuman ditrer idi ve bu hengâmda gice (23a) ve gündüzde
atulub metrislerde olan 'asker tob ve tüfenk ve hunbara ve lağım
sadâsıyla birbirlerinin müsabakat^{**} ve seslerini işitmezler idi
kal'adan ve taşradan ekalli mâ-yekûn iki bin beş yüz pâre tob lâ-
yenkat'î atılır idi gözler görmemiş ve kulaklar işitmemiş bir ya-
nar ateş dumanlı gökyüzünde güneşi bürüyüb asla güneş fark olunmaz
idi ve dahi sene-yi mezbûre-yi muharremi guresinde [23 Haziran] kü-
çük mir şhur rikâb-ı hümâyûn^{**} cânibinden gelüb sadr-ı â'zam hazret-
lerine hatt-ı hümâyun ve kılıc ve kaftân ve ser-â-ser kaplu sammur
kürk getürdü sâhib-i (23b) devlet dahi kethüdâsın ve ağaların sek-
bânların ve alây beğlerin cem' idüb iki sâ'at mikdârı yirden istik-
bâl için alây idüb küffârın gözü karşusunda^{**} şenlikler ile otâğa

* پوریو

** مشاجرة

** درگاه شایان

** قروستہ

getürüb otakdan dahi vezîr-i âzam karşı çıkub envâ'ı ikrâm ile istikbâl idüb kılıcı kuşânub ve kürkü giyüb ve hançeri tâkinda ve cümle pâşâları ve sâ'ir ocak ağalarını ve beğleri da'vet idüb ve kıyâma kalkub³⁰ cümlenin muvâcehesinde hatt-ı şerîfi okutdu hatt-ı hümayûn sen ki vezîr-i âzam ve serdâr-ı ekrem Ahmed Pâşâ (24a) -sın selâm-ı selâmet encâm-ı şâhânem ve peyâm-ı meserret-resân-ı mülûkânem ile seni teşrîf buyurduğumdan sonra ma'lûmun olsun ki hâ lâ sen ve kullarım ne hâlde ve ne ahvâldesiz dergâh-ı vâhibü'l-'atâ yadan tazarru ve niyâz iderim ki seni ve dîn [ü] devletim uğrunda taş yadunub ve toprak döşenen gâzi ve mücâhid fi-sebîl'ullah kullarımın cümlesini mansûr ve muzaffer eyleye ve küffâr-ı düzah-karârı dâ'imâ müdemmir ve makhûr eyleyüb ümmet-i Muhammedi envâ'ı fütuhât-ı cümle^{**} ile mesrûr eyleye benim lâlâm göreyim seni devlet-i (24b) 'aliyyemin hayr-ı hâhı ve vüzerâ ve mir mirân ve ümerâ ve sâ'ir bu gazâ-yı ekberde olan sınıf-u asâkir kullarım cümlelizin hazret-i Allah celle şânuhu^{**} mu'in ve nasîriniz ve dest-giriniz olub cümle müşkül işlerinizi asân ve cünûd-u gayyıbiyesin^{**} meded-resân eyleye benim lâlâm hâlâ hakkında mezîd-i 'inâyet-i mülûkânem pertev-endâm olub kürklerimden bir tob ser-â-ser kaplu sammur kürk ve bir sîn ser-â-ser kaftân ve eşyâf-ı fâtihi'l-eknâfdan bir kabza-yı şemşir add ve tedmîr sâhib-i kirânı ile seni teşrîf ve i'zâz eyleyüb kükük mir ahûr kulum ile irsâl ve ihsânım olmuşdur olaki merâsim-i ta'zîm (25a) ve tevkîr-i edâdan sonra kürkü giyüb ve kılıcı kuşânub hizmet-i hümayûnumda can ve başınla çalışub a'da-yı dîn ü devletimden

* طلعون

** حيله

** سانه

** آسان وجود عیبیرت

ahz-ı intikâma sa'ı ve ikdâm eylesin in-şâ'-Allahu te'âla 'asa-
kir nusret ile mansûr ve muzaffer olub küffâr-ı düzah-karâr müdem-
mir ve makhûr olalar seni ve sâ'ir cümle kullarımı cenâb-ı rabb'l-
'izzet hazretlerine emânet eyledim rûz u şeb du'â- yı hayr-ı icâ-
bet eser-i mülûkânem seninle ma'an olan guzzât-ı muvahhidin* kul-
larım ile bilebilir hazret-i Allah celle şânuhu dest-giriniz ve muin ve
zahrınız ola amin fîmâ-ba'd küffâr-ı düzân-karârın donanmâ-yı menhu-
su Kandiye kal'ası karşusunda (25b) Tavşan adasına gelüb otuz kal-
yon ve altı mavna ve yigirmi sekiz çektirmeler cezire-yi mezbûrda
timürleyüb meğer mesfûrların tedârikleri basmak olmağla fi'l-haki-
ka gelüb vakt-i mezkûrede metrislere 'asker dökdü kal'adan dahi [bir]
uğurdan kabularından bunca küffâr tağra hovladılar 'asker-i is-
lâm dahi hâzır ve müheyyâ bulunub kuşluk vaktine değın düşman-ı
bî-dîne öyle kılıc urdular ki tahrîr ve takrîri imkân değildir
metris etrâfı küffâr lâşeleriyle mâl-â-mâl oldu el-hamdü'l-ullahu
te'âla ümmet-i Muhammed mansûr ve muzaffer oldu ve çok küffâr ahz
ve esîr idüb gâz (26a) -iler tokdoyum oldular ve bunca cenk ve
kitâl** 'avn-i 'inâyet-i hakkla 'asker-i islâmdan yüz elli kadar
yiğit şehîd oldu ve kendi 'asker-i menhûsundan on iki bin kadar
küffâr mürd oldu³¹ ve muharrikedede küffâr-ı hâk-sâr bir lağım atdı
zemîn ve asumânlar zâki oldu lutf-u hakkla 'asker-i islâma zararı
olmadı kendü tarafına isâbet eyledi ve sâhib-i devlet mezkûr cenk-
de ekalli otuz bin guruş gâzilere in'âm eyledi mezbûr Kandiye
kal'ası lağım ile şöret bulmuş bir kal'adır ki yigirmi dört sene-
den beri cânib-i etrâfını üç kat biribirinin altından lağım eyle-

* موجود

** قال

mişdir kal'a-yı (26b) mezbûrun cânib-i erba'asında lağımdan hâli el ayası kadar bir yer yokdur vezîr-i â'zam hazretleri küffârın lağımlarını aradub ibtâl eylemek için 'azîm tedbirler idüb kendi kolundan üç dört kol lağımlar yürüdüb ve 'Ankebut Ahmed Pâşâ kolunda dahi üç kat lağımlar yürütdüler bu üslûb üzre küffârın lağımlarını buldukca ibtâl iderler idi ve kal'adan hâric hendek başında olan tabyasının önünde bir kaç keferer metrislenüb islâm 'askerine kurşun atarlar idi ve gice olunca tabya icine kacarlar idi meğer kâfirler üç arşun kadar yer altında iki üç kantar gelür kazgân hunbâralarından on 'aded hunbâra gömmüş mahza serden-gecdiler bunlara hovladıkda ateş ideler (27a) bu kâsd üzre iken bir gice bir kaç dilâver yiğitler bu kâfirlerin metrislerinden bir nesne kapmak sevdâsiyla vardılar küffâr dahi haber alub serden-gecdiler ile muhârebe iderler iken hunbâralara ateş urdular lutf-u hakla islâm 'askerine zararı olmayub kendülerine isâbet idüb kendü tabyasının parmaklıkları ve siperlerini bozub bu esnâda 'asker-i islâm dilâverleri dahi fırsatı ganîmet bilüb der-'akab Allah Allah sadâsiyla hovladılar küffâra öyle kılıc çekdiler ki üç yüzden mütecâviz kâfir kırdıktan sonra iki re'is bellü başlu kapudanlarını ve yigirmi kadar soltât keferelerini esîr eylediler ve mesfûrları sâhib-i devlet hazretlerine getürdüler sâhib-i devlet dahi şâd olub mezbûr gâzilere vâfir in âm ve ihsânlar eyledi el-hamdü'l-ullahu te'âla güzel yüz akılları oldu bundan sonra (27b) kal'ada olan cenerâlin hazine-dârı mesâbesinde bir hizmetkârı oğlan var idi mezbûr oğlan aslından müslümân sulbü olub yedi sekiz yaşında iken bir tarikle kâfire esîr düşüb kâfirler dahi mezbûr oğlanı aldayub kendülerine mütâba'at itdirmişler muhassal oğlan büyüüb on yedi on sekiz

yaşına girdikde yine cenerâl hizmetinde olan mü'min esîrleri mezbûr oğlana sen sulb-ü müslümân evlâdı iken seni aldayub kendülerine mü-tâba'at idüb müşrik itdiler hayfâ sana gadr oldu ruz-u cezâda hu-zûr-u hakkda senin hâlin* nice olur deyu oğlana münâsebet düğdüke** terbiye iderek hidâyet-i hâdfi erzâni olub islâm tarafına meyl ve muhabbet eyledi bundan sonra bunun câresi nice olur deyince üserâ-yı müslimîn dahi bir gice seninle firâr idüb (28a) ehl-i islâma gideriz deyu ittifâk olunub bir fırsadını gözedirler iken bu esnâda Venedik cumhuru tarafından iki re'is kapudanlar gelüb kal'anın burc bârularını keşf idüb zebûn olan yerlerini müstahkem itdireler deyu ta'yin olunmuşlar mahza' kapudan-ı mesfûrlar kal'a muhâsarası il-minde mâhirler imiş ol cenerâl dahi bir kaç başbuğ olan iş erleri ve mesfûr gelân kapudanlar cümle ma'an kal'anın cânib-i erba'asın gezüb keşf eylediler ve müşâvere idüb cevâb olundu ki bu kal'anın karası tarafından alımı yokdur ve illâ eğer İkiyalılar cânibinden denize dökündü ve üzerine tabya ihdâs olunub ve balyemez toblar vaz olunursa kal'a zahmet çeker zîrâ Kumkapusu na sefine gelmez ve hem kal'a içinde havâle olur gayrı zahire ve imdâd (28b) münkat'î olur deyu tahmîn eylediler bu müşâverede** mezbûr cenerâl hazine-dârı olan oğlan ma'an bulunub mesfûrların cevâblarına kemâl-i vukûf hâsil eyledi öyle olsa ol gün cenerâlin bu gelân kapudanlara ziyafeti olmağla bir gayrı tob ve humbâra dokunmaz menzile kâfirler kendü sohbetlerine meşguller iken gicenin dördüncü sâ'atında oğlan fırsat bulub dört esîr müslümânlar ile kaçub taşra çıkub karâvulcular

* مالىح

** روشد قچه

** مورو

oğlânı alub sâhib-i devlet otâğına getürdüler ertesi gün sâhib-i devlet oğlânı huzûruna getürüb söyleşdi ve oğlâna vâfir in'âm idüb enderûn ağası eyledi bundan sonra sâhib-i devlet ocak ağalarını ve iş erlerini da'vet idüb mezbûr oğlânın haber virdiği müşâvere eylediler fi'l-cümlesi makbûl (29a) görüb hemân der-'a-kab yeniçeri ocağından bir kaç orta ve sipân ocağından ve Rumili 'askerinden dahi yedi alâf beğleri ve üç pâşâ dahi ta'yin olunub Kızıl tabya karşusunda deryâ civârında tahmînen iki kulac kadar denizi dökündü ile toldurub üzerine bir âlf tabya ihdâs idüb on yedi 'aded balyemez tob ve üç hâvân tobları vaz' idüb gayrı mezbûr tabyadan kal'anın içerüsü görünüv ve hem Kumkapusu na küffârın zahire seffineleri gelmez oldular mezbûr tabya ihdâs olunurken küffâr-ı hâk-sâr ibtâî itmek için ekalli kırk lağım atdı ve bu esnâda kal'adan kaçub gelân kefereler tabya-yı mezbûrun küffârın alımı olduğun haber virdiler idi ve lakin Güllük tarafı yâlisından dahi takayyüd olunub netice-yi kelâm kal'ayı iki yâlısı (29b) taraflarından muhkem takayyüd ile sardılar bu zikr olunan tabyalar kemâ-kân sekiz ayda tamâm oldu ve müddet-i mezkûrda tarafeynden sekiz yüz yigirmi lağım atıldı ve yigirmi beş bin kantâr bârut sarf olunub tahmînen sekiz bin islâm 'askeri şehîd oldu ve yeniçeri ocağından dört yüz elli adem elsiz ve ayaksız 'amel-mânde olmağla etmek virilüb mütekâ'id oldular ve kusur ocaklardan dahi ana göre kıyâs oluna ve dahi pâşâlardan ve beğlerden ve ocak ağalarından ve enderûn ağalarından yüz yetmiş mikdârı şehîd oldu ve bundan akdem yigirmi beş senede vâki' olan cenk ve mukâtelelerde ne mikdâr adem telef olduğun ve ne mikdâr lağım atılıb ve kaç kantâr bârut sarf olduğun ana göre kıyâs oluna (30a) ve bâlâda zikr o-

lunan tabya ta'mirinde çekilân zahmetler bir vechle ta'biri mümkün değildir zîrâ deryâ civârında vâki' olduğundan ve hem yek-pâre kaya olub kırılması mümkün olmadığından 'asker-i islâm gice ve gündüz bunca tob ve kurşun ve hunbâraya karşı ve arkalarıyla aher yerden toprak taşıyub toldurmuşdur ve bu esnâda kal'adan düşmân-ı kâfir toprak taşıyan ümmet-i Muhammedi helâk etmesin deyu üç kulaçdan yüksek dört yüz elli zirâ dolu kaya üstünde bir metîn siper ta'mir olunub ve mezkûr siper ta'mirine sarf olunan bunca taş ve toprak fî'l-cümlesini* aher yerdän ümmet-i Muhammed arkalarıyla taşımışlardır el-hamdü'l-ullahu te'âla murâd üzre tekmil olub küffâr-ı düzah-karâra 'azîm derûn olmuşdur zîrâ gemiler evvelki gibi gelüb kal'aya yanaşmak mümkün (30b) olmadığından ahvâlleri diğér gün olmuşdur mezkûr tabya ta'mir olmadan mukaddem küffârın donanması bî-pervâ gelüb kal'aya yanaşub ve limânına girüb 'askerini ve zahiresini boşâdub giderdi mezkûr tabya ihdâs olduktan sonra gerek donanması ve gerek zahire gemileri gelüb yanaşamaduğundan düşmân zebûn oldu³² bu esnâda Hânya dan ordu-yu hümâyûna nakli lâzım gelân mühimmât ve zahire-yi firâvân erzâk yolları dahi dağistân gâyet sarplık olmağın³³ çektirme gemileriyle Kandiye karşusunda Çanak limânı nâm mahallde nakl olunması makbûl görülmekle mahall-i mezbûr Çanak limânında bir pâlânga ta'mir olunmasına mübâseret olunub ta'mir olundu fîmâ'bad iktizâ eyledikce çektirme gemileri ile Hânya dan mühimmâtı mahall-i mezbûra nakl iderler idi küffâr-ı düzah-mekîn dahi mahall-i mezkûr Çanak limânını muhâfaza etmek için (31a) yedi 'aded çektirme gemileri ta'yin eyleyüb

* فی الجمله سی

rûz [u] şeb mahall-i mezbûrda dolaşub olta iderler idi bi-hamd'ul-
lahu te'âla gemilerimiz bir kaç def'a gelüb gitdiler düşmân kör
olub görmedi ve lakin Hânya da olan ümerâ-yı deryânın serdârı
Mehmed Pâşâ oğluna sâhib-i devlet tarafından bir mektûb tahrîr
ve irsâl olunub mefhûmunda buyurdular ki hâlâ Çanak limânı önle-
rinde olta iden küffârın yedi pâre çektirme gemiler yanında mev-
cûd olan on iki 'aded beğ gemileriyle mukâbil olunsa ümid olur ki
'inâyet-i hakkla küffâra zafer bulub ahz-ı intikâm idesiz deyu
buyurduklarında Mehmed Pâşâ oğlu dahi sâhib-i devlete 'arz-ı hâl
gönderdi ki devletlü vezîr fermân sultânımındır ve lakin gemileri-
miz gereği gibi donânmış değildir eğer fermân-ı şerîfiniz olur ise
ordu-yu hümâyûndan be-her gemiye yüzer (31b) yiğit irsâl buyura-
sız gemilerimiz mükemmel donânsın ba'dehu in-şâ'-Allahu te'âla
'avn-i 'inâyet-i hakkla 'azîmet idüb varub mukâbil olalım deyu
'arz eyledi sâhib-i devlet dahi ahvâli aslâ kimseye duyurmayub
hafiyeten Rumili eyâletinden erbâb-ı timâr olan dilâverlerden iki
yüz nefer ifrâz idüb ve üzerlerine alây beğisin dahi başbuğ ta'yin
idüb ve yeniçeri ocağından dahi dört yüz nefer ifrâz olunub ve ce-
beciler ocağından dahi iki yüz nefer ifrâz idüb üzerlerine ocakla-
rından iki çâvus* ta'yin olunub ve bu asker üzerine Hâlil Pâşâ
ser-'asker ta'yin olunub ve gice mahfice ordu-yu hümâyûndan çıkub
Resmo ya vardılar Mehmed Pâşâ oğlu dahi on iki pâre çektirme ile
Resmo da hâzır bulunmağla hemân der-'akab gemilere girüb âmâde
oldular (32a) ve lakin sadr-ı â'zam hazretleri mukaddeminde Hâ-
lil Pâşâyı getürüb kendüsüne tenbîh eyledi ki zinhâr sakın kefere-

nın yedi gemisinden ziyâde olur ise ve yâhud küffâr âgâh olub im-
dâdı gelüb getür [ür] ise alarga olub yan çalasin ve gicelik* hâlin-
de cenk itmeyüb alarga olasız cehd idesiz ki gündüz cenk idesiz in-
şâ'-Allahu te'âla kendim dahi Çanak limânına varub cenginizi seyret-
sem gerekdir ancak yedi gemiden firâr iderseniz birinize âmân vir-
meyüb cümlenizi katl ve 'ibret-i 'alem iderim deyu tenbîh ve te'-
kîd eyledi idi çünki Hâilil Pâşâ Resmo ya varub Durâk Beğ gemisine
süvâr olub ba'dehu on iki 'aded çektirme gemileriyle kalkub Çanak
limânına tahmînen iki sâ'at yerde³⁴ Fodala (غوره له) burnu dimekle
ma'rûf mahalde bekleyüb (32b) müterakküb olmuşlar idi meğer ve-
zîr mehterlerinden bir Moralı kefereden dönme bir yiğit bir tarîk-
le küffâra mukaddemâ esîr düşüb esîr-i mezbûrun cenerâl hizmetinde
bir karındâşı çıkub esîr-i mezbûr karındâşı olmağla sâhib çıkub ve
bahâsını dahi virüb yanına alıkomuş idi mezbûr esîr kâfirleri a-
rayub ben yine kâl-evvel sizinle ma'an olurum deyu sahden?³⁵ bun-
lara mütâba'ad idüb ve lakin dâ'imâ ümmet-i Muhammede çâşutluk idüb
bir san'at ile küffârın hareketlerini anladıkça islâm tarafına haber
virür idi bu esnâda çektirme ile mukâbil olmak üzere oldukların
kefere-yi bî-dîn haberdâr olub ana göre küffâr dahi Tavşan cezi-
resinde olan yigirmi 'aded çektirmelerini mükemmel donâdub ve hi-
le ile bizim gemilerimizi sayd itmek üzere olduğunu (33a) mezbûr
esîr yatsu vaktinde islâm tarafına haber virmekle sâhib-i devlet
dahi bizim gemilerimize 'ale't-ta'cîl adem gönderüb varan adem Fo-
dala ya varınca[ya] kadar gemiler dahi yerlerinden hareket itmiş
yelkenleri denizde kuş gibi görünür bu esnâda sâhib-i devlet dahi

* كيدك

** اخذ

bî-karâr olduğundan süvâr olub mahall-i mezbûr Podala ya teveccüh eyledi çünki sâhib-i devlet mahall-i mezbûra varub dahil oldu ve بلا ya'ni karavulcu re'aya kefereleri gelüb sâhib-i devlete haber virdiler ki devletlü vezîr kargu burunda yedi pâre yelken göründü biz dahi tenbîhleri üzre ser-faskere haber virdik ser-fasker haber alınca 'ale't-ta'cîl hareket idüb 'azîmet eyledi didiler sâhib-i devlet korkusundan gâyet müte'ellim oldu meger küffâr-ı düzahmekîn âl idüb yedi pâre gemisin (33b) girüden ta'yin idüb çünki bizim gemiler denize çıkdılar gördülerki yedi pâre yelkendir ve سجون bildiler ki çektirme gemiler idi ve bunlardan gayrı gemi görünmez bu kadar Hâilil Pâşâ bir yarar bahâdır olmağla bî-karâr olub Memiş Pâşâ ya ibrâm idüb tiz tiz alâvânta varub hemân çatalum deyu ibrâm eyleyüb Memiş Pâşâ dahi her çend men' idüb pâşâ karındâş gicelikde* düşman üzerine varılmaz kadîmden 'âdet değildir ve hem sâhib-i devlet efendimizin fermânının hilâfıdır deyüb men' eyledi olmadı bir vechle zabt olmadı çünki serdârları göz açdırmayub gicenin altıncı sâ'atında Allah Allah diyerek küffârın yedi 'aded gemilerine çatub küffârın yedi gemisin söyündürüb feth eylemişler iken küffârın girüde kalan yigirmi pâre diaç gemisi zuhûr idüb ve gelüb bizim gemilere (34a) karşıdı gayr[ı] gavga büyüdü ve deryânın yüzünde tob ve tüfenk ateşlerinden bir 'azîm inildi ve ateş peydâ oldu bu esnâda sâhib-i devletin akli başından gidüb ibtidâ cevâbı bu idi ki be hey Hâilil Pâşâ hakkdan bulasın ben sana böyle mi sipâriş** eyledim deyüb ve yağlığın yüzüne tutub ağladı ve karâr idemeyüb ata süvâr olub

* كوه لقا

** شپارش

sür'atle Podala burnunu geldi ve deryâ civârında kemâl-i hayre-
tinden ilerüye ve girüye segirdüb gezer idi muhassal-ı kelâm çün
keferenin sonradan gelân gemileri bizim gemilere karışdı bizim
'askerimiz karanulukda fark idemeyüb kıyâs* itdiler ki küffârın
bütün donanmâsı gelmiştir bu vechle derûnlarına havf düşüb ha-
yatdan me'yûs oldular zirâ mukaddem yedi pâre gemisini söyündü-
rüb bizim 'askerde tâb [ü] tüvân (34b) kalmayub yorulmuşlar idi
tekrâr cenge mecâlleri yoğ idi ve hem deryâ cenginın ahvâlin bil-
mezler idi ve lakin çünki gördüler ki ahvâl düşvâr oldu iş başa
düşdü 'asker-i islâm dahi esîr olmadan şehîd olması makbûldür de-
yüb gayret** idüb merdân hareket eylediler bu esnâda kapudan Bolpa-
ça** yedi pâre büyücek fırkatalar ile Yâlı-yı Petre den gelürken
Kandiye karşusunda gelince gördü ki Podala önlerinde cenk vardır
merkûm bir müdebbir yarâr adem olmağla anlayub Allah-ı 'alem küf-
fâr bizim zahire getüren çektirmelerimizi rast getirüb cenk iderler
deyüb hemân alavanta idüb imdâdlarına gelürken küffârın bir filü-
kası Kandiye yi isteyüb giderken rast getirüb tutdu meğer küffârın
ser-'askeri olan kâfir mürd olmuş mesfûrun cesed-i mundârın Kandiye
ye götürür imiş hele (35a) mezbûr filükayı esîr idüb bu muharri-
keden haberdâr oldu netice-yi kelâm filükayı yedeğine alub Podala
önlerine gelince gördü ki kıyıllarda ateş vardır 'aceb bu ateşler
bir 'alâmetdir deyüb kıyıllara geldi sahib-i devlet fırkataları gö-
rünce düşmân tekneleri** kıyâs idüb elem çekdi hele ma'an olan
'askerden ses virüb haberdâr olunca sâhib-i devlet göz karardub

* قیاس

** عبرت

** بولچہ

** تفتہ لری

Bolpaça ya tiz beni ve yanımda olan 'askeri alub gemilerin imdâdına yetiştür deyince Bolpaça dahi devletlü vezîr 'âdet-i* kânun değildir ki seni böyle ateş içine götürem ancak fermânın olursa seninle hâzır bulunan 'askerden alub giderim didikde sâhib-i devlet gitmeden güçle men' idüb her fırkataya tahammülüne göre bir mikdâr 'asker alub gitdi cenk iden gemiler kıyılarından tob menzili ancak var idi netice Bolpaça (35b) yedi tekne** ile varınca gece karanlığında gemileri fark idemeyüb ancak gördü ki gemiler biribirine çatmış kılıc cengi iderler Bolpaça dahi gelince kelime-yi tevhidî getürüb meğer Memiş Pâşâ'nın gemisi altına varmış hele Memiş Pâşâ'yı muhâsara iden üç pâre düşmân gemilerinin birine Bolpaça çatub ve içine döküldüler lutf-u hakkla söyündürüb feth eylediler hemân tiz elden Bolpaça feth eylediği çektirmeye adem koyub bir fırkata ile sâhib-i devlete gönderdi bu esnâda düşmân gicelikde fırkataları çektirmeler kıyâs idüb Türk ün dinç imdâdı geldi deyu korkub ve hem düşmânın dahi tâb [ü] tûvânı münkat'î oldu çünki düşmândan ahz olunan çektirmeyi sâhib-i devlet görünce bir mikdâr teselli bulub ve vakt-i mezbûre değin küçük kal'adan ve etrâf ve eknâf-dan (36a) tob sadâsın işidenlerden vâfir 'asker gelüb yığıldı bu esnâda sâhib-i devlet fırkatayı durturmayub bir mikdâr 'asker ile yine yolladı ve getürdükleri esîr çektirmeyi tiz elden takımın burub karaya çekdi çektirme-yi mezbûrda yalnız on beg kefere ve otuz bir esîr müslümânlar çıkdi mâ-bâkîleri cümlesi helâk olmuşlar idi muhassal-ı kelâm sabâha bir sâ'at kalarak cenk dahi aralandı

şol mertebe cenk oldu ki hadd -ı ta'birden birün oldu gerek bizim ve gerek küffârın gemileri bir mertebeye vardı ki içinde kürek çeküb ve yâhûd yelken idecek ademleri kalmadı³⁵ gemilerin kıçları ve kayalıkları gitmiş kürekleri dahi nısfından ziyâdesi gitmiş sabâh olunca gördük kim* küffârın gemileri her biri küreklerinin rub'ü kadarı ancak çekülür bâkîleri (36b) iptâl olmuş giderler ve bizim gemiler dahi kezâlik bu üslûb üzre Resmo ya toğru çektirüb giderler bu muharrikedede üç bin şehîd oldu ve ser-'asker Halîl Pâşâ üç yerinde[n] mecrûh oldu netice-yi kelâm 'azîm cenk oldu ki ta' - biri imkân değildir ancak bu esnâda Bolpaça nın geldiği lutf-u hakk oldu zîrâ çektirmelere imdâd yetişdirdi bizim üç gemiyi düşmân zabt eylemiş iken halâsa bâ'is oldu çünkü gemilerimiz üslûblu Resmo ya gitdiler Bolpaça yine toğru fırkatalarıyla sâhib-i devlete buluşdu sâhib-i devlet Bolpaça ya azîm lutf ve ihsânlar idüb ve küffârdan alınan çektirmeyi Bolpaça ya fermân olunub Hânya ya götürdü ve filükayı ve içinde ma'an alınan kefereleri sâhib-i devlet Bolpaça ya in'âm eyledi Bolpaça Hânya ya vardıkda Suda ya virâ idüb (37a) filûka ile ahz eylediği küffârın ser-'askeri olan keferenin lâşesini bahâ ile alurmısz yohsa ihrâk-ı bi'n-nâr iderim didi küffâr-ı mesrûr lâşesini beş yüz altuna aldı ba'dehu sâhib-i devlet ordu-yu hümâyûna gelüb vâsıl oldukda bir kaç gündün sonra kal'adan haber alındı kim küffâr gemilerinden on bir kapûdân mürd olmuş ve 'askerinden üç rub'ü helâk olub bir rub'ü ancak kurtulmuş kimileri güç ile Tavşan ceziresine dâhil olmuş idi netice-yi kelâm sâhib-i devlet hazretleri Halîl Pâşâ ya 'azîm

* كوردقلم

'arz eyledi eğer mecrûh olmasa idi belki ol gün katline fermân i-
der idi ancak ba'zı vüzerâlar münâsebet ile vezîr-i â'zama cevâb
eylediler ki devletlü vezîr el-hamdü'l-ullahu te'âla bizim gemi-
lerimiz mansûr oldular ve düşmân gemileri makhûr ve müdemmir fi-
râr eylediler ve meydân bizde kaldı (37b) her bir umûrun bir sâ'-
atı olduğun âlimsiz bu esnâda şahâdet şerbetin nûş iden şühedâla-
rın giceye takdir olmağla tesâdüf* düşdü Halîl Pâşâ kulunuz bir ya-
râr bendenizdir bu bâbda eltâr-ı mâl â-nihâyenizden afv buyurmanız
mütemennidir iltifât-ı 'aliyyeniz ricâ olunur deyu her biri afv
ricâsıyla sâhib-i devlete teselli-yi hâtır eylediler³⁶ bundan son-
ra sâhib-i devlet dahi Halîl Pâşâ nın hâtırın almak için ba'zı he-
dâya ile muhabbetlü mektûb tahrîr idüb Resmo ya Halîl Pâşâ ya gön-
derdi bundan sonra Halîl Pâşâ dahi teselli-yi hâtır olub sâhib-i
devlete bir 'arz-ı hâl tahrîr idüb irsâl eyledi ki devletlü vezîr
gerçi bu husûsda kabâhat benimdir kânım katlim sana helâl olsun
efendim gayretim beni bu dereceye getürdü fermân sultânımındır rî-
mâ-ba'd ez in cânib çünkü kış eyyâmları mürûr idüb bahâr eyyâmla-
rı geldi³⁷ sâhib-i devlet (38a) azîm dîvân idüb fî'l-cümle pâşâ-
ları ve beğleri ve ocâk ağâların ve iş erlerini da'vet idüb 'azîm
müşâvere ve tedbîrler görölüb tekrâr müceddeten metrislere nizâm vi-
rölüb bin yetmiş tokuz senesinin evâ'ilinde³⁸ [1668 Haziran] yeni-
çeri ve sipâh ve sâ'ir fî'l-cümle 'asker metrislere girüb bayrâk-
lar ve sancâklar güşâd olunub ve kurbânlar kesölüb gayrı tob ve tü-
fenk**atılmağa başlandı Kızıl tabya tarafı sadr-ı â'zam koludur ki
sâğı yek-pâre kaya taş olmağla kazılması mümkün olmayub aher yerden

torba ile toprak taşıyub siperler ve metrisler ta'mir olunub ve Güllük tarafından Haleb vâlisi bütün eyâletiyle bir kaç sancâk dahi ta'yin olunub ve yigirmi beş yeniçeri ortâsı ve bin nefer sipâh serden-geçdiler ve bin nefer Mısır 'askeri ve beş yüz serden-geçdiler metrislere girüb ve kal'anın deryâ cânibinden (38b) iki taraftan toplar vaz' olundu ki limânına kâyıık girmeden men' oluna deyu yine suya berâber bir bâlyemez tob vaz' olundu ki küffârın donanmâsı gelüb yâlı kenârında olan metrisleri toplamasın deyu ve bundan mâ'dâ kal'a divârın ve tob mazgalların bozmağa otuz 'aded kal'aküb toplar vaz' olundu mezkûr toplar cümlesi Girid ceziyesinde binâ olunan tob-hânede dökülmüşdür ancak on 'aded tob asitânedden gelmişdir fîmâ-ba'd gice ve gündüz asla arâm virmeyüb cenge mübâşeret olundu Güllük tarafından olan 'asker kal'a hendeği başına vardılar mukaddemâ Güllük tarafında kumsâl olduğundan lağım olmaz deyu söylendi idi amma küffâr-ı la'in kûbûr ile kum içinden yürüdü-lüb iki 'aded püskürme lağımlar peydâ idüb bir gün sabâh namâzı vaktinde ateş eyledi 'asker-i islâm ekseri cemâ'atle (39a) namâz kılar bulunmağla bî-hamd'ullahu te'âla bir zarâr olmadı ve küffârın hendek başında olan parmaklıkların iki 'aded büskürmeler atub küffâr-ı hâk-sârdan elli kadar kâfir helâk oldu ve bundan kat'i nazar küffârın parmaklıkları bozulub islâm 'askeri dahi yol bulub kal'a divârı altına vardılar ba'dehu küffârın bedeninde olan toplardan bir bâlyemez topu var idi islâm dilâverleri gayret-i islâmiyeyi izhâr için ittifâk idüb tiz elden bir metîn zincir ile nerd-bân peydâ idüb gice üçüncü sâ'atında nerd-bân ile kal'a bedenine çıkub ve mezbûr tobu başına zincir-i muhkem tâkub bend-kâvi idüb ba'dehu aşağıdan mevcûd bulunan beş yüz kadar Mısır kulu ve üç yüz kadar ters-hâneli ve iki yüz mikdârı tı-

mâr sipâhileri fi'l-cümlesi bir uğurdan sarılıb izâa* deyu bir âvâz ile topu (39b) çekerler ki bundan hendeğe düşüb ahz ideler deyu 'azîm takayyüd ve gayret ile çeküb düşmân-ı la'in dahi tobun girüsünden topa iki kat bir metîn zincîr takub iki binden mütecâviz küffâr topu virmeyelim deyu girüsünden çekerler bir 'azîm cenk kuruldu ki görülmüş değildir ve tobun bâşına cem' olunan küffârı dağıtmak için taşra metrislerden düşmân üzerine tob ve hunbâra ve kurşun bârân misâli yağdırub ve düşmân-ı la'in dahi islâm 'askerini dağıdub kaçırmak için mikraslardan ve mazgâllardan ve gerek burc bârularından 'asker-i islâm üzerine bârân misâli ateşler saçup top kurşun ve el hunbârâsı hadden bîrûn yağdırub gicenin üçüncü sâ'atından sabâh namâzı vaktine değin üç yüzden mütecâviz şehîd olub ve bunca mecrûhlar dahi sâhib-i devlet bu muharrike-yi (40a) 'azîmi haber alınca kendüsü gelüb gördü ki bir 'azîm cenk ve mukâtele ki hemân bir yanâr ateş içinde savâş olunur bu esnâda ehl-i islâm dilâverleri mezbûr tob bir âsân-ı vechle alınur kıyâsıyla mübâşeret itdiler gerçi ziyâdesiyle büyük da'vâ oldu ve sâhib-i devlet cevâb eyledi ki eyvâh ne yamân harb ve müşkül işe mübâşeret eylediniz bundan sonra bundan müfârekat olunmak emr-i muhâldir zîrâ gayret-i islâma hâlel virür bir vechle fârig olunmaz meğer kim zincîr kesile** küffâr-ı düzah-mekîn dahi burcundan darb-ı destle top alınmasına rızâ virmeyüb gayret-i câhiliyye ider muhassal-ı kelâm taşra metrislerden düşmân üzerine yağdırdıkları ateş kesretinden kâfirler tobun başına gelemezler hele lutf-u hakla kuşluk vaktinde bir gayret ile el olunca tob nısfına

* اِزْا

** كَيْه

kadar aşığı sakındı ol vakitte bir kaç dilâver (40b) gayret idüb tekrâr nerd-bân ile çıkub bir zincir dahi takdılar ve sâ'ir metrislerde olan ümmet-i Muhammed dilâverlerinden bin kadar yiğit dahi imdâda galdiler küffâr dahi kal'anın cümle burc bârularında olan cengâver 'askerini başına cem' eyledi ve lakin kal'ada olan cenerâl vakt-i mezbûrda cevâb eylemiş ki eğer müslümânlar bu topu kuvvet-i bâzularıyla çeküb ahz iderler ise kal'adan kat'i-yi ümid iderim deyu fal idinmiş ve bizim vezîr-i â'zam dahi meğer kalbinden fal tutmuş idi çünki bir zincîr dahi takındı ve top yarusuna kadar aşığı sarkındı gayr [1] ümmet-i Muhammed askeri gayret-gemlerin meyânlarına yerin? kuşanub gayret ile üşündü eylediler ve sâhib-i devlet fermân idüb kırk 'aded şâhi alây topları ve yüz mikdârı misket tüfenkler getürdü (41a) evvelkiden ziyâde topun başında olan küffâra bârân-berk gibi gülle ve kurşun yağdırdılar netice-yi kelâm beyne's-salâteyn olunca 'avn-i hakkla topun girişünde olan zincîrleri kopub top güldür güldür aşığı düşdü he-man dilâverân-ı gâziyânlar Allah sadâsıyla üşündü idüb der-'akab kızağa bindürüb ve getürüb sâhib-i devlet önüne teslim eylediler sâhib-i devlet ağlayu ağlayu ayak üzre durub ve el kaldırub ve bunca in'âm ve ihsânlar idüb kırk kurbân kesdi ve küffâr zincîrinden kırk esîr istihlâs ve nezr eyleyüb ol mezkûr kırk esîrin bahâlarına iktifâ idecek kadar akçe hazinesinden ihrâc idüb Ankebut Ahmed Pâşâ yı vekîl nasb idüb akçeyi merkûma teslim eyledi ve cevâb eyledi ki gâziler el-hamdü'l-ullahu te'âla (41b) 'avn-i hakkla kal'ayı feth etmiş kadar memnûn ve mesrûr olduk bu kadar mübâşeret olunmuş iken bu tob alınmamak iktizâ eylese idi dîn-i mübîn tob uğuruna cümle telef olmak görünür idi amma sey-

rân bu idi ki kaçan top gayrı aşağı düştü fi'l-cümle metrislerde mevcûd bulunan 'asker-i islâm cümlesi bir uğurdan hây hây deyu öyle bir ün itdiler ki akıllar şekk oldu ve düşmân kefereleri kahrından çatlayub ve önlerinden ve başlarından şapkalarını çıkarub kal'a bedeninden aşağı atarlar idi bir kaç gün mürûrundan sonra haber alındı ki muharrike-yi mezbûrda küffâr-ı düzah-karârın 'askerinden ekalli mâ-yekûn iki binden mütecâviz helâk oldular ve soltât kapudânlarından ve sâ'ir başbuğ olan keferelerden yigirmi re'is kâfirler (42a) mürd olmuşlar ve cenerâl-i mesfûr kahrından bir kaç gün hastalanub taşra çıkmamış ve dahi küffârın topa takdıkları zincîrin başında olan büyük halkasını ta'mir iden timürcü-yü kâfirin niçün sen bu halkayı ber gereği gibi yapmadın deyu mesfûr timürcü kâfiri balta ile ellerini kat' idüb bedenden aşağı atdı mesfûr timürcü kâfir kum üstüne vâki' olduğundan mürd olmayub kalkub iki elleri münkatî' iken segirdüb bizim metrislere geldi ve der-'akab islâm ile müşerref olub sadr-ı â'zam hazretlerine getürdüler sadr-ı â'zam hazretlerine cevâb eyledi ki devletlü vezîr ben kulun timürcülük san'atında gâyet mahâretim olduğundan gayrı dahi tob dökmede ve tob fâliyâları ta'mir etmede ve buna göre dahi nice* ceb-hâne âlâtları ta'mirine mahâretim vardır (42b) deyince sâhib-i devlet mezbûra in'âm idüb ve ellerini timâr etmek için cerrâh ta'yîn eyleyüb ve topçular ocağından bir kaç akçe 'ulufe eyledi³⁹ ez in cânib Kızıl tabya cânibinden deryâ civârında vâki' olan metrislerde me'mûr olan yeniçeri 'askeri ittifâk idüb karşularında küffârın bir küçük tabyası

var idi kefere-yi bî-dîn tabya-yı mezkûru bir yalçın kaya üzeri-
ne ihdâs idüb mezbûr tabyaya lağım yürümez ve bir vechle mümkün
değildi kıyâsıyla tabya-yı mezbûra kâfir azîm rağbet idüb dürlü
dürlü ateş tasnifleriyle metânet virüb iki kat parmaklık ve şaran-
polar* ihdâs eyleyüb mâ-hüve'l-hakk olan kâfir-i bî-dîn tabya-yı
mezkûrdan asker-i islâma ziyâdesiyle zahmet virmiş idi bir kaç
def'a ehl-i islâm mezbûr tabyaya ber tedârik görüb (43a) ara-
dan kaldırmağa murâd eylediler ve lakin bir vechle çâresini bul-
madılar zîrâ lağım yürümez top ve hunbâra kâr etmez ve yürüyüş da-
hi mümkün değildir zîrâ siperleri müstahkem ve hu-i bülend** oldu-
ğundan gayrı iki kat metîn parmaklıklar ihdâs eylemiş bu vechle
çâresi muhâl iken mezbûr bî-dest olan nev-müslim timürcü lisânın
ta'rifiyle bir san'at ihdâs itdirüb zîr-i zeminden taş ve kaya
delmek için sabân timürleri gibi burgular ve buna göre dahi ni-
ce âlâtlar ihdâs itdirülüb bu vechle küffârın haberi olmadan tab-
ya-yı mezkûrun on kulac zirinden bir azîm lağım ihdâs olundu ve
yüz kırk kantâr bârut ile doldurulub zîrâ iki hazîneli lağım idi
be-her hazînesine yetmiş kantâr bârut vaz' olunub bir gün küffâ-
rın mezbûr tabyada (43b) azîm cem'iyeti var iken fırsatı ga-
nîmetdir deyub in-şâ'Allahü'l-meliki'l-mu'in asker-i islâm dilâ-
verleri hâzır ve âmâde olub tevekkel ta'l-Allahü'l-müte'âl de-
yub lağım-ı mezkûru ateş eylediler subhân Allahü'l-'azîm zemin
ve âsumân lerzân olub dumânından rûy-u âsumân karanuluk olub ve
mu'azzam kayalar gök yüzünden kuş mânendi görünür muhassal tabya-
nın içinde mevcûd bulunan keferelerden hiç biri selâmet bulmayub

'ale'l-husûs topların her birini bir semte atdı bir kaçı bizim metrisler semtine düşdü ve bir ikisi yine kal'a hendeğine uçdu netice-yi*kelâm cümle muhâsarada tarafeynden atılân lağım iki binden ziyâde oldu böyle bir mehîb lağım atılmadı sanma hemân bütün cezire lertzân olmuşdur bir kaç günden sonra kal'adan haber aldık ki (44a) cenerâl cevâb eyledi ki kartala bir ok dokunmuş yelesinden bu musîbet-i 'uzmâ dahi kendü 'amelimizdendir dimiş el-hamdü'l-ullahu te'âla 'azîm yüz aklığı oldu ve hem mezbûr tab-ya ref' olmağla ümmet-i Muhammed küffârın sıkletinden emîn olub ve dîn-i düşmân-ı kâfir makhûr olmuşdur ve cümle 'asker-i islâm şâd-kâm olmuşdur ve yevm-i mezbûrda şevketlü ve kudretlü pâd-şâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinden sard-ı â'zam hazretlerine hitâben hatt-ı hümâyûn gelmişdir ⁴⁰ hatt-ı hümâyûn sen ki vezîr-i â'zam ve serdâr-ı ekremim Ahmed Pâşâ sîn selâm-ı selâmet bahşâ-yı şâ-hânem ile seni teşrîf ve ikrâm ve tevkîr ve ihtirâm buyurduğumdan sonra hâlâ rikâb-ı hümâyûnuma telhîsin gelüb kal'a muhâsarası bâbında vücûda gelân hüsn-ü tedbîr ile sa'y ve himmetin ve seninle me'mûr olan (44b) vüzerâ kullarım ve Rumili ve Anadolu ve sâ'ir eyâlet beğler beğleri ve ümerâ ve yeniçeri ağası ve bölük ağaları ve sipâh ve silahdâr ve sâ'ir bölük halkı 'umûm üzre bi'l-cümle guzzât-ı müslimîn kullarım i'lâ-yı kelime't-ullahü'l-'ulyâ ve izhâr-i dîn-i mübîn-i seyyidü'l-murselîn için uğur-u hümâyûnumda can ve başların bezl ü fedâ idüb ve tekâmül nâmus-u dîn ü devlet ve tahsîl-i rızâ-yı şerîf rabbü'l-'izzet yolunda itdikleri bahâdır ve erlikler ve dilâverlikler cümle ma'lûm-u

hüsrevânem olmuşdur husûsâ bi-fazl'ullahu te'âla 'asker-i mezbû-
re kullarım günden güne işleri ilerüye gelüb gitdikçe* galebe ve
nusret buldukları ve 'avn-i hakla divâr-ı hisâra karîb oldukla-
rı ihbârından gâyet mahzûz olub cenâb-ı vâhibü'l-'atâyâya hamd
ve şükr-ü bî-pâyân olsun hazret-i hallâk-ı 'âlem iki cihânda
(45a) yüzünü ak idüb berhûdâr-ı 'ömr olasin seninle ma'an me'-
mûr kullarım dahi cem'iyen berhûdâr olsun nân ü ni'metim sana ve
anlara dahi helâl olub cenâb-ı hüdâ-yı müte-âl mu'in ve zahîriniz
olsun cenâb-ı eltâfû'l-hayyadan ümidim budur ki 'an-karîbü'z-ze-
mân-ı fütûhât-ı celîle ile müjde-resân ile 'âmme-yi islâmiyân
mesrûr-u şâdân ve gürûh-u düşmanân 'umûm üzre makhûr ve dâhil-i
nîrân olalar hazret-i kâdr-ı lâ-yenâm** murâd-ı mülûkânem üzre
â'dâ-yı bed-fercâmdan ahz-ı intikâm müyesser ve mukadder etmiş
ola imdi benim lâlâm göreyim seni tamâm erlik demidir ve dilâver-
lik mahallidir merdâne hareket idüb ve kemâl-i gayrete gelüb kal'-
anın fethine makdûrunu mebzûl ve guzzât-ı müslimîn kullarımı cenk
ve kitâle ragbet ile re'y-i makûl (45b) etmeden hâlf olmayasın
dîn-i mübîn uğurunda itdikleriniz hîdemât ve meşakkat [v]usul-u
'ind-Allah ve inde'r-resûl zâyi' olmadığından gayrı in-şâ'Allahu
te'âla envâ'ı nevâziş ve âyân-ı iltifâtıma mazhar olub seninle
ma'an olan kullarım dahi nice ihsân ve in'âmıma nâ'il olmaların
bilüb ba'de'l-yevm dahi sa'y ve himmeti ve ihtimâm ve dikkati el-
den komayub bu mertebelere gelindikde ümidir ki fazl ve 'inâyet
-i mutlak ile itmâm irişdüresiz râh-ı gazâda can ve baş fedâ idüb
gâzilere takviyyet ve dîn-i mübîne i'ânet ve nusret için ben dahi

* كندجه

** لاينا

in-şâ'Allahu te'âla rebî ü'l-evvelinin gurreinde [9 Ağustos]
gazâ niyyetine mahrusa-yı Edirne den kemâl-i haşmet ve 'azamete
sefere çıkub hakk yolunda zahmet ve meşakkat-ı ihtiyâr ve halâ Di-
metoka sahrâsında darb-ı hiyâm zafer-medâr olunmuşdur umarım ki
hazret-i Allah (46a) celle şânuhu ve 'emme ihsânuhu beni bu yol-
dan mahrum göndermeye dâ'imâ feth ve nusret ricâsında olub du'â-yı
hayr-ı hüsn-ü teveccüh-ü derûn seninle olan mücâhid ve gâzi kulla-
rımladır cümlenizi hazret-i bâri te'âlâya emânet virdim bâkî ve's
-selâm ez in cânib bundan akdem Françe den beş yüz beğzâdeler ken-
dü ihtiyârlarıyla Kandiye imdâdına gelmişler idi ⁴¹ ve keferenin
cenkçileri ma'an gelüb ⁴² tahmînen on bin nefer kâfirler ki mahza*
bunlar cenk ahvâlini bilmezler ve mutlak Kandiye yi kurtarırız id-
di'âsıyla gelmişler idi bu esnâda kal'adan kaçub gelân kefereler-
den haber alınur idi ki mesfûrlar her-bâr cem'iyet idüb metris-
leri basmağa müşâvere idüb bu vechle haber alınub ana göre sâhib
-i devlet dahi 'asker-i islâmî âgâh idüb her taraftan muhkem basf-
ret üzre olmuşlar idi (46b) nâ-gâh bir gün sabâh namâzı vaktinde
Güllük tarafından çıkub metrislere hovladılar 'asker-i islâm dahi
'avn-i hakkla gâfil bulunmayub hâzır ve müheyypâ olmağla heman gül-
bang-ı Muhammedi Allah Allah sadâsıyla düşmânı her taraftan kuşadub
sabâh namâzı vaktinden kuşluk vaktine değin iki buçuk sâ'at bir
mertebe tiğ urdular ki vasfı imkân değildir hatta düşmân-ı la'în
cenkden yüz çevirüb karârın firâra tebdil idüb hendeğe dökülmüş
iken gâziyân-ı dilâverân ardlarından ayrılmayub düşmân ardınca
ma'an hendeğe dökülüb hendek** içinde dahi düşmâna tiğ urdular çün-

ki ibtidâdan iki 'asker birbirine karışdı küffâr-ı hâk-sâr kal' -
adan top ve hunbâra atmadan münkat'ci oldu sebebi budur ki kendü
'askerine isâbet idüb kırar deyu korkdu ve hendeğe döküldüklerin-
de dahi kal'a kapuların açmağa elem çekdi belki islâm 'askeri
küffârın peşinden ayrılmayub ma'an kal'aya hov (47a)-ladılar
deyu korkdu çünki gördü ki islâm 'askeri düşmânın peşinden ayrıl-
mayub hendeğe ma'an döküldü gayrı iki başdan top ve hunbâra ve
kurşun bârân misâli yağdırdı meselâ kendi 'askeri dahi kırılırsa
kırulsun tek hemân 'asker-i islâm hendekden firâr etsün deyu bak-
mayub öyle bir ateş urdu ki vasfı mümkün değildir gerçi atılan
top ve hunbâra bizim 'askere dahi isâbet iderdi ancak kendi 'as-
ker-i menhûsuna dahi ziyâde zararı oldu bundan kat'ci nazar mesfûr
beğzâdeler merd-i da'vâ eylediler ki bu Türk ün 'askerini bozub
ve metrislerini zabt etmek bir iş değildir ancak sizin tedbîriniz
su-i tedbîr olduğundan gayrı göz göre cengâver olmadığınızdan nâşi
bu husûsda göresiz ki bizler bu 'Osmanlı 'askerini ne tarikle bo-
zub ve metrislerini dahi zabt ideriz deyu merd-i da'vâ ile (47b)
geldiklerinden cenerâl dahi bu bâbda görün bakın imdi bu 'asker
ne yüzden dilâverâne hareket ider cengâver ve bahâdır 'askerdir
bundan sonra bir dahi hakkımızda bahâne dimeyesiz deyu kal'a kapu-
ların fethine bir mikdâr te'hîr eyledi netice-yi kelâm mesfûr ke-
ferelerden cüz'î kâfir selâmet buldu mâ-bâkileri cümle tu'me-yi
tiğ-i gâziyân oldular⁴³ ve mezkûr beş yüz nefer beğzâdelerden an-
cak yüz nefer beğzâde kurtulub bâkileri cümlesi mürd ve helâk oldu-
lar çünki mesfûrlar makhûr ve müdemmir oldular gayrı Kandiye de
karâr idemeyüb gark ve kahr olarak* vatanları França ya teveccüh
ve 'azîmet idüb revâne oldular el-hamdü'l-ullahu te'âla lutf-u

‘inâyet-i hakk ile ümmet-i Muhammed mansûr ve muzaffer olub şâd-
kâm oldular ve metrislerden küffâr-ı hâk-sâra istihzâ tarîkiyle
rağmen çığrısub ve hây hây beğzâdeleriniz nice oldu deyu (48a)
ün eylediklerinde düşmân-ı bî-dîn kahırlanub patlardı ve gâziyân
-ı islâm keferi-yi mesfûrdan vâfir keferi ahz ve esîr idüb tok do-
yum oldular ve mürd olan keferelerin lâşelerini deryâyâya tardı idüb
ve kellelerini dahi cem^c idüb düşmâna körlük için kal^a karşusunda
bir münâsib mahalde tağ gibi yağub bir tepe eylediler bir kaç gün
mürûrunda kelle-yi mezkûrlar kokub ümmet-i Muhammede ezâ olunmamak
içün bir rüzgârlı günde ateş idüb ihrâk-ı bi'n-nâr eylediler bu
esnâda sadr-ı âzam hazretleri bu müjde ve sürûr haberlerini şev-
ketlü ve kudretlü pâd-şâh-ı âlem-penâh hazretlerine ‘arz ve tel-
hîs eyledi ve çok zamân mürûr etmeden cânib-i şehriyâriden hatt-ı
hümâyûn vârid oldu⁴⁴ hatt-ı hümâyûn sen ki vezîr-i âzam ve serdâr
-ı ekremim Ahmed Pâşâ sîn seni selâm-ı selâmet bahşâ-yı pâd-şâ-
hânem (48b) ile teşrîf ve tevkîr-i ikrâm ve mazhar-ı i‘zâz-ı ih-
tirâm buyurduğundan sonra hatt-ı hümâyûn ve sa‘âdet makrûnum vusû-
lünde ma‘lûmunuz olsun ki hâlâ vüzerâ-yı izâm ve vükelâ-yı kirâ-
mımın sen cümleden âkil ve erşedi ve âlâ ve emcedi müdebbir-i kâr-
dân ve dilir-i şecâ‘at-nişân olduğundan gayrı me‘mûr olduğun hîde-
mâta tedbîr-i dil-pezârinle intizâm virüb zabt ve rabtlarında eke-
merdâne ve dilirâne düşmân-ı din [ü] devlete göz açdırmayub muhâsa-
ra olunan Kandiye kal‘asının feth ve teshîrine tedbîrler idüb her
husûsun gereği gibi muvaffık-ı rızâ-yı yûmn iktizâ-yı mülûkâneme
lâyık-ı nâmûs-u saltanat-ı pâd-şâhanem olmak himmet eyledüğün ecl-

den du'â-yı hayr-ı icâbet eserime nâ'il ve'inâyet-i aliyye-yi
meymenet-perverime olmuş senin de* yüzün ak olsun ve nân [ü] ne-
meğim sana helâl olsun (49a) ve seninle ma'an me'mûr olan vüze-
râ-yı 'izâm ve mirmirân ve ümerâ-yı kirâm ve yeniçeri ağası ve
bölük ağaları ve alây beğleri ve zü'emâ ve erbâb-ı timâr ve si-
pâh ve yeniçeri ve sâ'ir 'umûmen 'asâkir-i islâm kullarım uğur
-u dîn ü devletimde can ve başların bezl ü fedâ idüb iki seneden
beri muhâsara itdikleri Kandiye kal'asının teshîrine itdikleri
ikdâm ve ihtimâm şümûl-u hüsrevânem olub cümlesi du'â-yı hayrı-
ma mazhar olmuşlardır yüzleri ak ve iki cihânda berhûdâr olsun-
lar hıdmetleri mukâbelesine in-şâ'-Allahu te'âla biz dahi ebvâb
-ı in'âm ve ihsânımı güşâd ve bî-dîrîg idüb hüsn-ü ittifâk ve ke-
mâl-i ittihâd ile himmet eyleyüb teshîrine ikdâm ve ihtimâm ey-
leyesiz zirâ bunca sa'y ve emekden sonra terk eylemek lâyıık-ı
gayret-i islâm değildir lâzım olan mühimmât ve âlât (49b) ve
'asker bu taraıdan yetiştirilmek üzere hemân guzzât ve mücâhidîn
kullarıma gayret virüb â'câ-yı dîn ü devlete mikdârın bildirmek
gereksiz bu kal'anın teshîri aksâ-yı murâd-ı hümâyûnumdur bâ-y-ı
vech-i kân teshîrine bel bağlayub bu guzzât-ı nusret encâma eh-
sân-ı vechle feth ve zafer ile intikâmdır ihtimâm** virmekle
bezl-i kudret ve sıdk-ı himmet eyleyesiz hâlâ mahâza** 'atiyye
-yi celile-yi hüsrevânem ve 'inâyet-i seniyye-yi şâhânemden bir
savb-ı serâ-ser kaplu sammur fâyıkü's-sürûr bir savb-ı sîn-i ser-
â-ser ve bir kabza-yı şemşîr-i 'adu ve tedmîr ve bir kabza-yı

* سنک و

** اختتام

** حاضی

murassah hançer sana* insân-ı hümâyûnum olub hâssa musâhiblerim-
den Yusuf Ağa kulum ile gönderilmiştir ve vüzerâ ve mirmirân ve
ümerâ ve sâ'ir kullarıma dahi birer savb-ı hil'at gönderilmiştir
envâ'ı i'zâz ve ikrâm ve ta'zîm ve ihtirâm ile istikbâl idüb
(50a) ve giyüb tahsîl-i mübâhât itdikden sonra ba'de'l-yevm
iz'âf-ı muzâ'af-ı dikkat ve himmet eyleyesiz cenâb-ı hüdâ nasîr
ve cümleliğe dest-gîr ve zahîr ola ve cemî' müşkül işlerinizi â-
sân ve cünûd-u gayyibiyesiyle 'avn ve 'inâyetini mu'in ve meded
-resân eyleye bi-mennihi ve keremihi gice ve gündüz cenâb-ı çâ-
re-sâz ve beyân-ı vâhibü'l-'atâdan tazarru' ve niyâz iderim ki
habîb-i ekremi ve resûl-u muhteremi hürmetine asâkir-i nusret
-me'âsirimi gâlib ve muzaffer ve a'dâ-yı dîn ü devletimi hüsrân
ve inhizâm eyleye ve dahi sa'ye ve ikdâm ve takayyüd ve ihtimâmı-
nızı sebeb-i fütûhât-ı 'azîme eyleye seni ve dîn [ü] devletim uğ-
runda taş yadınub toprak döşenen gâzi ve mücâhid fî-sebîl'ullah
kullarıma cümlesini hazret-i hallâk-ı 'âleme emânet eyledim 'an-
-karîbü'z-zamân du'â-yı hayr-ı icâbet-encâm ve teveccüh-ü derûn
(50b) berekâtıyla fütûhât-ı celîle nasîb idüb ümmet-i Muhamme-
di şâd-mân ve mesrûrû'l-bâl ve re'âyaya ve berâyaya sâye-yi sâ'-
âdet pîrâye-yi müjde müsterîh ve âsûde-hâl olmakian hâli olmaya
ez in cânib bâlâda zikri seb-kat iden Françe nin beş yüz nefer
beğzûde kefereleri on bin re'is cengâver kâfirler ile bizler va-
rub Girid ceziyesinde vâki' Kandiye kal'asını 'Osmânlı muhâsara-
sından kuvvet-i bâzumuz ile tahlîs idüb ve bu bâbda Venedik ce-
nerâlini dostluğa binâden düşmânian ahz-ı intikâm ideriz zirâ Ve-

nedik tâ'ifesi cenk ahvâlini bilmezler ve cem aslından bu zümre cengâver olmadıklarından dâ'ima su-i tedbîr sebebiyle münhezim olurlar deyu bu merd-i da'vâ ile gelüb bi-hamd'ullahu te'âla hîn-i mukâbilde 'avn-i hakkla 'asâkir-i islâm mansûr ve muzaffer olub sâhib-i da'vâ-yı (51a) merd olan keferesi-yi mesfûrlar mak-hûr ve müdemmir olub beğzâdelerinden bir kaçı esîr ve giriftâr -ı pençe-yi gâziyân olmağla ancak güçle yüz kadar beğzâdeleri halâs bulub bâkileri cümleyi tiğ-i guzzât-ı müslimîn olub yüzle-ri karasıyla França ya vardıklarında Françe kralı ve sâ'ir beğle-ri ve uluları bu bed-nâmlığı hazm idemediğinden bunca müddetten berü bizimle sulh [ve] salâh iken mahza bizden ahz-ı intikâm kas-dıyla bütün donanmâsın mükemmel donâdub ba'dehu gark-ı âb olmak Malta ve Loka (لوكا) ve Algornos (آلد نورنسى) ve Roka (روكا) gemi-lerini dahi donâdırub ve Venedik keferesinin dahi cümle donanmâ-sını mükemmel donâdub tahmînen üç yüz kıt'a sefâin ve kalyon ve çektirmeleri 'ale's-sabâh gelüb Kandiye önlerinde göründü sagîr ve kebîr üç yüz yelken bir 'azîm cem'iyet sâf sâf olub ve gelüb Tavşan ceziresinin (51b) etrâfında büyücekleri timûrlediler ve bir kaç kalyonları burundan buruna olta iderler idi bu esnâda bir kaç gün mukaddem sâhib-i devlet gice ve gündüz metrislere nizâm virüb deryâ civârına müceddeten siperler ihdâs idüb ve bâlyemez kal'akûb toplar vaz' eyledüğünden ma'lûm oldu ki sâhib-i devle-tin bu tedârikden haberi var idi bu esnâda keferesi-yi bi-dîn sol-tâtları burc bârularından ümmet-i Muhammede gûyâ istihzâ tarî-kiyle hây hây Kandiye yi alurmıyorsunuz deyu çağırışurlar idi ve kal' -ada mahsûr olan kefereler 'azîm şenlikler ile gûyâ bize nağmen izhâr-ı sürûr iderler 'asker-i islâm el-hamdü'l-ullahu te'âla

asla elemdâr olmayub cümle 'asker-i islâm dergâh-ı kibriyâya hazretlerinden nusret ve 'inâyet ricâsıyla du'âya meşgûl oldular ve sadr-ı â'zam hazretleri bi'z-zât kendüsü yayanca kol (52a) bekol metrislere dolaşub islâm 'askerine teselli-yi hâtır idüb takviyyet virir idi mesfûr Françe donanması serdâr[ı] olan Bofort (بوفورت -Beaufort-) melâ'in kâfir mahza metrislerde olan islâm 'askerini sürüb çıkarmak kasdıyla kendüsü on altı bin küffâr ile Kandiye ye girmiş idi ez in cânib mesfûr küffâr-ı la'in Kızıl tabya tarafından çıkacak deyu haber alınmağla 'asker ekser ol cânibe ta'yin olunmuş idi meğer bi-dîn-i mel'ün Güllük metrislerine garezî olmağla bir gice şâfağî vaktinde Güllük tarafından ya'ni Ak tabya altından hurûc idüb hovladı ve küffârın murâd-ı menhûsası bu idi ki metrislerde olan 'asker-i islâmı sürüb metrislerden çıkarub ve yerlerinde kendüsü tabur kurmak kasd iderdi öyle olsa çünki küffâr-ı melâ'in 'ale'l-gafle hurûc idüb metrislere hovladı (52b) 'asker-i islâm dahi 'nasrun-min-Allahi ve fethün karîb ve ⁴⁵ beşerrü'l-mü'minîn yâ Muhammed nidâsıyla düşmân kesretine bakmayub gülbâng-ı Muhammedî ile Allah Allah na'rasıyla düşmân-ı dîn-i melâ'in üzerine her biri ejder misâli hümûm ve hücûm eyleyüb ve her taraftan 'asker-i islâm şâhin misâli gelüb irişüb düşmân üzerine kol be-kol karuşub şâfağî vaktinden kuşluk vaktine gelince şol kadar harb ve kitâl olmuşdur ki vasfı mümkün değildir ahırü'l-emr küffâr-ı hâk-sâr 'asker-i nusret-şi'ârın düşmâna cengine tâkat getürmeyüb her biri başını kurtarmak sevdâsına düşüb gayrı karârları firâra tebdîl eylediler dilâverân-ı şecâ'at-nişân dahi ardlarına düşüb kal'a hendeği başına varınca kafalarından ayrılmayub şemşîr-i ibrârların kızıl kanlara boyayub mey-

dân-ı ma'ceke düşmân lâşesiyle tolub ayak basacak bir karış
(53a) yer bulamaz idi ve bundan kat'ı nazar tokuz yüz kefere
esîr ve giriftâr-ı pençe-yi gâziyân olub mukaddemâ çektirme ge-
milerimizin Fodala önlerinde Venedik çektirmeleriyle vâki' olan
cenk [ve] muharrikelerinde bunca esîrleri helâk olub geldikleri
hâli kalmagın bu def'a kefere-yi mesfûrları çektirme gemileri-
ne tevzi' eylediler ve mesfûr küffârın üzerlerine serdâr-ı mun-
dârları olan krâl emmi-zâdesi dahi mürd olub ve bundan gayrı
on iki re'is başbuğ kapudânları ahz ve esîr olmuşlardır bu mu-
harrikeden mukaddem bir kaç def'a düşmân ile kılıc cengi vâki'
olub hiç birinde sâhib-i devlet cenge girmemiş iken bu def'a
sabra karârı olmayub tebdîl-i câme ile yayanca dal kılıc olub
'asker-i islâm ile ma'anca düşmân ile cenk idüb 'avn-i 'inâyet
-i hakkla iki gazâ eyleyüb ve yanında hâzır (53b) bulunan en-
derûn ağaları mezbûr mürd olan keferelerin başlarını kat' idüb
taşra götürdüler ol mahallde hatt-ı hümâyûnla gelân hünkâr mu-
sâhibi Yusuf Ağa hâzır bulunmağla sâhib-i devlete cevâb idüb
devletlü vezîr kânun degildir böyle tehlike olan muharrikeye
girme deyu çendân men' eyledi olmadı ⁴⁶ sâhib-i devlet gayretine-
karâr idemeyüb cenge girdi el-hamdü'l-ullahu te'âla ve's-şükr
'ala mâ na'ima me'mûlumuzdan ziyâde hakk te'âla hazretleri
lutf ve ihsân eyledi düşmân-ı la'in her çend metrisleri basmak
kasdıyla bir kaç def'adır ki Ak tabya tarafından Güllük cânibin-
den hurûc ider 'avn-i hakkla çıkdıkça hor ve makhûr 'avdet ider
ez in cânib mukaddemâ France beğzâdelerinden beş yüz nefer kefe-
reler on bin cenk idecek (54a) 'askeri ile gelüb makhûr ve mü-
demmir 'avdet eylediler bu def'a yine bunca 'asker-i menhûsuyla

gelüb⁴⁷ el-hamdü'l-ullahu te'âla 'avn-i hakkla yine makhâr ve mü-
demmir 'avdet eyledi gayrı düşmân-ı bî-dîn bu kadar inhizâmı
hazm idemeyüb kal'a-yı Kandiye cenerâli ve sâ'ir kapudânları ve
iş erleri cümlesi bir araya cem' olub 'azîm müşâvere ve tedbîr
eylediler ki donanmâ-yı menhûsu Kızıl tabya tarafından gelüb met-
risleri toplayub bu esnâda yine Güllük cânibinden 'asker-i menhâ-
su çıkub metrislere hovlayub bundan gayrı küffâr-ı hâk-sâr Kızıl
tabya tarafından iki 'aded büyük lağımlar* ihdâs eylemiş ki her
biri yüz otuz yüz kırk kantâr bârut ile isti'mâl olunmuş mehib
lağımlar dahi ateş olunub ve kal'anın burc bârularından dahi tob
ve hunbâra ve kurşun lâ-yenkat'î bârân misâli ümmet-i Muhammed
üzerine yağdırılub bir 'azîm tedârik ve tedbîr ile geldin câsus-
larımız kal'a** (54b)-dan gice vaktinde kâğıd yazub ve kâğıdı
sapân taşına sarub taşra atdılar öyle bir mu'ayyen yir var idi
ki câsuslarımız dâ'imâ ol mahalle sapân taşıyla atarlar idi ve
mahall-i mezbûrda üç dört nefer karavulcular mu'ayyen olunmuş i-
di netice-yi kelâm çünki küffâr-ı hâk-sâr bu makûle tedbîr eyledi
ve gice haber alındı der-'akab sâhib-i devlet metrislere nizam
virüb zinhâr basîret üzre olub gâfle olmayasız deyu gûnâ-gûn
terbiye ve tenbîh idüb ba'dehu ordu-yu hümâyûndan bir mikdâr 'as-
ker dahi metrislere ta'yin eyleyüb ve deryâ civârında olan bâl-
yemez topların yanına bir kaç kal'akûb bâlyemez toplar dahi vaz'
olub ve bârut ve gülle ve her âlâtlardan ve hem üstâd yarar top-
çular tertîb ve ta'yin olundu vech-i meşrûh üzre fî'l-cümle levâ-
zımât-ı umur-u cengiyeye görülob hâzır [ve] âmâde olundukdan son-

* لقاہ

** کتہ

ra bir gün 'ale's-sabâh küffârın donanmâ-yı menhûsu (55a) hareket idüb çektirmeleri kalyonlarını yedeğe alub metrisler mukâbelesine kurşun irişür mahalle getürüb ve alây kurub bir uğurdan ve bir fitilden beş altı bin topa ateş virdi bunca gülle bârân misâli metrislere düşüb bunca ma'rekede 'asâkir-i islâm el-hamdü'l-ullahu te'âla havf itmeyüb gayre [t] ve hamiyet ile merdâne hareket eyleyüb küffâr-ı hâk-sâr donanmâsından ve gerek kal'adan toplarını yağmur gibi yağdırırken Güllük tarafından dahi bunca ateş ki lâ-yenkat'î asla an arası kesilmeyüb gülle daneleri bârân misâli iken küffâr-ı düzah-mekîn bâlâda zikr olunan iki 'aded mehîb lağımlarını dahi ateş eyledi taşlar ve kayalar gök yüzünü bürüyüb güneşin kapandı zemîn ve asumân lerzân olub bu esnâda topçularımız fırsattır düşürüb otuz 'aded kal'a (55b)-küb bâlyemez toplara bir fitilden ateş eylediler küffârın lağımlarından ziyâde yer zemîn ditredi küffâr-ı düzah-karârın kalyonları az az gelüb kıyıllara yaklaştı idü kiminin kıçı ve başı dağıldı ve kiminin dahi direkleri ve serenleri uçduğundan gayri patronâsına bir bâlyemez güllesi ceb-hânesine isâbet idüb ve ateş alub sudan yukarusu gök yüzüne çıkdı⁴⁸ gayri 'asker-i islâm bu ahvâli görünce sürûrlarından gülbâng-ı Muhammedi çeküb ve nusret ricâsıyla dergâh-ı hakka yüz tutub ve el kaldırub du'âya meşgûl oldular ve bundan sonra bizim topumuz dahi lâ-yenkat'î dumânı dumânına düşmân kalyonlarına öyle top urdular* ki ta'bi-ri imkân degildir lutf-u hakkla düşmân kalyonları gayri tâkat getürmeyüb bocalamağa yüz tutdular lutf-u hakkla (56a) gör ki

* اوردیلہ

havâ dahi yıldıza ve karayele varub ziyâdece hareket idüb kalyon-
lar oltaya muhtâc oldular imdi kalyonlar gayr[1] firâra yüz tutdu-
lar ve bizim toplarımızdan on iki 'aded kal'akûb var idi ki mezkûr
toplar Girid ceziresinde dökülen toplardan olub yigirmi iki karış
yigirmi dört vukiyye atar şâhi toplar ki dört mil sürer mezbûr
toplar 'azîm gazâ eylediler netice-yi kelâm havâ yıldıza varınca
deniz kenârında tahta ve kereste pâreleri husûsa küffâr lâşeleri
mâlâ-mâl oldu ve sâhib-i devlet asla kendünü sakınmayub bir çap-
kun ata süvâr olub gâh Güllük tarafına ve gâh Kızıl tabya cânibine
segürdüb ve 'asker-i islâma gayret virüb ve teselli-yi hâtır i-
der idi çünki küffâr-ı bî-dînin donanmâ-yı menhûsu yüz çevirüb
rüzgâr dahi muhâlif olduğundan (56b) çektirmeler gelüb yedeğine
alub çekerler idi düşmân çektirmelerinden bir fuzûl-u kapudân-ı
çektirme gûyâ kovuş (قووش) topunun darbını ümmet-i Muhammede
göstermek kasdıyla bizden tarafa baş ya'ni kayalık çevirüb met-
rislere toğru bir gülle atdı kâfirin güllesi ancak yâli kenârın-
da kaldı bâlâda zikr olunan yigirmi iki karış yigirmi dört vukiyye
atar toplardan üç tob hâzır [ve] amâde bulunub bir fitilden ü-
çüne dahi ateş itdiler lutf-u hakkla bir gülle isâbet idüb suya
berâber kayalık بوز سندان girüb کيچ بوز چيکدی gayrı
gördüler ki gark olacak iki kalyon ortaya alub asdılar netice-yi
kelâm 'akıbet selâmet buldu el-hamdü'l-ullahu te'âla Güllük tara-
fına hovlayan kefere-yi bî-dîni dahi bozub 'avn-i hakkla öyle
bir kılıc çektiler ki (57a) evvelkiden ziyâde idi el-hamdü'l-
ullahu te'âla 'avn-i lutf-u bâri yarusundan ziyâdesi mürd olub ve
yine on re'is başbuğ olan kapudânları netice-yi kelâm guzzâta e-
sîr ve giriftâr olub bu def'a vâkif cenk ve mukâtele bir vechle

vasfı ve nakli mümkün değildir imdi iki başdan bu kadar cem'iyet ve bunca tob ve hunbâra ve kurşûn ve lağımlar hemân bir 'azîm yanar ateş içinde beş sâ'at guzzât-ı müslimîn ne mertebe sıklet ve zahmet çekdüğün takrîri ve tahrîri imkân değildir ve eğer donanmâsı ahvâlin dirsanız bir kaç gün mürûrundan sonra içlerinden bir re'is firâr idüb islâma gelmişdir mezbûr re'is haber virdi ki eğer otuz kırk mil mikdârı menzilleri uzak olaydı elbetde bir kaç gemileri gark olurdu ve lakin Tavşan adası yakın olmağla vardıkları gibi (57b) sakatlı gemileri basub merâmet iderler idi ve mesfûr ihrâk-ı bi'n-nâr olan patronası toksan pâre tunç tob çeker bir mu'azzam kalyon olub içinde Cintilomo (جنتلومو) didikleri kâfir otuz kadar var idi donanmâ-yı menhûsunun ulufesi olmak üzere belki bin kise akçesi dahi var idi asla içinden bir şeyi selâmet çıkmadı bir kaç sene mürûrundan sonra Melek İbrâhim Pâşâ Kandiye vâlisi iken bir kaç sönbeki nefer kefereleri getürdüb mesfûr kalyonun lâşesinden on yedi pâre tob çıkartdı el-hamdü'l-ullahu te'âla ve be-lutf-u keremuhu cenâb-ı rabbü'l-'âlemîn hazretleri ümmet-i Muhammedi mansûr ve muzaffer idüb küffâr-ı düzah-mekîni makhûr ve müdemmir eyledi bu bâbda sâhib-i devlet hazretleri düşmân-ı bî-dîne körlük mürd olan keferelerin kelle-yi mundârlarını cem' idüb evvelden bir def'a yığdıkları mahallde (58a) yine ol mahallde yığub bir dağ gibi bir tepe idüb üç günden sonra ateş idüb ihrâk-ı bi'n-nâr eylediler bir kaç gün mürûrundan sonra küffâr-ı düzah-karâr virâ idüb esîr tutulan beğzâdelerini bahâ ile taleb eyledi sâhib-i devlet dahi virmeyüb ve cevâb eyledi ki biz bâzirgân değiliz ve hazineye dahi muhtâcımız yokdur bizim şevketlü* ve kudretlü pâd-şâhımızın eyyâm-ı devletinde akçeye müzâyaka-

mız yokdur didi ve lakin mukaddemâ Kandiye kal'asına dört nefer dilâ-
verleri esîr düşüb mezbûr esîrler ile bir beğzâde mübâdele itdiler
gayri virmediler netice-yi kelâm küffârın donanmâ-yı menhûsu bir kaç
gün mürûrundan sonra kalkub yüz karasıyla gitdi⁴⁹ ba'dehu haber alın-
di ki kaçan ki France krâline bu kara haberler vardı krâl-ı mesfûr
kahrından bir kaç gün yâs tutub ve hastalandı kezâlik sâ'ir ke-
fereler dahi ff'l-cümlesi yâs tutdular (58b) ba'dehu sâhib-i
devlet mukaddemâ hatt-ı hümâyûn ile gelân musâhib Yusuf Ağa ile
esîr tutulan beğzâdeleri üç kit'a çektirme ile ta'yin idüb ve
vâki' olan sürûr-u zafer haberlerini dahi ff'l-cümlesini kudret-
lü şehriyâr-ı 'âl-i vakâr hazretlerine telhîs ile irsâl eyledi
çünkü İslambol a varılıb ve sadr-ı â'zaman telhîsi rikâb-ı hümâ-
yûna vusûl bulub mefhûmu ma'lûm-u şehriyâri oldukda kudretlü
pâd-şâhımın bu mertebe şâd ve hürrem olub ve izhâr-ı sürûr için
'azîm şenlikler** idüb ve der-'akab in'âm ve ihsân idüb çektir-
meler ile sâhib-i devlet hazretlerine kemâl-i meyl ve muhabbet-
den kılıc ve kaftân irsâl eyledi ez in cânib çünki küffâr-ı dü-
zah-mekîn bu bâbda 'asker-i islâmın 'avn-i 'inâyet-i hakkla üç
def'a imdâdlarını bozub münhezim gitdiklerini görmüş iken kal'a
teslîmine ta'annütlük eyledüğünden girü guzzât-ı (59a) müsli-
mîn muhâsara-yı kal'aya âğâz idüb kal'a içinde küffârın ihdâs
eylediği iki divâr meşakkat-ı bî-şumâr ile kabza-yı tasarrufuna
getürmüş idiler bu def'a üçüncü divâra mübâşeret olunub ve her
kola ikişer üçer sıçan yolu yürütmek üzere fermân olundu âsâr-ı
fütuhât cem'iyle iş bu bin seksan senesinin mâh-ı rebî'ü'l-âhiri-

nin gurreesinde [29 Ağustos 1669] vira bayrâğla bir kâ-yık çıkage-lüb ve kenâra yanaşub sâhib-i devlet tarafından dahi Karakulak Ahmed Ağa ta'yin olunub ve sâhib-i devlet Karakulak Ahmed Ağa ya ten-bîh ve fermân eyledi ki bu gelân kâ-yık cenerâl tarafındanmıdır su'âl idesin niçün gelmişdir eğer kal' a ahvâli için geldik dirlerse ne güzel kâğıdların alub ve cevâbları nedir göresiz ve eger bir gayrı yüzden haber virürlerse bir dürlü i'tibâr etmeyüb girüye yola-yasın deyu fermân eyledi (59b) çünkü Karakulak Ahmed Ağa kâ-yık yanına vardı ve keferelere ne geldiniz deyu su'âl eyledikde kefereler dahi cevâb eylediler ki biz cenerâlimizin yakın ve mu'temed kapudânlarıyuz ⁵⁰ bizi bir hayr-ı hıdmete gönderdi eğer murâdınız olur ise bizi vezîr-i â'zama buluşturasız deyu cevâb eylediklerinde* Karakulak Ahmed Ağa dahi cevâb virdi ki ben dahi vezîr-i â'zaman bir mu'temed ve makbûl ademisiyim ve cânib-i devletinde veklim cevâbınız söyleyin göreyim eğer kal' a virmek için kavle geldiniz ise ne güzel ve illâ eğer bir gayrı umur için geldiniz ise bir vechle lutf olunmaz hemân girüye gidesiz deyu cevâb eyledi anlar dahi cevâb eylediler ki beli gerçi kal'ayı virmeğe geldik lakin şol şartla ki sizinle dost olub aramızda cenk ve kı-tâl münkat' i olmak kavliyle virürüz deyu cevâb virdiler (60a) ve Karakulak Ahmed Ağa pek güzel sizün bu bâbda murâdınız maslahat vücûda gelmesi mümkündür ancak şimdi vakti değildir ve lakin siz varın cenerâlinize böylece haber virün biz dahi varub sâhib-i devlet efendimize ricâ ve niyâz idelim bu umurun vücûda gelmesine sa'y ve niyâz idelim in-şâ'-Allahu te'âla bu maslahat husûle gel-

mesi ümid olunur deyu cevâb eyledi kefereler dahi cevâb eyledi ki in-şâ'Allahu te'âla yarınki gün yine gelürüz deyu revâne oldular Karakulak Ahmed Ağa dâhi bu müjde haberlerin gelüb sâhib-i devlet hazretlerine inhâ eyledi ertesi gün 'azîm furtuna var iken yine mezbûr kâyıq furtunaya bakmayub bata çıka bata çıka gelüb kal'a-yı küçük kurbinde bir münâsib mahalle yanaşdı beriden sâhib-i devlet Karakulak Ahmed Ağa yı ve tercüman Panayot zımmiyi ⁵¹ ve bir iki söz anlar ademileri (60b) koşub gönderdi çünki varub bir birine mü-lâki oldular selâm ve kelâmdan sonra feth kelâm olunub gelân kefereler cevâba âğâz idüb didiler ki biz size bir kal'a virmeğe murâd eyledik ki* böyle bir metin kal'a cihân içinde misli yokdur bilürsüz ve böyle bir cevâhir virürüz ki bir pâd-şâh mâlik olmuş değildir gerçi sizinle bir kaç sene dâhi cenge iktidârımız vardır amma sulh olmağla rağbetimiz ziyâde olduğundan virürüz didiler tercümân Panayot dâhi cevâb virdi ki iki sene değildir islâm 'askeri 'ömürleri oldukça bu kal'ayı terk etmezler bi'z-zât eğer pâd-şâh ve veziri dâhi murâd etse 'asker-i islâmı bu kal'adan çıkaramazlar zîrâ kal'anın içerüsündedirler ve 'ale'l-husûs nice yüz bin ademin kanlusudur ve cenâb-ı bâri te'âla bu 'asker-i islâma bir gayret virmişdir ki bir dürlü (61a) topdan ve hunbâra ve tüfenkden almayub hemân niyâz-ı ateşe girerler bunca senedir ki gözünüz ile gördünüz ta'rife hâcet yokdur didikde küffâr insâf idüb beli gerçektir 'askerinizin cengi ve dilâverliği inkâr olunmaz bütün 'âleme şâyi' olmuşdur ve devr-i ademen berü böyle serdâr ve böyle gayretli 'asker görülmüş değildir ve bu kal'a size teslim olunduktan sonra bi-

leyiniz* dâhi ziyâde olur zîrâ bu kal'â hasreti'l-mülûkdur şöyle-
dir böyledir deyu bu kâfir ol gün ikündüye değin kal'âsın medh ey-
ledi yarın in-şâ'Allahu te'âla yine bu arada görüşelim deyüb gitme-
ğe izin istedi bunlar dâhi didiler ki burası bize ırakdır ancak
kal'âdan tob ve hunbâra ve tüfenk dokunmayan bir münâsib yerde bir
mekân ta'yin idelim ve ol yerde (61b) mükâleme olsun didiler kâ-
firler dâhi cevâb eyledi ki bakalım cenerâl bize izin virür ise
öylece iderüz deyüb gittiler ertesi gün 'ale's-seher gelüb cevâb
virdi ki kal'â kurbinde mükâlemeye cenerâlimiz izin virdi in-şâ'Al-
lahu te'âla sabâh gelüb sizinle söyleşürüz deyüb gittiler gün sa-
bâh oldukda kâfirler yine gelüb Atlu tabyası semtinde çâdırlar ve
çârkâ[h]lar kurulub döşemeler ve'azim ni'metler döşenüb mükâleme
içün bizim taraftan sâbıkâ sadr-ı â'zam kethüdâsı İbrâhim Pâşâ ve
kul kethüdâsı Zülfikâr Ağa ve küçük tezkireci ile Karakulak Ahmed
Ağa ve tercümân Panayot dâhi ta'yin olunub küçük tezkireci ile Ka-
rakulak Ahmed Ağa sâhib-i devlet efendimize varub gelmede ve sâ'ir-
ler ile mukâvelede bu vechle altı gün ve altı gece kelâm-ı cengin
itdiler ⁵² bi'l-ahere on sekiz madde üzerine (62a) sulh bağlandı ki
bu def'â kâfirler i'âde-yi kelâm idüb ya bize bu cezirede bir palan-
ka binâ idecek yer virmezmişiz didikde sâhib-i devlet cevâb eyledi
ki bu cezirede anlara bir karış yer virmeyüb hemân sulh bozulsun
ve İbrâhim Pâşâ ya haber gitdi ki çâdırları kaldırsun deyu ol sâ'-
at çâdırlar yıkılmağa başladığı gibi sulha gelân kâfirler feryâd
idüb hemân İbrâhim Pâşâ nın eteğine sarılıb meded sultânım bu ka-
dar söz bağlanub husûle gelmiş iken ne işledik hele varub bir ke-

re cenerâlimize buluşalım yine tiz gelürüz deyüb iki kâfirin birisi bir sâ'atde cenerâle varub geldi ve cevâb eyledi ki bize bu cezirede bir yer lâzım değildir hemân bir sâ'at evvel top ve hunbâra ve tüfenk sadâsı kesilüb tarafeyn re'âyası âsûde-hâl üzere olsun deyüb ve on sekiz madde üzerine sulh bağlandı ki zikr olunur (62b) madde-yi evvel Kandiye kal'ası kendü mühimmât ve cebhânesiyle teslim oluna ikinci madde Suda ve İspirilanka ve Granbosa balankaları kemâ-kân Venedik hükmünde üçüncü madde iki tarafın esîrleri halâs ola denizde eğer bir kâyıık zâyi' olursa Venedik ödeye⁵³ dördüncü madde Akdeniz de olan bizim adaları ta'addi olunmaya beşinci madde eğer Akdeniz de bir kâyıık zâyi' olur ise Venedik ödeye altıncı madde Galata da Venedik balyozu oturub bir mu'ayyen hânesi ola yedinci madde gayrı iskelelerde dâhi balyozu otura sekizinci madde Bosna da olan Kilise palankası Venedik elinde ola tokuzuncu madde sulh bağlanınca iki taraftan rehineler ola onuncu madde Kandiye den limânlı havâda karşı Tavşan ceziresine taşınmağa on iki gün mühlet virile on birinci madde Tavşan adasından (63a) tiz kalkun denilmeye gemilerimiz donânınca bir kaç gün eğleneler on ikinci madde kal'ada sâkin olmak isteyenin malına ve canına zarar olunmaya on üçüncü madde kemâ-kân ahidnâme-yi hümayûn 'aded*' üzere ola on dördüncü madde büyük elçileri hediye ile varub gele ve bunun gibi bir kaç madde dâhi var idi⁵⁴ çünküm maddeler tamâm yazılıub içeri cenerâle varub cenerâl dâhi Françe ye tercüme idüb ve makbûlumuzdur didikde girü gönderüb şimden sonra mühürlensün deyu sâhib-i devlet dâ-

hi zikr olunan maddeler üzerine kasem idüb mâdem ki Venedik tara-
fından bunun hilâfı zuhur etmeye bizim dâhi hilâfına cevâz göste-
rilmez deyüb ba' dehu imzâ olunub büyük mühür ile mühürlendi ve
bir kumâş kise içine vaz' olunub ve bir sırmâlı makramâya sarılıb
bin seksân senesinin mâh-ı rebî'ü'l-ahirin tokuzuncu günü [6 Ey-
lül 1669] idi mesfûr iki kefere (63b) kal'adan çıkub otâğ-ı
hümâyûna varınca geldikde temennâ idüb ve sadr-ı â'zamn dâmenin
oûs idüb ve sadr-ı â'zam dâhi hoş geldiniz didikde kefereler cevâb
eylediler ki 'ömr ü devletin ziyâde olsun devletlü vezîr size Kan-
diye kal'asını virüb ve sulh olmağa geldik didiler sâhib-i dev-
let dâhi buyurdu ki Venedik doju tarafından cenerâliniz vekâleti
ve temessükü varmıdır ki hatta bu sulha kâdir olub sözünüz mu'te-
ber ola didikde anlar dâhi beli vardır deyüb ve koynundan temessü-
kü çıkarub ve tercümân Panayot okuyub ve mührüne bakub sıhhati ma'-
lûm oldukdan sonra bizim tarafdân dâhi mühürlenân mevâdd-ı kağıdı
mezbûrlara teslim olunub andan sonra sâhib-i devlet buyurdu kim
cenerâlin hâtırın sû'âl ideriz yigirmi yedi seneden beri olan kavi
düşmânlığımız şimden sonra iki kat dostluğa (64a) mübeddel oldu
didikde dâhi ol kefereler cevâb eyledi kim senin gibi bir 'âkıl'
ve cenk ve harb bilür devletlüye Kandiye kal'asını virdiğimize e-
lem çekmeyüz didi sâhib-i devlet dâhi yok yok didi Âl-i 'Osmân gi-
bi bir pâd-şâh ile dost olmağa Kandiye kal'asını virmekden elem
çekmediniz deyüb cevâb virdi ol iki kefere ve dört beş hizmetkâr-
lar ile ve bir çorbacı ve Karakulak Ahmed Ağa ve tercümân Pana-
yot hil'atler giyüb andan sonra kefereler ile girü kal'aya gitdi-

ler ve ol sâ'at üçüncü divâra vira bayrâğı dikilüb ba'denu vezîr-i â'zam kolunda vira bayrâğı dikilüb ve ol mübârek sâ'atde feth ve zafer âsârda asker-i islâm gûyâ memâta varmış iken zîr-i hâkdan kıyâm idüb mahşer misâli metrisler cânibinde mâlâ-mâl alây olub ve cenk ve harb tarafeynden münkati' olub ve cânibeynden toplar ve hunbâra (64b) ve tüfenkler atılmaz oldu ve bizim taraftan bir iki adem küffârın lağımlarını görmek ve gözetmek için tayin olundu kezâlik kefereden dâhi gece ve gündüz bizim metrisleri dolaşub mahza bir hîle olmaya deyu basîret üzre olurlardı ve Karakulak Ahmed Ağa kal'anın limân kapusuna tesyîr olunmuş idi ki küffâr toplar ile ceb-hâne kaçırmassun deyu ahşâm sabâh gelüb sâhib-i devlete haber virir idi ⁵⁵ meselâ küffâr-ı hâk-sâr bir birlerini basarak her biri esvâb [ve] iskâllerin taşıyub kâyıklar ile karşı Tavşan adasına nakl etmede çekdikleri ta'b ve zahmetleri ve her biri 'âciz kalub yâ rab bu ahvâl ne müşkül hâl imiş deyüb ve ağlayub feryâd ve figân idüb avretler ve oğlânlar ve uşâklar kalabalığından ve ma'sûmların ve uşâkların ağlayub ve figân itdiklerinden bu makûle (65a) ahvâllerini Karakulak Ahmed Ağa gelüb sâhib-i devlete virir idi ve her limânlık oldukça kâyıklar ve fırkatalar ve çektirmeler ve kalyon filûkaları ve sandallarıyla uşündü idüb taşudurlar idi ve her furtuna oldukça meks iderler idi bu minvâl üzre hareket olunub ancak ba'za günlerde taşınmak mümkün iken küffâr meks iderdî ol eelden sadr-ı â'zam tarafından cenerâle niçün taşınmazsız ortalık limânlık değildir deyu haber gönderdikde cenerâlden dâhi haber geldi ki du'â itsünler ikimizin dâhi murâdı birdir havâ limânlık oldukça bizden çıkmak anlardan girmek iktizâ ider dimişler ve lakin küffâr-ı hâk-sâr vira etmezden mukaddem

kal'anın güzîde toplarını ve havânlarını nakl itdikten sonra vira eyledi aslı oldur ki Françe donanması (65b) bunca cumhûr ile gelüb ve cevâba kâdir olamayub makhûr ve müdemmir oldukda Françe cenerâli Kandiye kal'asının cenerâline cevâb eyledi ki çünki Âl-i 'Osman 'askeri bizim bu kadar cumhûrumuza karşı koyub bunca ateşlerimize göğüs gerüb bî-pervâ cevâb virüb ve taşra hovlayan 'askerimizi kırdı ve donanmâ gemilerimizi bunca sakatlık idüb patronâmızı ve dâhi bir iki gemilerimizi gark ve ihrâk-ı bi'n-nâr eyledi ezhar-ı mine's-şems ma'lûm oldu ki siz bu 'Osmanlı 'askerine cevâb virüb kal'ayı kurtaramazsınız husûsan 'Osmanlı 'askeri Kızıl tabya tarafından gedik açdı bir gün iğeri kal'aya hovlaya sizi bütün kılıcdan geçürüb evlâd ve 'iyâlinizi bütün esîr ve giriftâr ider ve hem sulhdan dâhi mahrûm olursunuz ve bundan kat'-i nazar mâ-bâki Girid ceziyesinde olan (66a) Suda ve İspirlanka ve Ağranbosa kal'alarını dâhi alub bu cezireden külliyyet ile kat'-i 'alâka idersiz hemân çâresi kal'a virüb sulh olasız deyu Kandiye cenerâline haber eyledikde* kal'a cenerâli dâhi her ahvâli bir gereği gibi mülâhaza ve müşâvere eyleyüb Françe cenerâline dâhi keyfiyyet-i ahvâli vuku'u üzre yazub Venedik cumhûruna mahsûs bir fırkata ile 'ale'l-'âcele i'lâm eylediler çünki fırkata Venedik e varub bu ahvâli ve bu haberleri götürdü Venedik cumhûru dâhi Françe donanmasından meded me'mûl iderken bu kara haberleri istimâc idince 'azîm yâs mâtemleri idüb bi'z-zarûri anlar dâhi makûl görüb ve râzı olub çünki mümkünü yokdur başınızın tedârikin göresiz ve eğer kal'ayı virmek iktizâ ider ise sulh ve sulha râgıb olub ve vi-

* ايرقو

ra etmezden mukaddem kal'anın güzîde toplarına ve havân (66b) ve sâ'ir mühimmâtların gemilere vaz' ve bu cânibe nakl itdüresiz deyu Venedik cumhûruna haber gelmekle bunlar dâhi viradan mukaddem kal'anın güzîde toplarını üç dört kit'a kalyonlara gice ile vaz' idüb irsâl eylediler idi ve kalyonun birine tama' idüb ziyâdece tob ve hâvân koyub mesfûr kalyon otuz mil kadar denize giince tobların ağırlığına tâkat getürmeyüb iyüleri* açılıb gark oldu ⁵⁷ bâkileri Venedik e gitti meselâ küffâr-ı düzah-karâr mukaddeminde tobları ve hâvânları def' eylemiş idi ez in cânib çünki küffâr taşınmağa mübâşeret eyledi bu esnâda küffârın bir serhoş bayrâkdârı kâfirin elinde olan cenk bayrâğı güşâd idüb ve beden üzerine dikdi ve taşrada olan islâm 'askeri küffârın cenk bayrâğını görünce kâfirlerin (67a) bir âli dolabı var kıyâs idüb cümle 'asker bir uğurdan silahlanub ordu-yu hümâyûn içinde bir velvele-yi ârâm kopdu ki vafı mümkün değildir meğer küffâr-ı hâk-sâr 'aklı başından gidüb tiz elden irişüb bayrâk-ı mekrûhun indirdiler ve sâhib-i devlet dâhi cenerâle haber gönderüb bunun aslı nedir deyu su'âl olundukda küffâr-ı hâk-sârdan haber geldi ki bir serhoş kâfir bayrâğını dikdi biz dâhi mesfûr kâfiri katl eyledik didikde ümmet-i Muhâmmedin kalbi mutma'in olub herkes yine yerlü yerine sâkin oldular ⁵⁸ bu hâl üzere yigirmi bir gün vira bayrâğı bedende dikilü durdu fîmâ-ba'd bir gün Karakulak Ahmed Ağa gelüb ve sâhib-i devlete müjde eyledi ki bu gice küffâr-ı mel'ûn cümlesi kal'adan çıkub gideceklerdir ⁵⁹ zîrâ kâfirden bana iki hizmetkâr ta'yin olunmuş idi mesfûr hizmetkârlar (67b) gizlüce benimle vedâ'laşub fî'l-cümlesi bu gice çika-

cakların haber virdiler deyince sadr-ı âzamın kalbine sürürlük gelüb hil'at giydirüb ve sabâh namâzı vaktinde taşradan gördüler ki bunca kâyk ve fırkata ve çektirme Botac limândan taşra Tavşan adasına toğru giderler idi ve bunlarda ve tabyalarında asla bir kâfir görünmez boş ve hâli kalmış gördüler bir iki sâ'at mürûrundan sonra Karakulak Ahmed Ağa içerüden dört beş kefere ile çıkub iki sim tepsileri üstünde kal'anın miftâhlarını getürür görüldükde gelân kefereleri bir mikdâr 'avk itdirilüb 'asker-i islâm haber alub alâylar ile ordu-yu hümâyâna geldiler ve cebecibaşı ve topçubaşı top-hâne ve ceb-hâne hifz olunmasıçün içerü girüb gayrı kimse girmedi dâhi bu def'a ol mübârek sâ'atini bin seksan senesinin (68a) mâh-ı cemâzie'l-evvelinin guresinde yevm-i cum'a günü idi [27 Eylül 1669] seksan kit'a miftâhlar iki tepsiler sim üstünde getürüb ve sadr-ı âzam hazretlerine teslim olundu ve gelân kâfirler biri soltâtların baş ağası ve biri dâhi soltâtların kethüdâsı olmağla bu iki nefer kefereler cenerâl-i mesfûrun mergûbları olmağla irsâl olundu ve miftâhları getürüb sadr-ı âzam hazretlerine gelüb temennâ idüb lutf ve cevâb eylediler ki devletli vezîr bunun takdirde sâ'ati bu gün imiş hakk te'âla hazretleri celle şânuhu ve 'emme nevâluhu pâd-şâhımıza ve size ve cümle 'askerinize Kandiye kal'asını mübârek eylesün didiler ve sadr-ı âzam dâhi mesfûr kâfirlere serâ-ser hil'atler giydürüb ve şabkalarını aldığı kadar altun ile doldurdu ve mesfûrlar ile gelân beş nefer kefere dâhi birer kaftân ile ikişer yüz altun in'am ve ihsân eyledi (68b) fimâ-ba'd mükellef donânmış atlara bindirüb ve mu'azzam şenlikler ve alâylar ile yolladılar ve kâfirler atlara binüb giderken ağlayu ağlayu giderler idi ve Karakulak Ahmed Ağa dâhi bunlar ile ma'an giderken bun-

ların ağladıklarını görünce öyle olur elem çekman dünyânın hâli budur didikde bunlar dâhi cevâb eylediler ki kal'ayı virdiğimize ağlamayız ancak sâhib-i devletin ikrâmına ağladık ve hem kal'ası arslan pençesine düşmüş mahbûba döndü ve hem kal'a karşudan gözümüze garîb garîb göründü hayfâ yazık rağbetimiz yere düştü aslı budur didiler hele bir fırkata hâzır bekler idi ve Karakulak Ahmed Ağa ile vedâ'laşub ve binüb Tavşan ceziresine gitdiler ez in cânib sâhib-i devlet bu esnâda 'azîm divân idüb vüzerâ ve pâşâlar ve mir mirân beğler ve sâ'ir ocak ağaları (69a) ve iş erleri fî'l-cümlesi divâna gelüb cem' oldular hakk subhânehu ve te'âla hazretlerinin lutf ve ihsânını şükrâna hamd ve senâlar olunub ve bu esnâda sâhib-i devlet efendimize bir hâlet gelüb ve yağlığın yüzüne tutub hüngür hüngür ağlamağa başlayınca fî'l-cümle ehl-i divân olanlar dâhi cümlesi ol kadar ağladılar ki ta'biri imkân değildir ba'dehu du'âlar olunub ve yedi gün yedi gece kal'ada ve ordu-yu hümâyûnda donanmâ şenlikler oldukdan sonra bir sim sanduğa ta'mîr olunub ve Kandiye kal'asının miftâhlarını mezbûr sanduğaya vaz' ve cânib-i şehriyâriye gönderilmek üzere âmâde olunub ba'dehu rikâb-ı hümâyûna sadr-ı â'zam hazretlerinden iş bu 'arz ve telhîs tahrîr olunmuşdur⁶⁰ telhîs-i sadr-ı â'zam şevketlü ve kudretlü ve kerâmetlü ve 'azîmetlü pâd-şâhım (69b) hakk subhânehu ve te'âla celle şânuhu ve 'emme nevâlehu hazretleri hemişe medâr-ı emn-ü amân-ı 'âlem olan sâye-yi vücûd-u hümâyûnları 'âmme-yi ehl-i islâm emn ü aşûde ve dâ'imâ düşmanân-ı bâ-tedbîr ve ser-kunân-ı eshâb-ı sa'yir ser efra[z]ları pâye-yi serîr-i şevket hasîr-i cihângirine fersûde kılub hemvâre 'azm-i zafer-i cezm-i hümâyûnlarında ebvâb-ı fütûh-güşâde ve meftûh olub 'unvân-ı cezire-yi â'vâm ve meş-

hür olan fütûhât-ı celîle ile nâm ve nâmîleri ila-yevmi'l-kıyâm
pirâye-yi sahâ'if-i eyyâm ola amîn bi-hakk-ı hâtemü'l-enbiyâ-yı
ve'l-murselîn şevketlü ve kudretlü pâd-şâhım sefer-i zafer eser-
lerinde mukaddem ve muahhar vâki^c olan ahvâle ve âsârın cümlesi
pâd-şâhın rikâb-ı hümâyûn-u tâcidârlarına 'ala-vuku'ihî mukadde-
mâ 'arz ve i'flâm olunub ve düşmân-ı ebed-nâr ihdâs eylediği
(70a) cedîd divârına varmağa can ve başıyla cümle guzzât-ı is-
lâm kulları sa'ıy ikdâm olunur iken küffâr-ı düzah-karârın ak
bayrâğıyla bir kâyığı çıkagelüb ve metrislerimiz civârına yanaşub
söyleşecek bir hayurlu sözümüz vardır deyu taşra çıkmağa tâlib
olmağa bu kulları dâhi adem gönderüb kal'ayı virmeğe sözü var
ise çıksun ve illâ yine geldüğü yere gitsün bize kal'ayı virme-
den gayrı hayırlu söz olmaz deyu cevâb virilmekle girü gidüb ve
yine ol gün vakt-i 'asrda gelüb kal'ayı virmeğe ve mâbeynimizde
cenk ve harbden mukaddem olduğu üzre sulh ve salâh mün'akd olub
kemâ-fî'l-evvel 'ubudiyet ve kabul itmek üzre sözümüz vardır di-
mekle iki kol arasında cenk olmayan bir mahalde Haleb vâlisi
İbrâhim Pâşâ (70b) kullarıyla yeniçeri kethüdâsı Zülfikâr Ağa
bendeleri şöyleşmekle beyân ta'ıyîn olunub tokuz günde 'ale't-te-
vâli kal'a ve sulh ahvâli mükâleme olunub mel'ûn gâh cezirenin
mikdârın isteyüb ve gâh kal'a karşusunda Tavşan adasında müced-
deten bir kal'a yapmak üzre taleb idüb ve bundan kat'-i nazar
dahi nice olmaz şeyler teklîf eyleyüb ve bi'l-cümle bu tokuz gün-
de ve gicesinde tarafeynden varub gelmede ve dürlü dürlü su'âl
ve cevâb ve nice kıl ü kâl eyledikte vira ve kabulden sonra bi'
l-ahere kal'ayı ceb-hânesiyle ve kal'aya mahsûs olan topları ile
virüb ve kal'a[da] olan esvâb ve iskâl ve 'askeri çıkarmağa yi-

girmi limânlı gün mühlet-i iltimâs etmekle on iki limânlı gün içinde taşınmak üzere müsâ'ade olunub ve hemân ol gün nakle mübâşeret idüb (71a) bi-hamd'ullahu te'âla havâlar muttasıl limânlı olmayub gâh muhâlif rüzgâr esüb ve gâh 'azîm furtuna olub aralıkda havâ limânlık oldukça gemileri ve kâyıkları ile yanaşub şehri cemâzie'l-evvelinin gurreci gününde [27 Eylül] kal'anın miftâhlarını getürüb teslîm eylediler ve ol gün asker-i islâm kulları gedikle-rinden girüb hasretü'l-mülûk olan Kandiye kal'asının 'inâyet-i bâri ile feth ve teshîri müyesser olub hâlâ miftâhları inik'âd-ı sulh ve salâh için mühürlenân mevâdd-ı kağıtları[n] sureti şevketlü ve kudretlü ve 'azametlü pâd-şâhımın rikâb-ı kâmiyâb-ı hüsrevânlarına gönderilüb el-hamdü'l-ullahu te'âla cenâb-ı hakk ve feyyâz-ı mutlak celle şânuhu hazretleri şecâ'atlı ve kerâmetlü ve mehâbetlü pâd-şâhımın merâmların ahlâk-ı islâmda misli vâki' olmayan biriyle 'adîm-ü'n-nazîr (71b) feth ve teshîr muvaffak-ı bi'l-hayr eyleyüb mahmûd-u selâtîn-i rûy-i zemîn olan bunun gibi bir hasîn-i hasînin devr-i * zuhûrlarına mahsûs olduğu şevketlü ve kudretlü pâd-şâhımın müeyyedmen 'ind-ullah olması âsârıdır hakk tebârik ve te'âla düşmân-ı dîn ü devletlerin feth-i celflemiz zafer ile dâ'imâ mesrûr eyleye amîn be-câh-ı seyyidü'l-murselîn fermân şevketlü ve kudretlü ve kerâmetlü pâd-şâhımandır ez in cânib iki çektirme ile miftâhları ve telhîsi rikâb-ı hümâyûna irsâl eylediler ve mezbûr çektirmeler kalkub Kandiye önünde giderken henüz iki mil ayrılmışken Haçla burundan? kapudân pâşâ dâhi kırk 'aded çektirme ile göründü ve küffâr-ı mel'ûn dâhi bütün donanmasıyla karşı Tavşan ce-

* Okunamadı

ziresinden hareket eyledi bunca gemiler katâr katâr olub Kandiye önünde (72a) dizildiler böyle olsa kapudan pâşâya şenlik bahâne-siyle kal'adan ve gerek çektirmelerden düşmâna körlük için 'azîm şenlikler oldu fîmâ-ba'd cemâzie'l-evvelinin sekizinci cum'a günü [4 Ekim] sâhib-i devlet 'azîm divân idüb fî'l-cümle vüzerâ pâşâları ve mir mirân beğleri ve ocak ağalarını ve sâ'ir iş erlerini da'vet idüb cümlesinin muvâcehesinde hâtırları mer'ci oldukdan sonra sâhib-i devlet cevâb eyledi ki ey hâzır-ı meclis olan ihvânlar ve gâziler el-hamdü'l-ullahu te'âla çekilân zahmetler ve dür-lü dürlü meşakkatlar zâ'il olmayub hakk tebârik ve te'âla lutf ve kerem ve ihsânıyla dil-hâhımız üzre maksûd-u murâdımızı 'itâ ve ih-sân eyledi Allahü'l-hamd ve 'ş-şükr hezâ min-fazl-ı rabbi ve lakin bi-hasebü'l-iktizâ elbette (72b) tertîb-i nizâm için nice def'a hâtırınızı hedm itdim karındâşlar cümleinizden niyâzım budur ki de-rûn-u sâf ile ma'zûr görüb helâl idesiz itâ'at-ı ulu'l-emr ile dün-yâ ve ahiret devletine nâ'il olub berhûdâr olasız ve kudretlü pââ-şâhımızın nân ü nemeği size helâl olsun cümleiniz dilirâne ve rüs-temâne hareket eylediniz yüzünüz ak ve kılıcınız meydân-ı gazâda berrâk olsun didikde cümlesi bir uğurdan ve bir ağızdan dû'alar i-lüb ve bu esnâda keyfiyyet-i hamd üzre bir hâlet gelüb gerek sâhib-i devlet ve gerek fî'l-cümle hâzır-ı ehl-i divân olan guzzât-ı müslimîn ol kadar ağladılar ki belki bir çeyrek kadar göz yaş dökü-lüb ba'dehu sâhib-i devlet cümle vüzerâ pâşâlara ve beğlere ve o-cak ağalarına herkese mertebesine göre hil'atler (73a) giydirüb ikrâmlar eyledi ba'dehu somâtlar* döşenüb ve ni'met-i firâvânlar

* سوغات

yyinüb ve hamd ve şükr edâ olunduktan sonra beğler ve ocak ağala-
rı ocaklı ocağına dağıldı cum'a namâzına hünkâr câmi^c-i şerifine
ve sâhib-i devlet için alâylara mübâşeret olundu⁶¹ çünkü namâzın
vakti geldi sâhib-i devlet rahşâ^{*} süvâr olub alâylar ile câmi^c-i
şerife varulub ve dâhil-i şî^câr-ı feth ve zafer olan sancâk-ı şe-
riffi dâhi yemîn-i minbere vaz^c ve hitâbına me'mûr olan tûtfî-yi hoş
-âvâz su^cûd minber-âğâz idüb bir hutbe-yi belîga-yı mesihâpesend
bünyâd itdiği hoş kafesân-ı mahfeli ale[yy]in demsâz bulunan tah-
sîn ve dide-yi ehl-i islâmdan revân olan seyl-i firâvân nümüne
nûmâ-yı ceyhun^{**} oldu hamden Allahu te^câla hatt-ı hümâyûn⁶² sen ki
vezîr-i â^czam ve serdâr-ı ekremim ser^c asker-i dilirim Ahmed Pâgâ
sın selâm ve selâmet (73b) encâm-ı şâhânem ve peyâm-ı meserret
fercâm-ı pâd-şâhânem ile seni teşrîf ve ikrâm ve tevkîr ve ihti-
râm buyurduğundan sonra hatt-ı hümâyûn ve sa^câdet makrûnum ve vusû-
lünde ma^clûmunuz olsun ki hâlâ gönderdiğin telhîs ve ademin bir
mübârek vakitte rikâb-ı hümâyûn-u nusret makrûnuma vâsıl ve bun-
ca zamândan beri mahsûr olub zahmet meşakkat-ı firâvân ve sa^cy ve
dikkat-i bî-pâyân çekilân Kandiye kal^casının hakk subhânehu ve te^c-
âla hazretlerinin mahzâ^cavn-i inâyet ve taraf-ı?^{**} te' yid ve
nusreti ve peygamberimiz Muhammedü'l-Mustafa sallallahü aleyhi ve
sellemîn mu^ccizât-ı kesiretü'l-berekâtı ile feth ve teshîrine ve
zimma-yi memâlik ma^cdelet-i hasırîm kılındığı tebşîr eylemişsin
el-hamdü'l-ullah sümme ve sümme el-hamdü'l-ullah cenâb-ı hakk ve
kâdir-i mutlak fazl ve kereminde bu^câciz ve za^cif kulunu mahzûn

* رخشند

** صرعى

** سید و فراوان غورہ غای ماکون

ve mağmûm ve dîn-i mübîn yoluna can ve başlarına kıyan (74a) fedâ'i gâzileri mahrum eylemeyüb guzzât-ı mücâhidîn mansûr ve muzaffer ve küffâ[r]-ı müşrikini makhûr ve müdemmir eylemekle kefere-yi zulâmı mezâhir-envâr şî'âr-ı islâm ve ma'bed-i esnâm olan kilisâ-yı şirk* irtisâmların me'âbid-i mesâcidânem seyyidü'l-enâm ve kelimet-ullah hüve'l-'ulyâ-yı misdâk-ı musaddıkını kâ's-şemsi fî-vasatü'n-nehâr zâhir ve aşikâr** eyledi ümidim budur ki fîmâ-ba'd dâhi hakk celle şânuhu hazretleri 'asker ve hazine çokluğuna tayanmayub mahza 'inâyet-i ezeliyye ve te'yid-i nusret lem-yezeliyyesine i'timâd ve tevekkül eyleyen bu 'abd-ı za'ife yâver ve dest-gîr ve mu'în ve zâhir olub dîn-i mübîn-i seyyidü'l-ebrâra nice hîdemât-ı celiletü'l-âsâr eylemeğe muvaffak ve mazhar ve bunun gibi emsâli nice kılâ ve bilâdin ve bukâ'in feth ve teshîri mukadder idüb ecdâd-ı âlî nejdâd-garrâ ve cihâd-ı sünnetlerin ihyâ ve izhâr eyliyelim berhudâr olasız (74b) ni'am-ı celile-yi mülûkânem sana helâl olsun ve yüzün iki cihânda ak olsun ve seninle ma'an me'mûr olan vüzerâ ve mir mirân ve ümerâ-yı 'âlem 'ârâyı ve ağayân ve kâtibân ve zü'emâ ve erbâb-ı timâr ve sipâh ve yeniçeriyân ve cebeciyân ve topçuyân ve bi'l-cümle seninle ma'an olan kullarımın yüzleri ak ve nân ü nemeğim cümlesine helâl olsun kemâl-i mertebe dîn ü devletim uğrunda bân ve hân mânların fedâ ve rüstemâne ve merdâne ve dil-ârane cünbüşler ve hikmetler eylemeleriyle hayr-ı du'â-yı icâbet esere mazhar olmuşlardır hakk te'âla celle şânuhu cümlesinden râzı ve hoşnûd ola hâlâ 'atiyye-yi seniyye-yi cihândâri ve 'inâyet-i 'aliyye-yi tâcidârımdan sana kabza-yı mu-

* ك

** كآ

rassah gılâf-ı şemşir 'adu-yu tedmir ve meyânına bir murassah han-
ger-i zerrîn ve hassa kürklerinden bir savb-ı serâ-ser kaplu sam-
mur fâ'izü's-sürûr bir savb-ı sâde hil'at-ı fâhire (75a) in'âm
ve ihsânım olub ve seninle olan vüzerânın ray-ı kullarıma dâhi has-
sa kürklerinden serâ-ser kaplu altı kürk 'inâyet-i hüsrevânem olmuş
lardır ve mir âhûr-u kebîrim Hüseyin Ağa kulum ile irsâl olunmuş-
dur ve mir mirân ve ümerâ-yı şecâ'at-nişân ve ağayân kullarıma bi-
rer savb-ı serâ-ser kaftânlar ihsânım olub gönderilmiştir imdi sen
dâhi hizmetleri mukâbelesine göre eğer vüzerâ ve eğer mir mirân
ve ağayân cümlesi istihkâkına göre bi-hasebü'l-merâtıb lâyıık ve
sezâvâr oldukları ve makûl ve münâsib gördüğün üzere tevcih-i mü-
nâsib ile ri'âyet eyleyüb ve rikâb-ı hümâyûnuma 'arz eylesin bu
hususda tevcihâtın makbûl-u hümâyûnumdur âsitâne-yi sa'âdetime ve
eğer Edirne ye teveccüh olur ise ba'de'l-yevm be's yokdur deyu
i'lâm etmişsin bu sene-yi mübârekde ol vilâyete metânet (75b)
ve istihkâm virilmesinçün bu kış Selânik de kışlanmasına fermânım
olmuşdur in-şâ'Allahu te'âla ol cânibde eğer kal'a ve eğer vilâ-
yetin metânet ve istihkâmı itmâmı* olunduktan sonra evvel bahâr-
da 'asker-i islâm ile hareket ve rikâb-ı hümâyûnuma yüz sürmeğe
teveccüh ve 'azîmet idesin ve's-selâm şenlik için sudûr bulunan
fermân-ı düstûr-u mükerrrem hâlâ şâm cennet-i şâm eyâletine mu-
tasarrıf olan vezîrim Mehmed Pâşâ adâm-Allahu te'âla iclâluhu
tevki' -yi refi' -yi hümâyûn-u meserret-makrûn vâsıl olıcak ma'lûm
ola ki hazret-i hüdâ-yı zü'l-celâl vâhibü'l-'atâyâ ve'l-mâl der-
gâhına rûy-i mâl idüb 'inâyet-i bî-gâyretü'l-berriye tevekkül-ü

ilahiyye ve hâdi-yi sebep maksûd-u cüz'i ve külli hazret-i Muham-medü'l-mustafa salavât-ullah ve selâmehü mu'cizât-ı kesîretü'l-be-rekâtına tevessül eyleye küffâr-ı (76a) feccâr ve tâ'ife-yi iş-rârdan risâlet-i seyyidü'l-kevneyn inkârıyla me'yûs ve delâlet ve tuğyân ile tarîk-i hidâyetden me'yûs olunmuşlar ve cumhûr-u Vene-dik-i muğtasıb mukaddemâ Hânya ve Resmo nâm iki kal'ası ehl-i is-lâma nasîb olub yigirmi beş seneden mütecâviz 'asker-i zafer-me'-âsirim ile muhâfız olunan Girid ceziresinde düşmân-ı makhûrun ba-kiyyetü's-süyûfu tahassun eylediği* Kandiye kal'ası ki iki def'a serdârlarım ile muhâsara olunub ba'zı mevâni sebebiyle şimdiye değin ellerinde kalmış idi feth ve teshîrine 'inâyet-i 'azîmet-i şâhâne ve himmet-i şevket-i pâd-şâhânem masrûf ve ma'tûf olub te-vekkel-ullahi'l-fettâh ile destûr-u ekremim vezîr-i â'zam Ahmed Pâşâ serdâr-ı zafer-şi'ârım ta'yin olunmağla bi-'avn'ullahu te'â-la donanmâ-yı hümâyûnum gemileriyle sene seb'a ve seb'in (76b) ve elf ve cemâzie'l-evvelinin beşinci günü [3 Kasım 1666] cezi-re-yi Girid e vâsıl ve mukaddemâ feth olunan Hânya kal'asına dâ-hil olub eyyâm-ı hengâm-ı şitâ-güzerân** edince anda dâhi meks idüb ve nakli müte essir ve müte'azzir idi toplar dökme için mahsûr olan kal'a mükâbelesine müceddeten top-hâne binâ olunub ve âlât-ı muhâsara için bi't-tamâm hâzır o[1]dukdan sonra sene-yi mezbûr zi'l-ka'desinin yigirmi ikinci günü [19 Mayıs-1667-] mü-şârün-ileyh vezîr-i â'zam Ahmed Pâşâ adam-Allahu te'âla iclâluhu meştâ-yı Hânya dan kalkub sefer-i hümâyûna me'mûr olan vüzerâ-yı 'izâm ve mir mirân-ı fehhâm ve ümerâ-yı kirâm ve bölük halkı ve

* İki kez yazılmış.

** ستاکزران

dergâ[h]-ı mu'âllam* yeniçerileri ve 'umûmen kapum kulları ve bi'l-cümle eyâlet-i Rumili ve Anadolu ve me'mûr olan Mısır ve Şâm kulları ile cezire-yi Girid âb-u deryâda vâki' envâ'ı menâbi harb ve darb câmi' -i metânet (77a) ve istihkâmı ma'lûm-u kâffe-yi ümem ve 'adîmü'l-misl fî'l-'âlem divâr ve hisârı 'arâ'iz-i 'azîm ve tabyası bir hayli râsi olduğundan gayrı cânib-i berrisinin hendek-i 'amk dâhilinde her hatîresi nice cenk ve rezm-medâr şarân-bol ta'bir olunur iri ağaç dizimler ve hâricinde kal'a mânendi tob ve hunbâra ve tüfenk ve sâ'ir âlât-ı cenk yapılmış tabyaların hendeklerinde iki yüz ellişer arşun taşra kasr-ı zeminden nakb olunmuş bu segirme ve su tabanı lağımlar ile bi'l-cümle taraf-ı berrisi dahi deryâ-yı ateş ile muhit olub hendek başına varınca nice şühûr sînî-yi cenk ve bî-kâr-ı der-kâr olucak hayli*** ve sarb ve kâr-ı zâr ile vezîr muhkem ve üstüvâr bir zulm-ü düşvâr-güşâ olub tedbîr ve teshîri hayret-fezâ-yı 'ukûl olan Kandiye kal'ası mukâbelesine nüzûl idüb (77b) ve mâh-ı zi'l-hiccenin ikinci gününü [26 Mayıs] mütevekkil-ullah ve müte'ayyinen billâh metrise girilüb üç koldan muhâsara ve kal'akûb ve ra'cd aşub toplar yerli yerinde konulmak cenk ve harbe mübâşeret olunub ve bâlyemez toplar ile dûr ve divâr-ı hisârı küffârın başına teng ve dâne-yi tüfenk ile îsâl-i peyâm-ı berk iderek metris yolları yürüdülüb düşmân bir hile ve 'amale getürdü mahalline varıldıkda miyân-ı islâmiyân olan nakkâbân-ı fernâdî** dahi keyd-i düşmân için lağımlar i'mâl idüb tarafeynden atıldıkça 'arsa-yı harb semerdâr*** olucak fî'l

* در کام علم

** جبل

*** فرهادی

*** سردار

-hâl 'asker fırsاتفâl* atıla yerlere yerleşerek günbe-gün iş'âr-ı nevâ'ir-i harb ve kitâl ile ilerü giderek hendek başında vâki' Kal'a-misâl tabyasının hendeğine varıldıkda hendeğe ve tabyasına el urulub (78a) üzerine çıkılmak erbâb-ı küfr ve dalâl ile nice cenk ve cidâl olunub zabt ve ta'dâddan bîrûn lağımlar i'mâl olunub ve tabyası zir ü zeber ma'dûmü'l-âsar olub zemîni musahhar kal'a hendeğine duhûl müyesser oldukda şitâ duhûl idüb ve divâra vusûl ve bir dâhi kal'aya 'urûc ve müte'assirü'l-husûl olmağın evvel baharda te'hîr olunub kabza-ya teshîre gelân yerlere 'asker-i islâm ikdâm üzre kıyâm idüb ve eyyâm-ı şitâda bilâ-hâ'il üzerlerine nâzil olan berk ve bârân metrislere revân olan seyl-i firâvân meşakkatlerine tahammül virüb şitâ şiddetine sebât-ı kesb-i sevâba terakkub idüb tazyîk-i küffâr için metrislerin cânib-i yesârı dâhi kal'anın taraf-ı garbîsidir deryâ kenârında metrisler ile ihâta olunmak tedârik görüleb (78b) ne gün zemîni kazılmak mümkün olmaz sengistân olmağla 'amele ile toprak daşunub ve taşınân toprak ile metris yolları tertîb olunub ve câ-be-câ kal'aya ve deryâya havâle tob tabyaları binâ olunub cânib-i şarkîde vâki Güllük nâm mahalde dâhi deryâ yâlısıyla metrislere girilmek cumhûr-u 'asker olmağın anda dâhi su kulesin ve limân ağzın gözetmek için metîn ve muhkem tabyalar ihdâs ve üzerlerine bâlyemez toplar vaz' olunub muhâsara vakti hulûl ve mühimmât-ı seferiyye cezireye vusûl buldu-ğu an 'asker-i zafer-iktidârânım ve ol tarafda dâhi metrislere girüb cânib-i garbîden kal'aya muttasıl olan Kızıl tabya ve Avrat tabyasına ve cânib-i şarkîden kal'aya muttasıl Kum tabyasına toğru

* فرصت فال

metris* yolları yürüdüüb ve düşmân-ı bed-fi'âl-i şerr dâhi
(79a) teshîr için 'imâl eyledüğü şarânpoları ve iri ağaçlardan
çatmadan çatma ve hızır-hâneler ve müte'addid tabyalar ve divâr
şekli envâ'ı ateş ile mâlâ-mâl hâzır ve âmâde itdüğü misâli gö-
rülmemiş esnâf-ı hile-yi harbî üzerine varıldıkda her taraftan
düşmân bir fitilden tob ve hunbâra ve tûfengin müstevli idüb ve
büyük hâvân ile bârân misâli üzerlerine hunbâra ve taş yağdırub
lâyen-kat'î el hunbârası atub vasfı mümkün olmayan âlât ile ile-
rü varan guzzât-ı müslimîn üzerine ateşler saçub 'asker-i nusret
-serdârım Ahmed Pâşâ berhudâr ve ni'am-ı celilemiz zaferden beh-
redâr olsunlar şeş cihetleri ateş ateşleri iken semendârvâri**
nâra-yı cenk ve piykârda merdâne ve dilirâne nice hünerler göste-
rüb ateş ateşleri (79b) ile şarânpoların tutuşdurub sâ'ir hile
-kâr etmelerine medâr olan cây-i tahsînlerin dâhi kimin topla zîr
ü zeber ve kimin dâhi i'mâl nakbiyle hâke berâber idüb şarkî ve
garbî taraflarından kal'a tabyaları divârına bi-'avn'ullahü'l-me-
liki'l-müte'âl el urulub darb ve hunbâra ve i'mâl nakbiyle hilele-
ri inhizâm bulmağla 'asker-i düşmân serdengeçdileri açılan gedik-
lerinde 'ale't-tevâli tard ve nüzûl idüb 'arûs-u feth ve zafer
mütteheme zuhûrda cilveniz olmasına müterakkıb iken hengâm-ı şî-
tâ gelüb karîb olub emr ve feth ve teshîr sene-yi taliye** kalmak
'alâ'imleri tab'-ı hümâyûnuma lââyık olmağın hümmâ-yı himmet-i şâ-
hânem uğur-u hümâyûnumda mihnet ve âlâm çeken mücâhidân ve gâzi-
yân-ı islâm kullarıma bast-ı cenâh ve şefkat idüb nevâdir-i (80a)

* متریش

** سمندار واری

** نالیبر

ezmine ve kurûn olan bu sefer-i zafer-makrûna bi'z-zât cenâb-ı
celâlet me'âbım* vusûlünde düşmân-ı güzâr ile hareket ve dârü's
-sâltanat-ı mahmiyye-yi Edirne den 'azîmet buyurub şevket ve ik-
bâl ile sâhil-i bahre karîb Yenişehir e saye-yi** endâz-iclâl o-
lub 'ale't-tevâli irsâl-i 'asker ve â'dâd-ı levâzım-ı seferiyye
ile ecnâd-ı zafer mu'tâdım imdâd ve i'ânet ve her bir vechle tak-
viyyet virmekle 'asker-i mansûruma ri'âyet-i gayret-i din-i**
mübîn idüb eyyâm-ı şitâ ve hengâm-ı ser-mâde merâsim-i gazâda iz-
hâr-ı fûtûr itmeyüb küffâr-ı leyâm eyyâm-ı şitâda metrislere re-
vân olan seyl-i** kabz ve mürûr-u firâvân guzzât-ı nusret ikti-
rân bu sene bir vechle tâb ü tuvân getürmez zu'munda olub nüzûl
-u bârân-ı hümâyân oldukca metrisleri basmak ve 'askeri çıkarmak
kasdıyla (80b) hücûm idüb cümlesinden guzzât-ı zafer itmâm-mâ-
nend ber-kâr-ı dâ'ire-yi bâ-bercâ ve çenk ve harbe hâzır ve mühey-
yâ bulunmağla bu def'asında Güllük tarafından 'azîm cem'iyet-i
tarafeynden nâ'ire-yi harb ve kıtâl keremiyet bulmağla asker-i
islâm ile düşmânân-ı** leyâm-mânend nur [ve] zulâm birbirine ka-
ruşub nesîme-yi feth ve zafer cânib-i islâmdan ^{تنتيم} etmekle ni-
ce bellü başlu mel'ûn hâke helâk düşüb kalanı makhûren kal'aya
dönüb ve bi'l-cümle ol kış düşmân-ı bed-kîş 'asker-i zafer eser-
leri vardıkları yirde hamd ü râh cihâdı sett-i bi-hümâya cedd ve
cihâd ve vâz-ı makdûrin sarf itdügünden nâşı deryâ kenârında yü-
rüdülân metris yolları tabyaları yek-pâre kaya üzerinde guzzât-ı

* مایم

** متایه

** (80b)

** سل

** دستان

islâm arkalarıyla taşıdıkları toprak ile yürüdülmüş iken yek-pâre (81a) kayayı beşer altışar adem boyu delüb ve ka'r-ı zemînden nice lağımlar atub dağlar gibi kayaları 'asker-i islâm üzerine devirüb bu hâle tâkat ve mecâl muhâl iken 'inâyet-i melikü'l-müte'âl ile guzzât-ı zafere asla melâl gelmeyüb tessebbüt-ü fu'âd üzre her ferd edâ-yı farîza-yı cihâd ictihâd eyledüğün düşmân-ı dîn müşâhede ve nice kerre hücum idüb ve ikdâmlarından kal'anın kadîm olan divâr tabyasını istihlâsına muhâl kalmadığın mu'âyene idecek sırr-ı râh-ı* mücâhidîn için cânib-i garbîden vâki' Kızıl tabya içerusünde kât ender kât şarânpolar dizüb ve aralarında hanzır-hâneler düzüb dâhi girüsünde metîn ve üstüvâr bir divâr çeküb üzerinde toplar vaz' etmekle bu taraftan dâhi ihdâs eylediği hanzır-hâneleri şarânpolar ve divârına havâle (81b) yüksek tabyalar yapılub ve üzerine bâlyemez toplar konulub pey der-pey atdırulub ve bî-fasl ve bahâr-ı havâyâ i'tidâl geldikte 'asker-i zafer me'âl kullarım tarîk-i feth ve teshîri hayr-ı vücûd â'mâle tedbîr ve efkâr idüb sarf nakabına sa'f ve bî-şumâr ile Kızıl tabya üzerine tob tabyaları ihdâs olunub ve üzerine toplar vaz' olunub yeni divârın topları ibtâl ve şarânpolar ve hanzır-hânelerinde vasf olunmaz nice cenk ve cidâl ve 'azîm lağımlar i'mâl olunub ve Güllük kolunda olan olunub? ol taraftan bu sâl-i meymenet-i e[vv]elki bahârda donanmâ-yı hümâyûnum 'askeri ile imdâd olunub ol taraftan dâhi tazyîk-i düşmân için deryâ yâlısıyla ters-hânesine toğru metris yolları yürüdüüb hayta-yı takrîre gelmez nice cenk ve cidâl (82a) ve lağımlar i'mâl olunduğu hâlde mülûk-u nasârâdan is-

tifâr ve istinfâr* ile deryâ yüzünde itdüğü cenk cûyân-ı küffâr i-
le meşhûn yetmiş beş pâre kalyon imdâda gelüb bir iki gün içinde
kal'aya girüb bir gice vakt-i sabâha karîb kesretiyle Ak tabya ta-
rafından Güllük metrislerine piyâde ve süvâri def'aten çıkub anda
olan metrislerin ardın almak ve tabur kurub metrislerde olan 'as-
ker-i islâmı tard ve redd ve yerlerine kendüleri yerleşmek** zu'mu
ile metrisleri basdıkdâ 'asker-i islâm nusret-girdârım her taraftan
hamle idüb tulûğü's-şems vaktine dek leme'ân şemşir-i mücâhidîn i-
le ervâh-ı habise-yi küffâr dehliz-teng cahîme-revân ve nice re'
is-i düşmân-ı düzah-karâr üftâde-yi hâk mezellet-rehzân**olduğun-
dan mâ'dâ ser-i serdâr-ı murdâr-ı müşrikîn (82b) düzâh-zîb ve
rûh-u müslimîn olub bakıyyetü's-süyûf olan mela'în nim canıyla kal'-
aya firâr etmeğın zu'mu fâsidince gayret-i câhiliyye melânet-i ci-
billiyesin izhâr idüb kalyon ve mavna ve çektirme ve bi'l-cümle
gemileri gelüb bir seher vakti bahr kenâra yaklaşıb kıyâmet aşub
velvele ile iki buçuk sâ'at cânib-i garbîde olan metrisleri toplā-
yub metrislerden deryâyâ havâle konulan toplar dâhi pey der-pey
atdırılıb gemilerin ekseri zahm-dâr olduğundan gayrı kûh-pâresi
mânendi nümâyân olan patrona gemisinin ceb-hânesine 'inâyet-i ilâ-
hi tob dânesi isâbet idüb içinde olan mel'ûn ile def'aten ihrâk-ı
bi'n-nâr olub bâki gemiler şikest ve zahmdâr girüb bād-bân güşâ-yı
idbâr idüb guzzât-ı nusret (83a) girdâr ise üzerine tob gülle-
leri bârân misâli yağar iken ve düşmân-ı dîn deryâdan ve kal'a-
dan bu gûna vaz'-ı mehîb ile hücum etmiş iken merdâne guzzât-ı

استنقار

یرشق

رهوان

islâm asla izhâr-ı fütûr ve ârâm etmeyüb der-kâr olan harb ve bî-kârzâde kâl-evvel bezl-i iktidâr idüb avn-i 'inâyet-i meliki's-sitâd ile yeni divâra varılıb darb-ı tob ve â'mâl nakbiyle anda dâhi metris yolları açılıb verâsına geldikde hayli alarga düşmân-ı bî-dînin yeni ihdâs olmuş bir divârı dâhi zâhir olub üzerinde topları verâsında kemâ fî'l-evvel şarânpolar ve hınzır-hâneleri olmağla topları gözler evvelki tabyalardan ilerü tabyalar yapılub ve üzerine toplar konulub şarânpolar ile beyninde cengistân olan mey-dânın (83b) içinde on beş 'aded metris yolları yürü[d]ülüb her bir karış nice ateş-i âlât ile â'mâl âyâdi-yi şirkîn intizâ olunarak girülüb tevfik-i 'inâyet-i meliki'l-mucîb ile metris yolları ikinci yeni divâra dâhi karîb olduğı mahalde düşmân-ı ber-geşte hâl-i pâzâr-ı hîl-i mefâsidi kâsid olduğun görüb bundan sonra izhâr-ı tâb-ı tüvân itdüğü sûrete hâli haybet ve hışırân olacağın râyü'l-'ayn müşâhede ve iz'ân idecek kal'ayı virmek üzre tâlib-i sulh ve âmân oldukda müşârün ileyh vezîr-i â'zam ve serdâr-ı zafer-şi ârım el-'afv-ı zekavatü'z-zafer muktazâsınca 'amel etmeğe makûl ve münâsib görüb ve ricâları kabûle karîb olmağla iş bu sene semânın ve elf cemâzie'l-evvelinin gurresinde [27 Eylül 1669] kal'akûb ve ceb-hânesiyle (84a) müşârün ileyh vezîr-i â'zam ve vekîl-i mutlakıma teslîm idüb Allahü'l-hamd ve 'ş-şükr 'ala mâna'-ima kal'a-yı mani'ye Kandiye silk-i mahrusatü'l-mesâlikime dâhil olub bunca mâh ve sâl envâ'-ı elvân küfr ve dalâl ile mâlâ-mâl olan kenâ'is-i rebî " İnnemâ ya muru mesâcide'Allahi men âmene billahi ve resûli " * mücibince³ ma'âbed ehl-i tevhd ve imân o-

* انما يريد الله منكم آلوه

lub bu fethet* meymenet-i 'azîme ve teshîr-i hümâyûn-u cesimenin mâlik-i islâm muvahhidin i'lâm ve i'lânı hürmeti ve topu ve şâd -mânı olmağın memâlik-i mahrûsamda olan kal'alarda toplar üç gün üç gice şenlikler olmak üzere fermânım olmağın sana dâhi hükm-ü hümâyûnum gönderilmiştir buyurdum ki vusûl buldukda hakk celle ve 'ala hazretleri 'asker-i islâm nusret-fercâmını mansûr ve muzaffer ve fırka-yı küffâr hezîmet encâmı (84b) makhûr ve müdemmir eyleyüb kal'a-yı mezbûrda dâhil-i hattayı memâlik-i islâm eyledüğü etemm-i celilesinin şükr ma'nâsı ve edâ-yı hamd lâzımü'l-iktizâsı** içün dergâh-ı kibriyâya envâ'ı hulûs ile namd ve senâdan sonra 'ala zu'mü'l-â'dâ üç gün üç gice şenlikler idüb izhâr-ı sürûr ve müşâhidi eylesesiz ve's-selâm nakl olunur ki bu esnâda çünki kefere-yi Venedik-i dalâlin donanmâ-yı menhûsu Kandiye den nakl ve hicret iden küffâr ehl-i 'iyâlleri ile gemileri tolub biri biri üzerinde sıklet ile Tavşan ceziresinden hareket ve Venedik e 'azîmet eylediler merâkibleri gâyet izdihâm olmağla bunca mahlûkâta ekl ü şerbetiyle killet olduğundan ve rüzgârları muhâlif ve eyyâmları mugâyyir olmağla rûy-u deryâda çokça eğlenüb açlık ve susuzluk (85a) ve gâyet sıkletlerinden bunalub hastalanub her gemiden yevmiye on beş ve yigirmi kefere mürdesi deryâya tarh ve redd iderler idi bundan kat'-i nazar bir 'azîm furtunaya dâhi uğrayub ve gücle varub bir cezireye timürlemişler iken deryânın şiddetinden ol gice beş altı kit'a sefinelerin gomenaları kat' olunub ol gice furtuna mesfûr sefineleri sürüb Rumili kıyılarında

* ومينت

** القناسى

başdankara düşüb pârelendiler ve içinde olanlar bi'l-cümlesi selâmet bulmayub helâk oldular ba' dehu havâları oldukça cezire-yi mezkûreden hareket idüb Venedik boğazına varub dâhil olunca Venedik cumhûru donanmâ-yı menhûsu içerü girmesine izin virmedi kemâl-i mertebe elem ve gam-nâk olduğundan üç gün (85b) donanmâ-sına istikbâl etmedi üç gündən sonra şol şartla izin virdi ki çek-tirmeler direklerini ve serenlerini çıkarub ve kalyonlar dâhi gabya çubuklarını indirüb asla top ve tüfenk atmadan kara bayrâklar ile içerüye girdiler ve cumhûr-u mel'ûnları ol gün serâylerinde câm ve âyne ve ârâste cümlesin şikest itdiler ve bi'l-cümlesi kalar giyüb ve yâs tutub kırk gün kırk gece hânelerinde ve kiliselerinde mum ve kandil yanmayub zulmet içinde kaldılar çünki cumhûr bu minvâl üzre mum ve kandil yakmayub zulmet içinde kaldılar bâki fi'l-cümlesi Venedik de sâkin olan keferelerin â'lâsı ve ednâsı bây ü gedâsı kezâlik kırk gün kırk gece yâs tuttular ve 's-selâm bi-hamd'ullahu te'âla bin seksân senesi mâh-ı rebi'ü'l-âhirin (86a) gurreinde [29 Ağustos 1669] pençşenbih günü ikinci zamânı kâfir-i bî-dîn Ak tabya kurbünde bir kaç kâfirler beyâz bayrâk diküb amân dileyüb asker-i islâm tarafından sadr-ı â'zam kethüdâsı olan İbrâhim Pâşâ ve yeniçeri kethüdâsı olan Zülfikâr Ağa beyâz bayrâkları diküb otaklar kurulub sekiz gün sulh üzre olub ve yine pençşenbih ikinci zamânı kal'a cenerâli kapudânı gelüb sadr-ı â'zam huzûrunda hil'atı giyüb kal'ayı boşatmağa yigirmi iki gün mühlet virilüb yine mübârek cemâzie'l-evvelinin gurrei [27 Eylül] cum'a günü sâ'at üçde kal'anın miftâhları sadr-ı â'zam hazretlerine teslim olunmuşdur hakk te'âla hazretleri dâ'imâ düşmân-ı dîn ü devleti makhûr ve müdemmir eyleye amin bi-hakk-ı hâtemi'l-

enbiyâ ve'l-mürselîn (86b) ve be-hürmet-i tahe ve yasin vech-i meşrûh üzre Girid ceziresinde 'asker-i islâm ile sadr-ı â'zam hazretleri Kandiye kal'ası metrisine iş bu bin yetmiş yedi senesinde cum'a gicesi ibtidâsında metrise girilüb hîn-i fethine dek harc olunan hazine ve ceb-hâne ve mühimmât ve şühedâlar cümlesi beyân ve 'ayân olunur müfredât defteridir. ⁶⁴

Şehîd olan pâşâlar 'aded

15

Şehîd olan hunbaracılar* 'aded

84

Şehîd olan serçâvuşlar

'aded

164

Şehîd olan yeniçeri beytü'l-mâla

teslîm olunan 'aded

25639

Şehîd olan zü'emâ ve erbâb-ı

tımâr beğleri 'aded

37645

Şehîd olan serdengeçdiler

sipâhileri 'aded

49635

(87a)

Şehîd olan alây beğleri 'aded

1048

Şehîd olan cebeciler 'aded

69850

Şehîd olan topçular 'aded

22965

Şehîd olan lağımcılar 'aded

29965

Şehîd olan garîb yiğitler 'aded

7900

Şehîd olan cem'i yekûn 'aded

244647

Atılan tob gülleleri 'aded

199775

Sarf olunan bârut kantar

111313

Atılan kazan hunbârası 'aded

75324

Atılan şişe hunbârası 'aded

126885

Atılan tunç hunbârası 'aded

185852

Atılan hâvân taşı 'aded

132822

Atılan lağımlar

'aded

3960

Dil bâş getüren gâzilere virilân

bahşiş kise 'aded

160

(87b)

Yaralulara virilân bahşiş

guruş 'aded

48812

Kâfirden atılmayub boş kalan

lağımlar 'aded

2429

Kâfirden alınan kelle 'aded

22925

Kâfirden alınan dil 'aded

1979

Kâfirden halâs bulan

müslimîn 'aded

187

Kandiye den kâfir aldığı

toplar 'aded

482

Kandiye den kâfir aldığı

hâvân topları 'aded

237

Kandiye de kâfirden kalan

toplar 'aded

482

Kandiye nin içinde hâneler

harabesiyle 'aded

82000

Cümle kilisâlar

'aded

300

Kal adan firâr iden kefereler 'aded

(88a)

Türkü-yü Gâzi Hüseyin Pâşâ

Benim ile Girid de olan gâziler

Elvedâ' olsun gâziler unutman bizi hû

Ben deli Marko yu doya doya bağladım

Düşmanın sinesini çâk eyledim

Komadılar beni şol düşmâna varam

Dîn-i mübîn uğruna kılıclar uram

Cenk içinde uyanurdum ben ah ile..

Şehîdlik isterdim kendi dilim ile

Ben gitdim hünkârım sen binler yâşâ

Dîn [ü] devlete hıyânet etmem hâşâ

Bu imiş anlamda yâzılân yâzi

Elvedâ' olsun gâziler unutman bizi hû

(88b)

Gâzi Hüseyin Pâşâ cellâdlar elinde olmağın ağladım

Elvedâ' olsun gâziler unutman bizi hû

Yetmiş iki yerde saydılar yârâm

Elvedâ' olsun gâziler unutman bizi hû

Bin yedi yüz küffâr kesdim kendi elim ile

Elvedâ' olsun gâziler unutman bizi hû

Bir gün lâzım ola şol Gâzi Hüseyin Pâşâ

Elvedâ' olsun gâziler unutman bizi hû

Eğer mezârıma uğrarsa dostlar yolunuz

Gâzi Hüseyin Pâşâ ruhuçün fâtiha kiliniz

şehîdler gâzilerden kaldım yâlinuz
Elvedâ' olsun gâziler unutman bizi hû ⁶⁵

temmete bi-'avn'ullah ve hüsn-ü tevfiķa sene 1294 15 Zi'l-ka'de
[10 şubat 1868]



N O T L A R

(1) Bazan başka isimlerle zikr edilse de (Bkz.F.Kurtoğlu, Türkler'in Deniz Muharebeleri, Girid Harbi, c.II, s.125) bu elçi Giovanni Pattista Ballerino'dur. Türk kaynaklarında da yazmada olduğu gibi on iki seneden beri Edirne'de mahbus olarak gösterilmektedir. (Tarih-i Raşid, c.I, s.111, Fındıklılı Silahdar Mehmed Ağa Tarihi, c.I, s.394) Danişmend ise bu kişiden bahs ederken "...İstanbul'da mahbus bulunan elçi Ballerino" demektedir. (İ.H. Danişmend, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, c.III, s.436) Uzunçarşılı, (Osmanlı Tarihi, c.III, s.414) de kroniklerin bu görüşünü aynen kabul etmekle birlikte, (Osmanlı Tarihi, c.III, s.144-145) de "...1657'den beri sulh müzkeresi için İstanbul'da bulunmakta olan sekreter Ballerino..." demektedir. Avrupalı çağdaş bir araştırmacı ise elçiden bahsederken "...Venedikli elçilik katibi ve İstanbul'la Edirne'de daima yarı resmi temsilci olarak muayyen bir hareket serbestisine sahip" demektedir. (Ekkehard Eickhoff, "Denizcilik Tarihinde Kandiye Muharebesi", Atatürk Konferansları II, s.157)

(2) Doğrusunun "Kandiye kalasında esir olan müslümanların azad edilmesi" olması gerekir. (Silahdar, c.I, s.394)

(3) "...cezire-yi mezbureye beğ gemileriyle on kıta balyemez top ve altı bin kantar barut ve buna müteallik mühimmat ve cebehane ve turnacıbaşılar üç bin yeniçeri bir mikdar cebeci topcu tahmil ve azimet üzre ... Girid'e irsal oldu." (Silahdar, c.I, s.395)

(4) Bu tarih 25 Ramazan (1 Nisan 1666) dır. (Silahdar, c.I, s.396)

(5) Kara Mustafa Paşa (Silahdar, c.I, s.497)

(6) Mahmud Paşa (Aynı yer).

(7) Diyarbekirli İbrahim Paşa (Aynı yer).

(8) Name sureti için (Bkz. Silahdar, c.I, s.398-399) Bu sulh girişiminin ayrıntıları için (Bkz. aşağıda not.10).

(9) "Bu kadar zamandan berü imtidad bulan Girid seferine serdar-ı ekrem hazretleri dahi umumen asakir-i islam ile ol savba sud haram idüb bi-takdir'ullah-ı teala ol tılsım-ı müşkül-bendin fethi vakt-i müşeyyife merhun ve temadi cenk ve harbden tab-ı hümayun gayet mukadder ve mahzun olmağla bi'z-zat kendüleri dahi takviyyet bahs kılub mücahidin olmağçün Girid canibine doğru azimet itmek hususun tasvib ve levazım-ı mühimme-yi hareket-i hümayun tedarik ve tertib olmağın maber-i cezire-yi merkume olan Yenisehir tarafına hareket karar-dade olub mah-ı şevvalin on üçüncü günü tuğ-u hümayun ihrac buyruldu." (Raşid, c.I, s.143)

(10) "... cezireye kangı yoldan azimet münasib olduğun fikir ve rey imal olunub karadan Benefşe'ye azimet ve andan cezire karşı karşuya seksan mil olmağla donanma-yı hümayun sefainiyle ubur olunmak tasvib ve iktiza iden rah-ı tedarik ve tertib olundu." (Raşid, c.I, s.111) 3 Kasım'da da Hanya'ya hareket etmiştir. (Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.III/I, s.415) Hammer, vezir-i azam için "... Anadolu'da dört ay kat-ı merahil etdikden sonra ... Girid sahiline çıktı." demektedir. (Hammer, Osmanlı Devleti Tarihi, Ata tercümesi, c.XI, s.201) Danışmend bu yanlış kayda şiddetle karşı çıkmaktadır. (Bkz. Danışmend, Kronoloji, c.III, s.436)

Vezir-i azamın İstefe-Teb- de iki ay oturduğu ve bu esnada Venedik elçisinin tekrar sulh çabalarına giriştiği bilinmektedir. (Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.III/I, s.415) Vezir, Venedik elçisi Ballerino'yu da yolculuğu sırasında yanına almış amma Ballerino'nun "... İstefe'ye iki konak mesafede mürd olması..." (Silahdar, c.I, s.412) üzerine " diğerk müzakere memurları izamını Venediğe yazmıştı. Bir müddet müruru ile katip Giavarino ve Padavino gelerek docun bir mektubunu ita ..." (Hammer, c.XI, s.202) eyledi. "... rica-yı sulh ve salahı mutazamman bir name-yi acz-ı şiar ve derununda taraf-ı devlet-i aliyyeden sulh niyazıyla 'bundan akdem irsal olunan elçimiz müddet-i medidedir ol tarafda kaldı biz daima devlet-i aliyyeden rica-yı emn ü aman üzre olub hat-

ta Nemçe muharebesiyle iştigalleri vaktinde mahsur olan Kandiye kalasından taşra asker çıkarmayub lutfunuza intizar ile sükut eyledik bu hususda her vechle merhamet ve şefkat-i hümayunlarını rica ve niyaz eyleriz' deyu suret-i aczden nice sözler tas-tir eylemişler," (Raşid, c.I, s.115-116) keza Raşid, Nemçe se-feri sırasında durumun hiç de böyle olmadığını belirttikten son-ra "Venedik keferesi bir hiylekar kavm olub kıta sözlerinde de-vam ve sebat olmadığından kat-i nazar müterassıd-ı vakt-i fırsat olub her ne zaman devlet-i aliyyenin sair ada-yı din ile harb ve kıtal meşgulesi ola ol da nakz-ı sulh ve ahd idüb bir taraftan neüzü-billah keder vermek fikr-i fasıdıyla sugur-u islamiyeye is-tila etmeğe kıyam ve kaçan sair esnaf-ı ada ile akd-ı sulh ve salah olunsa başlu başuna devlet-i aliyyenin edebi hamle-yi takat -efgen intikamına tahammül idemeyeceğin bildiğinden havf ve hasi-yet birle rica-yı sulh ve müsalemede ikdam ve ibram itmek adet-i kadimesi olduğu kerrat ile tecrübe olunmağın kelamına itimat ve niyazına itidad münasib görülmedi." demektedir. (Raşid, c.I, s. 116) Böylelikle bu sulh girişimi de neticesiz kalacaktır.

(11) 5 Cemazie'l-evvel günü (Silahdar, c.I, s.413 , Kronolo-ji, c.III, s.437).

(12) "... Küçük Çoha Anti Serigo adası civarında karaya düş-müş ..." (Kurtoğlu, a.g.e., s.127).

(13) Toplam 110 kişidirler. (Aynı yer).

(14) "... Hanya dizdarının korsanlıkla gezen bir kıta Trab-zon fırkatası cezireye uğrayub bunları gördü ..." (Silahdar, c.I, s.414).

(15) "... 250 deynek eyledi." (Aynı yer).

(16) Metnimizde جوطج olarak geçen V.8b,V.67b bu gemi tü-ründen Raşid, جتج نام France gemileri (Raşid, c.I, s.232) diye söz etmektedir. Metnimizde zahire gemisi olduğu anlaşılan bu gemi

türü hakkında başkaca bir bilgiye rastlanılmamıştır.

(17) Silahdar tarihinde bu olay anlatılmakla beraber (c.I, s.413-414) zahire yüklü botac kalyonunun Venedikliler'den alınması olayı anlatılmaktadır.

(18) Bu kelime her ne kadar ' gülbend ' okunacak gibi yazılmışsa da (کلبند) sözlüklerde galat olarak dahi kullanımına rastlanılmadığı için kelimenin aslı olan ' gülbang ' şeklinde okunması uygun görülmüştür.

(19) Kandiye de on gün kalmış ve Receb'in on yedinci günü Hanyaya'ya geri dönmüştür. (Silahdar, c.I, s.415).

(20) Bu olay Silahdar tarihinde bazı farklılıklarla şöyle anlatılmaktadır. "... korsanlıkla gezen fırkatacılardan Bolpaça demekle maruf akranı nadir bir şahbaz huzur-u serdara bir dil arzusuyla mah-ı Cemazie'l-ahirin beşinci günü Hanya limanından çıkub Kandiye'ye karib bir mahalde kafirin iki kıta fırkatasına satışub düşmandan firar itmeğe ar itmekle hakka tevekkül olub ikisine birden çatub üç saat kadar cenk eyledi kırk mikdarı levendi şehid olmuşken yine fırkataları söğündürüb almışken Kandiye limanından imdadlarına bir çektürü çıkub üzerlerine gelmekle Bolpaça iki yirden parelenüb necatdan meyus olucak fırkatasın birağub ancak altı nefer levendiyle taşra karaya çıkub güçle kaçub kurtuldu ve Hanya'ya geldi ki serdar-ı azamın malumları olmağla mezbura vafir ihsan ve müceddeten bir fırkata yaptırivirüb bu marekede dillere destan oldu." (Silahdar, c.I, s.415).

(21) " عاركة ", Metnimizde sıkça geçen bu kelimeye sözlüklerde rastlanılamamıştır.Orhan Fuad Köprülü bu kelimeyi 'mahreke' şeklinde okumuştur. (O.F.Köprülü, "Usta-zâde Yunus Bey'in Meçhul Kalmış Bir Makalesi ; Bektaşiliğin Girid'de İntişarı", Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, 8-9, s.40) Aynı yazar, Babinger'in bu kelimeyi 'muharrike' şeklinde okuduğunu bildirmektedir. (y.a.g. m., s.40, not.3).

(22) "... başları olan Abdülkadir Paşa'yı habs eyleyüb Mançe Çarıkoğlu ile Keskin Ali Paşaoğlu'nu kendü payzenlerine katlı itdürüb ibret-i alem için ..." (Silahdar, c.I, s.417)

(23) Vezir-i azam henüz Hanya'da iken Venedikliler'in yeni bir sulh girişimi söz konusudur. Dojun mektubunda gelen elçinin sulh aktetmeğe izni olduğu belirtilmekte, elçinin vezire sunduğu arzualde ise kadimi dostluktan bahsedildikten sonra öncekilere benzeyen bir takım barış şartları önerilmektedir. (Bkz. Silahdar, c.I, s.420) Son olarak da "... Venedik cumhurunun hala Akdeniz'de olan donanmalarından gayrı Papa gemileri ve Frengistan'da olan beğlerin donanmaları ve hazineleriyle imdadları muhakkak olub cemi krallar bu yolda hareket ve imdadlarına himayet itmelerine taahhüt etmişlerdir." (Silahdar, c.I, s.421-422) tehdidi yer almaktadır. Ancak "... serdar-ı azam dahi bu sözler evvelden gerek idi asakir-i islam ve ... cezireye geçdikden sonra bir vechle sulh mümkün değildir buyurub kağıdın cevabını virmeyüb sükut olundu." (Silahdar, c.I, s.422)

(24) Yazma metinde bu cümle, bir istinsah hatası olarak 'bin' kelimesinin bir alt satıra kayması ile "... iş bu yetmiş yedi senesinin mah-ı zi'l-kade bin sinin yigirmi beşinci hams günü ..." şeklinde yazılmıştır.

Bu tarih Silahdar tarihinde (c.I, s.422) ve İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi'nde (c.III, s.437) aynıdır. Raşid ise "... bin yetmiş yedi zi'l-kadetü'ş-şerifesinin yigirmi dokuzuncu isneyn günü Kandiye kalası pigahına vusul müyesser oldu."demektedir (Raşid, c.I, s.164)

(25) Anlatılanlar Silahdar tarihindeki bilgilere uymakla beraber (Bkz. Silahdar, c.I, s.423-424) Evliya Çelebi, vezirin evvela bir yeniçeri ağası ve bir sadrazam ağasını Venedik ceneraline kalenin teslimi için name ile gönderdiğini, ceneralin de bu teklifi redd ettiğini bildirmektedir. (Evliya Çelebi, Seyahatname, c.VIII, s.397)

Metrisler kazımına başlandığı gün, Evliya Çelebi Venedik-

liler'in öyle yoğun bir top ateşinden söz etmektedir ki, ilk gece 7060 kişinin şehid olduğu takib eden üç gün üç gece içinde toplam 9000 askerin şehid olduğunu bildirmektedir. (Seyahatname, c.VIII, s.398) Halbuki geçen "... sekiz ayda ... tahminen sekiz bin islam askeri şehid oldu ..." ğu düşünülürse (yazma, v.29b) Evliya Çelebi'nin verdiği bu sayılar ancak bir fantazi olarak kabul edilebilir. Tüm savaşlar için çıkarılan şehid listesinde de böylesine büyük bir fark vardır. (Bkz. aşağıda not.64)

(26) "... anlara dahi iki yüz guruş ihsan buyurdular." (Silahdar, c.I, s.425)

(27) Silahdar islama girmeyenlerin uygun bir zamanda kendi memleketlerine gönderileceğini belirtmektedir. (Silahdar, c.I, s.425)

(28) " ... bir kelle kesüb ve on beş tüfenk ve sekiz harbe ve biraz şapka ve el hunbarası alub huzur-u serdara getürdükd ... Kanca Pehlüvan bunca acele itmeye idi kafirden çok baş alunurdu..." (Aynı yer)

(29) Silahdar tarihinde bu olay 22 Zi'l-hicce olarak tarihlenmektedir. (Aynı yer)

(30) Bazı kelime değişiklikleriyle beraber hatt-ı hümayun sureti için (Bkz. Silahdar, c.I, s.426)

(31) Silahdar Mehmed Ağa, bu muharebeyi böylesine büyük göstermemekte ve bir saatlik çarpışmada iki yüz nefer keferenin öldürüldüğünü belirtmektedir. (Silahdar, c.I, s.427)

(32) Yazmada bahsedilmediği halde kroniklerin bahsettiği Venedikliler'in yeni bir sulh girişimi söz konusudur. "Mah-ı saferü'l-hayrın gurresi günü kala limanından vire bayrağı ile ... semtine bir kayık yanaşub içinden çıkan kafir mukaddema mürd olan elçimiz yerine hala Venedik'den elçi geldi ... vezir eğer Kandiye

kalasın virmeğe geldi ise ne ala aksi gayrı sözleri mesmu değildir. Ordu kurbinde vaki Katırcızade odaları elçi için döşenüb gereği gibi levazım ve mühimmatları tertib olunmak tasvib olmağın defterdar paşaya tenbih olundu." (Raşid, c.I, s.171, keza bkz. Silahdar, c.I, s.441) Fakat "bundan akdem Venedik tarafından akd-ı sulha namzed olub mürd olan elçi yerine gönderdikleri elçi-yi cedit dahi serdar-ı ekreme buluşmadan mürd olmağla serdar-ı ekrem hazretleri cumhur tarafına ilam-ı hal ve evahir-i cemazie'l-ahire ile müvezzeş bu minval üzere bir mektub satur-u mal-ı tahrir ve irsal buyurdular." (Raşid, c.I, s.185) Bu mektup sureti için (Bkz. Raşid, c.I, s.185-186 , Silahdar, c.I, s.455-456)

Bu sırada "eyyam-ı şita gelmekle metrislerde kışlanacağı ve bu vakte değin vukubulan ahval-i cengi serdar-ı azam padişah hazretlerine telhis ve rikab-ı hümayun kaim-i makamı vezir Kara Mustafa Paşa'ya mektub ..." (Silahdar, c.I, s.450) "... Küçük Ahmed Çelebi yedi ile ..." (Raşid, c.I, s.181) gönderildi. Bu telhis ve mektupda "... evvel baharda gereği gibi mühimmat cebehane ve asker gönderilmesine ihtimamların rica ..." ediliyordu. (Silahdar, c.I, s.450) "... gönderilen telhisin cevabı üzere varid olan hatt-ı hümayun-u hamiyet-i mazmunda göreyim seni bu taraftan talep ettiğın asker ve cebehane ve sair lazım olan hazine ve gayrı eşyaları irsal ederiz." (Raşid, c.I, s.188)

Kış metrislerde geçdi. "Lakin bi-emr'ullahu teala asakir-i islama hüma-yı muhrika ve veba -hatta ecnebi menabiine göre - (Yzb. Ziya ve Yzb. Rahmi, Girid Seferi, s.12) gibi emarız-ı reddiye istila edüb kati vafir mücahidin din-i şanadet-i hükmiye ile azim nüzhetsaray-?- aliyin oldular." (Raşid, c.I, s.185) Bunun yanı sıra kışın sert geçmesi de büyük zorluklar doğurdu. "Şabanü'l-muazzamın gurre si ki ibtida-yı hamsin idi ale't-tevali yedi gün yedi gece azim yağmur ve dolu ve kar yağmağla seller metrislerden aşdı." (Raşid, c.I, s.189)

Bu kış ve bahar her iki taraf için malzeme tedariki ile geçmiş olsa gerekir. Türk tarafına İstanbul'dan İzmir'den önemli miktarda malzeme gelmiştir. (Bkz. Raşid, c.I, s.183 , Seyahatname, c.VIII, s.414)

(33) "İş bu cezire-yi mezburenin cümleden asir olan ahvali Hanya ve Resmo ve Yera Petre (Yalı-yı Petre) nam iskelelere başlan zahire ve cebehane ve mühimmat-ı sairenin ordu-yu hümayuna nakl olmasıdır Hanya kalası ise Kandiye'ye yedi konak yer olub ve sair mezbur iskelelerin en pek yakın olanı on dört on beş saat ol dahi inişli yokuşlu ziyade sabü'l-mürur sengistan mahaller olmağın canib-i berriden imal olunan bunca katar deve ve reaya fıkarasının tavarlarıyla naklinde asiret çekilmekle çok dayanamayıp telef olduğundan bi'z-zaruri tedarikiyle takayyüd iktiza itmeğın Kandiye'ye beş saatlik?- yerde vaki Çanak limanı tabir olunur bir küçük limanda ..."(Silahdar, c.I, s.460) Keza Raşid'de de aynı bilgiler aktarılmakta yalnız "... ordu-yu hümayuna dört saat mesafede ..." kaydına rastlanmaktadır. (Raşid, c.I, s.192)

(34) Bu mesafe Silahdar tarihinde bir saatlik yol olarak verilmektedir. (Silahdar, c.I, s.461 ve 463)

(35) Askere başbuğ tayin olunan Halil Paşa Turak Beğ gemisine binmiş ve Turak Beğ gemisi savaş sırasında düşman kalyonları ile çevrilmiştir. Durumu ümitsiz gören Turak Beğ, Halil Paşa'yı bir kaç ademisi ile bir küçük filikaya koyub kenara yollamıştır. Kendisi de gemisini yakmak üzere iken kurşun ile şehid olmuş, gemisi de düşman eline düşmüştür. (Geniş bilgi için bkz. Silahdar, c.I, s. 462-463 , Raşid, c.I, s.145-146) Memi Paşa ise; gemisinin üç düşman gemisi ile sarılmasından sonra Silahdar, "... bilinmez hayalleri neye vardı." (Silahdar, c.I, s.463) derken, Raşid Memi Paşa'nın bunlardan kurtulduğunu (Raşid, c.I, s.195) ve bir müddet sonra Resmo'dan afv edilmesine dair bir mektubun geldiğini belirtmektedir. (Raşid, c.I, s.197)

Bundan başka kroniklerde Bolpaça'nın bu savaşa katıldığına dair bir bilgiye rastlanmamaktadır.

(36) "Halil Paşa dahi filüka ile kenara gelüb çıkdı ve huzur-u serdara geldikde kendüyü yerlere urub devletlü erendim suç benimdir katle müstenakım ner ne buyursanız yerindedir ... deyu fer-

yadzari gayretinden helak mertebesine varub ceraimine afv niyaz itmeğin haline merhamet idüb ..." (Silahdar, c.I, s.463-464) Raşid'de Halil Paşa'nın bizzat kendisinin sadr-ı azamdan af dilediğini yazmaktadır. (Raşid, c.I, s.197)

(37) Bu kış da bir önceki gibi metrislerde kışlanıyor. Metrislerin üstü örtülüyor. "Bin yetmiş sekiz senesi Ramazan'ından bin yetmiş dokuz Muharrem'ine gelince dört ay şita eyyamında dahi düşman-ı din ile harb ve kıtale kıyam üzre olub hulul-u mevsim-i bahar ile ağaz-ı cenk ve bî-kare müsaade-yi vakt ve zaman-ı aşikar olmağla ..." (Raşid, c.I, s.204) Ayrıca yine İstanbul'dan İzmir'den Selanik'den adaya mühimmat sevk edilmektedir. (Geniş bilgi için bkz Raşid, c.I, s.204-5-6 , Silahdar, c.I, s.466-67 , Seyahatname, c. VIII, s.422-23) Daha sonra vezir-i azam rikab-ı hümayuna sunduğu telhisde malzeme ve askerın sağlımen adaya ulaştığını ve şimdilik askerın yeterli olduğunu ama "... harbe mübaşeret olunduğu esnada müceddeten asker gelmesi ..." isteğinde bulunuyor. (Silahdar, c.I, s.471) Bundan başka Trablus, Mısır ve Tunus kullarının ve donanmalarının da bu sefere katılmaları sağlanmış gerek Venedik nakliyatının ablukaya alınması amacıyla, gerek Türk nakliyatının korunması amacıyla bu potansiyelden yararlanma yoluna da gidilmiştir.

(38) "Muharremın yigirminci günü ..." (Silahdar, c.I, s.480)

(39) Kroniklerde bu olay anlatılmamaktadır.

(40) Bundan bir müddet önce yazmada zikr edilmeyen bir hatt-ı hümayun Silahdar'a göre 28 Muharrem'de Satırbaşı Mehmed Ağa vasıtasıyla, (Silahdar, c.I, s.486) Raşid'e göre 27 Muharrem'de Musahib-i Şehriyari Yusuf Ağa vasıtasıyla gelmiştir. (Raşid, c.I, s.157) Yazmada zikr edilen bu hatt-ı hümayun ise Rebiü'l-ahirin gurrəsi günü Ulak Ahmed Ağa yediyle gelmiştir. (Silahdar, c.I, s.487) Hatt-ı hümayun bazı kelime değişiklikleri ile Silahdar tarihinde verilmiştir. (c.I, s.487-88)

Hatt-ı hümayundan da anlaşılacağı gibi Edirne'den Yenişehir'e gelen padişah (yazma, v.45b) Yenişehir'den başka bir hatt-ı

hümayun göndererek, Venedik elçisinin gelip sulh girişiminde bulunduğunu anlattıktan sonra, elçiye ne cevap vermesi gerektiğini sormaktadır. Özellikle uzayan savaşın Venedik'i ve Osmanlı'yı çok sarsması her iki tarafında sulh girişimlerini göz ardı etmemesi olayını doğurucudur. Venedik, Kandiye kalesinin yardımına gelen Fransız ve diğer Avrupa kuvvetlerinin, bu yardımından bir sonuç alınca ya kadar diplomatik oyalama taktiğine girişmiştir. Bu da vezir ile sultan arasında yoğun yazışmaları peşisıra getirmiştir. (Bu yazışmalar için bkz. Silahdar, c.I, s.490 v.d.)

(41) "Duc de Noailles kumandasında bulunan Duc de Beauford, bahriye müşürü ve kralın emmizadesi (Kurtoğlu, a.g.e., s.145, ayrıca yazma, v.52a) bu donanma Fransız asilzadeganının nuhbesini hamil olub muahharen baş duacı olan Comte de Saint-Pol Longueville, henüz on beş yaşında bulunan Chevalier de Vendôme, Chevalier d'Harcourt, Lorraine ve Bouillon hanedanından diğer prensler, Dampierre, Beauveau, Colbert, Castellane, Mareşal de la Motte-Fênelon ile iki oğlu genç Sèvigné, daha bir çok asilzadeler bunlar meyanında idi." (Hammer, c.XI, s.221)

(42) "... Venedik Duka Papa ve Malta ve Alikarno ve Fransa kalyonları ruy-u deryayı papatya çiçeği gibi zeyn idüb ..." (Seyahatname, c.VIII, s.433)

(43) "... İain-i bi-din Kandiye ceneraline der kim 'siz böyle iki yıldan berü Türk elinde kuvvetiyle kalaiçre zar u zebun ne yatarsız kanı gayret-i din-i millet-i mesihîyye niçün bu kadar zamandan berü taşra çıkub Türkü kırub kalayı Türk'den halas itmezsiz' didikde Kandiye cenerali eydir 'her ne kadar kerre taşra çıkub Türk ile cenk itdikse Türk bizi kırub anlar galib bizler mağlub olub kalaya güçle girüb can kurtaranlarımız az kalırdı' didikde Fransız cenerali ve kralzade serdarı eydir 'biz Türk askerinin Alman vilayetinde Raba suyu cenginde kırub cümlesin Raba suyuna döküb Nemse çasarı sarı imparatoruna imdad idüb din-i İsa kuvvetiyle Türk'e galib olduk eğer siz bize Kandiye kalasının nısfın virüb bu kala içre bizim de bir vezirimiz oturub Kandiye kalasında hükm ve hükümat

iderse kaladan tağra çıkalım cümle Türk'ü kıralım Kandiye kalasın Türk elinden kurtaralım' didiklerinde Kandiye cenerali eydir 'siz kaladan tağra çıkub Türk'ü kıralım dirken Türk askeri sizi kırarsa siz dahi kaçā kaçā elbette kalaya girmeğe gelseniz gerek Türk askeri dahi sizi kova kova arkanızca kalamıza girse gerek bu kere sizin sebebinizle bizim Kandiye kalamız elimizden gitse gerek' didikde heman Fransa cenerali ve serdarı olan şehzadesi eydir 'bre heman siz bize Kandiye kalasının nısfını şimdi zabt itdirin biz cümle tağraya çıkub Türk'ü kıralım eğer anlar bizi bozarlarsa bizim asker kaçub Kandiye altına gelirlerse kala kapuların asla açmayın ve köprüleri kesin ve biz Türk'ü kırarken asla bir top ve tüfenk atub bize imdad itmeniz heman siz kala divarları üzre seyr ve temaşalar idiniz kim bizler Türk'ü nice kırarız görün' deyu kere-miyyet-i kıvam-ı şarab-ı bi-hicab ile nice bin guna laf ve güzaf-lar idüb dava-yı merdi iderler heman akıbet endişedür beyn-i fik-ri olan Kandiye cenerali eydir 'imdi siz Türk'ü kırub bozulmaya-cağınıza ve kala kapusun üzerimize kapayub bozulursak bizi kala-ya koman didiğimize bizim elimizde bir hüccet-i İsa virin badehu tağra Türk'ü kırmağa çıkun' didiğinde heman cümle Fransa kapudan-ları cenerali ve Fransa kralzadesi Venedikli eline hüccet-i batıl-lar virüb Venedikli de Kandiye nısfın bade'l-islama virecek olaca-ğı hüccet-i batıllardan heman ol gice derun-u kaladan ..." (Seyahatname, c.VIII, s.435-436) Nitekim savaşın sonunda durumun vaha-metini gören "Venedik komutanı Morozini gemilerini limandan çıkarak kaleye yaklaşan Türk birliklerini -Fransız askeri ile beraber- top ateşine tuttu." (K.Yükep, Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Girit Seferi, s.79)

(44) 5 Ramazan tarihli bu hatt-ı hümayun sureti için (Bkz. Silandar, c.I, s.494-95)

(45) "Yardım Allah'dandır, fetih de yakındır." mânasına gelen bir ayet-i kerime. (Ferit Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklepe-dik Lugat)

(46) "... sahib-i devlet cevap idüb devletlü vezir kanun değil

dir böyle tehlike olan muharrikeye girme deyu çendan men eyledi ol
madı ..." cümlesi istinsah hatası olarak iki kez yazılmıştır.

(47) Fransızların bir kaç kez yaptığı bu kara hücumlarında
bir çok asilzade esir olmuş veya ölmüştür. (Yazma, v.47b, v.51a)
Yazmada açıkça bahsedilmemekle birlikte Duc de Beauford'un ölümü
Fransızların bu savaşa bakış açısını değiştirecektir. Hammer'in
"Fransız askerinin karaya çıktıklarından on beş gün sonra Duc de
Beauford ... maktul oldu." demesine rağmen (Hammer, c.XI, s.221)
son büyük taarruzu Beauford'un düzenlemesi (Yazma, v.52a) O'nun
bu son saldırıda öldüğü kanısını uyandırmaktadır. Kroniklerde kra-
lın emmisi oğlu, Seyahatname'de ise kralın büyük oğlu olarak tanı-
tılan bu kişinin savaş meydanında kaybolması Fransız askerini te-
laşa düşürmüştür. Sağ olarak veya cesedinin arandığı kaynaklarda
mevcuttur. (Seyahatname, c.VIII, s.439-40 , Silahdar, c.I, s.517 ,
Raşid, c.I, s.234 , Hammer, c.XI, s.222) Bu kralzade için Fransa
ile Venedik arasında da birtakım sorunlar çıkmıştır.

(48) "Fransızlar, karada yapamadıklarını denizden yapmak is-
terler" (Kurtoğlu, a.g.e., s.148) ve "donanma ile Türkler'in sahi-
le dayanan iki yanını ateşe almak fikri ile tertibat alırlar." (Yzb.
Ziya ve Yzb. Rahmi, a.g.e., s.18) Tavşan adasından bir müslüman
esirin on yedi mili yüzerek gelip haber vermesi ile (Silahdar, c.I,
s.515) "Türkler'de buna mukabil tedbir almışlardı." (Yzb. Ziya ve
Yzb. Rahmi, aynı yer)

Kuşluk vakti 'La Theresa' isimli patrona gemisinin cepha-
nesine "Hamza adında bir topçu ustasının yaptığı bir mermi ..." nin
isabe etmesiyle (Yükep, a.g.e., s.80) bu gemi havaya uçtu. Evliya
Çelebi bu olayı aktarırken Girid'de ermiş bir kişi olan Samudi Ali
Dede'nin hikayesini anlatmakta (s.441-448 arası) ve Ali Dede'nin
kendisine bir top güllesi verdiğini, bunun da kerametini patrona
gemisini batırmakla gösterdiğini söyler. Bu gemide çok miktarda top,
asker ve asker ulufesi olarak üç bin kese altının olduğunu da be-
lirtmektedir. (Seyahatname, c.VIII, s.449)

Aslında "böyle deniz kuvvetleriyle karaya yapılacak te-
sir nümayiş mahiyetinden daha ileri geçemezdi." (Yzb. Rahmi ve Yzb.

Ziya, a.g.e., s.18)

(49) Ağustos başında Fransızlar döndü, onları Papa ve Malta korsanları izledi. (Kurtoğlu, a.g.e., s.150) Bunların gitmesinden sonra "... kalenin muhafız askeri, silah taşımağa muktedir dört bin kişiden ibaret kaldı." (Hammer, c.XI, s.224)

Aynı günlerde yazmada anılmayan, bazı askerlerin ayaklanması vardır. İlk anda telkinlerle bastırılan bu ayaklanma, üç hafta sonra kendini tekrar gösterince daha sert bir şekilde bastırılmıştır. (Geniş bilgi için bkz. Silahdar, c.I, s.498 v.d. , Seyahatname, c.VIII, s.450)

(50) "Morosini'nin murahhasları olan Anandi ve Scordili..." (Hammer, c.XI, s.224)

(51) "Panayoti'nin belagati ve mahareti müzakerati kuvvetle teslih eyledi." (Hammer, c.XI, s.224) "... sadr-ı azam Fazıl Ahmed Paşa, Panayoti Nicoussios Mamonas (Ö.1673) adlı Padua'da tıp tahsili yapmış olan Sakızlı -bu- Rumu 1669'da divan-ı hümayun baş tercümanı etmiştir." (Cengiz Orhonlu, İ.A., Tercüman maddesi)

(52) Kronoloji'de "sulh müzakereleri gece gündüz devam etmek suretiyle sekiz gün sürdükten sonra dokuzuncu gün muahede imzalanmıştır" kaydı bulunmaktadır. (Kronoloji, c.III, s.439) aslında Rebiü'l-ahir'in gurresi günü başlayan görüşmeler (Yazma, v.59a) altı gün sürmüş antlaşma ise Rebiü'l-ahir'in dokuzuncu günü imzalanmıştır. (Yazma, v.63a)

(53) Bu üçüncü madde sadece esirler ile ilgilidir.

(54) "Paliocasto adı ile tavsif edilen ..." (Cemal Tükin, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Girit İsyanları ve 1821 Yılına Kadar Girit", Bulleten, IX/34, s.193) bu anlaşmanın 17 madde ile verilen tam metni için (Bkz. Mecmua-yı Muahedat, c.II, İst. 1294, s.141-142 arası)

Sulh görüşmeleri esnasında "... Ebu'l-hayr İbrahim Kethüda Paşa 'öyle olsun Suda ve İsperlanka ve Granbosa sizin olsun' de-

yince yeniçeri ağası Abdurrahman Ağa ile kul kethüdası Zülfikar Ağa eytdiler 'aya bu ne guna sulh olur kim bu üç pare cezireler kafirde kala ve Suda ceziresi Girid ceziresinin kurbinde iken kafirde kala bu cezire-yi Girid nice kafir elinden alınmış ola lafzen alınmak ve mani olunmuş ola' didiklerinde Ebu'l-hayr İbrahim Paşa eydür 'sahib-i devletin sözü bendedir ol üç pare adalar kafirde kalsın ..." (Seyahatname, c.VIII, s.457) Gerçekten de "... Venedik Cumhuriyeti yenilgiye uğramasına rağmen üç kale ve limanı muhafaza etmek suretiyle Ege Denizi'nde, gene bir ileri üs muhafaza etmekte idi ...Özellikle Suda limanı, Ege deniz yolları için çok önemli bir stratejik nokta idi. Üstelik Girid topraklarına kolaylıkla girmeyi sağlayacak giriş noktalarına ve yollara sahipti. Buna göre limanın bir yada diğer tarafta kalması, hem gelecekteki deniz savaşlarında, hem de adada yapılacak kara hareketinde çok değişik etkiler yapardı. Osmanlı Devleti Girid adası uğruna 24 yıl mücadele etdikden sonra her halde bu limanı Venedikliler'e bırakmamalı idi." (Büyüktuğrul, Osmanlı Deniz Harp Tarihi, c.II, s.113)

(55) "... Karakulak Ahmed Ağa ile serdar-ı azam emmisi Hasan Ağa etbaından Ahmed Efendi nazır tayin olundu ve her sabah ..."
(Silahdar, c.I, s.561)

(56) Silahdar, keferenin gündüz taşınmaktan hicab idüb gece taşındığını söylemektedir. (Silahdar, c.I, s.561)

(57) Evliya Çelebi gemilerin çok yük almasından üç sandalın battığını bildirmektedir. (Seyahatname, c.VIII, s.461)

(58) Bu olay yazmadaki gelişmelere uygun bir şekilde kroniklerde anlatılmaktadır. (Bkz. Raşid, c.I, s.241 , Silahdar, c.I, s.521) Evliya Çelebi bu olayı çok değişik bir şekilde anlatmaktadır. "Yigirmi altıncı gün on pare mükemmel donanmış kadırgalar ile limana girüb lenger-endaht oldukda asker-i islam içre bir guft u gu club kaladaki küffara Rim-i Papa'dan bayrağla on aded imdad gelmiş didiklerinde kala içinde rehin olan paşalara bunun aslı nedir deyu adem gönderdiklerinde ... anlar yokdu." (Seyahatname, c.VIII, s.461) Özetle;

kalede rehin olan Türk paşalarının karşı, Tavşan Adası'na gittikleri ve orada paşaları bulunmayan Türk askeri, kalede kırmızı papa bayrağının dikili olması ve kaleden top ve tüfek sesi gelmesiyle sulhun bozulduğuna kanaat getirip savaş durumu almıştır. Fakat görünürde bir kafir yoktur. Türkler'in elinde olan Venedikli rehinelere durumun açıklanması istenilince, paşaların karşı Tavşan Adası'na malların nakli konusu için götürüldüklerini söylediler. Bu gelen kadirgaların ise Tavşan Adası'na yanaşacaklarını ama Akdeniz'de karşılarına çıkan Cezayirli, Tunuslu ve Trabluslu yüz pare donanmanın önünden kaçarken Kandiye önüne kadar geldiklerini söylediler "... bizim ... sancağı ile kalayı teslim itmeğe namus idab kızıl alma papası bu kadar zaman imdad itmeyüb şimdi biz size kala virecek mahalde bu on pare kadirga ile papa bayrağın göndermiş papaya rağmen biz de anın bayrağın size karşı diküb ve top şenlikleri idüb anın bayrağıyla size kala virelim deyu bayrak dikdik ... hakikatü'l-hal öyle imiş." (Seyahatname, c.VIII, s.462)

(59) "Mah-ı mezburun -Muharrem- otuzuncu pençşenbih gün Karkulak Ahmed Ağa ..." (Silahdar, c.I, s.522)

(60) "... çavuşbaşı vekili Köse İbrahim Ağa ile kendü kaleleriyle rikab-ı nümayuna telhis itdiler." (Silahdar, c.I, s.523) Bir takım kelime değişiklikleriyle beraber bu telhisin sureti için (Bkz. Silahdar, aynı yer) Ayrıca "kapucular kethüdası Abaza Siyavuş Ağa'yı İstanbul'da valide sultana gönderdi." (Silahdar, aynı yer) Avlanmak için Eğriboz'a gelen Padişah telhisi burada alır. "... huzur-u hümayuna varub şevketlü efendimize müjdeler olsun Kandiye kalası feth olunmuş deyüb telhisi yed-i abid-dest-i padişahiye teslim itdikde hücum-u eşk sürurundan kendüler okuyamayub sır katibine oku deyu ferman ve mazmununa ittilaından sonra nimet-i hakka şükr-ü bi-payan itdiler badehu telhis ile gelen çavuşbaş vekili mezbur İbrahim Ağa'ya yigirmi beş kise nakd ile bir samur kürk ve bir hilat-ı fahire ihsan ve beğler beğlik ile çerağ olunmasın ferman buyurub ..." (Raşid, c.I, s.244)

(61) "... kala-yı Kandiye dahilinde olan dört büyük manastı-

rın en muazzamın padişah hazretleriğin ... cami ve tezyin-i mabed kılınub ve sair ayan-ı devletten dahi gönlü isteyen mahalle müna-sib yetmiş dört kiliseyi mescid idüb ... mah-ı mezburun sekizinci cuma günü serdar-ı azam alay ile varub hünkar camiinde cem olan on beş binden mmütecaviz guzzat ile ..."(Silahdar, c.I, s.525)

(62) "... müjde haberin götüren çavuşbaş vekili Köse İbrahim Ağa ve büyük mir ahur Canbuladzade Hüseyin Beğ taraf-ı padişahiden hatt-ı hümayun döşene ve kılıc kaftan getürüb iki çektürü ile Kan-diye limanına dahil oldu ve mah-ı cemazie'l-ahirin gurre si şenbih gün alay ile otak-ı askeriye nazil vüzera ve mir miran ve ümera ve rüesa-yı asker davet ve cümlesinin muvacehelerinde hatt-ı feth kı-raat olundu." (Silahdar, c.I, s.526) Bu hattın haylice kısaltılmış bir sureti için (Bkz. Silahdar, c.I, s.526-27)

(63) Mescidlerin onarımı ile ilgili, Tevbe suresi, ayet 18.

(64) "Evvela cümle katiban-ı divan-ı padişahi bir yere gelüb cemi Al-i Osman'ın ocak ağaları ve şeyhü'l-islam ve ordu-yu islam mollası ve defterdar paşa ve cebeci başı ve gayrı serkarde olanlar ile cümleden mülk-ü defterdar Ahmed Paşa kala cebehanesinin bis-millah ile kapuların açub küffarın cebehane emini ve nazırü'n-nizarı olan kefereler bile mevcud olub ceneral-i lainin hin-i sulhde verdiği defter üzre cümle mevcudatları defter-i sicillatlara kayd itmek için ordu mollası naibleri sicillatların ellerinde alub ye-di koldan sicilata kayd itmeğe başladılar." (Seyahatname, c.VIII, s.496) Evliya Çelebi bu defterleri görüb inceleme imkanını bulmuş olmalı ki kitabında tek tek hangi depoda ne kadar, ne tür malzeme olduğu liste halinde verilmektedir. (Seyahatname, c.VIII, s.469-472 arası)

Evliya Çelebi'nin kendi tahrir ettiği Türk'ün zayıf ve masarifatını gösteren liste, Seyahatname'nin muhtelif yazmalarında farklılıklar da belirtilmek kaydıyla, aynı eserde belirtilmektedir. "Evvela şehidan-ı zümre-yi yeniçeriyen teslim-i camdan 12311, her koldan ihsan ve inam olan mücr ve hanlar cümle aded 48812, ve bizden atılan büyük kazak kumbaralar cümle 55222 adeddir, bizden atı-

lan küçük kumbaralar 2000000 aded (200000), barud-u siyah kantar 111312, bizden atılan sagir ve kebir tob gülleleri 1471475 adeddir (1461475 , 117475), kala etrafında üç yılda atduğumuz lağımlar 2660, üç yılda şehid olan mir miranlar 18, cümle mirlivalar 155 adeddir, şehidan-ı çavuşan-ı yeniçeriyen cümle 964 adeddir (164), şehidan-ı çorbacıyan-ı yeniçeriyen cümle 774 adeddir, ve odabaşı yeniçeriyen 9000 adeddir, şehidan-ı sipahiyan altı bölükde serdengeçdiyan-ı sipahiyan cümle 19045 adeddir, ve şüheda-yı cebeciyan cümle 1060 adeddir, ve şüheda-yı topçuyan cümle 7000 adeddir, ve şüheda-yı kumbaracıyan cümle 345 adeddir, ve şüheda-yı gedüklü züemalar cümle 1360 adeddir, ve şüheda-yı çavuşan-ı dergah-ı ali cümle 705 adeddir, ve şüheda-yı erbab-ı timaran-ı Rumili cümle 200760 adeddir, ve şüheda-yı erbab-ı timaran-ı Anadolu cümle 200080 adeddir. Cümle şüheda-yı asakir-i Mısır 6000 adeddir, cümle şehidan-ı cuyuş-u Şam 2000 adeddir, cümle merhuman-ı Haleb 1060 adeddir, cümle şehidan-ı kapudan paşa 7000 adeddir, cümle şüheda-yı lağımcıyan 800 adeddir, cümle şehidan hesabeten illah 9080 adeddir." (Seyahatname, c.VIII, s.483-84) Evliya Çelebi şehid sayısını yazmada verilen sayıdan yaklaşık iki kat fazla göstermektedir.

(65) Yazmada biçim ve kafiye açısından bozulmuş olarak verilen bu şiir için (bkz. Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.III/I, s.342).

S Ö Z L Ü K

Ak sancak dikmek : Düşmanın savaşı bırakıp teslim olacağını anlatması için beyaz bayrak dikmesi.

Alarga : Geminin kıyıdan uzakta, açıkta bulunması.

Alem izn olmak : Sözlüklerde bulunmayan bu tabir, namazdan çıkmak anlamına kullanılmış olsa gerek.

Aman dilemek : Savaşta bir tarafın, karşı tarafa canlarına ve mallarına dokunulmamak şartıyla teslim olmaya razı olduğunu bildirmek. Savaşı bırakıp teslim olmak.

Ardın almak : Arkasına geçmek, arkasını çevirmek.

Arslani kese : Arslani denilen esedi kuruşların içine konduğu kese. Kese, aynı zamanda muayyen miktarda parayı da bildirmektedir. Arslani kesenin kaç kuruşu belirttiğini tespit edemedik.

Balyemez top : Osmanlılar'da ilk devirlerde kullanılan uzun menzilli bir toptur. İtalyanca 'Ballemezza' ve Avusturyalılar'ın 'Balimoz' dedikleri top isminin değişmiş şeklidir. Yaklaşık yüz kantar bakırdan, büyük fırınlarda dökülürdü.

Balyoz : Venedik Cumhuriyeti'nin Osmanlı Devleti'nde bulundurduğu elçiye verilen ad.

Baru : Hisar, kale. Kale duvarı, sur.

Beyne's-salateyn : (İki namaz arası), Genel olarak herhangi iki namazın arası demek olan bu söz, ikindi ile akşam veya akşam ile yatsı arası demek olacaktır. Savaşın uzun sürdüğünü anlatmak için kullanıldığına göre, akşam namazı ile yatsı namazı arası şeklinde kabul edilmesi gerekir. İki namaz arası burada "akşamdan sonraya dek" şeklinde belirtilebilir.

Cellad etmek : Cellada teslim etmek. Boynunu vurdurmak.

Çatmak : (Biribirine çatmak), Deniz savaşlarında düşman gemisine yanaşmak. Bordo bordoya gelmek, çıkıp onlarla savaşmak üzere düşman gemisine yanaşmak.

Çekdirme (Çekdiri) : Osmanlı İmparatorluğu'nda kürekle yürüyen gemilere genel bir deyişle çekdiri denilirdi. Bunlar oturak sayıslı-

na göre çeşitli sınıflara ayrılırdı.

Deynek eylemek : Dövmek.

Dil : Düşman hakkında haber almak için yakalanan tutsak.

Divan etmek : Önemli bir iş konuşmak üzere ilgilileri toplamak.

Donanmak : Bir geminin bütün silah ve savaş araçlarıyla donatılması.

Firkata (Firkata, Frikata) : Hafif donanma çekdirisidir. On ila on-yedi oturak arasındaki gemilerdir. Her küreği ikişer üçer kişi çekerdi. Savaş zamanlarında seksen savaşı alabilirdi.

Gabya çubuğu : Üç parça olan gemi demirinin ikincisi, ortada olanı.

Gafil olmak : Anlamamak, farkına varmamak, haberi olmamak.

Gomena : Gemi halatı. Gemi demirinin bağlı olduğu halat.

Gülbang-ı Muhammedi : Yeniçerilerin, muhtelif zamanlarda dua veya alkış tarzında hep bir ağızdan çıkardıkları yüksek ses. Ezan.

Havan : Dik kavisli atışlar yapmak üzere imal edilmiş en eski ateşli silahlardan birisidir. Havanın hazinesine barut doldurulur, üzerine bir ahşap zarf kapatılır, sonra da hunbara konulurdu. Havan danelerinin etkisi vurma ve patlama şeklinde iki türlü idi. Havanın ağırlıkları, hunbaranın ve havanın çapına ve madenin cinsine göre muhtelif türleri vardı. Demir, tunç v.s. gibi hunbaraları vardı.

Hovlamak : Bağırarak şiddetle saldırmak.

Hunbara : Havan vasıtasıyla atılan güllelerdir. Top gülleleri gibi içi boş olarak yapılırdı. İçlerine barut, demir ve kurşun parçaları doldurulurdu. Elle atılan el hunbaraları da vardı.

İğü (İyü) : Geminin dingili,

Kalaküb (Kalegüb) : Kale dövmeye yarayan toplara verilen ad.

Karavul : Karakol, dolaşıcı asker kolu. Düşman donanmasını gözetmek için donanmanın ilerisinde giden gözcü gemi.

Kayalık : (Gemi kayalığı), Safralık da denilir. Geminin her yerinde tecrid edilmiş bir bölümdür. Geminin ağırlık ve denge merke-

zini teşkil eder.

Lağım : Kaleleri düşürmek için gedik açmak veya düşman ordugahına zarar vermek maksadıyla açılan ve barut konulup atılan yerler hakkında kullanılan bir tabirdir. Yer altında tünel şeklinde açılan yolun muhtelif yerlerine konulan barut ateşlenir, bu suretle düşürülmesi gereken kaleye gedikler açılırdı.

Kalyon : Üç direkli büyük harp gemilerinden idi. İki ve üç anbarları da vardı. İki anbarlıları altmış ila seksen, üç anbarlıları da seksen ila yüz on toplu olurdu. Bunlar kırk üç ila altmış dört zira veya arşına kadar yapılırdı. Yelkenli olduğu için rüzgarsız havada sevkleri mümkün olmuyordu. Bunun için yapımı azaltılmış hem kürek hem de yelkenle giden çekdirilere önem verilmiştir.

Kanlı : Katil.

Karanu : Karanlık.

Körlük : Birinin inadına hareket etme. Binine eziyet etme.

Limanlık : Deniznin sakinleşmesi, rüzgarın dinmesi.

Makrama : İpekten yapılan bir tür örme ip.

Metris : Askerin savaşta korunması için kazılan toprak siper. Aynı amaçla yığılan toprak, istinkam.

Misket tüfenk : Dane, saçma şeklinde kurşun atan, geniş çaplı eski bir tüfek.

Olta etmek : Geminin rüzgara karşı gidebilmesi için, sağa ve sola saparak ilerlemesi.

Palanka : Çevresi hendekle çevrilmiş, ağaç ve toprakla yapılan istihkam. Böyle bir istihkamla çevrilmiş kale veya kasaba.

Segirtmek (Segirmek) : Koşmak, yürümek.

Senen : Direkler üzerinde yelken açmak ve işaret kaldırmak üzere yatay olarak bağlanmış gönderilere verilen ad.

Sinmek : Gizlenmek saklanmak.

Soltat : Müslüman ve Türk olmayan asker.

Sönbeki : Daha çok gayri müslimlerden oluşan dalgıç.

Söyündürmek : Söndürmek. Düşman gemisinin toplarını susturmak. Savaş gücünü kırmak.

Su etmek : Su almak, sandalın su alması.

Şahi : Eskiden kullanılan bir tür uzun menzilli top.

Şahid bir : Burada tek ve en yüce şahitlikten, Tanrı'nın şahitliğinden bahsediliyor olması gerekir. Tanrı şahittir.

Şehtiye : Şitye de denilir. İki direkli olan bu gemiler büyük ve küçük iki tür olurdu. Küçük şehtiyeler yirmi üç ila yirmi yedi zira, büyükleri ise yirmi dokuz ila otuz beş zira olurdu. Büyüklerinin bazen üç direkli yapıldığı da olurdu.

Tabya : Tek olan veya bir istihkâmın siperlerinden dışarıya doğru taşan top yeri. Hazır metris türünden tek istihkâm.

Tok doyum olmak : Bir savaşta veya baskında düşmandan mal ele geçirmek. Ganimetlenmek.

Üşündü etmek : Bir yere birikip hep birden çullanmak. Üşüşmek.

Vira : Kalenin veya şehrin teslim olması.

Yağlık : Mendil.

Yalı : Deniz kenarı. Deniz kenarında olan yerler. İskele.

Yedeğe almak (Yedeğe çekmek) : Bağlayıp götürmek. Kendi yelkenleri ve kürekleri ile yürüyemez hale gelen bir gemiyi başka bir gemiye bağlayıp götürmek.

Yüz aklığı : Başarı, övündürücü bir hal.

Yüz karalığı : Başarısızlık, utanç verici durum.

Zira : Elli dört ila doksan bir cm. arası değişen eski bir uzunluk ölçüsü birimi.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

Ahmed Refik, Köprülüler, Kitaphane-yi Askeri, İstanbul 1331.

Ali Haydar Emir, 1866-1869 Girit İhtilali, İstanbul 1931.

BABİNGER, Franz, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri, (Çev.; Coşkun Üçok), Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1982.

BARKAN, Ömer Lütfü, XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları, Kanunlar, İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul 1943.

BOSTAN, İdris, "Girit'e Dair Bir Layiha", Türklük Araştırmaları Dergisi, Sayı.2, (1986) 19-23.

BOURNE, Kenneth, "İngiltere ve Girit İsyanı", Tarih Araştırmaları Dergisi, c.I (1963) (Çev.; Yuluğ Tekin Kurat), 250-274.

BÜYÜKTUĞRUL, Afif, Osmanlı Deniz Harp Tarihi, Genel Kurmay Başkanlığı Yayını, İstanbul 1970, c.II.

DANIŞMEND, İsmail Hami, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1972, c.III.

EICKHOFF, Ekkehard, "Denizcilik Tarihinde Kandiye Muharebesi", Atatürk Konferansları, c.II, (Çev.; Mihir Eren), Türk Tarih Kurumu Yayını, (1970), 147-161.

EKŞİGİL, Adnan, "Girit Kadı Defterleri", Tarih ve Toplum, c.VIII Sayı.43 (1987), 9-12.

Evliya Çelebi, Seyahatname, Türk Tarih Encümeni Külliyyatı, İstanbul 1928, c.VIII.

Girit, (İzmir Milli Kütüphanesi, 88.1536 numarada kayıtlı bu kitap

Ebuzziya Matbaasında basılmıştır. Bir heyet tarafından yazıldığı belirtilen kitapda basım yeri ve yılı belirtilmemiştir.)

HAMMER, von Joseph, Osmanlı Devleti Tarihi, (Çev.; Mehmed Ata),
Milli Eğitim Bakanlığı Yayını, İstanbul 1947, c.XI.

Hüseyin Hıfzı, Girid Vekayii, İstanbul 1326.

Hüseyin Kami (Hanyevi), Girid Tarihi, Mühendisioğlu Ohannes Matbaası
İstanbul 1288, c.I.

Hüseyin Nesimi-Mehmed Behçet, Girit Hailesi, Hanya 1313.

IŞIN, Mithat, Tarihte Girit ve Türkler, Genel Kurmay Başkanlığı Yayını, İstanbul 1945.

Katip Çelebi, Fezleke, İstanbul 1287, c.II.

----- , Tuhfetü'l-Kibâr fî Esfari'l-Bihâr, (Yayına Hazırlayan;
Orhan Şaik Gökyay), Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1980,
c.I-II.

Kavurzade İbrahim Reşad, Girid Tarihi, ? 1317.

KOPASİ, Andrea, "Girid'in Ahval-i Umumiyesi", Mecmua-yı Ebu'z-Ziya,
(1315), Sayı. 63-83 arası.

KÖPRÜLÜ, Orhan Fuad, "Usta-zade Yuus Bey'in Meçhul Kalmış Bir Makalesi; Bektaşiliğin Girid'de İntişarı", Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, Sayı. 8-9 (1980), 37-86.

KURTOĞLU, Fevzi, Türkler'in Deniz Muharebeleri, Girit Harbi, Genel Kurmay Başkanlığı Yayını, İstanbul 1939, c.II.

KUŞCUBAŞI, Eşref Sencer, "Oğlum Bunları Bileceksin", Tarih Konuşuyor, c.I Sayı.3 (1964), 229-234.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat, "Yunan İsyanı Sırasında Anadolu ve Adalar Rum-
larının Tutumları ve Sonuçları", Türk-Yunan İlişkileri
III. Askeri Tarih Semineri (1986), 133-159.

LEVENT, Agah Sırrı, Gazavatnameler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavat-
namesi, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1956.

MANSEL, Arif Müfit, Ege ve Yunan Tarihi, Türk Tarih Kurumu Yayını,
Ankara 1984.

Mecmua-yl Muahedat, İstanbul 1294, c.II.

Mehmed Salahi, Girit Meselesi, (Yayına Hazırlayan; Münir Aktepe),
İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul 1967.

Mustafa Naima, Tarih-i Naima, İstanbul 1280, c.IV-V.

Mustafa Nuri Paşa, Netayicü'l-Vukuat, (Yayına Hazırlayan; Neşet Ça-
ğatay), Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1979, c.I.

Müneccimbaşı Derviş Ahmed, Sahaifü'l-Ahbar, Müneccimbaşı Tarihi,
İstanbul 1285, c.III.

ORHONLU, Cengiz, "Tercüman" Maddesi, İ.A., c.12/ 1, 175-181.

ORTAYLI, İlber, Türkiye İdari Yapısı, Türkiye ve Ortadoğu Anme İda-
resi Enstitüsü Yayını, Ankara 1979.

ÖZ, Muzaffer, "Girit Adası'nın Osmanlı İmparatorluğu'na Katılması-
nın Etkileri; Girit'teki Rumlar ve Türkler Arasındaki İlişkiler"
Güncel Konular Sayı.8, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik
Etüt Başkanlığı Yayını, (1987), 123-138.

Raşid, Tarih-i Raşid, İstanbul 1282, c.I.

Silahdar Mehmed Ağa, Silahdar Tarihi, (Yayına Hazırlayan; Ahmed Refik)

Türk Tarih Encümeni Külliyyatı, İstanbul 1928, c.I.

Solakzade Mehmed Hemdemi, Tarih-i Solakzade, İstanbul 1298.

Tahmiscizade Mehmed Macid, Girit Hatıraları, (Yayına Hazırlayanlar; İsmet Miroğlu, İlhan Şahin), Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1977.

TUKİN, Cemal, "Girit" Maddesi, İ.A.,IV 791-804.

----- , "Osmanlı İmparatorluğu'nda Girit İsyanları ve 1821 Yılı-
na Kadar Girit", Bellekten c.IX, Sayı.24 (1945), 163-206.

TURAN, Şerafettin, "Rodos'un Zaptından Malta Muhasarasına", Kanuni Armağanı, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1970, 47-117.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1982-83, c.III Kısım. I-II.

Vecihi ve Rûfekası, Musavver Tarih-i Harb, Dersaadet 1315.

YEĞEN, Erdoğan, "XIX.Yüzyılın Son Çeyreğinde Girit Olayları ve Osman-
lı-Yunan ve Büyük Devletlerin İlişkileri", Türk-Yunan İlişki-
leri, III. Askeri Tarih Semineri (1986), 278-295.

YÜCEL, Yaşar (Yayınlayan), Kitab-ı Müstetab, Osmanlı Devlet Düzeni-
ne Ait Metinler I, Ankara 1983.

YÜKEP, Kemal, Girit Seferi, Genel Kurmay Başkanlığı Yayını, Ankara 1977.

K.Yzb. Ziya ve Yzb. Rahmi, Girit Seferi, Askeri Basımevi, İstanbul 1933.

Y E R V E K İ Ő İ A D L A R I
D İ Z İ N İ

(İlk sayı daktilo metnin sayfa numarasıdır.)

(İkinci sayı yazma varak numarasıdır.)

A

Acem, 2-3b

AHMED PAŞA (Defterdar), 12-18b

Akdeniz, 52-62b

Ak tabya, 8-11a, 13-19a, 42-52a, 43-53b, 71-82a, 74-86a

Algornos, 41-51a

Anadolu, 12-17a, 12-17b

Anadolu,-beğlerbeği, 34-44b

-kolu, 13-19b

-kulları, 66-76b

-paşası, 12-18b

-valisi, 2-3a

ANKEBUT AHMED PAŞA, 18-26b, 31-41a

Arab, 2-3b

Atlu tabya, 51-61b

Avrat tabyası, 67-78b

Aydın, 14-21b

B

Bağdad, 2-3b

Basra, 2-3b

BOFORT (BEAUFORT), 42-52a

BOLPAŐA, 8-12a, 8-12b, 25-34b, 26-35a, 26-35b, 27-36b

Bosna, 1-2a, 52-62b

C

Cuhud tabyası, 8-11a, 13-19a

CUVANBAŞ, 3-4a

C

Çanak limanı, 21-30b, 22-31a, 23-32a
Çuka adaları, 5-7a

D

Devlet-i aliyye, 2-4a, 3-4b
Dimetoka sahrası, 36-45b
Domuz damı, 13-19b
DURAK BEĞ, 23-32a

E

Edirne, 1-1b, 2-3a, 4-5b, 36-45b, 64-75a, 69-80a
-valisi, 2-3a
Eğriboz, 4-6a
Engürüs, 1-1a

F

Fodala, 24-33a, 25-34b, 25-35a, 43-53a
-burnu, 23-32a, 25-34a
France, 36-46a, 37-47b, 40-50b, 52-63a
-cenerali, 55-65b, 55-66a
-donanması, 42-52a, 55-65a, 55-66a
-kralı, 41-51a

G

Galata, 52-62b
Girit, 4-6a, 77-88a
-ceziresi, 2-3a, 4-6a, 9-13a, 12-18b, 29-38b, 40-50b,
46-56a, 55-66a, 65-76a, 66-76b, 75-86b
Granbosa, 52-62b, 55-66a
Güllük, 15-22a, 20-29a, 29-38a, 29-38b, 36-46b, 42-52a, 43-53b
44-54a, 45-55a, 46-56a, 46-56b
-kolu, 70-81b

H

Haleb, 2-3b

-valisi, 29-38a, 59-70a

HALİL PAŞA, 22-31b, 22-32a, 24-33b, 24-34a, 27-36b, 27-37a, 28-37b

Hanya, 5-7a, 5-7b, 6-8a, 6-9b, 8-11b, 9-13a, 9-13b, 9-14a, 11-16a,

11-17a, 12-17b, 21-30b, 22-31a, 27-36b, 65-76a, 65-76b

-kalesi, 8-12a, 65-76b

-limanı, 8-12a, 10-14b

HÜSEYİN AĞA (Mir ahur-u kebir), 64-75a

HÜSEYİN PAŞA (Gazi), 7-10a, 77-88a, 77-88b

I

İBRAHİM PAŞA (Haleb valisi), 12-18b, 59-70a

İBRAHİM PAŞA (Sadrazam kethüdası), 51-61b, 51-62a, 74-86a

İncirli deresi, 13-20b

İsfakiye, 12-17a

İsperlanka, 52-62b, 55-66a

İstanbul (İslambol), 2-3a, 13-20b, 48-58b

İstefe, 3-6b

K

KANCA, 14-21a, 14-21b, 14-22a

Kandiye, 1-1a, 1-2a, 3-5a, 6-9a, 7-9b, 7-10a, 8-12a, 11-17a, 12-17b

12-18a, 12-18b, 14-21a, 21-30b, 25-34b, 36-46a, 37-47b,

41-51a, 41-51b, 42-52a, 52-62b, 60-71b, 73-84b, 76-87b

-cenerali, 44-54a, 55-65b, 55-66a

-kalesi, 1-1a, 1-2a, 2-2b, 8-11a, 17-25a, 17-26a, 38-48b,

39-49a, 40-50b, 44-54a, 48-58a, 52-62b, 53-63b, 53-64a,

57-68a, 60-71a, 62-73b, 65-76a, 66-77a, 75-86b

-valisi, 47-57b

KARAKULAK AHMED AĞA, 49-59a, 49-59b, 49-60a, 51-61b, 54-64b,

54-65a, 56-67a, 57-67b, 57-68b

Karaman, -paşası, 15-22a

-valisi, 2-3a

KATIRCIOĞLU, 19-22a

KESKİN PAŞA, 10-14b

Kızıl tabya, 20-29a, 42-52a, 44-54a, 46-56a, 55-65b, 67-78b,
70-81a, 70-81b

Kilise palangası, 52-62b

KONTARİNO, 2-3b

KÖPRÜLÜ AHMED PAŞA, 1-1a, 12-17b, 12-18a, 16-23b, 34-44a, 38-48a,
62-73a, 65-76a, 65-76b

-kolu, 13-20a

Kum kapusu, 19-28a, 20-29a

Kum tabyası, 67-78b

Kuşaklı manastırı, 15-22b

L

Loka, 41-51a

M

MAHMUD PAŞA, 15-22b

Malta, 41-51a

MANÇE ÇARIKOĞLU, 10-14b

MARKO, 77-88a

MEHMED PAŞA, 64-75b

MEHMED PAŞAOĞLU, 22-31a, 22-31b

MELEK İBRAHİM PAŞA, 47-57b

MEMİŞ PAŞA, 24-33b, 26-35b

Menekşe, 2-3a, 4-6a, 5-7b

Mısır, 2-3b, 9-13a

-askeri, 13-19b, 15-22b, 29-38a

-beği, 9-13a, 9-13b, 9-14a, 10-15a, 11-16a

-dilaveri, 8-11b

-kulu, 9-13a, 9-13b, 12-17b, 30-39b, 66-76b

Moralı, 23-32b

MUHAMMEDÜ'L-MUSTAFA, 62-73b

MUSTAFA PAŞA (Anadolu paşası), 12-18b, 13-19b

-108-

N

Nemçe, 1-1a

O

Osmanlı, 1-2a, 40-50b
-askeri, 37-47a, 55-65b

P

PANAYOT (Tercüman), 50-60a, 50-60b, 51-61b, 53-63b, 53-64a
PEHLİVAN MEHMED PAŞA, 12-18b

R

Resmo, 22-31b, 23-32a, 27-36b, 28-37b, 65-76a
-kalesi, 11-16a
Roka, 41-51a
Rumili, 2-3b, 13-19b, 13-20a, 72-85a
-askeri, 20-29a
-beğlerbeği, 34-44b
-eyaleti, 22-31b
-gazisi, 14-21a
-kolu, 13-19b
-kulları, 66-76b

S

Selanik, 4-5b
Selvili çeşme, 12-18a
Serez, 4-5b
Suda, 1-2b, 27-36b, 52-62b, 55-66a
-kalesi, 1-2a, 2-2b
-limanı, 1-2a, 1-2b
SULTAN MEHMED, 2-3b

Ş

Şanlı, 13-19b

T

Tavşan adası (ceziresi), 8-12a, 17-25b, 23-32b, 27-37a, 41-51a,
47-57a, 52-62b, 54-64b, 57-67b, 58-68b, 59-70b,
60-71b, 73-84b

Timurtaş menzili, 4-5b

V

Venedik, 1-1a, 2-3a, 2-3b, 41-51a, 52-62b, 53-63a, 55-66a,
56-66b, 72-84b, 73-85b

-balyozu, 52-62b

-boğazı, 74-85a

-cenerali, 40-50b

-cumhuru, 19-28a, 55-66a, 56-66b, 65-76a, 74-85a

-çektirmeleri, 43-53a

-doju, 53-63b

-elçisi, 1-1b, 1-2a

-taifesi, 40-50b

Vire tabyası, 13-19a, 13-19b

Y

Yalı-yı petre, 12-17a, 25-34b

Yenişehir, 4-5b, 4-6a, 69-80a

YUSUF AĞA (Hünkar musahibi), 40-49b, 43-53b, 48-58b

Z

ZÜLFİKAR AĞA (Kul kethüdası), 51-61b, 59-70b, 74-86a

M E T N İ N F O T O K O P İ S İ

19196

مقابلہ مملکت عربت مسفر قندریہ برای
 مسجون و سزا مستحق کو بیرون لانا احمد یکتہ
 غازی و مجاہد فی سبیل اللہ کو بیرون لانا
 وزیر اعظم و سرکار اکرم فاضل احمد پاشا
 حضرت نوری انکرو بی بی صاحبہ دندن عورت و رکان
 ہمایونہ یوز سورد کو نظرہ پادشاہ غاہ
 لینا حضرت نرنیک درگاہ سلطنت مدار لر نرن
 قندریہ سفرینہ اذن و اجازت رجا ایوب
 نصر تلو بادشاہ دولت نئی نیک احوالی
 مساد اوزرہ کو ردی لکن و نرن کفر سندن
 دخی انتقام آلتق و قندریہ قلعه می فتح
 اولتفقہ سنی و اہتمام اولتہ اولانی

شمر تنه غنبت کو ستو وین و هر سده به را
 صنی اولدی کنی سود ایما ننه رضا و پرکاری
 ستودا قلعه سی بزم شمر قمن دردیدی
 اوله اولینجه بزم ما بینمزد شمر قمن
 اولمز دیدی و نزلک الجمنه تکلیف
 اولنان مواد بولر در سودا قلعه سی
 هدم اولنه وکننده اون ایکی بیک فر لکی
 آتون قند به قلعه سی حمرای و بیج و
 قند به کفاس ده قلو بر وجه بیج
 هدییه طریقله بوز بیک آتون و دیلر
 و بوکنه ده الدینی بالونقه لر کی و و و و و
 اوغنا نلی قند به قمر شوکنده بنا ایلدیکی

جناب باری تعالی حضرتی جنی شاناه اوله قلعه
 فتح دستخبر ایدوب ز جمنده امت محماه
 خلده صی ایدو بوخجه سنه در کلمه سلطنه
 ال عثمان بیانی ولوله و پیره و دلل کرده
 داستان اولوب همان پادشاههاک یعنی ورت
 و دعای خیر لری ایدو بو مصالحی کور ملک
 کور کور دید کلامه بادشاه عالیمناه صفر قری
 دخی اندک و بیروب اندر لوانم سفر قری
 همیا شریعت اولنده و اون ایکی سنه دن
 بره ادرینه ده مجبوی اولوب و نزلک ده
 الجیبی بومشا وره لادن صبور دار اولر
 کلامه و ذیل اعظمه بولوشوب صلحه کلامه
 مرید

قلعه جدید جمع او له و سودا ایما فی
 انکرده اوله ویدی قلعه ده اولان سلمه
 اسپریری آزاد اوله و برنج تکلیف
 دخی وارا ایدی جمله راضی اولدی انا
 سودا قلعه سی یقله سزه رخصت وری
 هیوب بر طاشنه بیگ با شهن و اردی
 دیوب جویب ویدی صدر اعظم دخی
 ان شاء الله تعالی سودا کل بلکه
 لطف حقله قذیه قلعه کن دخی ویرکز
 دیوب ختم کلیم ایلدی و لو انم سفینه
 به مینا شرت اولنوب اون عدد بالی
 طوب و آلی بیگ قنطار باروت و سائی
 مملک

مهمت دریا ایله کربد جزیره کنه کوندر
 بیوب کلوت منته وصول بولدی و اف
 عکود دخی کوندر لری و اوله جزیره
 سز بورده دخی و افراطوب و حیب خانه
 و عکوفراوان وارا ایدی بیس منقشه
 طاس بنجه بولکرده زخانی قدارک اولنوب
 و صدر اعظم دخی بادشاهه یلینا
 ایله معا ۴۰۰ میولان حرکت و صیقل
 ایدرک ادرینه به کلدول و ناطون
 والیسی و قرمان و ادرنه والی
 ادرینه و طوب بولدقله کون خلعت
 کبد لری و نذک کفر سی دخی اوزر لوبنه

سفر نقید اولدیغیبن تحقیق بلنجی
 صالح ایجیون نامه کوندروب کلامال
 سر تبه طالب وکی غیب اولدی و نذک
 کفر کندن کلون نامه صوی تبار شو
 کتو و قدر تلو و فصر تلو شهنشاه سلاطه
 محمد شاه اوقه یقه و روم ایلتک و عرب
 و عجم و بغداد و بهم و مسهر و حلب
 و شام جنت شام و فخرق و مغرب و کله
 بو کا کو به بیجه مملکتی و و یار تلو ک باد
 شاه صفی شریک صفوی هما یون ارنه
 بیلا لالهک علی سله و دوزی د و لوق
 قوننا ریو طر اندک تکریم و تعلیم ایله
 دعا

دعای نقید میند نکریم عالم الغیوب اولون
 الله تعالی جیل شانده حضرت بنده معلو
 مدد کی بو جنک اثنا سنده و ولت علیته
 ایله قدریجی دوستلغی و مودتی یجد بدو
 ایلمک آرزوی همی و همی و همی دن قرار دا
 ده اولوب درون و دور دور اولما مشرد
 و بد هواریک المی و رعایانک تساه فی خا
 طری ایجیون صالح و لولعک طر همی دن یون
 قدر حفظ اولوب اول سیدک صلا
 هما یون سعادت عمر و کنز ایله استانه
 سعادت کنزه رساله اولتان جوان باش
 نام مرغوب الجمن ملات اولجا نیکر ده

قائلند که احوال صالح و صلاحی کوره و
 لکن نیجه مو انعه ظهور ایدوب بوانه دکن
 حلقه کلیمند ریز خود دولت علیه کوز
 رغبت و تکر بینه و عرض ناموسی سلطه
 نتکنز ده لایق اولون کله ره عایت و نام
 تسلای خاطر اولمه لرینه و کند و مملکتی
 حفظاً مملک مقتضی سنه تقید ایدوب
 امکان وجه اوزر سعی و دولت ایشوز
 که دولت علیه کوزه لایق رغبت و تکر
 یمن طرف هما بولری ماغی ایبال اولوب
 بنیاه مشو ککنه اخافت عالی الموقر اولوز
 اولدیغی معلوم هما بولری اوله و کین
 سنه ل

سنه لرده عسکر بر عجزجه و حصار سفر لرینه
 مشو لدر اکن قنده به ده و شایر ایدوب لر ده
 اولون عکس لر عجزی حرکت ایدوب بیون
 سکون ابله لر شاهد بر کافیدر که در و نمز ده
 اولون رغبت و مجتهدی هر کسی بلدی و لکن
 جهر و عجز ک حفظنه خلل و بیون و ممکن اولمینه
 احوال لوزیک اولنوب قبل و قال دفع اولسنه
 سفتت هما بولری رجاء و لنور و بوزن اقدم
 بوجنتک و جداله باعث اولوزی شمیر قضا
 حیر بانکر ایدله حقتی نزن کلر و ککنی صلح
 و ضلوحک اتمامه رحمتت هما بولری بید بولیم
 بیون ریله باقی اما کجه مایعون بو مقولله

کون بکون د وویوب ندی بجله کس بیس سرور
 ایدر ایدی قبولان باشاد و تمانی هما یون ایله
 دورت بستی دفعه کس بیس سفر ایدوب عسکر
 کچور و ایدی محمد الله تعالی کس بدجهز بیس
 سنه کس جو غلدی و کفاریک طابورک خلعه
 دن طلسم ایکی خوفزون بو زوب قلعه قبا
 ندو و دخی یکی شهر دن عزتک اولوب حق
 استغیه و آندون عمر سوز و آندون منقینه
 واصل اولدی آندظکر بو بجه ملمات و ن
 خیش ایل جهز بیس کس بیس کجهک اوز طبعیا
 شورت کونوب و لکن بعضی عقول و نول بیس
 صدر اظهک کجه سنه چندان زنده است

نامه تحریر ایدوب ارسال اندر و صلحه
 کلام منته سخت کوستور و لکن حبیبی مندا
 که ده صلحدن بعد اولوجین سوز و ریر ایدو
 اول اجلدن ممکن اولمز ایدی الحاصل بیک بخش
 القی سنه سی ذی القعدة سی عشر سنه بادشا
 عالینا حضرت کبری اولوب ایله ادر نه ده سراسی
 هما یونو داخل اولوب و اول کون وزیر اعظم
 حضرت کبری سنه اولوب ایله تیمور طاشی منزی لند
 نندون بیور ریر و منزل منز بورده بیخ کور
 مکت اولدی بعد بروقت مبارکه ده نوجه
 و عنینت اولوب سنه ذی القعدة سلونیکه
 آندون یکی شهره واصل اولوب انجق عسکر بیس
 کون

ایلدی و درونمائی همایون کنتار عزمیت او
 لدی و جوقه اهلزنگ کفارک فاعله سنده
 دوت باران جانیه انشی انشار تلری کو
 ستور دیلر حاصل اول کیجه صبهله دکیمن
 کوردن جگه نایب صباح کوردون و غار کس سلا
 منته کلوب جانیه به داخل اولدیلر کرجه
 کیجه یاد و سنه کفارک و درونمائی بزی کورد
 وب اوزر عسری سندیلر و لکن بزهد و نمانان
 مخصوص کوردن جمله مکمل دونامائی اولدو
 غدنن بوساعت مفذاری انجق اولدن
 کوزمزدان غائب اولدو و جانیه به داخل
 اولدوغنده عظیم غمگین اولدی بو اثناء

ویر میوب منع کوراسنده اولدیلر ذیبرا
 کفارک جمله درونمائی بولکوی قیامتی
 ایلدی فی الحقیقه کمال منسبه مخوف و
 مخاطره ایلدی العیان ابالله تعالی یوز قرآن
 لغندن خوف اولور ایلدی زبیر بنم دو نمانا
 من انجق جگه نمانه اولوب قلبیو لکر عزمیو
 غمدی کفارک و درونمائی جوق و هم قلبیو تلری
 وار ایلدی اول اجلدن مفا و منته اقتدارتی
 یوغزلی انجق مرحوم صاحب دولت عسکری
 اصلو بیلک ناک جوانیه بجهوی و غیرت
 انلاو مینه کمرین بند میان ایلدوب متو
 کفر علی لئی القیوم دیوب دریا به جبروت
 ایلدی

دخی فرقتنه دکورنجه فریاد و فغان ایله هجوم
 ایند یاکر فرقتنه دخی بونلرک بومر تبه او شو
 زتوسندن فور خوب اوردغه ایلدی اوج آد
 ملکیانلرینه کار اتمشی بلکی بزی بانور
 دلر بونفور قیدیلر ایچق اجملر ندر بر فح
 آدم آلوب و با قیلرینه دخی ممکن مرتبه
 کسماد و زخمی بر اغوب ان نشاء الله تعالی
 علی العیله کلوب سیزی آور ز دیوب علی
 لعلیله فور قته حاینه به کلوب و دیوبدی
 صاحب دولت جملر تیرینه خبی و پرنجه صا
 جب دولت زیاده سیله مثالم اولوب در
 عقیب صاحب دولت فرمان ایلوب اوج

منقشده دن ورت باره بیوک فو قاتلر حا
 نینه به کلور کنی فور قته ایله کوجک جمنریم
 به دو خون باره لندیلریم ز بیور لریک ایکسه
 عکریو کلو و ایکسه دخی ات و قیون یو
 کلو اولوب محمد الله تعالی عکریک جمله سبی
 سلامت فریبه صفد بر و لکن اقلرک و قیو
 نلرک آیتلری بقلمو اولغله هملورک اولر
 یلر اون کون قدر عکریک یلوم جمنریم ز بیور
 ده قالدیب و در یادم بوغولن میونلرک لوشه
 لری جقد قجه بیون ففقه ایدر لر ایدی بو
 نلو بیو حال اوزره ایکسی خانیه دن بر فور رشی
 فور قته سبی خل مز بوره اوغز بیوب بونلر
 دخی فر

زخا را ايله قند به به کلورکن خورنونه
 ايله بوجا لیبوب کیچه بار و کسنه کلوب لیما
 نه کیروب تیمور طش بو اننا ده کلور م
 عکوی دخی کور بخجه فور قوب طاش و قیالر
 ار اسنه کن لند بلر بر مساعت مقلر ای کچد
 قدضکهر روز کار نه سده تندون تیمور لری
 کسلوب قیلور دو کچجه قومصاله اونوردی
 ولکن باره لندی ایچندن کافر لطرش کلوب
 قلیونی فور تر مغه تدارک اوزره ایکی ده
 عسکر سلیم دخی درت بوز و بر ایدی بدلیک
 گده قلیون دشمنی نفقه سدر حمله می بر
 او خوردن هو لیبوب کی قلیلیخ ايله و کنی

قطعه جگن سده و درت فرفته تعیین او
 لوب و لکن هو ز یاد سیله سر ز اولر
 بیغندن جگن مه لوقور قوب طوب آتته قدر
 واروش ایتک کبو کلد بلر صاحب دولت غیر تنزه
 غضبه کلوب جگن سده بکلورینی دیوانته کنو
 روب دینو ایلدی از قلد بکم بوتدی جلا داید
 بنوردن مس کید که دیوز و ایلدی مز بور ادرحق
 جیفوب کند بلر جو فکو واروب اهرنسی کیچه
 تاسود نصکته لیر وقت محل مز بور و اروب
 کور دلیکی که لیمانده بو قلیون بتور ایا عجیب
 دشمن قلیبو خمیدر ندر دیوب فور قدر بلر مکر
 مز بور بربو طایح قلیون بصره و ندر کن بهلی
 دظا و

انجاسی و قول کنیز اسی واکا کو هر بر مقدار
 رسکری اوله کنت و کزار ابرارک فندبه به
 کلدی بوی و اردوی هجا بونه کلوب بکو و راج
 سندن بری فندبه آلتزم طانی بصدل نوب
 طبراق روشتی غازی نری جاهد فی سبیل الله
 عسکر اسلام کو رورب عظیم اوله بکر اوله و حال
 ایدرک کلیند محمدی جکرک فندبه آلتزم
 واروب جانب اریبه کی که کی کنت و
 کزار ایدر بکر و کفار خا کسار دخی قلعه
 دن بونله بکرمی قدر طوب اندی یا لکن
 برادم شهید اولدی غیبی بر ضرور اولدی
 آند زکوره و رورب مرحوم خلیق با سنا کنت

دضر طانی ایله هجوم ایتدی بکر صندلی ضحیرم
 قیدک بولونوب نتیجه کلام قلبونی ضابطه ایلد
 بکر آند زکوره او شونلوی ایله بر مقدار بونک
 جهنکاروب نور نوب بکر اوله محله جکرکمه لر دخی
 کلوب نتیجه کلام بر بکر بیزون نور قدر یله حله
 بر بکر بکر بکر بکر بکر بکر بکر بکر بکر بکر
 قیسونه و جهنکمه لهر طولوب مسس و کرا و انه
 اولدی بکر و سلو منله کلوب جانیه به داخل او
 لوب ایتت محمد مسر و لا اولوب کفار دخی
 ماکین غایت محزون اولدی بعده صاحب رو
 لت فندبه کورور و تخمین اتمک ایجون
 بول اولو ز مننه میا طرقت اولونوب بکر بکر

انجاسی

چیز ده بیتم قلدریق دیو بر سر بنده کوز
 باشلمری دو کلدیکی تغییری همگی دکلدر
 صدر اعظم حلز تری یا قلفین یوز نه طو
 نوب بلکی بر ساعت مقداری آغلدی و جمله
 غافزار بیره نسلخ خاطر ایلیوب جو بر بنده
 کونا کون انقا تکر و نوار شکر ایلیوب بعد و
 جمله می ان قلدر بر روبر درگاه کبریا به یوز طو
 ب کوز باشلمری دو کر که دعالم و نثار ایلیوب
 بعد از تری کون فرمان ایلیوب قند به قلعه
 سی التند صبحان یولی ایله واروب جمود
 طایبه کی سختن قلعه سپر ایلیوب وینه
 او جیحی کون آق طایبه طر قندون سپر او

سر ایله ننه نوزله ایلیوب تریسی قوشلق و
 قنده بنده او جیحی آغلدی و ایسی ار لری
 او لردن خرابله بنوب واروب طو چانه
 و نجد داینا و اهدات اولنان قلعه و سار
 کشفه محتاج اولدن محلمری کوروب و که کی
 کی و قوف تحصیل ایلیوب جو تکی غیری منی
 له عودت ایلیوب بنده آید بایله اور دو
 می هایوب نوز او چون میو بیوان و لاری بکلوی
 و ساری بلکو باشلمو اولدن ظابطلر و ایسی
 ار لری جمله ایله سفا کلوی و جمله سی بر
 او غوردن دولتلو و از برضوی کلدیکه
 صفا کلدیکه یکوز اوج سنه دن بری بن لری بو
 حمزیه

بهار رده لادزم اولون مساجات سفر تبه ندر
 رکنه میان شرت اولندی و بو انشاده حا
 نیه قلعه کنده بویجه دیکله معروف
 بر برار فورقنه قیودانی دبل الملق آرزو
 سیله فرقنه سین رونادوب حانیه لیم
 نندنه قاقوب قندیه اطرافنده کن رکن
 ناکاه کتف کتف ایجه فرقنه سنه لاست کلون
 فرار عار تمکله متوکلاو علی الله کتفارک
 فرقنه لر بته جاتوب اوج مقلاری عظیم
 جنک ایدوب کتف کتف فرقنه لر بته سو بو
 ندر رب ضیلا ایلن ایلن ندر بله فرسو
 سنه اولون طوشان امله سنون کتفاری

لندی بو و حمله قلعه نکن دوت طرافی
 شاهه اولندی باشا لر و یکجه ی افاسی
 وقول کتند کسی برنج اندرون افالی
 و اینش اولری بیجه کن دبلر بو احوالی کنه
 خبر الوب و افطوب و نوقندک و خونبار
 آندی یجد الله تعالی کشیه اصابت آمدی
 انجق بر سر درد لادوری مجروح اولدی کو
 جله قلعه نکه هر طرفی مناهده اولدی
 و لکن قنقی طرفدن حاصره اولغین کسه
 استاعده اتمد بلر و بین کون اوردوی ها
 یونین کلنوب بعد عودت اولنوب بته
 حانیه یه کلوب داخل اولدی و اول
 بهارده

انفاسی و احسانا ایلدی و کند و سنده
 مراد او زور بر فرشته نغمه سینه فر مان
 آیدوب احدات او لنوی مقاله حاکم
 مصر کی اشوبه تک پشمی بدی سنده کنگ
 ماه حازی الی حمزی ندم سنده جانی مصر دن
 ایکی بیان مصر قوی بکرمی بر قطعه قلبون
 و بدی قطعه شهبینه به کور او لو ب
 کور جزیره کنگه کور کن بامل لکه تقالی
 عظیم فور قینه او خرابوب هر بری بر
 سنده بر آکنده و بریشان ایچا نردن بر
 قلبون سله منته جانینه به کلوب
 داخل اولدی و ارنسی کون بر قلبون دخی

جگنده لری کوروب امداد لرینه کلوب پند
 بلر بو کسپله بولیمیه در دند دخی فچوب
 کو جمله کلوب کو جک قلعه آلتند با شان
 فر افر نور ملندر سر قوم بولیمیه تک تقند
 سنده یوز بکرمی قدر لونوی و آردی و
 جمعیه کون او نور لوندر قدر تولدی اندرد
 دخی نصفی بحر روح ایدی و کند و بولیمیه دخی
 ایکی بر نردن بحر روح او لو ب نیجه کلوم کو
 حله قلعه دن بو نکرک جنگینی کور فکر بالجمله
 سوی تخمین آبد بلر و بولیمیه کلوب صاحب
 دولت بولندر یغندک صاحب ر و لک بو
 جنگدن غیوی او مغله بولیمیه به وافر
 انعام

فرصت بولوب طوب آنرق سلا منله كلوب
 حانیه په داخل اولد بکراتا مسرت بک
 قلبونخی اون کفه قلبونخی خاص ایدوب
 بول ویرمد بکرتسو وقتندک ارتسی او
 بله دک شوس تبه جنک اولدیکی آتیلک
 طوب حساب کلمن ایدی جمله خلق ال قلد
 بروب اغیبو دعا ایدر لر ایدی قس شو مزده
 کورردق اتا جاک مزبورق اون اوج قلبون
 بر قلبونخی اور تبه آلمش طوبور ایدی اتا
 بری یا تنه یقلم تمغه قالدو دکل ایدر اوبله
 بر بختک اتمدر که دولی دمدر بکرت کور
 کلمنی دکلد بر بختار اتشی اچندک قلمش

سلا منله كلوب داخل اولدی اتا کفار خا
 کسار صحر قو لوی بوکونه بر بختان اولوب
 وکیلوی بر بر حانیه په کلد بکندن ده
 جبردار اولغجه اون اوج قطع قلبون
 دونادوب وکلوب حانیه اولکنه لکرا انداز
 اولد بله حکمت باری تعالی رضنان ش
 بیفک او عینی کوی مسمو کی اوج بار قلبون
 ابله کلوی کن اخطام نماز نضکم حانیه
 تک اولکنه کفار کوی قلبون لوی اچینه اوغرا
 بروب خلق نرا ورج نماز ندر اکن طوب صدا
 سکندن عالم ازان اولوب حال ابله فرکو
 کیجه ده قلبون تک کیسه کفار کوی اچندن
 فرصت

ایچون لوشنه لرین دخی اینج کون میداند
 قالدیر سفه ازن ویرمدی الحاصل مصدر بکی
 کور دیکم جب خانه وکورد وکندی بالظرفوری
 غیری کندی ایله قلبونی آنتنه یا قوب دشمنه
 ویرمدی وایچندک اویخ آدم بوزه بوزه کلوب
 کناره جقدیلر و مصرکی دخی بریخ آدم ایله
 صداله سوار اولوب قلبه خجوب کلور کن دشمن
 قلوبه لری بیشتوب اسیر ایلدیلر زیرا صدلا
 لر دخی صفاتلنوب صوابدرا بدی اول
 ایلدون تجوب کله مدیلر اکر جکنتنه لر محل
 من بودو بو نیشتر اولدرا بدی البت اول و
 قنده بلکی آلور لر بدی نجه کلام سنو بله

ایکی جمله کته جواب ویرر ایدی وزیر
 اعظم بو حال کورد که شخیر اولوب خانه
 لیمانده حاضر بولنان اون پارک جکنتمه
 کبیرینه فرمان ایدوب وهر برینه برر
 قیوخی قویب تیز دورمان واروب امدادینه
 بیشتون بو کون غیرت سلوم کوندر بر طریقه
 بد که مرالو کوز خسه بر غیری و جهرله امداد
 ایدک ز دیو جمله ایدله کوندر دی لکن جکنت
 مه لر واروب ینا شفق ممکن اولد یغذون
 کبر و قایمیلر صاحب دولت دخی کمال مرتبه
 تحفیه کلوب کسکیک یاشا ایدله مانجه جار
 بین اوغلو قتل ایدوب و موجب عبرت
 ایچون

اعظم حلقه تری نه مکتوب کلوب صاحب
 دولت کند و خیزینه سندان و پرو ب ضلوی
 ایلدی مزبوی اساراد ضیر آلدن یک اهل
 سلاو مدن در تیو ز سفدرای شهید اولی
 و کفار قلیو لمر نون ایکی بیگ قدر کار فر
 مه داد اولدی حایبانه اطر افلر نه در باجوا
 س نه کلوب صیقان لاشنه فوسف سندان
 خلق زحمت جگر ایلدی و مصر یکی کندو
 تخلیجی ایچون صاحب دولته مکتوب
 کوندروب رجا ایلدی و لکی کفار و
 دلخ مکی بیها یه کسمی کس خطت و بر میوی
 اخی مقدمایر ستمو قلعه سی فلخند برقرال

جنگ اولدیکی تعبیری و تخیری اسکات
 دکلد رحمتی کله لری دو کلوب طوپا یرو کله
 بیرینه سبویا وار سلافی کیسه لرینی طول اولدی
 دشمنی کیلرینه آتار لر ایلدی آلتنی اچییه
 آتدی لکر کفار قلیو لمر نون کوره لر نه سبو
 لبار صاپا یلوب صکره کافر سو کوب جفا لر لر
 ایلدی و دشمنی قلیو لمر نون کور در قلم جمله ه
 سناک صفا نلری وار ایلدی کیسناک دیر کله
 ضریف و کیسناک باشی و قیه و اخیق بو منوال
 اوز ک کندیلر بیرخ ایلام مرور ندر صکره میر
 مز بو ک ک کندوا انا عندن بشی نفس آدمی
 سکر نیک خسر و شنه بر با لرین کسوب و صدرا
 اعظم

بسیدین میوز بورانها بیت بهما ایله و بر
 سه ایدی صاحب دولت کند و حزر بینه
 سندن فرق بیت غوری و بر مککه جانانه
 منت ایدی باله قنضا قدره فتحه ره
 تاخیر اولوب حیی فتحه ایکی طرفزه کبر
 لر ضوی اولدوغند میوز بوزک دخی ضل
 صی هشد اوله اوله اولسه ماباق میکبر
 دخی کفار قلیونلری حانیه اوکله ترک مد
 بکلیوب لنگر انداز اولدوغورینی حیر داس
 اولغی طوغری حانیه به کلکه صوف ایلر
 کلر ندرن ایکی قلیون کفایه والی قلیون
 یالی بلس و رنه قلیون آبولیه در و مشوب

اوغلو اخذ واسی او لوب حاله بری قلله
 ده نجویی اولمقله سفوی قراله اوغلو
 ایله مبارله اولمقله اغب اولوب و و
 ارط ولوز مکتوبند شوکتو و قدر تلو
 پادشاهن کن مبارزه با سیمچون بری قلله
 لرده اولون سفوی قراله اوغلو ایله مبار
 زله اولون بو بیچاره فولکوری تخلص
 بیور ملوق بایند لطف و مرحمت رجا او
 لغور دیر عظیم نیاز ایش ایده صاحب
 دولت حله لوری میوز بوزک احوالنه زیا
 ده کبله ماسلم اولده نه ایت هشد کوری
 اسیری بود جمله ممکن اولدی اگر کف
 سیدین

ایدوب عکری فراوان کلوب در شمنده کو
 اریق ایجون قندیه فرشتو سنده تخنیا
 بر پچق ساعت سلوینی چشمه دید کلری
 بیرون بر اوچی قندیه آتند کلنجه هو
 سنجقلی و بیراقلر و مهنتی خانه لر ابله قان
 اندر قات آدی پلر کو سفووب و در شمنی کلری
 بسج با و لر نزن سیر و تمانا ایدوب و
 قهر نزن آدی پلر طوبه و شاهجهلر آتوبه با
 طلوردی بی مرینه آدی پلر اولدیکی تعبیری
 ممکن دکلور و نیوا و سلوینی اوز کلوب
 اوتوق هایدونه نزن اولدی و در عقبه هو
 عطیع دیوانه ایدوب کردار اهدا باشه

واروب عکری آنا بولیدن ایسه دایلمک
 ایجون اولد با حاجتورمه کیلوی تعبیری
 اولندی و بر شهنیه کفار قلبیولر نزن
 ایکی قطعه قلبونه راست کلوب آتلد
 حتی ایکی قلبون اوله اول مرینه جنک ایلد
 پلر که کهنیه ده موجود بولنان بوز او
 نوز نفر مصر قولکر نزن اون اوچ نفر
 اسیر اولوب با قیلرین جمله سی شهید اولدی
 عمر نمت قندیه لشیو یمنی بیری کر سنک
 ماه ذی القعدة یکن سنک یکنی ایکنی
 خمس کونی و زبر اعطی قاضی احمد یکنه
 حضرتی خانیه دن قندیه یه و عمر نمت
 ایدوب

بعه کنی الکیوب به پیش ایدی بومش وره
 عظیمه ده کیفیت محاصره نوم جمله افتفا
 ایدر دیو هر بزرگترین سؤال اولند فرقه
 کنسی وره طایفه سی و طوکوزک طامی و جرم بود
 طایفه سی طرفندون محاصره اولند یعنی مناسب
 کور لری و کمی دخی آق طایفه طرفندون محاصره
 صحر او نیمی مناسب کور دی قایما بوشا
 وره ده هر بزرگی برود و رولو جوان و بریدی
 محضه کلام آق طایفه طرفندون قران اول
 شکلی سباه و کله دار و بر مفرار اهل
 بنام تعیینی اولنوریه و کند و لرینه
 احتیاطا طگادرت بنشی عدد با اینم طوب

و دفتر طاس احمد پاشا به و یکچسری آغا
 سی و وزیر بر ابراهیم پاشا به و آنا طولی
 پاشا سی قره سطفی پاشا به مزکو پاشا
 لره فی الجملة کسته بموکا کورک کیدر دیو بلوب
 و پاشا اثر او جاق آغا لرینه و بکله خلعند
 کیدر بریدی فی الجملة کسته جمعیکون او جیبو
 زانلی خلعت کیدر لر دی بعد جمله ایش
 ار لرین مخصوصا قره سطفی پاشا و بر بلون
 محمد پاشا فی دعوت ایدر و بر و سمر در ارا احمد با
 پاشا که اصلندون فرنگ بکنز اده لرندون
 اولوب ویدر کور کسته کره بر جبریزیم کسره
 سردار اولمغله قندیده ناکه جوانب اسرا
 بممکن

محاصره کی کمی اتمد پلو وزیر اعظم
 ایله سبب ابد یکی صحیحان یو لبلله
 طو بلری قولله جکدیر ووب ویکچری
 برد و غورادن متر بیه قولله کوب کونر
 اکیشر او جراد قولله بد لکره از حاکم ادم
 تانف اولیه و طو بلری رضی برا و غورادن
 وضع اتمیوب ابتدای ایلای طرفته التی
 عدد بالهن طوب قولله دیوانا ده
 کفارک دوشناسی کلوب جایدیر بر برتری
 طوب بلله سن دیوانا طرفه طافله حی
 تعیینتی اولندی بعد از وزیر قولله
 و سوار احمد باشاق لته او حیر طوب

تعیین اولندی اتا و طایفه شی
 وزیر اعظم ویکچری آغازی وروم ایلی
 قولی تعیین اولندی و اتا طولی قولی رطلی
 باشا وروم ایتمدن دخی برخ سنجاق
 ولدی و سوار قولله بنشیر زینا ملی
 و برخ یکچیری او رطلای و برخ سنجاق
 دخی وروم ایلی و اتا طولی تعیین اولندی
 و اوج بیکت مصری کوی وزیر اعظم قولله
 تعیین اولندی و جه شورش ووزر منا
 ووه تی تیب و تخمین اولدی قدر لکره
 اینشوی کون متر بیه دختول اولندی
 اتا بو قاعده محاصره سی ساقی قلعده
 ح

و قوتشون دمر قبا سدن خارج ایدی بجهلده
 تعالی بوقدر آنتدن کمسپه حیرا اولدی
 اول هفتکامد روم ایلی غازی بوز برون
 و ریگنت قلعه آنتدن بیکافرک باشین کسوب
 و قلیچین دهی آوی صدرا اعظم ~~...~~ کسوب
 زدی اول کافرک قلعهده پانتاج یاز بکوبوبونوب
 فتی اشارت فال مبارک و علامت خیر یونوخ
 و نهرینه دلالت ایدوب اول غازی بوز آلتون
 و بر تیمار حسان ایدی وارسی کون جمیه جی بائی
 تاجیه نام غازی کند و بولد شلرله قلعه آنتدن
 بریخ کلکه و بریخ دیل کتوردی صاحب دولت
 کا و خلق خلعت کید برون او جهوز التون احک

وضع اولدی اتمانابو جیز بیه ده و کیدلر
 یکرمی دوت و قبه اون عدو دلو بلور
 هوز تر سیه قوسوی استانبولرد
 کلون اون پش عدد لابلای ابتدا قودیلر
 و ~~...~~ و قاعنی قلعه قرینه
 انجیری دره کی ویمکله معروف بزجمله
 قودیلر قورسون و لای و حونینار و ن غایت
 محاللم ایدی هر کسی بیر آلتق بر رخار و قو
 لیه پیدا ایدوب متوکل اولدی جو تکلی طو
 یلس متوکیسه وضع اولدی کفرم بیدین بوسا
 حنطه قلعه دن او جهوز الی بار طوب
 و الیش و قبه الی عدد حونینار آنتدی
 و قودر

بسیدین مزبور قانجه نك مكر بسین بهمنی اوزر
 هجوع آلد قشره خازی قانجه غافل یونیم یوب
 کلان کا فرله اوله فلیج اوردیکی اکیوز
 مقداری اولون کفره دن آنجق اون بش قدر
 کافر کوجله قور بسدی ابرستی کون عالی الصبا
 ح خازی قانجه بوخجه کله ولسیر لر امله صاحب
 دولتله کلوب صاحب دولت رحنی کوز وکسنه خلعت
 فاضله کیدر برروب وافر انعام واهسان ایلدی
 و بوقدر جنتک و معار که ره قانجه بکنه اوج آد
 میس شخید اولوب و درت آدمیسی دحنی بچرخ
 اولدی کنی خزاری دکلده و بوندن کتیه کونک
 طر فندن رحنی قطلوب حوی اوغلی و قر امله پنا سی

بیدین

ایلدی بو قانجه دید کلکی خازی دلد و راصلی
 آبدنکی ایدی بکرمی سنه دن بری قذیه آتله نمل
 دی وجوق برار و فکری وار ایدی بعد ارنسی
 کون قلعه دن ایکی نفر کفره فرار اروب کلدیلو
 وخبور برید یلکه کتک ر غایت زبون وز خید
 لری دحنی بو قدر وکنی لغمرینه ز یاده سلیله
 مقید اولمشدر ایکی کون بر اوج کوننه برار
 چهره بش کفره قیوب کلور لر ایدی و کلان کفره
 لر دن مسلک اولله ا قضا سنه کور عا
 بیت واکرام اولور لر ایدی و مسلک اولمانلر
 اولله رحنی تعیین ویریلوب جاد بریمه با
 حقی سی پانته اولور لر ایدی و بعد کتک ر

بیدین

و کوه نذر ده آستین و سحر سنگه اولون
 حکم طوب و توقفتک و حق بنبار و لغم صل کپله
 بر بر نر نیک سفاجت و سحر کوی پی آستین لر ایدی
 قلعه دن و لاش دن اقل سا کون ایکی بیلتک
 ببتیوز بار طوب لا ینقطع آستین لر ایدی
 کوی لر کوی ریشی و قون قلل شیمه مش بر بنبار
 آتشی دو مانلی کوی بو ز نر کوی نیشی بو بر بیوب
 اصله کوی نیشی فرق اولمن ایدی و ادنی کسده منز
 بود و سحر می غمه سنده کوی جله میر آخور
 و کاب های بو نه جانیندن کوی صدر اعظم
 طهر ترینه خطاها یون و قلع و قفا ن و
 سحر صوم قیلو سحر کوی کوی کوی ندری ضاهج

کند و یا الله و بشیور مرمهر کوی بو ز ندر
 صاحب دولت سکبا نکر پله و بشی عدد دیالیر
 طوبله سدی بسته کویوب کفار کز غایت ز یون
 و سحر نکو تفته دلالت اولندی و یون ز نظر کوه
 قوشقوی مناسیوی طوقندن محموز یلنا بشی
 عدد ها وان طوب یلمی نله تعین اولنوب
 قلعه کجه کوی و کوندوز اصله رالف و بر بیوب
 جانب اربعه کسده قات اندر قات در اغوشی
 اولنوب بر مرتبه طوقندن طوب و نوقندنک
 آستین لر ایدی کوی روز نیش لا ینقطع و مرکه
 روی آسمانی مقلع قلم بلولا کوی بو بر بیوب
 زمین و آسمان دتر ایدی نختک گامه کجه
 ز نظر کوی ندر

سنی سلام سلو مت انجام شاهانم و پیام
 مسرت رسان ملوکا نم ایله کنی تقدرین
 بیوردینم و تفکر معلومکن اولسونکی
 حاله سنی و قولکم نه حاله و نه اطولره
 سزدرگاه و اهب العطا یادن نصرت
 و نیاز ایدر کنی سنی و دین دوع اوغون
 رنه طاشی بیصد نوب و طبراق لوشنی
 خارط او بیاهد فی سبیل الله قولکم بیک
 جمله کنی منصور و مطلق ایله و کفارد
 ترخ قراری دائما مخر و مسرهور ایلیوب
 امتی مخری انواع فتوحان جمله ایله
 مس و کرایه بیخ لولهم کولم کنی دولت

دولت دخی کتخد اسمی و آغاز بن سکیانک
 و آدی بکری بی جمع ایدوب ایکی ساعت
 مقارری بیرون لانتقبال ایچون آدی ایدوب
 کفارت کوزن فرسوسند شند کلرا بده
 او تاغنه کتوروب و او تاقدن رحمی وزیر
 اصطلح فر شو حیقوق انواع اکرام ایله لیتیا
 ل ایدوب ولیجی قوشانوب و کورکی کیوب
 و حیجری طاقندی و جمله قاصیب باشاری
 و ساری و حاق آغاز ری و بکری لکوت
 ایدوب و قیامه قاصوب جمله کنی سوا
 جمله کنده خلق شریقی او قندی خلق حایق
 سنکی وزیر اصطلح و مس دار اکرم الحدیث

و تقویہ اولادون صلہ کورکی کیسوب و قلبی
 قوشانوب حد مت ہا یو غده جان و بانگہ
 جانشوب اعدای دینی و دو لتمدن اخذ ہ
 انتقامہ سی و اقام ایلیہ سنی ان شا اللہ فناک
 عاکر رضت ایلیہ زصد و ظنر اولوب کفار
 دوزخ قرار مدتر و مظهر اولالرسنی وسائر
 جملہ قولدیمی جناب رب العزت حضرت یسہ
 امانت ایلم روز شب دعای خیر اجابت
 اس ملوکاتم سنگلہ معا اولان غرات موقدین
 قولدیلہ یسہ در حضرت اللہ جل جلالہ و سنگلیر
 و معین و ظہر کیز اولہ آمیی بہا بعد کتار دوزخ
 فرارک و پیمانی مقدسی قدی قلعة کوشوشنہ

علیہ ملک خیر ضواھی و وزرا و میر میران و امرا
 و سائر بوغز او کبرہ اولان صنوف عساکر
 قولدیم جملہ کوزک حضرت اللہ جل جلالہ معین
 و نصیر کیز و دستگیر کیز اولوب جملہ مشکل ہ
 اشلر کیزی آنگان و جنود عجیبہ سنی مدد
 رسان ایلیہ بنم لالام حال مقتدہ مزید عنایت
 ملوکاتم بر تو اندام اولوب کور کلر بدین برزین
 سلسلہ قیلو ستور کوزک و بر سینی سلسلہ
 فنجان و اسباب فاختہ الا ککافونہ
 شمشیر عد و ندیر صاحب قرین ایلیہ سنی زینت
 و اعزاز ایلیوب کور جک میر اخور قوم ایلیہ
 ارسال و اسلام اولمشد ترا اولاکہ مراسم قیظ
 و توفیق دادون

يبرطون دوي اولدير و بونجه جنك وصال
 عون عنایت حقله عكر سلاسلان بوز الی
 قدر کتت شهید اولدی و کندی عكر نونجه شرف
 اون ایکی بیگ قدر کتار مرد اولدی و محاربه
 کتار خاک و بر لغم آندی زمین و آسمان لر
 زانی اولدی لطف حقله عكر سلاسله ضرر کت
 اولدی کند و طرفنه اصابت ایلدی و صاحب
 دولت من کور جنگده اقلی او نوز بیگ لغم کت
 غاز بیلغ افعام ایلدی من بونجه جنکده قلعده
 سعی لغم ایله شهرت بولتی بر قلعه در که بکوی
 درت سنه دن بری جانب ایلان فی اون
 قات بر بر نیک آندون لغم ایلشدر قلعه

طوشان امله سنه کلوب او نوز قلیون و الق
 ماعونده و بکوی لکوز جنگه نوره لر جزیر بر من بو
 رده سمور لیبوب حکو سفور لرین تدار کلری
 بجهق اولقله فی الحقیقه کلوب وقت من
 کوره و سنه سلیم عکود کدی و قلعه دن کتی
 او نوز دن قبور لردن بونجه کتار لیسرم هول
 دیر عکولایم و منی حاضر و بیتا بونوب و شتاق
 و قنده دکنی دشمنی بیدینه اوبه قلیج اور
 دیر که تحریر و تقریری امکان و کلدر من شی
 الطرافی کتار لردن سنه لر یله مالدی مال اولدی
 الحلا لله تعالی امت محمد منهلوه و طفلن
 اقلک و جوده کتار اخر و اسیری بید و بوجاز

بیلرلاق

بو قصه اوزره ايكن بركيجه بر قاج ولاور يكتامر بو
 لافر لرك مرسه نندن بر سننه قاجق سو واسيله
 وار ديلر كفار دعي خبر آلوب سر دنگجه يلر ايله عايه
 ايدر لر ايكن ضد بنا ره ره آتشي اور ديلر لطف عقله
 اسلام عكرينه ضري اطيوب كند و لرينه اصابت
 ايدوب كند و طايه ستك بر نغلقاري وسبر لر سيب
 يوزوب بو ائنا ده عكر اسلام دلاور ري دعي وصفي
 عنيق يلوب در عقب الله الله صه سيله هولاد يار
 كقاره اوله فليج جكد يلر كه اوطور زون تنجاور
 لافر قبر دق زنگه ايكي لاس بلكو نيمو قيو دانيزي
 ويگري فر سلطان كفه لر نعي اسير ايلد يلر سفقور لرك
 صاحب دولت ضد نيزيه كفور ديلر صاحب دولت دعي
 شاد اولوب مزبور غاز بيلو و افراغاك و اصا نلر ليلي
 الحمد لله تعالى كوزل بوز اقلقاري اولري بوز ننگه %

مقامه سوره

مزبور كك جانب اربه سنده لغدن حالي ال ايه سي
 قدر مير يوز قور و زير اعظم ضد نيزي كقار ك لغاري
 ارادوب ابطال ابلهك ايجون عظيم ندم لر لر ايدوب
 و كندى قولندن اوج ديت قول لغلر يوز بديروب
 و عنيقوت احمد بنا قولنده دعي اوج قان لغلر
 يوز ندي يلر بو اسلوب اوزره كقار ك لغلر سيب
 بولمجه ابطال ايدر لر ايدري و قلعه دن خاج هذق
 باشنده اولان طايه ستك او كندم بر قاج كفه
 مرسه زيب اسلام عكرينه قور شون آتزر ايدري
 و كيجه اوله طايه ايجنه قجار لر ايدري بلكو لافر
 اوج آرسون قور بر آتندم ايكي اوج ققار كلور
 قزخان ضد بنا ره لر نندن اوز عدد و خدا باره كوشش
 محض سوزن كجه يلر بولدن هولاد قده آتشي بر ولر

اهل اسلامه كیده رز دیو آفاق اولنوب بر فرضینی
 كوره دبر لر اكن بو ازاناده و نك جمهوری طرفین
 ایکی رأس قیودانر كلوب قلعه نك برج بارورینی
 كشف ایدوب ربون اولان بر لرینی سنگم بندوره
 دیو قیبینی اولنلر محضی قیودان مسعود لر قلعه
 محوره سی علفه ما هر لر ایمنس اولد جمدال دخی
 بر قاج باشی بوخ اولان ایشتی لر لر و مسعود
 كلان قیودانر جمله مآ قلعه نك جانب اریبه سی
 كزوب كشف ایلد لر و شاوره ایدوب جهاب اولنکی
 بو قلعه نك فرضی طرفین آلمی بو قدر و آلا کراکی
 یالیدی جا بنیدن دگیره دو کندی و اوزرینا طایبه
 امدان اولنوب و بائیمز طوبی مع او نوره قلعه
 زحمت چکر زلا قوم قیودانه سفینه کله مزوم
 قلعه نك ایجه خداله اولور غیری زید و امداد

اولان

قلعه ده اولان جنرالک ضربنه داری مآ به سنه بر
 خند منکاری اولان و ارا بری مزبور اولان اصلدن
 مسلمانی صلی اولوب یدی کز باشنده اکن بر طریقه
 لافو اسیر دو سوب کافر لر دخی مزبور اولان اولوب
 کند لرینه متابعت ایندی و مصلحت اولان بویوب
 اون یدن اون کز باشنه کیر و قوه ینه جمدال مذمتوه
 اولان موق من اسیری مزبور اولان مآ سن صلی سلمان
 اولوی اکن سنی آلا بوب کند لرینه متابعت ایدوب
 مشرکت ایدوب صفا مآ کاند اولوی روز جمدال
 خصم ر حقه نك هالینی نجه اولور دیو اولان
 ماست و و شد فیه نریه ایدو کهدایت هاری
 ارا زانی اولوب اسلام طرفه میل و تحت ابدی
 بو ندر کیم بو نك جاره سی نجه اولور د نجه مه
 آسای صلیف دخی بر کجه سنگله و ارا ایدوب

اولان

کوروب همان در عقب یکبجری او جبا خند بر فاه
 او رطه و سپاه او جبا خند و روم ایلی عک کردن
 دخی بدی آرای بکلدی و اوجی تا دخی تبیین او زین
 قول طایبه قرشوسنده در با جوارنده تخمیناً ایکی
 قویلاج قیزر د کیزی دو کندی ایله طوله رروب
 اوزرینه برعای طایبه اخذات ایدوب اون بدی
 عددو بالینز طوب و اوجی هاوان طوبلری مع ایدوب
 عبیری منور طایبه دن قلعه تک ابحوروسکی کوزینور
 وهم قوم قیوسنه کفازکی زخیره سفینه ای کلان اولدی
 منور طایبه اخذات اولنور کئی کفاز صاک ارا بطال
 ایچکی ایچون اقلی قوق لغم اندی و یوانیناره قلعه
 قجوب کلان کفره لر طایبه منور کزکی آلی اولدی و
 خبر و سر و بلاییدی و لکن کورکلی طرفی بایسندن
 دخی نقیته اولنور نتیجه کلان قلعه ایکی بایلی

منتطع اولور دیو تخمین ایله بلر بوسا وره ده منور
 جنرال ضریبه واری اولان اوخلان معا بلونوب سفور
 لورک جوا بلرینه کمال و قوق حاصل ایلی اویله
 اول کورک جنرالک بو کلان قیو دانله ضیا قوق ایله
 بر عبیری طوب و ضو بناره و قوق منزه کافر لر
 کند و صحتلرینه مشغولدر ایکی کبجه تک در دخی
 ساعتده اوخلان قیوت یولوب رت اسیر سلار
 ایله قجوب طشر معقوب کلدی لر قرا و ججور اوخلانی
 آلوب صاهب دولت او داغنه کتور دیلار شمس کورن
 صاهب دولت اوخلانی ضو بنیه کتور دیلار سولیدی
 و اوخلانده و افرانفاک ایدوب اندرون آغاسلایلی
 بو نذ صکده صاهب دولت او جاق آغاسلایلی
 و ایلیش ادر لیدین دعوت ایدوب منور اوخلانک
 خبر ویردیکی مشاوره ایله بلر فی الجمله کئی معقول
 اولور

وبالادوه ذكس اولنان طابيه نمبر نوجيكيلاک
 زهننار بر ججهله نصبري مکن دکلد رز براديا
 جوادنده واقع اولدوغندن وهم کپاره قيا اولوب،
 قيله سي مکن اولدوغندن حکم اسلام کپاره وکلونوز
 بويجه طوب و قورشسون و خودنيارايه قوشوا اولدوزه
 آخر يرون طبراق طابسيوب طلد و رشدر و بونناوه
 قلعه دن دشمان کافر طبراق طاغبي امت محمدی
 هلاک اعمسون ديو اوج قه لاجدن بوکک هه
 دزيوز الکی زرع طردی قيا اوستونک بوشين سبر
 نصبر اولدوب و منکور سبر نصبر يله صرف اولنان بويجه
 طاغف و طبراق قی جمله سي آخر يرون امت محمد
 آرقه ليله طاغف لدر الحمد لله تعالى من طابوزده
 تکميل اولوب کفار دوزخ قراره عظيم درون اولدو
 زيرا کيلر اولکی کسي کلوب قلميه ينانشفق مکن

۵۰
 ۵۰
 ۵۰

طر قلرندن حکم تقیته ايله صس ديلر بوز کوز اولنا
 طابيه لکه کاکان سکن آیده ناک اولدی و مدت
 مذکورده طرفینک سکن بوز بکری لغم آلدک
 و بکری بشیک فطار باروت صرف اولوب
 نخیقا سکن تک اسلام حکم شهبدا اولدی
 و بکیری او جاعندن دزيوز الکی ام السلام
 و ایاقسنر عمل مانده اطفله احمک و بربوب
 متقاعد اولدیلر و قصور او جاعلرون دخی
 آکا کوره قیامک اولنه دخی بنارون و کلان
 و او جاق اغارندن و اندودون اغارندن بوشنه
 مقداری شهید اولدی و بوندن ادم بکری نیش
 سنه ده واقع اولان جنک و مغائله لوده مقدار
 ادم تلف اولدوغین و مقدار لغملر آتياو بوج
 قضا رباروت صرف اولدوغین آکا کوره قیاس اولنه

یکی عدد جگزه کیلیری قییمی ایلیون روز شنب
 محل مند بورده دولاشوب اولطه ایدر لراری کی کولتله
 تنای کیلیری برنج دفعه کلوب کندیل و عثمان کور
 اولوب کور مدی و لکی حایبه ره اولان امرام
 در بانک س داری محمد پنا اخلونه صاحب دولت
 ط فندن برکتوب تحریر و اسالی اولوب معصومندره
 بیور دیرکه حاله صناف بیانی اوکلنده اولطه بدین
 کتارک یکی یاره جگزه کیلیر یاننده موجود اولان
 اوزن ایکی عدد بک کیلیریله مقابل اولسه امید اولور
 عنایت حقله کتاره ظف بولوب اخذ انقلا آیکین
 دیو بیور دقلزده محمد پنا اخلو دخی صاحب دولت
 عرضی ان کولدر دیکین دو تنابو وزیر فریمان سلطان کده
 وکن کیلیری کولری کیس و دناشنی وکلند اولویان
 شریکیز اولور ایله اور دوی های یوزدن لیس کیلیر لوزر

ملی کور

اولطه یفندن اصرا لدری دیک کون اولطدر مذکور
 طایبه نمبر اولون مقیم کفارک دونناسی بیرو
 کلوب قلمبه ناشوب ویلیمانه کیروب عکسین و شیرینی
 بوغشادوب کیدروی مذکور طایبه اهدات اولور و ضمیمه
 کرک دونناسی و کرک زضره کیلیری کلوب پناشنی و غیره
 دشمان زبیر اولوری یوانشاده حایبه دن اور دوی
 هابونه نقلی لازوکلون مهمات و زضره فراوان
 ارزاق و یوللاری دخی دلخشان عنایت صریحی اوسین
 جگزه کیلیریله قنده قوشوسندو صناف بیانی نام کلور
 نقل اولسی مغول کور لکلر محل مندیر صناف بیانه
 بر بالانته نمبر اولمنسه مباشرت اولوب غیر اولوری
 فیما بعد اقضا ایلد فیه جگزه کیلیری ایل حایبه دن
 مسخانی محل مند بورده نقل ایدر لراری کتارک و دخی
 مکین دخی محل مذکور صناف بیانی محافل اولور کولور
 ملی کور

ولکن صدراعظم فرزند می مقدمند خلیل خانی کتوری
 کند و سنه تنبیه ایلیکی زنههار صفیه کتورنگ بدی
 کیسندن زیاده اولور ایسه و یا خود کتقار آگاه اولوب
 امدادی کلوب کتقر ایسه آلا رغه اولوب یان چا
 لاسینی و کجه بق حالنده جنگ ایتمیوب آلا رغه
 اولاسیز جهه ایوه سنه که کتور و ز جنگ ایسه سن
 ان شا الله تباری کنتم دخی ضاق لمانته واروب
 جنگلگری سیرا نسیم کر کرد انجه بدی کیدن وار
 ایور سکنز برنگه آمان ویر میوب جمله گری قتل
 و عبرت عالم ایسم دیوتنیه و تا کید ایلی ایری
 جوتکی خلیل خا رسومیه واروب دوراق پله
 کیسینه سوار اولوب ایوه اولن اکی عور چکوره
 کیدریه فالقوب ضاق لمانته نخینا اکی سامت
 برده فوره له بورنی ویکله سوروف مجله بکلوب

یکت ارسال بیوره سن کیدر یز مکتق و وناسینی بد
 ان شا الله تباری عون عنایت حقله عزیت ایروب
 واروب مقابل اولام دیو عرضن ایلی صاصب دولت
 دخی احوالی اصلا کسبه دیو میوب فضیله روم ایلی
 آیا اتقدن ارباب تیجار اولان و لاور لرون اکیور
 نفس افزاز ایروب و اور ز رینه آلا ی کسینی دخی
 باشی بیغ نقین ایروب و یکنجری او جاغدن دخی
 در تیموز نفس افزاز اولنوب و جبه جبار او جاغدن
 دخی اکیور نفس افزاز ایروب و اور ز رینه او جاغدن
 ایکی جاوشی نقین اولنوب و بو عسک اور ز رینه ضیل
 پنا س عسکر نقین اولنوب و کجه مخیجه اور ز رنی
 هایدوندن جقوب رسومیه واردیلر کویا اخلودخی
 اون ایکی یاره چکوره ایله رسوره حاضر بو نغله
 همان در عقب کیده کیروب آماده اولدیلر

من بوراسیر بنسو وقتند اسلام طرفه خبر ویرنگ
 صاحب دولت دمی بنیم کیلیریم علی التجیل آدم کس
 ندروب وارن آدم فوده یه وارنجه قدر کیلیر دمی
 بر زین حرکت ایتغس کیجه لقمه یلکندی دکرزه توغ
 کیبی کورینور بو اثناده صاحب دولت دمی بیقرار
 اولدینمندن سوارا اولوب محل من بور فوده یه توبه
 ایلدی چونکی صاحب دولت محل من بوره واروب
 داخل اولدی وینلاهی بینی قراولوی دعا یا کف ای
 کلوب صاحب دولته خبر ویردی لکه دوللو وزیر
 قشور بور زنده یی پاره بلکم کورودی بن دمی نینه
 لری اوزره سر عساکه خبر ویردی عسک ضبر آنگه
 علی التجیل حرکت ایدوب عزیزت ایلدی ویدیلر
 صاحب دولت قورقوسندن غایت منالم اولدی
 مکر کتقار دوزخ کین آل ایدوب یی پاره کیسین

ایلدی

مترقب اولشلا ایدی مک وزیر مهنر زین بورالی
 کفر دن دوغله بریکت بر طبقله کتقاره مقدمه اسیر
 ووشوب واسیر مندیورک جنال فدمتند بر زین
 چیقوب اسیر مندیور فریضاشی ایلله صاحب چیقوب
 وزلاسنی دمی ویروب یاننه آلیقوش ایدوب
 مندیور اسیر کافر ای آرایب بن یه کالاول
 سن کله من اولوم دیوسا خدن بوزند متابت
 ایدوب و لکن داتا آنت محمد چکتاشی ایدوب
 بر صفت ایله کتقار که حرکت لری آغلا و قجه اسلام
 طرفه خبر ویرور ایدی بو اثناده چکتاره ایلله
 اطق اوزره اولدقار کتقار بیدین خبره اولوب
 آکا کوره کتقار دمی طوغان مزین سنده اولان
 لکنی عدد چکتاره زین مکمل دولنادوب و صیله
 یله بنیم کیلیر یی صیبا تک اولاره اولدو دمی

ایلدی

فشدی غیر غوغا بیوردی و در بانگ یوز زده طلب
 و تو فک آتش نندن بر عظیم انگلی و آتش بیدا
 اولدی بو انا ره صاحب دو و تک عقای با سندن
 کیدوب ابتدا جوابی بو ایدیک بی خلیل شما حقدن بوله
 سح بی سکا بو یوس شپارش ایلیم دیوب و باغلمین
 یوزینه طه نقوب آغلی و فرار ایدیه سیوب آتله
 سوار اولوب سر عتله فوده له یوزینه کلدی و دریا
 جوار زده کمال خبر ندون ایلو به و کیر و به سکر دی
 کنز ایوی محصل طلام چون کف تک متله ون کلون
 کیدری بزیم کیده قاشدی بزیم حکیمین فرا کولده
 فرق ایدیه صیوب قیاشی ایتدی بلکه تقارک بیون
 دو نغاسی کلشدر بوجره لاله کور و ندرینه خوف
 دو شویب هیان فون مایوس اولدیله زیر اسفون
 یزی یاره کیسی سیوندروب بزیم حکیمین تان فون

کیدوردی قیسی ایدوب جوتکی بزیم کیدر کز جقدیلر
 کیدر دیلکه بری یاره بلکندر و سجون بلدیلکه کجه کتوره
 کیدری و یوزلرون غیری کی کوز غمز بو قدر خلیل تا
 بر بزر لاله اوغله بغیر اولوب محش شما به ایزم
 ایدوب تیز تیز الا و اظه واروب همان جنالم دیو
 ایزام ایلوب محش شما غمی هر چند منع ایدوب شما
 فریاشی کجه لقه دشمن اوزرینه وارنر فیدین
 عادت و کلدر و هم صاحب دولت افند بزرک زمانک
 خلا فیدر دیوب منع ایلدی اولدی برو هر لاله خط
 اولدی جوتکی سوار روی کوز آجد بریب کجه
 تک آتاجی سا عتده الله الله دیه رک تقارک
 بری عدد و کله یینه جا ذوب تقارک بری کیمین سیو
 ندر رب فاع ایلک کون تقارک کیدر و ده فلان بکی
 یاره دیب کیم ظرو ایدوب و کلوب بزیم کیده
 فریاد

من بور فلوقة اسیر ایدوب و بو عا رکوه و دن خورار
 اولدی نجه کلام فلوقة بدکنه آوب نوره اولکلنه
 کلنجه کور دیکی قیلده آتش وارور عجب بو آتش
 بر علا سدر و بیب قیلده کلوی صاحب دولت و قشکر
 کور نجه دشمنان تقته ری قیاک ایدوب الم چکوی
 هله مگا اولان عکرون سس و بر و ب خدیوارا نجه
 صاحب دولت کوز قرار ووب بو لچه به تیز بی ویا
 اولان عکری آوب کیلرین امداوینه پشتور و بیجه
 بو لچه وخی ووشلور و زور عدو قانون و کلدر کسن
 بو یله آتش ایجنه کتدم انجه فرماک اولور سس
 خاص بوننان عکرون آوب کیده م و بدکره صاحب
 دولت کتدن کوبله منع ایدوب هر فرقه به نملله
 کور بر عقدا عکس آوب کتدی جنک ایدون کیلر
 قیلردن طلب منزلی انخی و لایری نجه بو لچه

فالیب بو رشلر ایدی تکرار جنکه عا آدی بو عیدی
 دشمن در با جنک احوالین بامن لایری و لکن چو کوی
 کور و بدکنه احوال و دشمنار اولدی ایش باشه و
 شوی عکس الام وخی اسیر اولون شهید اوله سی
 مقولور و بیب عبرت ایدوب مردان حکمت ابلد بیلر
 بو افنا ده قیودان بو لچه بی باره بو جنک فرقه لایله
 یالی پیره دن کلور کن قدیم فرسوسنده کلنجه کور و کی
 خود له اولکلنه جنک وار در فرم برودت بر ارام
 اولخله آکلیوب الله اعلم کتفا رزم زفره کتورت
 چکنه و لریزی راست کتور و جنک ایدر لر و بیب
 همان آلا و الله ایدوب امداوینه کلور کن کتفا رکن
 بر فلو قوسی قدیم استوب کیدر کن راست کتور و
 طر فوی مکر کتفا رکن اولان کتفا رکن اولوش
 سفور کن جسد مندر بی قنیه کتور ر ایش هله

لایر فلوقة

طلب صداسن ايشه ندر دن وافر عك كلوا. بيلدي
 بو انقاد صاحب دولت فرقه دور نوسر سوب بيلد
 عكرايله يته يولادي وكتور ديكاري اسپه چكزبه
 نيز الدون طاقين بوروب فرمايه چكدي چكزبه بوروب
 بالكدن اون بنش كفه واوروز براسير مال ندر عقدي
 مابا قاري جمله سي هلاك اولشرا يدي عيصل طام
 صاحبه بر ساعت قلارك چكك دغي آراندي سزله رته
 چكك اولديكي حد تبير دن بيرون اولدي كرك
 بنم وركن كفارك كيدي بر مرتبه به وارديكي
 اينجه كورك چكوب ويا منوب بلكن ايده چكك
 اولدي قالددي كيدرك قيجلي و قيا قلديس
 كيش كوركلدي دغي نه سفندن زياده سي كيش
 مباح اولنجه كور و قلم كفارك كيدي هر بري
 كور كلر بلك زغي قسدي آتق چكلور با قيلي

يدي تقته ايله وارنجه كچه فراكو لغنده كيدي
 فرق ايد مسوب اتق كور ديك كيدر بر نيچا تشي
 قياچ چكي ادير لر بر ليجه دغي كلنجه كلمه تو صدي
 كتور روب مكر مش باشك كيسي آتته وار مش
 هله مننه ثنائي محاصره ايدن اوج ياره دشمان
 كيدر بلك برينه بو ليجه چاقوب و اينجه دولديز
 لطف حقله سويو ندر وب فتح ايلد لر همان نيز
 الدون بو ليجه فتح ايلد وكي چكزبه ام قيوب
 بر فرقه ايله صاحب دوله كور ندر دي بو انقاد
 كچه لغده فرقه ري چكزبه لر قياسي اديون ترك
 ويخ امدادي كلدي ديوقور قوب وهم دشنا كور دغي
 تاب قواني مستطخ اولدي جوتكي دشنا دن اخذ
 بيكتره صاحبا دولت كورنجه بر مقدار شلالي بون
 وقت مزبور دكين كوك فله دن و اطراف اكلنا

قورقور
 قورقور

فلوقه ايله اخذ ايلديكى تفاراك سخكزي اولاد كنه
 نك لاشه سنى بزا ايله آلور سبز يضه اخراق ،
 باتنار ايدرم ديري تفار سفور لاشه سنى بشينور
 التونه آلدري بده صاحب دوت اور دورى هما بونه
 كلوب واصل اولورق برقاچ كوندن صكه قلعه و نه
 انديكيم كفا كيلر نون او نبر قبودان سرح الخش و
 اوج ريمى هلاك اولوب بر ريمى آنجق قور تلش
 كيدى كهيله طوشان جن بر سنه داخل الخش ايدى
 نجه كلام صاحب دوت خرنلر خيل ثيا به عظيم
 عرض ايلدى اكر مجموع ايله ايدى بلكى اوكون
 قلته فرمان ايدر ايدى آنجق بعض فردا رستين
 ايله وزير اعظمه جناب ايلديلكه دولتوزير
 الحمد لله تقاى بزم كيلر على مسعود اولديله
 كيدى مقهور و دمس فرا ايلديله ميدان بنده قاندى

ابطال الخش كيدر لر و بزم كيلر دغى كذا لك بد اولوب
 اوزره رسوييه طوغرى چكتر وب كيدر لر و بو عا كره
 اوج يك شهيد اولدى وسع ك خيل ثيا اوج بر نه
 بجر وچ اولدى نجه كلام عظيم جنك اوليك تعبيرى
 امكان دكلدر آنجق بو انا ده بو بجه نك كلدوكى
 لطف حق اولدى زير چكتر نه لرو امداد و يشد ردى
 بزم اوج كى دشمان فظ ايلش ايكى خلاصنه
 باعث اولدى چوكى كيلر ميز اوسلو بو رسوييه
 كتديلمر بو بجه بنه طوغرى قور قته لره صاحب دوت
 بولندي صاحب دولت بو بجه به عظيم لطف اولم تر
 ايدوب و كفا ر دن آنان چكتر نه بو بجه به زمان
 اولوب خانه به كتور دى و فلو قه و ايجد و صگا
 آنان كتور دى صاحب دولت بو بجه انا ايلدى
 بو بجه مانه به وار دق سو دايه ورا ايدوب

لا اله الا الله

عظیم دیوان ایدوب فی الجمله پشاری و بکاری و اویضا
 آخاری و ابش ار رینی دعوت ایدوب عظیم و
 وند بر کور کور بوب تکرار مجدداً منسلک نظام ویر
 بیک پیش طغوز سته سنگ اوانندک بیکجری و
 وسائر فی الجمله عکر منسلک کیروب بر قار و سنهار
 کشاد اولوب و قور باندر کسلوب غیر طوب و طو
 آتلفه باشلندی قزل طایبه طری صد راعظم قویله
 صافی یکبار قیاطاشی اولغله قازله می مکن ای
 آخیر دن طوره ایله طبراق طاشیوب سبر
 و منسلک نمیر اولوب و کونک طرفدن حلب و
 بنوع آیانته و بر قاج سنجاف و فی تعیین اولوب
 و بکری پیش یکجری اورطه می و بیک نفر سپاه
 س دنگیدیلر و بیک نفر مرعکری و بیوسرس
 د کجیدیلر منسلک کیروب و قله تک در پا جانندن

محمد
 بولان

هم بر امورک بر سعفی اولدو بیمنی عالمین بولانده
 شرارت سر تبیی نیش ایدوب شریب اکرک کیجه تقدیر
 اولغله مصادف و خوشی خلیل شیا قو کوز بر رازین کوز
 بعد باده اطراف مالانرا به کوز و عصفور کوزین کوز
 التفات علیه کوز جبالونور دیوهری عنور سینه
 صاحب دوتسلق خاطر ایلدی بوزند صکده صابوت
 و معنی خلیل شیا کک خاطرین آلق ایجون بعضی هدیه
 ایله مختل و مکتوب محمد بر ایدوب رسوبه خلیل شیا به
 کوز ندوی بوزند صکده خلیل شیا و فی تسلی خاطرین
 صاحب دوت بر عرض حال محمد بر ایدوب اسال ایلدی کی دوت
 و وزیر کجه بوضوصه قیاحت بقدر قائم قلم کلا
 حلال اولسون اقدام غیرتم بنی بو درجه کوز و
 قویای سلطان کوز قیامت ازین جانب جوئی پیش
 اقامت بر ایدوب اولار اقامت کلدی صابوت

خاز قیلار بونقله محمد الله تالی برسلار اولدی
 و کتارک هندی باسندک اولان بر مقلقلک ایکی
 عدد بکوزیر آتوب کتار خاک رده ائی قدر کا هولاک
 اولدی و بوندن قطع نظر کتارک بر مقلقلدی بوزیلدی
 اسلام عکری و می بول بول قلعہ دیواری آتتہ واریلر
 بعدہ کتارک بد ننع اولان طویلرین بر بالیمز طوی
 وار ایدی اسلام دلاورری غیلا میة اظرار اچورن
 اتقاف ایدوب نیز الدن برین زنجیر ایلہ نوب
 پیدا ایدوب کیجه او چینی ساعتدس دیان ایلہ
 قلعہ بدنته چقوب و ضر بورتوبک باشنه زنجیری
 حکم طاقدوب بند قوی ایدوب ایدو آخا غیرن مجود
 بولان بشیوز قدر و صهر قوی و اویسوز قدر زنجیری
 و ایکوز بقدری عیار سب هینری فی جمله صح
 بر او عورادون صاریلیا ایضا دیو بر آواز ایلہ طوی

فاز قدر

ایکی طرفدن طویلر وضع اولدیکی یحانته قانق کیردن
 منع اولنه دیو وینه صویه بر بر بالیمز طوی وضع
 اولندیکی کتارک و نغاسی طوی یالی کناری اولان
 مرسدی طویلہ سعی دیو بوندن ماعد قلعہ دیورن
 و طوی مغالیرین بوزمغه او توز عدد قلعہ کیب طویل
 وضع اولدی مذکور طویل جمله سعی کیر جزیه سند
 بنا اولانک طویخانه ده و دکلمشدر ائجق اولن عدد
 آستاندن کلشدر فیما بعد کیجه و کوندن زاملا آرام
 ویر میوب جنگله باشنت اولدی کولک طرفدن اولان
 عکری قلعہ هندخی باشنه وار دیلر قدر کولک
 طرف قدر قورمهان اولد بندن لم اولر دیو بولندی
 اکتارک بدین قور بوز قورم اچندن یور و دیلی ایکی
 عدد دیو کورنه قور پیدا ایدوب برکون صیغ ناری
 وقتده آتس ایدی عکری اسلام اکثری جماعته

عظیمی خبر آنچه کند و سی کلون کور یکی بر عظیمی کند
 و نفاذ که همان بر بنار آتش ایچند صویش اولور
 بو اشنا و اهل اسلام دلاور زری مزبور طلب بر آسان
 و جرمه آنور قیاسله بیشت ایدیلر که چه زیادوله
 بیوک دعوا اولدی و صلاوت جداب ایلدیکی آی واه
 نه همان مراب و مشکل ایسه بیشت ایلدیگز بو ند
 نضکه بو ندن مغارقت اونیق ارمح الدوم زبر غیرت
 هلامه غلام و پرو بر و جرمه فایح اونیق مکرم زبیر
 کسپله تفرار دوزخ مکین وحنی بو رهندن صوب و سله
 طلب آنده سنه رضا ویر میوب غیرت جها هلیه ایدر عقل
 کلام طمع مترسلردن دشمان اوزرینه یاغدی بر تیزی
 آتش کتر نندن کافر لمر طلبک باشنه کله مزهر حله
 لادن حقله قوشلق و قنده بر غیر عیله آن اونجه طلب
 نضینه حدر آشافی صافندی اول و قنده بر قاع دلاور

چکر لکه بد نده هنده غه و شویب اخندان لر بر عظیم
 نقید و غیرت ایله چکر دن دشمان وحنی طلبک
 کبر و سندن طلبه ایکی قات بر متین زنجیر طاقوب
 ایکی بیکدن متجاوز کفار طوبی و بر سه لم ریکر سندن
 چکر لر بر عظیم جنک قورلدیکی کوشش و کلر و وظیفه
 باشنه جمع اولنان کفاری و اغتقاق ایچون طمع مترلردن
 دشمان اوزرینه طلبه و صوبناره و قوشورن باران
 مثالی یاغدی رروب و دشمان لعین وحنی اسلام علمکین
 و اغدوب فاجریق ایچون مغرسلردن و وزغاندلردن
 و کرک بروج بار و لریدن عکسلا لام اوزرینه باران
 مثالی آتش مساجهد طلب قوشورن و ان ضو بنای
 همدون بیر ورن یاغدی رروب کبجه تک اونیق عتق
 صباغ نمازی و قنده و کینه او صبور دن متجاوز
 شریب اولسا و بو نجه بحر و حدر وحنی طلب ایشور یچار که

ملا
 ملا

او کیدک زباده طوطیك باشند اولان گفتار باران
 برقی کبی کله و قور شون یا غدیر دیلر نتیجه کلام
 بیی اتصال تبی ان لجه عون حقله طوطیك کبر و
 اولان زنجیر ری قویوب طویب کور کور لور آغ
 دوشدی همان دلاوران غازیاندا الله صیدیلله
 او خوشونی ایدوب در عقب قزاقیه بندروب
 و کتوروب صاحب لوت او کتت سلیم ایلدیلر صاحب
 دولت اغلبوا غلبو آفاق اوزره دوروب و اول
 قالدروب و بونجه انصا و احسانلر ایدوب قرف
 قربان کسکی و گفتار زنجیر نون قرف 400 تکلاص
 و نذر ایلوب اول مذکورن قرف اسیرک برالریله گفتا
 ایدو چک قدر اچه مزینه سینه اضرا ایدوب
 عنکبوت احمد ثانی وکیل رضب ایدوب اقیجه مزونه
 نسلم ایلدی و جوب ایلدی کی غازیلر محمد و لاله نشا

اول
 کلام
 زبانه

غیرت سیدوب تکلیف زبانه ایلله جفوب بر زنجیر
 دخی طاقویلر و سائم مترسدره اولان ات محمد
 دلاور لریند بیک قدر یکت دخی امداده کلدی لرتار
 دخی قلده تک جمله برج بارور لرین اولان جنکا و
 حکمیشی باشنه جمع ایلدی و کتی قلده ده اولان
 جنرال وقت مزبورده جوب ایلش که اگر سلیمان
 بو طویب قوت بارور یله چکوب اخذ ایدر لر ایلله
 قلده دن قطع امید ایلیم دیو فال ایدمش و بیم
 و زیر اعظم دخی مکن قلبدن فال طومش ایدی
 جو قلی بر زنجیر دخی طاقندی و طوب یار و سینه قدر
 اشاعی صاف قندی غیر اتی محتمه حکم غیرت
 کلدی بی سبانه بیک قوشا لب عبدک ایلله اوزدی
 ایلدیلر و صاحب لوت قوشان ایدوب قرف عودشی
 آلهی طویب ری و نیز مقداری مسک تقاضا کتور و
 اول
 کلام
 زبانه

مرد الخشر و جندال سفور قهر نیدن بر قاج کون
 ضنه لنوب طشه جقا مش و دخی کتفارک طوبه
 طاقد قلک زنجیرک باشند اولان بیوک حلقه
 توبر ایدن تیمور حی کافرک بیوک سنج بو حلقه بر
 کوه کی کبی باجدک دیو سفور تیمور حی کازی باصه
 ایله آذینی قطع ایدوب بدندن آشاخی آذی سفور
 تیمور حی کاف قوم اوستونه واقع اولد بفسد مرد اویس
 قالدوب ایکی آذی منقطع ایکن سکنوب بزیم مشه
 کلدی و در عقب املا میله مشف اولوب صدر اعظم
 حضرت کینه کنور دیلن صدر اعظم حضرت کینه جواب
 ایلد یکن و دلتلو وزیر بن قو کک تیمور جلق
 ضفته غایت مرارتم اولد و غندن غیردی دخی
 طلب و دو کوه و طوبه فانیاری تیمور تمد و دیو کاکور
 دخی نیجه جهانه آلا ندکی تیمور یه مرارتم واردر

که کلا ندر

محون حقله قلده فتح آخش قدر ممنون و سرور
 اولدوب بو قدر میاشرت آخش ایکی بو طوب آتق
 اقضا ایسه ایدی دین مبین طلب او غور نه جمله
 تلف اولق کورینور ایدی آتاسیرک بو ایدکی
 قجان طوب غیردی آشاخی و شودی فی الجمله منر
 سلر ده موجود بولنان عکس املا جمله سم
 بر او غور دن های های دیو اوله بر اولان اید
 هقلد شوق اولدی و دشمنان کفه لری قهر نین ایدوب
 و اولکلر ندرن و با غل ندرن شایقه لری چیقوب قلده
 بد نندن آشاخی آثار لر ایدی بر قاج کوه و روند
 نضله خبر آذنیکی عا کله مزبور ده کتفار و فوج
 قران کلا عکس نندن اقل ما یکون ایکی کندن فوج
 هلاک اولد بادر و سطل طوط فوج و ندر ندرن و سائر
 باشی بوغ اولان کوه لردن یکدیگی رأس کافر
 که کلا ندر

آرادن قالدرينه مراد ايلديبلر و لكن برحق لاجلاره
 سنى بولديبلر زيرالتم يوزيرطوب ووضوباره لارا تم
 ويورويش وحق ممكن وکلدر زيراسبري مستحکم
 ووضوبلند اولدوغندن غيرى ايکى قات متين
 بر مطلقا اخذات ايلمش بوجوبله چاره سى
 محال ايکى من بور بيدست اولان بنوسلم تونم
 لسانى تفريله بر صنعت اخذات ايتدوروب
 زير زمندن طاش و قيا و ملک ايجون صهان
 نمودرى کي بور غور و بور لاکوره و حق نيجه آلاک
 اخذات ايتدوروب بوجوبله گفتارک صبرى اولد
 طابيه من کورکله اون قونج زير بندن بر عظيم لم اخذات
 اولندى و بوز فزق قطار باروت ايله دولدوروب
 زير ايکى خزينه لم ايدى بر خط خزينه سنبه شمش
 قطار باروت وضع اولنوب بر کون گفتارک زير بوز طابيه

الذوق في البرهان

دنيجه صلب لذت من بوره انفاک ايدوب والذوق بيار
 اتمک ايجون چاق تعين ايلوب و طوب چلر و عيندن
 بر قاج اچمه غلوفه ايلدى ازين جانب قزل طابيه
 چامبندن دريا چوارين واقع اولان منديلر نامور
 اولان نيگيرى عکرى اتفاف ايدوب قارلورين
 گفتارک بر کجک طابيه سى و ارايدى کفر بيدى
 طابيه مذکورى بر الجين قيا و زرينه اهدا ايتد
 من بور طابيه به لم يوزين و بر جوبله مکس وکلدى
 قيا سله طابيه من بوره کافر عظيم رغبت ايدوب
 دورلور دورلور آتش تصيف بلبله منانت و يوروب
 ايکى قات بر مطلق و سى بور احدات ايلوب
 ماهو الحق کافر بيدى طابيه مذکور در عکس
 سلامه زير ايله زحمت و ريش ايدى بر قاج
 و فعه اهل اسلام من بور طابيه به بر تارک کورک

جناب جوان ایلدیکی قرآله برآوق دو قوش
 یله سندن بو مصیبت عظمی دخی کند و عملی ندر
 دیش الحمد لله تنای عظیم یوز آقانی اولدی
 و هم یزید یوز طایبه رخ اوغلا ائت محمد کتارک
 تقلتندن امین اولوب و دینی و شمان کافر
 اولشدر و جمله عکس اسلام غام کام اولشدر
 و یوم من یورده شوکتلو و قدرتلو پادشاه عاوه
 لمبناه خصم نرندن صدر اعظم خصم نرینه خطا کتد
 هابون کلشدر ~~مظفر~~ سکنی وزیر عظیم
 وس واد اکرم احمد پاشا سلامت بخشای
 شاهانم ایله سنی تشریف واکرم و توقیر و احترام
 بیور و یغدر نصیحه حالار کاب هابونته تخمیک
 کلون قلده کما موسی باجان وجود کلان سن
 تدبیر ایله سنی و هم تک و سنگله نامور اولان

عمر زاهد

عظیم جمیعتی و ارایکی فرصتی غنیمت در یوب ان
 غا الله الملك المعین نعم کرامت السلام و لا وری هاه
 آساده اولوب توکلت علی الله المتعال و یوب لغد
 مذکور ی آتش ایلدیله سبحان الله العظیم بین
 و آسمان مرزان اولوب و ومانندن روی آسمان
 قرآوقی اولوب و معظم قیام کرکوک یوز روز قوش
 ساندی کورینور محصل طایبه تک ایچنده مویرد
 یونان کفر لر اون هیچ بری سلات یولوب علی
 اخصصی طوبیلرین هر برینی برسته آندی بوقای
 مجرم مترسدر ستمته و شدی و بر ایکیسینه
 قلده هند غنه اوچدی نجه کلام جمله صحه
 طرفندن آیلان لغم ایلیکدن زیاده اولوب
 یوز یله بر مریب لغم آتدی صفا هان بنون بیزه
 روزان اولشدر بر قاق کئی نصیحه قلده و ن حدیقله

عمر زاهد

بوزگی آق ایدوب برصوردار عمل اوله سن سکلله
 مقامات سور قوتلکم وحی جیمتا برصوردار اولون
 نان ونعمت سکا و آنده وحی حلال اولوب جناب
 خدای متعال سبب و ظهور یکن اولسون جناب الطاف
 الهیته دن ایدیم بودر که عن قریب الزمان
 فتوحات جلیله ایله مزوره رسان ایله عاتله
 هلامیان مسرور شادان و گروه دشمنان عموم
 اوزره مقهور و داخله نیران اولار خصرات
 قادر لاینک مل و ملوک نام اوزره اعدای بدو جاندن
 اخنا انتقام میس و مقدر آتش اوله امدک بنهوه
 لالام کوروم سنی تمام اولک و میدر و اولور تک
 محبتد مرده نه حرکت ایدوب و کمال غیرته کلوب
 قلعه تک فتحتم مقدر و یکنی بند و اولور غلام سلیمین
 قوتلیم جنک و قیتا لار غلبت ایله رای مقول

بوزگی آق ایدوب

وزرا قوتلکم و روم ایلی و آنا طولی و سائر ایلت
 بکلر بکلری وامل و یکنجری آغاسی و بلوک
 آغاری و سپاه و سمدار و سائر بلوک حلقی عموم
 اوزره و بالجمله غزوات مسلمین قوتلکم اعدای
 کلمه الله العلیا و اظرار دین مبین سیدالرسولین
 اچکون اغور همایونده جان و باشدرین بذل
 و فدا ایدوب و فکیل ناموسی دین و دوش و تحصیل
 رصای شریفین رب العزت یولده ایتد کلای برادر
 و اولکلر و اولور کلر جمله مسلم خسران اولور
 خصصا بفضل الله تعالی عسکر مزبور قوتلکم کون
 کون نه ایشلری ایلر به کلوب کنه فجه غلبه و رفرت
 بولر قلدی و عون حقله دیوار حصاره قریب اولور
 اهبار ندن غایت محفظ اولوب جناب و اهباط الیه
 حمد و شکر بی پایان اولور و اضررت خلایق عالم ابرو برت

بوزگی آق ایدوب

الحمدون خدای اولیه سین دین بین اوغورین ایتدیکن
 همدان و مشتقت سول عندالله و عندا رسول ضیاع
 اوله بنددن غیری ان شاءالله تعالی افراع نوازش
 و عایات التفاتمه مظهر اولوب سنگله مغان اولان
 قولدم دخی نیجه احسان وانفاکمه ناکل اولارین
 بیلوب بندا بوم دخی می و همتی و اهنگار و دوقی
 الدن قویوب بوم ته له کلده که ایدر که فضل
 و عایت مطلق ایله احکام ابرشود و و کن راه غزاه
 جان و بانغی فدا ایدوب غازیله تقویت و دین مینه
 اعانت و نصرت ایکونه بندخی ان شاءالله تعالی
 ربیع الاول نیک غن سنه غزا بنته کورسه ادرنه
 دین کمال حشمت و عظمتله سفح جفون منق یورین
 زحمت و مشقتی اختیار و حلا میله توفه میکیکن
 ضعیف خاک ظفر مو رار ایشند - او ما یکی حضرت الله

جل خانه و عم احسانه بنی بو یولدن محروم کونید
 دایما فتح و رضت رجاسنه اولوب دعای ضعیف
 توجیه درون سنگله اولان مجاهد و غازی
 قلدیله در جمله نزی حضرت باری تعالی به امانت
 ویریم باقی و اتسلام ازین جانب بوندن اقدم
 فریمه دن بشیور بکنزاده لر کند و احتیاج لر بیه
 قدیم امدادینه کلنت لر ایدی و کفر نیک جنگیمای
 مغان کلوب تخمینا او نیک نفر کافر لکه عرضی بتر
 جنگ اهل انبی بلز لر و مطلق قدیم قدر تاریر
 آتعلیله کلنت لر ایدی بو اننا ده قلوه دن تجویر کلنت
 کفر لر و خدایقور ایدیکی سفور لر هر بار جمعیت
 ایدوب ستر ساری بصمه مشا و ره ایدوب بوجی راه
 خدایقور ایا کورده مبارکیت دخی عسکری اهلوی ایا
 ایدوب هر طرف حکم بصیرت اظهرا اولشدری

لا دیلر دیور قوردی چوونکی کوردیکی اسلام عسکری دشمنانک
 پشتندن ابریسویب هندغه معاد و کلدی غیری ایکی
 باغدن طلب و ضو بناره و قوشون باران منای یاغدی
 غلا کندی عسکری دمن قیریلورسه قیریلورن تک همن
 عسک اسلام هندقدن فرار اتسون دیو یقیوب اوله
 براتش اور دیکی دمنی مکن و کلد کرچه اتلا طلب
 و ضو بناره بزم عسکه دمنی امابیت ایدردی انجی کندی
 عسکری مفسوسنه دمنی زیاده ضاری اولدی و بوزدن
 قطع نظر سفور بکزاره لر مرده و عوا ایلدیله که بوزدن
 عسکری بوزوب و متر ساری ضیظ انکک رایبش
 و کلد ر انجی سیزک ندیر بکرسوی قدیر اولدور
 غیری کوز کوره جنک اورا دیلنک تلتاش بوضوص
 کوره سکه بز لر بو عنانلی عسکری نالدیقله بوزوب
 و متر ساری دمنی ضیظ اینه زینر یورده و اوله

ناگاه برکون صباغ نازی وقتنده کورکی طرفدن جوق
 متر ساه هولا دیلر عسک اسلام دمنی عون حقله غافل لیدی
 حاصرورتیا اولغله هوان کولند محمدی الله الله صدایله
 دشمنانمهر طرفدن قوشادوب صباغ نازی وقتندون قوش
 وقتنه و کین ایکی بجق ساعت برسته تیغ اور و دیگره
 و صلی امکان و کلد حقی دشمنان کین چکندن بوز بوز
 قورکی فراره قیدیل ایدوب هندغه و کلدش ایکی غایا
 دلاوران ادر زدن آریسویب دشمنان آردنجه مقام هندغه
 و کادوب هندق انجده دمنی دشمنه تیغ اور و دیلر چوونکی
 ابتدون ایکی عسکر بریرینه قاشدی کفار کاسا قلدنه
 دن طلب و ضو بناره اتندن منقطع اولدی سببی بودر که
 کند و عسکریه امابیت ایدوب قیدار دیور قوردی و هندغه
 و کلد کاردن دمنی قلدنه قیریلورن اجمنه الم چکری بلکی
 اولان عسکری کفار کین بشتندن آریسویب معافلیله هوم

بدر
 بود

اولاد ایلد کلرندک دشمان بیسین قرقرلغین باطلار دس
 وغاز بان 44 کفک سفورونک وافر کفک اخذ واک
 ایدوب طلق دویم اولدیلر و مره اولاد کفک لرین
 لاشه لرین در پایه طرد ایدوب وکله لرین دهن
 جمع ایدوب دشمانه کورکک ایچون قلمه قرشون
 بر مناسب محک طاع کنی بیغویورمته ایلدیلر
 قاج کون مردن کله مذکور کور کور قوب امت
 محده اذالغ نامق ایچون بر روز کار کوروش
 ایدوب احراق باقار ایلدیلر بر اغانده صدر اعظم
 خصمتری بوززده و سرور خبر لرین شوکتلو و قدر
 بادشاه البناه خصمترینه عرض و تلخیص ایلدی
 و جوق زمان سرور اقدک جانب شمس یاریدیت
 قطرها ایدوب وارور اوری قطرها ایدوب سکی وزیر اعظم
 و سرور اکرم اطمینان سنی سلامت بخشای باطلار

اولاد ایلد کلرندک

کلد کلرندک جمال دهنی بوبابه کورکک باقی امری بویک
 نیومزدون و لاورانه حرکت ایدر جنکا و در بار و عسکر
 بوندنصکته بروخی حقمن و نه لانه و سیمه سن دیوقلمه
 قبول لرین فتحه بریفدار تا خیر ایلدی نجه کلام کور
 کفک لرین جننی کافر سلامت بولدی ما باقیاری جمله
 طعمه تیغ غازیان اولدیلر و مذکور بریشیوز نفر
 بکزاره لرین ایچق یوز نفر بکزاره قدر تلوب باقیاری
 جمله سی مرد و هلاک اولدیلر چونکی سفور لر مشهور
 و مدر اولدیلر غیر کندی ده قرار ایدر میوب غرق هه
 و قرقر اولاد حق و ظندی فرایجه توجیه و عنیت ایدیت
 روانه اولدیلر الحمد لله تعالی لطف عنایت حق ایلد
 اقت محمد منصور و ظفر اولوب غنا و کلا اولدیلر و سر
 سارون کتار خاکاره استهن طریقله رغما ده
 جعفریشوب وهای های بکزاره لر بکزاره اولدی دیو

اولاد ایلد کلرندک

و سنگله مقام امور اولاد و زوار و عظام و میر میراف
 و امرای کرام و بیگجری اغاسی و بزرگ آعاری و آرای
 بکلری و زرعما و ارباب شهار و سپاه و بیگجری و سایر
 عمومًا عکس کرام اولادیم اغدر دین و دولتمه جبه
 و باشلری بذر و فدا ایوب ایکی سندیری محاصره
 ایتد کارلی قذیه قلعه سنگلک شخیرینه ایتد کارلی
 اقدام و اهتک شمول خسروان اولی جملہ سی
 دعای خیریه مظهر اولشلر و یوزاری آق و ایکی
 جرانج بر حور و ارا و سونلر خدمتدی مقابله سنه
 انشا الله تعالی بزوغی ابواب انعام و افاضات کوشلر
 و بیدریغ ایروب حسن اتغاف و کمال اتخاد ایله
 همت ایروب شخیرینه اقدام و اهتک ایله سیر
 زایل بویجه سی و امکنه نضکة ترک ایلمک لائق
 خیرت سلام و کلام اولادیم اولان مقامات و آلات

ایله تشرف و توقیر اکرام و مظهر اعزاز احرام
 بیور و غمد نضکة قطره همی ایون و سعادت مقدر و موصون
 معلومکن اولسونکی حال و زواری عطا ک و و کلامی
 کرامتک سن جملہ دن اعقل و ارشدی و اولاد و مجری
 مدبر کاروان و و لیدر شجاعت نشان اولد و غندر
 غیری نامورا اولد و غنک خدمتته تدبیر و لیزیر کلامه
 انتظام و ایروب ضبط و در بطرند ک ادرند نه و و لیزنه
 دشمنان دین و دونه کوز اجدیر میوب محاصره اولناد
 قند به قلعه سنگلک فتح و شخیرینه تدبیر لایق
 هر خصم صک کرم کی کبی موافق رضای یمن افضله
 ملوک نامه لایق ناموسی سلطنت بادشاها نام اریق
 همت ایلد و کلک اجدن دعای خیر اجابت انزیه
 لایق و عنایت علیة بیعت بر و ریه ایش سنگلر
 لایق کرامت اوق اولسون و نان حکم سنگلک اولسون
 سلام

و کیوب تخمیل مباحات ایتد که نهنگه بداییم انصاف
 مضاعف وقت و همت ایله سن جناب خدا نصیر
 و جمله کنه دستگیر و ظریر اوله و جمیع مشکل ایشا بریز
 آسان و جنور ریخته سیله عیون و عنایتی معین
 و مدد رسان ایله بته و کریمه کچه و کورند جناب
 چاره ساز و بیان و اهب العطا در تفتح و نیاز
 ابرار کی حبیب اکرمی و رسول محذری صر مشه
 عا کر نصرت مائزیمی غالب و مطلق و اعدای دین
 و دلدیم خسارک و انزمام ایله و دخی می و اقدام
 و تقید و اهتمام کنی سبب فتوحات عظیمه ایله
 سنی و دینی و دلم او عزیز طاشی برصد زب و طباری
 و دشمنی عازری و مجاهد فی سبیل الله قولدیریک
 جمله منی حضرت خلافت عالیه امانت ایلیم من ترا
 الزمان و دعای خیر اجابت انجام و توفیق و درون

و عا کر بو طرفدن بیشتر ملک اوزره هران غنرات و
 مجاهدین قولدیریه غیرت و بیروب اعدای دین و دونه
 مقصدیرین بدیریک کرس بو قلعه تک تسخیر ک
 اقصای مرادها بو ندر باقی وجهه کان تسخیرینه
 بل بقلیوب بو غنرات نصرت انجامه احسن و جهله
 فتح و ظفر ایله انتقام در اختیار و بریکله بدل قدیر
 و صدق همت ایله سزجالا محاضی عطیه جلیه
 خسرو ائم و عنایت سنیه ناهاننده برنوب سدره
 قبلو ستور فایق لسرور و برنوب سین سرب و بر
 شمشیر عدد و درندیدر بر و قیقه رشع خنجرینکا احسان
 های نوم اولوب خاص مصاهبه بدین یوسن آفاقم ایله
 کما ندر لشدر و وزیرا و میر و هم و امر و سارتر تولدیریه
 دخی بر و زب خلعت کورند لشدر انواع اعزاز
 و اکرام و تقسیم و احزام ایله استقبال ایدوب

دینور

مد اولاد کفح سفور رومرهور و مدتم اولوب کزاده
 لرندک برهماجی اسپر و کرفتار پنجه غازیان اولغله اچق
 کوچله یوز قدر بکنر ده لری خلاصی بولوب با قیلرک
 جمله تیغ غزات سلیمین اولوب یوز لری قری سیله فایجه
 وار در قدرن زانجه قرالی و کاش بکلری و اولور لری بو بد
 نامانی هضم ایره مد کندک بو نیجه مد قیدن بروریزده
 صلح صلاح اکیس محضی بزورن اخذ انتقا اقصه بیله
 بشورن دونماس مکمل دونادوب بده خرق آب اوجق
 مالطه و لوقه و آل غور نس و ررقه کیدیزی دمی و و
 ناند بروب و و ندک کفح سنگی دمی جمله دونماسی
 مکمل دونادوب تخمینا اوجو ز قطعه سفایر و قیلون
 و چکترمه لری علی الصباج کلوب قدر اوکل ندک
 کور ندی سفیر و کبیر اوجورز بیکس بر عظیم جمعیت
 صاف صاف اولوب و کلوب طوفنا جن جزیره سنگ

بره کاتيله فضوحات جلیله نصیب ایدوب اتن محتمی
 شادمان و مسرر اربال و رعایا یه و برل یا سابه سفت
 بیسایه من ده مستیح و آسوده حال اولقدن قی
 اولیه ازین جانب بالاده ذکر سی سبقت ایدون فایجه
 نک بشیور ز نف بکزاده کفح لری او تیکه رأس
 جنکاور کافر لرایله بن لرواروب کربو جزیره سنه
 واقع قنده قلمه سی عثمانی کتاسه سنک فون
 بازوزرایله تخلیض ایدوب و یوباب و ندک جنر
 لفی دو مستلفه بنا تر و شعاندن اخذ انتقا ایره ز
 زیر و ندک طائفه سی جنک احوالی بلنر و هم
 اصلندک بوزوم جنکاور اولد قلندک و کتاسی
 تدبیر سیله منزیم اولور لر دیو یورمه و عوایله
 کلوب بچکد الله تعالی حین مقابله عون حقله
 عاکر بلام ننصور و مظن اولوب صاحب ادوی
 الوداد

بقول متر ساه و دولا سوب هلام عكر نيه تسلكي خط
 ايدوب تقويت ويرير ايري مسفور فلنجه وونخاس
 سرور اولان بو قورت ملاعين لافرحضو متر سارده
 اولان هلام عكر نبي سوروب چيقتق قصديله كندو
 اوزن آتبيك كفا رايه قنديه كيرمش ايري ازين
 جانب مسفور كفا لمين قزل طايه طرفندو چيقتاق
 ديوب خبرا الغفله عكر اكثر اول جنائنه تعين اوش
 ايري مكر بيدن ملعون كوكك من سارينه غرضي اوله
 بر كجه ناضي وقتنده كوكك طرفندو يعني اق طايه
 التندو خروچ ايدوب هولاي و كفا ترك مراد نكوه
 سي بو ايدكي متر سارده اولان عكر الهام سوري
 متر سارون چقاروب وير لرنه كندوبسي طيور
 قوريق قصد ايدروي اوله اوسه چو كك كفا
 ملاعين على النقله خروچ ايدوب من بند هولاي

اطراقه بو جملكي سبور لوبير و برفاق قليون ندر
 بره نندك برورنه اولطه ايدر لرا ايدوب بو نانا ورتق
 كوند مقدم صلب بو كچه وكوندز متر ساه نفا اوز
 در يا جوارينه مجتدا سهر لرا اخذك ايدوب و نلتر
 قلعه كوب طوبو برفق ايلد و كندو معلم اولدكي
 صلب ووتك بو ندر كندو خبري وارا ايدوب بو نانا
 كفه بيدن سلطانلي برفق بارور لندو اتن محمد
 كوي اشتهر اطي بقله هاي هاي قنديه آور بيدن
 ديوب جغري شور لرا ايري و قلعه ده محصور اولان
 كفه لر عظيم سنكلار يبه كويار بن نفا اظلام سرور
 ايدر لر عكر هلام الحمد لله تفاني اصلا المار
 اوزيوب جمله عكر هلام در كاه كبر يا به خفا نند
 نصرت رعنايت رجا سيله دعا به مشغول اولير
 قصد را عظم خدمتدي بالذات كندوسي يا بجه قول
 كوند نندو

بر بولغز ایدی و بوندن قطع نظر طغوز یوز کفنه اسپر
 کی قنار پیغنه غازیان اولوب مقدما چکترمه کیله تیک
 فودوله اولکلرنه و نذک چکتر مله راه واقع اولدو چک
 و حاکر که لرزه بوغجه اسپری هلاک اولوب کد کلری
 حالی قالدین بوضه کفنه سفور لری چکترمه کیله تیه
 تفریح ایلدیله و سفور کتفا کتک اوز لر لرینه سوار
 نندار لری اولان قرال عقی زاده سی دمی مرغ اولوب
 و بوندن غیری اون ایکی راس باش بوغ قیوداندی
 افند و اسپر اولشورور بو حاکر کدن مقدم بر قایغ و دفعه
 و نغان ایله قلیج جنگی واقع اولوب هیچ برزه صاب
 دولت جنگه کیرمشی ایکن بوضه صبه قراری
 اولوب تبدیل جامه ایله یاغجه وال قلیج اولوب
 عکسلاک ایله سا جله و نغان ایله جنگ ایدوب
 عمون نهایت جنگه ایکن غزا ایلیوب و دوتو حاضر

مکر اولدو
 مکر اولدو

عکسلاک دمی نصر من الله و فتح قریب و بشت المؤمنین
 یا محمد ندا سیله دشمنان کفر نه باقیوب کولوبد کورنی به
 الله اینه نصر سیله دشمنان دین ملاحین اوزرینه هوری
 آذریشالی هجوم و هجوم ایلیوب و هر طر فون عسکر
 اسلام شاهین شالی کلوب اریشوب دشمنان اوزرینه
 قول بقول قرشوب شافی و قندون قرشاق و قته کلجه
 غولفدر خرب و قتال اولدو که وضعی مکس و کلدر
 آخلاد مر کتقار خاکسار عسکر نصرت غنادرکی دنه
 جنگه طاقت کتور بیوب هر بری باشنی قور تاروی
 سوداسنه دوشوب غیری قراری فراره تبدیل ایلر
 و لادوران شکار من نشان دمی آذر لرینه دوشوب
 قلعه هند می باشنه وار نه قنار فون آیر ایلیوب
 شمشیر ابرار لرین قزیل قانده لوب یا یوب میدا ب
 مکر که دشمنان لایحه سیله طلوب آیاق بصا جتی بر قوش

مکر اولدو
 مکر اولدو

عسکری ایله کلوب مقهور و مدمر عسکر ایله بد بو وضعه
 ینه بونجه عسکر منجوسیه کلوب ایله نعاله نعاله عسکر منقله
 ینه مقهور و مدمر عسکر ایله عسکر منجوسیه عسکر منجوسیه
 انزلی عسکر منجوسیه عسکر منجوسیه عسکر منجوسیه
 ندی و انیس راری جمله سی برآیه جمع اولوب عظیم شماره
 و تدبیر ایله بد بو که و دشمنای منجوسی قزل طایبه طرفند
 کلوب مدمر سداری طوبیلی بوننده کونک بایندنه
 عسکر منجوسی جفوق و نرسا هوی ایله بد بو بونده غیر
 کنده خاکسار قزل طایبه طرفنده ایکی عدد بیونک لفلو
 املات ایلمش که هر یک بونده و نرسا بونده فرقه طار بار
 ایله اشغال اولمش مهیب لغز و حی آتش اولمش و
 قلعه نکه برجه بارور ندی و حی طوب و نرسا اوقوش
 نونجه قطع باران نعاله اکت محمداوزرینه یا خدی بریلوب
 بر عظیم ندرت و تدبیر ایله کلوبین جاسوسلرین قلعه

بونسان اندرون اغازی منور سرد اولان کفر کرک
 باشا رینی قطع ایروب طمش کتور و پیر اول محله قط
 عها بونزه طلان مصاصیه یوساغها ضر بو نعله عسکر
 جواب ایروب و نرسا وزیر قانون و کلور بویله اولکه
 اولان محارکه کیره و یوجندان سغ ایلدی اولدی
 صاهب دولت جواب ایروب و نرسا وزیر قانون کلور
 بویله اولکه که کونک کیره و یوجندان منع ایلدی
 اولدی صاهب دولت غیرت نه قرار یه صوب جنگ کیری
 اکتیته نعاله و انکر علی مانوم مانوم بونده زیاده مق
 نعاله حضرت نری و طغ و اصصا ایله دشمن لعین کیرد
 مدمر سداری یهنو قصه بیه برنج و فصر و کراق طایبه طرفند
 کونک جاننده خروج ایدر عسکر منقله جفوق غیر خود
 مقهور عسکر ایله کونک جانب مقدمه فخر ایله کیرد
 کونک بونجه کونک کونک کونک کونک کونک
 عسکری

حصکت ایدوب چکتر مداری قلیو ناری بیکه آلوب
 مترسار مقابله سته قورشون ایشور محله کتورن
 و آلابی قوروب برسا و غوردن و بر قلدن بش آتیبک
 طوبه آتش و بریدی بو بجه کله باران منای مدیسه
 دوشوب بو بجه معه که ده عاکر الام الحمد لله و تا
 حروف احموب غیر و حمت ابله من وانه همه کتیبی
 گفتار خاکسار و ونما سندن و کرکه قلعه دن طوبی
 بنمور کبی یا عدیر کرکی کو کک طرفندن و می بو بجه
 آتش که لا یتقطع اصلا آن آراسی کسایوب کله و
 وانه لری باران مثالی ایکن گفتار و وزیر مکین بالاده
 ذکر اولنان ایکی عدد ریب لمدینی و من آتش ایدی
 طاعنلر و قبالر کو کک یوزینی یوز بیوب کونشک
 قیافدی زبین و آسمان لوزنان اولوب و بد اشنا ده
 طوبی بیلر من فرسند و دوشور و اب او توز عدد قلعه ده

مکه کورون

دن کتیبی قشقه کافد یازوب و کافدی صبان طاشنه صباروب
 طشره آندیلر و لایه معین بیرو ایاکی جاسوسلر برینا
 ا. ا. محله صبان طاشیه آتار لری یک و محل مزبور ده
 اوج و نه نفر قره لجه لر معین اولمش ای نجه کلام
 جنونکی کتار خاکسار بو مقوله تدبیر ایلد و کیه خبر لندک
 حقیب صاحب دولت مدرسه نظام و برت زار ایلد
 اوزره اولوب غافله اومیه سز دیو کو کون تزییه و تبه
 ایدوب بعده اور دورک لها یوزنه بر مقدار عسکر کدی
 مدرسه تعیین یلیوب و دریا جوردنک اولک بالینرطو
 بکرک بانه برنجی قلعه کوب بالینرطو بدی و مع
 اولوب و باروت و کله و لرادندرن و لرم اوستا و یلد
 لوب بیلر تزییب و تغییر اولدی و به مندرج اوزره فی
 الجمله لوز مات امور جنیکت کور بیوب حاضر قاده و
 زنده لیک بر کون علی الصبح کتارک و دوشما و تیزی

کورکی هوادنی بیلدینه و قس بیله واروب و زیاده میده
 صکت ایدوب قلیونلار اولطه به محتاج اولدیلارکی
 قلیونلار غیر فراره یوز طوطی بیلدینه و بنم طوطی بیلدینه
 اولن ایکی عدد قلعه کوب و ارا بیدکی مذکور طوطی بیلدینه
 کربید جز به سنه دو کیلی طوطی بیلدینه اولوب کیری ایکی
 قیش بیری دت و قیه آتار شاه طوطی بیلدینه دت
 بیل سورر ضریر طوطی بیلدینه عظیم غنا ایدیلدینه کلام
 هو ایلدینه وارنجه دکن کنارنجه تخته و کرسنه پاره کی
 خصو صا کتقار لاشه لری نالامال اولدی و مصب
 دولت املا کندونی صا قنید بیلدینه بیلدینه آتار
 اولوب گاه کورک بل فنه و گاه قتل طایه جانی بیلدینه
 سکر دوب و عکر علامه غیرت و بیرون و سکر بیلدینه
 ایدر ایدری جوئی کتقار بید بیک و ونمای مایوی
 یوز جویریون روز کار و می مخالف اولدو غنفت

کورکی
 56b

کوب بالیمز طوطی بر قلدن آتش ایدیلدینه کتقار
 لغز ندن زیاده زیر زمین و شوی کتقار دوزخ
 قرا کتقار قلیونلاری آراز کلوب قیلدینه قتلدینه بیلدینه
 کینیک قچی و باشی و اغندی و کینیک و قی و بیلدینه
 و سندی اوچد و غند نیری بطل و ناسنه بر بالیمز
 کلامی جیغنا خانسنه اصابت ایدوب و آتش
 آلوب صودون یوقا روسی کورک یوز بیلدینه جقدی
 غیردی عکس اولام بو اصولی کورنجه سورر لر ندن
 کلند محمی چکوب و نرفت رجاسیه در گاه مقه بیلدینه
 تقوی و ال قلدر یروب دعایه مشغول اولدیلر
 و بوندن صکر بنم طویز و می لایق قطع و معانی بیلدینه
 و شماری قلیونلارینه اویاه طوب اور و بیلدینه که تعبیری
 امکان و کلدر لطف مقله و شماری قلیونلاری غیردی
 طاقت کتقار بیروب بو جلا مقله یوز تقو بیلدینه مقله

اولكيدن زياده ايدى الحمد لله تعالى عون لطف
 بارى يار و سندن زياده سى مراد اولوب و ينه اون
 راسى باسى بوغ اولادى قبولاندى نتيجه كلام غزله
 اسير و گرفتار اولوب بودفته واقع جنگك و مفاتحه
 بر جبهه جغنى و تعالى مكن و كلدر امدى ايكى نايه
 بودقد جمعيت و بونجه طوبى و خونبار و قورشون
 و غلار همان بر عظيم يار آنشى ايجنده بنى عت
 غزات مسلمين نه مرتبه ثقات و زحمت چكد و كين
 تقريرى و تخويرى امكان و كلدر و اكر و وثاقسى
 احوالى و رسا كز بر قاچ كورل ضرور نهدنك ايجازك
 بر راسى فرار ايدوب امداده كلند رزم بور راسى
 ضير و بر و كين اكر او تفرز قرق ميل مقدارى منورلدى
 اوزاق او بيرى البته كور قاچ كيدى غرق اولوروى
 و لكن طوغشان آمله سى بقينك اظلاله وار و قارى كين

چكتملر كلوب يدكنه آلوب چكر لر ايدى و شمل
 چكتملر ننگ بر فضول قبولانى چكتمه كوپا قوشى
 طوبى نيك ضربنى اتت محظه كوستر ك قصيديله برك
 طرفه باغى يعنى قيايق جوپوروب منسلك طوعى
 بنگله آتدى كافرك كلاه سى انجنى يالى كنانر
 كالمى بالاده ذكر اظلال بكمى ايكى قرشيس بكمى ت
 وقيله آقار طوب برون اوج طوب خاصه امداده بونى
 بنقلدن اوجنه و حى آنشى ايتد بلر لطف حقله
 بر كاه اصابت ايدوب صوفيه بل بر قيايق بو
 دستقه سندن كيروب قاچ بو دستقه چقد ك
 عيرى كور و بلكه غرق او چقى ايكى قابور اوپ
 آلوب امد يار نتيجه كلام عاقبت سلامت بورى
 الحمد لله تعالى كورلك طرفه هولور ايا نكند بيزى
 و حى موروب عرب حقله اويله بر قاچ چكد بلكه

اولكيدن زياده

بینه اول جمله یغوب بر داغ کبی بر پیه ایوب او چکو
 ند زنده آتش ایوب اخلاف بالانار ایلیار بر قبا
 مودر زنده زنده گفار دورخ قرار ورا ایوب اسیر
 تو تیلان بکزا وهرینی بر ایله طلب ایلی صنادوت
 دخی ویر سووب وجواب ایلی کبی بر باز کان وکلید
 و خزینه به دخی مخنا من یوقدر بنم سو کتلو و قدر تو
 باد غنا هنر کنه ایام دو لنده اچیه رضایتمن یوقدر
 دیدی وکنی مقدما قندیه قلله سنه درت نغور و لاورد
 اسپر ووشو بی من بور اسپر لر ایله بر بکزا و مبادا
 غیری ویریدیلر نیجه کلام کفارک دونما منکوس بر
 مودر زنده زنده قانقوب یوزی قراسیله کندی بیو خنر
 آندیکبی قچانکه زانجه قرالنه بوقوم خنر لر واروی
 قرال مسفور قهر نندن بر قچکون یاسی تندوب وسته
 کذاک سانس کفر لر دخی فی الجملة سی یاسی طوطی لیر

به اولاد
 به اولاد

صفاتلی کبیلی باصوب مرات ایدر لر ایدی و سفور
 خیر اخلاق بالانار اولاد بطر و ناسی طقسا ن پاره شوخ
 طوب چکر بر عظم قلیون اولوب و ایچنده چنتیلو مو
 دبد کلری کافر او تو ز قدر وارا ایدی و دونما ناسی
 علوفه سی اولق اوزره بلکی برک کیسه اچیه سی
 دخی وارا ایدی اصلا ایچندن بر شیخ سلامت چغوری
 و بر قاج سنه مودر زنده زنده ملک ابراهیم پنا قندیه
 والیسی ایکی بر قاج سو نکی نغور کفری کتور دی
 مسفور قلیونک لاشه سندن اون بیری پاره طوب
 چقار ندی الحمد لله تعالی و بظن کریمه جناب رب العالمین
 خدیو ایقت محمدی منصور و مظفر ایدر بکفار دورخ
 ملکینی مشهور و مدمر ایلی بو بابه صنادوت خدیو
 و شقای بینه کورک مرد اولاد کفر لرین کله ر
 قندار لرین جمع ایدوب اولور بر دغه یغور قندی محله

به اولاد
 به اولاد

بده صاحب دولت مقدمه ملاحظه ها برون ایه کلان مصداق
 بوسن اغا ایله اسیر طوطی کلان بکن ره اری اوج قطعه
 چکته نه ایله تعیین ایدوب و واقع اولان سرور رظرف
 خبر لرینی دخی فی الجملة سنی قدر تو شره ر بار عالی و فیل
 خطه لرینه تلخیص ایله ارسال ایدی چونکی املا سینه
 وار یلوب و صدراعظم کک تلخیص رکاب ها یونه یونون
 بولوب مهربی معلم شره ر یاری اولدوق قدر تو با و
 شاه کک بومر تبه شاه و دهم اولوب و اوله ارسور
 اچون عظیم شملک ایدوب و در عقب افک اولوب
 ایدوب چکته مدار ایله صابیت حضرتینه کمال میل و جتن
 قلیج و ققتان ارسال ایدی ازین جانب چونکی تفکر
 دوزخ تمکین بویا به عکس اولک عون عنایت عقله
 اوج دفعه امداد لرینی بوزوب و موزیم کند کلون کوش
 ایکن قلعه تسلیم نه منتقل ک ایدو کند و کیم و عزت
 کلون کوش

سلمین محاصره قلعه آغاز ایدوب قلعه اچنده کتک
 اخذات ایدیک ایکن دیوار مشقت بیچار ایله قوضه
 تهرینه کتوش ایدیر بودفه اوجی دیوار مباحث
 اولوب و هر قوره ایکس اوجر صحبان یولی پور تق
 اوزره فرمان اولدی انا رتوصحات جمیله نبویک
 سکسان سنه سنک ماه ربیع الاخر کتک غن سنه ورا
 بیلا غله بر قاتی چینه کلوب و کنار ینا شمشیر مص
 دولت ط فندون دخی قره قولاق احمد افنا قیقین اولوب
 و صاحب دولت رفیق قره قولاق احمد غایه تنیه و فون
 ایدیک بولان قاتق جنال ط فندون سوسال ایکن
 نجود کلون در اگر قلعه احوالی اچون کلک دیر کسه
 نه کوزل کاهن لرینی آلب زجور لری نه در کوزل
 و اگر بر غیری بوزون خبر ویرود ارسه برود و لوب
 اعتبار اتمید کلر و به یولایس دیوزمان ایزی

وقره قولاق احمد اغا پیک کوزل سیزک بو بانه بیز
 صلحت وجوده کله سی مکنده ساجق شمدی وقت
 دکدر و لکی سیزارک جنرالکده بو یجه خبر و بوزک
 بن و اضی واروب هتلا دوتا اندیزه رجا و نیاز ایلم بو
 امورک وجهه کلمنه سسی و نیاز ایلم ان شاء الله
 تعالی بو صلحت حصوله کلمسی امیدا و نورو دیو جواب
 ایدی کفره ر و اضی جواب ایدکی ان شاء الله تعالی یارک
 کون ینه کلور ز دیور و رانه اولدی قره قولاق احمد اغا
 و اضی بوزده خنبر لرین کلوب صاحب دوتا خضر ترینه
 انرا ایدی ارقسی کون عظیم نور تونه و ارا کین ینه
 مزبور قایق نور تونیه بمقیوب بانه جیتقه بانه
 جیتقه کلوب قلعه کوچکی قرینه بر مناسب محله
 یاشندی بر بوزک صاحب دوتا قره قولاق احمد اغا
 و ز صمان بنا یوت زیم و بر لکی سوزا کلار آرمیل

چونکی قره قولاق احمد اغا قانق باشنه واروی و کفره
 لرینه کلدی کیز دیو سوال ایدک کفره لر و اضی جواب
 ایدیلر که بن جنرال بوزک یقین و معتمد قیود اندیزه
 بزیم برضیر خد متکوندی اکر و ارا کیز اولو و ایسه
 بزیم وزیر اعظمه بو نشخوره من دیو جواب ایدلر قازیم
 قره قولاق احمد اغا و اضی جواب و بوزکی بند و اضی وزیر
 اعظمک بر معتمد و مقبول آد پیسم و جانب دو
 لنده و کلیم جول کیز سولیم کوره بم اکر قلعه و بوزک
 ایچون قوله کلدی کیز ایسه نکوز اولاد اکر بر غیری
 طور ایچون کلدی کیز ایسه بر بوزکه لطف اولما اظه
 کیر و یه کیده سن دیو جواب ایدی اظر و اضی جواب
 ایدیلر که بلجی کر چیه قلعه و بر مننه کلدی و لکی خول
 شکر لاله که سزگله دوست اولوب ارا لر و صحتک
 و قتال منقطع اولق قریله و بوز مدوز دیو جواب و بوز

ان شاء الله

طوبی و وضو بنا را وقت فکدن آلیب هان نیا لاتشه
 کیر لر بوخه سنه در که کوز کز ایله که و و کیزه
 نمرینه حاجت یوقدر دیک که کتارا ارضاف ایوب
 یلی که چکد بر عسکر کیکرت چکن و و لور لکی انکار
 اولنر بتون عالله شایع اولشدر و و و آ و مدنبور
 بو یله س و ل و بو یله غیر علی عکر کوش و کلدر
 و بو قلعه سیزه تسلیم اولندقد اتمکه بلکیز دخی
 زیاده اولور زیر بو قلعه حسرت الملو کدر شو یله
 در بو یله در دیو بو کافر اولکون اکتندریه دین
 قلعه سین مدیح ایلی یارین ان شاء الله تعالی یله
 بو آ راه کور شلم دیوب کتبه استمدی
 بو نلر دخی دیو یلر که بو رالمی بزه ایرا قدر انجس
 قلعه دن طلب وضو بنا را و تو فکرت و و قنبیل
 بر مناسبت برده بر مکان قعیب اعلم و اول برده

قوشوب کوند روی جوکنی واروب بر بینه ملاقی اولیر
 سلام و کلام مد نصکته فتح کلام اولوب کلام کفره بر صوبه
 آغاز ایروب دیو یلر که بر سینه بر قلعه و برینه مراد اولر
 بو یله بر متین قلعه جه ان ایجده منلی یوقدر بیلور سن
 دیو یله بر صوبه هر روز که بر باد شاه مالک انش
 و کلدر کجه سنز که بر قاج سنه دخی جنکه اقتدار
 وارور اقا صالح الخله رفیقمن زیاده اولور و غنندن
 دیو یلر زید بر زجهان بنایرت دخی جلوب و بر یکه
 ایکی سنه و کلدر اسلام عسکر عمری اولد قجه بو
 قلعه ترک اتمز بالذات اگر باد شاه و وزیر
 دخی مراد انسه عسکر سلامی بو قلعه و بر جیفار ایزر
 زیر بو قلعه تک ایچر و سنه دیر لر و طلن الحفص
 نتیجه یوز یک آدمک غلوسیده و ضو بنا یاری
 تعالی بو عسکر سلامه و غیرت و بر شد که بر دور لور

بجز این
 دیو یلر

صلح بفلند که بود و فعه کافر را عا در کلام ایدوب
 یابنه بو جزیره ده بر بلا نقه بنا ایه جک بر و برین بیسن
 و بد که صاحب دست جواب اید کی بو جزیره ده آند بر
 قویش بر و بر سیوب همان صلح بو ز سون و ابراهیم خیاب
 خبر که تکی چا دیرای قلدیر سون دیو اول ساعت چناب
 یقلغه بیلد و نی کی صلحه کلان کافر فرز ادا ایدوب
 همان ابراهیم خیابک اکنه صاریوب مدد سلطان ایدوب
 سوز بفلنوب حصوله کلش اکن نه ایشلرک هله
 واروب بر کز جنرالین بو لو غلام ینه تیز کلدور زوب
 ایکی لافزک بریسی بر ساعت جنرال واروب کلای
 و جواب اید کی بز بو جزیره ده برین لایم کلدور همان
 بر ساعت اول طلب و خوشنارا و قو قو ک صد کی کلای
 طلبین رعایا سی آسوده حال اوزره اولسون دیوب
 و اون سکنز ماده اوزر ینه صلح بفلند که ذکر اولوزر

مکاله اولسون دبدیلر کافر دایم جواب اید کی قالم
 جنرال بز ازیج و بر و رایسه اولجه ایه روز دیوب
 کندی بر ارسسی کون علی سکو کلوب جواب و بر دیکه قله
 فر بنده مکالمه جنرالین ازیج و بر دی ان ثنا الله تعالی
 صباح کلوب سنکله سوبله شوز دیوب کندی چون صباح
 اولدوقه کافر سینه کلوب آتلو طلبیه سی سمتمده
 چا دیر لر و چار کار قوریلوب و دشمنه لر و عظیم فتلر
 دو شنبوب مکاله ایچون بزم طرفند سابقا صدر اعظم
 کتخداسی ابراهیم پیا و قول کتخداسی دو انقار افا
 و کو چکک تذکره بی ایله قره قولاق احمد اغا و عز همان
 پنا یوت دایم تعیین اولوب کو چکک تذکره بی ایله
 قره قولاق احمد اغا صاحب دست افندیجه واروب کلور
 و صاحب فر ایله مقاوله بو و جزیره آنتیکور و آلی
 کلبه کلام جنکین ایتدیلر بالاخره اون سکنز ماده اوزر

کلام
 و کتخداسی

تیز قالدون د نیلمه کپله ریز دو نا نجه بر قاجکونه کلله
 اون ایکنجه ماده قلعه ره کس ایق سستیبه نکونه مانه و قیا
 ضرر اولمیه اونه او بیوماده کماکان عهد نامه هایدون
 عدد اوزره اوله اونه در دکوم ماده بیوک الجیاری هینه
 ایله واروب کله و توکک کبی بر قاجاده دخی وار ایدن
 چو تکم ماده لر تکا یاز یوب ایجر و جنزاله واروب
 جنرال دخی فل نتیجه قجه ایروب و عقوب لر در وید
 کپرو کونروپ سعد زکده مرانیه بیو صتا ویت
 دخی ذکر اولان ماده لر اوزرینه قسم ایدوب سادگی
 وندک طرفدن بو تک خلاقی ظهور اتمیه بزم دخی
 خلافتنه جواز کور سولوز یوب بعث امضا اولوب بیوک
 هر یله هر رندی و بر قاشن کپسه ایچنه فتح اولوب
 و بر سب مالی مفت مایه صایروب بیک سکنا کیتک
 ماه ریح الاخر تکم طرفد رنجی کونق ایدی سفور ایکی کون

تیز قالدون

ماده اول قندیه قلعه سی کند و مرزات و حیضها سیده
 تسلیم اولنه ایکنجه ماده سوره واسپر لقله و غز بیوسه
 بلا نقاری کالان و نذک حکمنده او جنجهس ماده ایکی طرفک
 اسپر لر خلاص اوله و کیزره اگر بر قاق ضایع اولسه
 وندک اودییه در دخی ماده آق دکنده اولان بزم طری
 قندی اولمیه بشیجه ماده اگر آق دکنده بر قاق ضایع
 اوله رابسه وندک اودییه آلتیج ماده غلاطه ده
 وندک بیوزی او توروب بر سفین خانسی اوله
 یدنجی ماده غدیری کلله لره دخی بیوزی او توره
 سکنجی ماده بو سنده اولان کلیسه بلا منقسی
 وندک انده اوله طرفد رنجی ماده صلح بخلنج ایکی
 طرفدن رهنل اوله او پنجی ماده قندیدن لیمانلی لره
 قشوط نشان جنیه سنه طاشغه اون ایکی کون
 مرگت ویر یله او برنجی ماده طوشان آله شندن

مبدل اولدی دیدکه ذخی اول کفه رجواب اولدیکن
 کی برغانفل وجنک وحب بلور دوللوپه فندیه
 قلمه سنی ویر ویکنه الم چکیوز ویری صاحب لوتو ذخی
 یوق یوق دیدی ال عثمان کی بر با شاه ایله دوست
 اولنه فندیه قلمه سنی ویر ویکنه الم چکیوز ویری
 جواب ویردی اول ایکی کفه و درت بن خذ متکار لیل
 و بر جو با جمی ووق قولاق احمد غا و زجهان نایوب
 خلقت کیوب اند زنگه کفه لایله کیر وقلیه کتیر
 واول ساعت اوجینی دیواره ورا بیر انی ویکلوب
 بده وزیر اعظم قولنف ورا بیر انی ویکلوب واول
 مبارک ساعتده فتح و ظفر آتارده عکس لایله کویا
 ماته واره شکیک زیر حاکم قیام ایدون محنت لای
 متر سلر جا نبنده مالامال آلائی اولوب وجنک وزیر
 طرفیند ن مسقط اولوب و جا لیبند ن طوبی و ضریبا و

قلمه دن چیقوب اوتاخ هماغونه وارنجه کله کتتا
 ابدوب وصدراعظمک لانتک بوی ابدوب
 زصه را اعظم ذخی خوره کله کت و بدکی کفه رجواب
 ایلدی لکه عمر و دولتک زیاده اولسون دوللو ویر
 سنه فندی قلمه سنی ویروب وصلح اولمه لکه ویر
 صاحب لوتو ذخی بیوردیکی ورتک ووزی طرفند
 جنرالک و لائق وحتسکی وار مبدر که حقی بولجه
 قاور اولوب سلور کت معبر اوله دیدکه اندر ذخی بن
 وار ویر دیوب ووقو بیوندن حتسکی چیتاروب و زجهان
 نایوب اوقیوب وهرینه باقوب محقق معلم اولد
 قدرنگه نرم طرفدن ذخی سر لنان مواد کاغدی تر
 بوره تسلیم اولوب اند زنگه صاحب لوتو بیوردیم
 جنرالک خاطرین سوال ایله ریزیکوی بی سنه زیری
 اولان قوی وشمکتر شمدر نه لکه ایکی قات دستغه

ویر
 ویر

اخوانی قوه قولاق احمدفا کلوب صاحب دولته
 ویرایدی وهر لیمانلق اولانجه قایقلر فرقته لر
 وچکترملر وقلیون فلقه لری وصدالدیله اولونری
 ایدوب طاشور لر لیری وهر فورتنه اولانجه
 مکش اید لر لیری بوضوال اوزره حرکت اولنوب
 الحق بوض کوندره طاشفق مکن ایکن کتار مکش
 ایدوی اول اجدون صدر اعظم طرفندن جناله
 نیچون طاشغنز سز او طالق لیمانلق وکلدر دیو
 ضبر کوندر وکه جنالدون ذوقی ضبر کلدیکی وعا
 ایشوندلر ایکنیزک ذوقی مروی برور همالیمانلق
 اولدوقه بزودن جتفاق اندرون کیدر مک اقتضایدر
 دیشدر و لکن کتار حاکبار و لا اتمزدن مستقم
 قلعه تک کور یو طو بلرینی وهر اندینی نقل ایدر
 نضکه ورا ایدی اصلی اولدو که وانجه دونناسی

ووقه فکلر اتمزدن اولدی ویزم طرفدن بر ایکی آدم کتار
 لمانرینی کور مکش وکوز تک ایچون قیمن اولدی
 کذا لک کفه دن ذوقی کعبه وکوندر ویزم مستمدی
 دولاشوب محضی بر حبله اولیه دیو بصیرت اوزره
 اولور لر دی ووقه قولاق احمدفا قلعه تک ایمان قیمنه
 قیمن اولمش ایکی کتار طو بلر ایله جنغانه قویون
 دیو اخصام صبا ح کلوب صاحب دولته خبر ویردی
 مشن کتار خاک بار بر لرینی صبارق هریری
 انقرا ب اشغالدرین طاشغیوب قایقلر ایله ورسنوطو
 اظه سننه نقل احمده چکد وکلری نمب ورحمتدی
 وهریری عاجز قانوب یارب بواحوال مشکل خال
 ایش دیویب و اعلیوب فریاد و فغان ایویب غور
 و اولغلانلر او غناظر قلابالندن و مصومو ملر کت
 و بر غناظر ک ای غلیوب و فغان ایت کلر دن بوقوله

الحمد لله

سوره و اسپرنتقه و اغل نبوسه قلعه لرپی ذخی آلوب
 بوجزیرین دن کلیت ایله قطع علاقه ایدر سبز همان
 چارسی قلعه و پروپ صلح اوله سبز دیوقندیه جنرالنه
 خبر ایلدوقده قلعه جنزالی ذخی هم اضالی برزگی کی بی ملاحظه
 و مشاوره ایلیوب فرانجه جنرالنه ذخی کیفیت حصولی
 و ذخی اوزره یازوب و نذک جمهورینه مخصوص برزقیه
 ایله علی الجماله اعلام ایلدیر جو تنکی فرقتله و نذیکه وارید
 بو احوالی و پروضه رای کتوردی و نذک جمهوری ذخی
 فرانجه و دوتنا سندک مدد ناموله ایدر کی بوقیه خبری
 استماع ایدر نجه عظیم یاس ماکاری ایدوب بالقروری
 آنلر طایف مقبول کوردوب و راضی اولوب جنونکی سکنتی
 یوقندیه باشکی نذکی تبار کی کوره زولکر قلعه و برزکی
 اقتضای ایدر ایسه صلح و صلحه راغب اولوب و ویرلا
 انزورن ملتم قلعه تنکی کز بی طوبه لرین و هودان

مجلس
 ۱۱

بو نجه جمهور ایله کلوب و صوبه به قادرا اولاد سیوب
 مقهور و دستر اولدوقه فرانجه جنزالی قندیه قلعه
 جنرالنه جواب ایلدیکی جنونکی آل عثمان عسکری بنم
 بو قدر جمهور ریخه قانی شو قیوب بو نجه آتشله یوقندیه
 کروب بی پرو اجواب و پروپ و ملشره هودا یان
 عسکری نزی قیودی و دوزنما کیلر نیزی بو نجه صفت
 ایدوب و بطرف نامزی و ذخی بر ایکی کیلر نیزی فرق
 و اخلاف آنا رایدی انظر من الشمس معلوم اولدیکی
 سبزه بو عتفا نلی عسکر بنه جواب و پروپ قلعه قورتا
 و انزور سکن خصی عتفا نلی عسکری قز لاطا به طرفند
 کیلکی آجندی بر کون ایچر و قلعه به هودا به سبزی
 بجهن قلعه دن کچدوب اولاد و عیا کندی سون لیدر
 و کرفنار ایدر و هم صلح دی ذخی محوم اولور سکن
 و بو ندرن قطع نظر با باقی کز بی جزیرین سند اولان

مجلس
 ۱۱

برای دولای وار قیاسی ایروب جمله عکر بر او غور
 سلاسلنوب اور ووی همایون ایچنه بر و لوله آرام
 قوی بیکی صفی مکتوب و کلدرد مکر تکفار خاکسارک عقای
 باشندن کیدوب تینالدن ابریشوب بیداق مکر هکوب
 اندیر دیر و صاحب لوت ایمنی جنز اله خبر کوندروب
 بو تک اصلی ندر دیوسوال اولند قود تکفار خاکسارون
 خبر کلدیکی بر رضوش کافر بیداغنی و کوی بزوغنی
 سفور کافر قتل ایدرک دیدک اتم مکر قلب
 مطمئن اولوب هر کس ینه بر لوبیرینه ساکس اولدیر
 بو حال اوز ره کیری بر کون ورا بیداغنی بزنده ویکلو
 دوروی فیما بعد بر کون قوق قولاق احمدغا کلوب
 و صبا لته سله ده ایلدیکی بو کبچه تکفار معلون جمله
 قلعه دن جیقوب کیده جکلرور زبیر کافرون بکایکی
 ضد ستار نغین انیش ایدی سفور ضد ستار لر

وسا ندر ما ندرینی کیده فتح و بو جانبه نقل ایدون
 دیو و ندرک جمهور ینه ضد کلکله بو ندر و ضی و راند
 مقدم قلعه تک کوزینه طوبیلینی اوج درت قطعه
 قلیونله کبچه ایله وضع ایروب اسال ایلدیر ایدی
 و قلیونک برینه طمع ایروب زیاده چه طوب وها
 وان قیوب سفور قالیون اوتوز میل قره و کوز
 کیدرجه طر لدرک اغز نغه طاقت کتور مویوب ایلوری
 آچیلوب غرق اولدی با قیلدی و ندریکه کندی مثلا
 کتار ووزخ قرار مقصدنه طوبیری وها و ندر
 دفع ایلمش ایدی اری جانب چونکی تکفار طاشغنه
 مباشرت ایلدی بو انا و کتارک بر رضوش
 بیلا لاری کافرین انده اولان جنک بیداغنی شاد
 ایدوب و کون اوزرینه و کوی و طمش ده اولان ایل
 هر کوی تکفارک جنک بیداغنی کوزرجه کافونک

تاریخ

ماه جمازی آلا و کتیک غنم سنده بوم جمعه کون ایدی
 سکا قطعه منفا حلا یکی تپسیل سیم اوستون کتقوب
 و صبر اعظم حضرت زینہ تسلیم اولندی و کلان کافر
 بری سلطان کتک باش آغاک و برید اعی سلطان کتک
 کتقد آس اینه بو ایکی نفر کتقو ارجنال مسفور کتک
 مرغوبی اینه ارسال اولندی و منفا حلا کتقوب
 صدر اعظم حضرت زینہ کلوب غنما ایروب لطف و طبر
 ایلیلی که دولت و وزیر بو کتک تقدیر ده ساقی بو کون
 امش حق قتالی حضرت زین جمل شاه و مع ناله ده
 بادشا هکنه و سینه و جمله عسکر کتقو قنده قلعه کنی
 مبارک ایسون دیدیز و صدر اعظم داعی مسفور کتقو
 سراسر خلعت کید یروب و غایقه لرینی آدینی فدیون
 ایله دوله وردی و مسفور زایله کلان بغنی تفر کتقو
 داعی بر قشاق ایله اکتیس ایروب آنون انطا طای

کین لوجه بناله و داعی شوب فی الجمعه سی بو کتقو جنتا
 چقلین خبر و برید لر ریخه صدر اعظم کتقو قلعه سر
 کلوب خلعت کید یروب و صباح ناری وقتند طشر و
 کور دیلر که بو بجه قانق و فرقتنه و جکندمه بو طاج
 لیمان طشر طشر غنمان اطله سینه طوغرو کیدر لر ایدی
 و بد ندره و طایبه لرین امله بر کافر کور تر یوش
 و خالی قطن کور دیلر بر ایکی ساعت مرو روندن صدمه
 قه قولاق احمد اف ایچرو دین ورت بش کف ایله
 چیتوب ایکی سیم تپسیلری اوستون قلعه کتک منفا حلا
 کتور کور لوق کلان کف لر بریدر عروق تپدی
 عسکر کلون خبر آلا دیلر ایله اوردوی همایونیه کلید
 و صبحی باشی و طوب کتقو طوب چخانه و جمل غنانه حفظ
 اولم بکون ایچرو قلبیه کیدروب عید کتک کیری
 داعی بو رفه اول مبارک ساعتی یک سکا کتک

کتقو

وایش اروری فی جمله سی دیوانه کلوب جمع اولیبر
 صق سبحانه و تقالی حضرت نیک لطف و احسانی
 شکرانه حمد و ثنای اولوب و بواشانه صاحب دست
 اقدیمیز بر حالت کلوب و یا غلغین یوزینه طوبی
 حکمر حکمر آغلغنه باشلیجه فی جمله اهل بیرون
 اولنلر دخی جمله سی اولقدر آغلدیلر که تعبیری
 امکان دکلدر بده دعالر اولنوب ویری کونیدی
 کیجه قلعه ده واور دوری همایونر دوتنا شکر
 اولد قدر نیک برسم ضد و غه تمیما اولنوب و قدیه
 قلعه سکک مفتا خلربی مزبور ضد و غه به وضع
 وجانب شهر یاریه کوندلک اوزره آیاده
 اولنوب بعد وکان همایونه صدر انعام حضرتین
 اشیر عرض و تخلص تحریق اولنوب تخلص سردار
 شمع کلام و قدر تکر و کرانلو و عظمت با و شام

فیما بعد مکتق دونا نمش آتله بندیروب و معظم مه
 شنلکلر و آلا دیلر یله یولدر و کافر آتله بنوب کون
 اغلیو اغلیو کیدر لر ایری و قره قولاق احمد غیا
 دخی بونلر یله مگا کیدر کن بونلر که اغدی یقارینی کویله
 اویله اولور الم حکمان دنیا کتق حاجی بو دردی که
 بونلر دخی جوان ایلدیلر که قلعه ویردیفیرمه
 اغلاما نیز انجق ضاحب دوتک اگر اننه آغلدی یق
 وهم قلعه سی آرسلان پنجه سنه و شمش مجبونه
 وهم قلعه قرضودن کوزیز غریب کوزیزی
 هیما یازیق رغتمن بره و شدری اصلی بو دردی
 اهله بر فرقه حاضر بکلر ایری و قره قولاق اولغا
 ایله و دعلشوب و بنوب طوغشان خیزر سنه کدیلر
 ازیر جانب صاحب دست بو ایشاره عظیم دیوان ایری
 وزیر و باشا کور و میر میران بکلر و ساوا و جاق
 ایشاره

جدید و یوارنه وارسته جان و نبیله جمله غزوات
 اسلام قوتلدی سی اقدام او تنور ایکن کنارده
 دوزخ قرارک آق بیراغیله بر قاضی چینه کلوب
 و مشرلسرین جوارینه پناشوب سویله چک
 برضیر لوسو زخمیز وارور دیو طش چینه لوت
 اولغله بوق قلدی ذنی آدم کوندوب قلعه و ریغه
 سوزی واریسه چیتمون والاینه کلد و ک
 یر کشفون بز قلعه ویرموف غیری خیر لوسوز اولز
 دیو جناب ویریلکله کبر و کیدوب وینه اولکون
 وقت عصرده کلوب قلعه ویرمه و ما بینزده
 جنگ و حردن مقدم اولدی اوزره صلح و صلح
 منعقد اولوب کافی الاول عبودیت و قبولتک
 اوزره سوزنمز وارور دیگله ایکی قول آراسند
 جنگ اولیان بر محله حلب والیسی ابراهیم پهل

بیر بو اینه

صفی سبحانه و تنالی جل شانه و عم نواله حضرتک
 هینله مداراسی کمان عالم اولون سایه وجودها
 یونلری عاتقه اهل اسلام اسق و آشوده و دانما شینت
 باقمیر و سکنان اصحاب سعید سرفری بایه
 سریر شوکت حصو جونا کبرینه فرسوده قیلوب
 همواره عزم ظفر جنم هما یونلرینک اولوب فتوح
 کتاشده و مفتوح اولوب عنوان جزیرک اعولم ده
 و مشهور اولان فتوحات جیلله ایله نام ایلیک
 الی یوم القیام بیریله صحائف ایام اوله آمین
 بحق حاتم الانبیا و الرسلین شوکتلو و قدرلو
 بادشاهم سف ظفر اشراف مقدم و مؤخر واقع
 اولون احواله و آثارک جمله سی بادشاهک
 و کاب هایون تاجدار لرینه علی وقوعه مقدس
 عرض و اعلام اولوب و دشمنان ابرنارا خدات ایلیک

بجهد الله تعالى هو الرزق سهل ليمانى اوليويوب كاه علف
 روز كارا سوب وكاه عظيم نور تنفته اولوب آراقف
 هو ليمانلق اولدقجه كيدري وقايقدرى ايله تخفريز
 شهر جامدى الاقربيك غنىسى كوندنه قلده كنجك
 مفتاحلدينى كتفروب تسليم ايلديلر واوكون
 عسكر اسلام قولدى كدكلردن كيروب حسرة الملوك
 اولان فند به قلده سنگ عنایت بارى ايله نبح
 وشخيري بست اولوب حالامفتاحلدي انقداو
 صلح وصلاح ايجون سر لنان مولد لاغدرى صورتى
 شوكتلو وقد رتلو وعظمنده پاوشا همك ركب
 كامياب حسس واندرينه كوندنيزوب الحمد لله تعالى
 جناب صف و قياض طلاق جمل خانه خصم نرس
 شجعا عتله وكرامتله ورايتلو بادشا همك ريزين
 اخلاق اسلاسه شلى واقع اولغان بيله عظيم القدر

ذوقك رينه كييجورى كتمخداسى ذواقفعا راغاندورلى
 شويش كلاه بيان تقيوت اولوب طوقوزكونوز على
 آت اى قلده و صلح احصالى مكالمه اولوب ملعون
 كاه جنده ييك مقدارى استيوب وكاه قلده و شون
 طوشان اطرسنه بجهت ولا برقلوه يابق او زور
 طلب اديروب و بوزدن قطع نظر دهي بجه اولدشدر
 تكليف اديروب وبالجملة بو طوقوزكونوز و كيجه سنه
 طرفيندن واروب كلمه و دورلور و دورلور سوال و جواب
 و نيجه قين و قال ايلدك و راقبولد نضكه بالاغن
 قلده صبحا سيله و قلديه مخصوص اولان طوبيزوب
 ايله و يديروب و قلده اولان انقاب و انقال و عسك
 جعفر رنده كييمى ليمانلى كون برت اناس اتمكلاه
 اون ايكنى ليمانلى كون ايجنه طاشفق اوزر مس
 اولوب و همان اولكون نقده باشرت اديروب

بجهد الله تعالى

دینار دلیر اوله اولسه قیودان باشایه شنگلک
 برانه سیله قلعه دن و کرک چکتر ملرون دشمانه
 کورک ایچون عظیم شنگلکل اولدی نیر ایلد
 حمازی اداقلینک سکننجی جمعه کوفی صاحبیت
 عظیم دیوان ایدوب فی الجمله وزیر باشاریک
 و صبر میدان بکلرک واجاق آغارنجی بوسا
 ایش اریف دعوت ایدوب جمعه سنگ موامنه
 خاطر اری مرعی اولندق نضکده صاحب دولت
 جواب ایدیکب ای خاض مجلس اولان اخواندر
 وغار لیر الحمد لله تعالی چکیلان ز صمتر و دور لور
 دور لور شقتلر زائل اولوب صق تبارک و تعالی
 لطفت و کرم و احسانیه و نحو همینا وزیر مقصود
 مایریزی عطا و احسان ایدری الله الحمد والشکر
 هذا فی فضل ربی و لکن حسب الاقتضا البته

تاریخ
 ۱۰۶۶

فتح و شکر موقوف بالخیبر ایلیوب محمود سلاطین
 روی زمین اولان بونک کبی بر حصین حصینک دور
 بونیمو الظهور لرینه مخصوص اولدنجی شنگلکل و قور
 بادشا هکک موید من عند الله الیسی آثار ایدر
 صق تبارک و تعالی دشمان دین و دولتلرین فتح
 جلیله نر ظفر ایله و اناسر و راییه آمینی جباه بند
 الریلین فریان سسوکند و قدر تو و کرامتلر با هکک
 اربن جانب ایکی چکنمه ایله مفتاحلرک و تلخیص
 رکاب هابونه ارسال ایلدیلر وزیر چکنمدر
 قاقوب قندیبه اوکنده کیدرکن همنوز ایکی میل
 ایریشکن هاجله بروندن قیودان باشا و فی توق
 عدد چکنمه الله کورندی و کفار ملغون و اخی
 بندن و دغاسیله قرغور طرشان جزیر سندن حرکت
 ایلدی بونجه کیلر قطار قطار اولوب قندیبه اوند

کیدیروب اکرمل ایلدی بده سومما طله رؤشوب
 و نعت فراوانلر بیروب و حمد کورک ادا اولنده قوشمه
 بکلر و او جاق اغاری او جاقلی او جاقنه را غلدک
 جمعه نمازینه کنار جامع شریفینه صاحب دوت اچون
 آلابله مباحثت اولندی چونکی نمازک و قتی کلدی
 صاحب دوت رضنه سوز اولوب آلابریله جامع
 شریفه وار بروب و داخل نماز فتح و طفل اولان سنج
 شریفی دایمی بیمن منبره وقع و خطابه مامور اولان
 طوطی خوش آواز سوز منبر اغاز ایدروب بر خطبه
 بیغنه سیکا پسند بنیاد ایشکی خوش نفسا کفیل
 علبی و مساز بولیا کک تحسین و دید اهل اولان
 روان اولان سبیل و فراوان نمونه نامی جعفر
 اولدی حمدا لله تعالی خطه هایدون ککی وزیر عظم
 حسد اراکم سیمک دایم محمد پشانی سلام و سلام

درود

تریب نظام اچون بیجه دفعه خاطر کیزی هم
 ایتم فرزند شله جمله کنون و نیانیم بو درکله درون
 صاف ایله معذ و رکوروب حلال ایدر نه اطاعت
 اولی الامریله دنیا را خیرت و ولتته نائل اولوب
 بر خور دار اوله سبز و قدر تلو پا و شاهر کزک ناز
 و غلکی سیزه حلال اولسون جمله کز و لیرانه و سقان
 حرکت ایلدیز یوز کیز آق و قلی کز میدان غزاده
 بر آق اولسون و بیکر جمله سی بر اغور و نت
 و بر اغور و دعا ایدروب و بو افاده کیفیت حمد
 اوزره بر حالت کلوب کرک صاحب دوت و کرک
 فی جمله حاضر اهل دیوان اولان غزات مسلین
 اولقدر آغلد بیکر بلکه بر صیرک قدر کور نامی
 دو کلوب بده صاحب دوت جمله و زربا یا شاره بیکر
 و او جاق اغارینه هر که رتبه سنه کوره خلعتد

درود

فدا فی غازی یسبح محرم ایلیوب غزوات مجاهدین
 نصور ووظفر وکفانشین مضمون و مودت ایلیکله کفر
 ظلامی مظاهرها نوار شعاعه آرام و تعبد اسنام اولون
 کلیسای سکی ارتساملین معابد مساجد سیدللام
 وکلمه الله هی العلیا مصداق مصدق کالشمس فی
 وسط النهار ظاهر و آشکارا یاری امیدم بودرکه
 فیما بعد دافی حق جل شانہ خطاری عکروخنی ینہ
 جو قلفنه طیا نمیوب محض عنایت ازلیه و تائید
 نصرت لم یزله سنه اعتاد و توکل ایلیت بو عبد
 ضعیفه یا وور و کتکبر و معین و ظبر اولوب دین مویف
 سیدالبراره نیجه خدمات جلیله الثار ایلیکه متوقف
 و ظفر و برونکی کین اشالی نیجه قلع و بلادین و بقا
 فتح و تسخیری مقدر ایروب اجدد عالی نزلد غزا
 و ظرا دستارین احیا و انظار ایلیه لم برضد دار اوله

فرزاد
 اولاد

انجام شاهانم و پیام سنت فجام بادشاهانم ایله
 سق نشین و کرام و توقیر و احترام بیور و فخر
 خطها یرون و سعاد و غم و وصولنک معلوکن اولونکی
 حالاکو ندر دینک تجویس و آدک بر مبارک وقته
 رباب هابیون نصرت مقرر و نه واصل و بونجه زما
 ندیرکی مخصر اولوب زصن و مشتق فراوان سوی
 و وقت بی یات چکیلان قدریه قلده سنگ حق
 سبحانه و فغانی خصم تریک مخصمون بنایت
 و مرض فی تائید و نصرتی و بیخبر بزم خود ازلطقی صلوات
 علیه و سنگک معجزات کثرت الیرکاتی ایله فتح
 و تسخیرینه و ضمه مالک معدلت مصمم قلندنی
 تدبیر ایلیش سن الحمد لله ثم ثم الحمد لله جنایت
 و فاد و طلق فضل و کرمه بوجاهت و ضعیف قولنی
 محزون و مغموم و دین بین یولنه جان و یلیرینه قیات

انعام و اصنام اولوب و سنگلاه اولان و زرانك راي
 قولاريه داخي خسته كور كلويدن سلسه قبله آيتي كويك
 عنایت خست و انم اولشدور و و سبر آخور كبريم صبيحا
 قولم ايله ارسال اولمشدر هم مبر مبران و امرای شجاعت
 نشان و آغا يان قولاريه بربر خوب سلسه قفنا ندر
 اخنام اولوب كوند لشدور ايموي سنداخي خد مندي
 تقابله سنه كوره اكر و زرا و اكر مبر مبران و آغا يان
 جمله سي استخفا قنه كوره بحسب المرتب الايق و
 سزاوار اولقلري و مقول و مناسب كور و درگك
 اوزره توجه مناسب ايله رعایت ايموي و
 هامينه عرض ايله سلسه بوضو صده توجه با تكي
 مقبول هاميند آستانه سعا دتمه و اكر و دريه
 توجه اولور ايله بعدنا ايم باس يوقور و اولواعلام
 اتش سين بوسنه مبارك اول و ولايته نشانت

سلسه اولور

نم جيله ملوكا تم سخا حلال اولسون ديوزك ايج نه
 آق اولسون و سنگلاه ماما سورا اولان و زرا و مبر مبران
 و امرای عالم آرای و آغا يان و كتابان و زعما و ارباب
 تيمار و سپاه و كچير يان و جبهه جيان و طوبى جيان
 و بالجاه سنگلاه معا اولان قولدر تكي يوزري آق
 و نانا و نكم جمله سنه حلال اولسون كمال مرتبه و يت
 و دولتم اغوزنه بيان و خاناندين قدا و رعنا نه
 و من انه و ولا رانه جومونوشور و مكلر ايله ايله
 خبر دعای اجابت اتم مظهر اولشدر در حق تعالى
 جل شاناه جمله سندن راضى و مرضى سندن اوله حاله امله
 سنية جبران داري و عنایت عليه تاجدارين سكا
 قفنه وضع غلاف شمشير عدد و تدبير و ميانته بر
 وضع جنيح زرين و ضفته كور كلويدن بر خوب سره
 قبله ستور فائض السور و بر خوب ساه خلفه

واستخكام ویرسیجون بوقشی ملائکه قتلایه
 فریام اولشدر ان شا الله تعالی اولجانبده اگر
 قلعه واکر ولایتکی منات واستخامی آغاک
 اولند قرضکن اول بار ده عکس سلام ایله حرکت
 وروکاب هایدونه بوز سورکه توجیه وعزیت ایتم
 والسلام ششک ایجون صدور بولنان فرمان
 دستور ویکتم حالاشام جنت منام آیاتنه وه
 مصروف اولان وزیریم محمد ثا امام الله تعالی
 اجلاله توفیق رفیع همایون مستغرقون و امیل
 اونجیق معلم اوله که حضرت خدای ذوالجلال و
 هب العظایا والال درگاهنه رویمال ایدوب
 غایت بی غایه البریه توکل الهیه وهادیب
 مقصود جنونی وکلی حضرت محمد اطمن صلوات الله
 وسلامه عجرات کثیرت البرکاتنه توکل ایله کفار

علاوه ایضا

فبخار و طائفه اشار در رسالت سیدالکونین
 انکاریه مایوس و ضلالت و طغیان ایله طریق
 خدا بندن نابوسی اولمشدر و جمهور و ندی منتهین
 مفتاحا حایه و سمونام ایکی قلعه می اهل سلامه
 نصیب اولوب کیری بش سنه دن متجاوز عکر ظفر
 مانشم ایله محافظ اولنان کیر بوجزیره سند
 دشمنان مفرورک بقیة التبیقی تخصص ایدوک
 ایدوکی قنده قلعه می که ایکی دفعه سراریم ایله
 محاصره اولوب بعض موافق سببیه شمدیه و کیمالاتیه
 قالمش ایدی فتح و تسخیرینه غایت عزیت هیلته
 وهنت شوکت بادشاهام صدوف و مطوف اولوب
 توکل علی الله الفلاح ایله دستاراکرم وزیریم
 احمد باشا سرکار ظفر شمام قییم اولغله صورت
 الله تعالی دونایها بونم کیدیه سنه سبع و سیان

والف جازي الاوتيك بشي كوني جزيه كريبه وال
 رمتقه ما فتح اولمان حايه قلعه سنه داخل اولوب
 ايام هتكام ساكروان ايديجه آندره دهن مكن ايدي
 ونقل شعتس وشفتر ايدي طوبر وكنك ايچون
 محصور اولان قلعه مقابله سنه حجت لا طوبنجانا
 اولوب اولات محاصره ايچون با تمام حاضر او
 قونصك سنه مزبور ذالعهه سنك يكر يكي
 كوني شازاليه وزير اعظم احمد پاشا امام الله قلع
 اجلا له مشتاني حايه دن قاقوب سفرها ايده
 نامورا اولان ورو عظام وميرميران مختا اولوي
 كرام وبلوك خلق ودر كام عدام كيچيري وكونا
 قيهم فولدي وبالجملة آيات روم ايبي وانا طولي
 ونامورا اولان مصدق قوندي ايده جزيه كريد
 آبي در ياده واقع انداع منابع حريب ووزب حاج مست
 لا سخر

واستحكامي معلوم لاقه ام وعديم النمل في العالم
 ديوار وحصاري عن زحف عظيم ولبايه سي برضيل رسي
 اولديفندن غيري جانب برتسك همدق عميق
 داخلنه هوضطيره سي نيجه جنك وزرم مدارش
 نبول قعير اولنور ابري آغاج ديزملر وهاجند
 قلعه ماندي طوب وضوبار و قونك ورسا اولات
 جنك يابلش طابيه لركي همد قلعه ايكوزاليش
 آرشون طش قعر زوندك نقب اولمش بوسكرمه
 ووسطباني لغمل ايله بالجملة طرف برتيسي دهن واي
 آتش ايده كچه اولوب همدق باشنه وار نيجه
 نيجه شهور سيني جنك وبيكار در كار اوچي جبل
 ووصوب وكارزاريله وزير حكام واولسوار وظام ووزار
 كشا اولوب تدبير وشفخيري خلوت وراي عوني
 اولان قنده قلعه سي مقابله سنه نزول ايدوب

اوزرینه چقاغق ارباب کفر و ضلال ایله بیچکن
 وجدال اولنوب ضبط و قنودون بیرون لغولغاغی
 اولنوب و طایبه سمی زیر وزیر معدوم الاثر اولوب
 زیمینی مستکن قلعه هند غنه دخول بیس اولدوق
 شنتا دخول ایروب و دیوار و وصول و بر دانی
 قلمیه عروج و مستهل الحصول الفین اول بارده
 تأخیر اولنوب قبضه تسخیر کلان برده عک
 اقام اقام اوزره قیام ایروب و ایام شنتاوه
 بلاهاغل اوزر زینه نازل اولان برق و باران
 مترسله روان اولان سیر فراوان شفق لرینه
 تحمل و بروروب شنتا غنه غبات کسب فدا به ترت
 ایروب تصفیق کفا و ایچون مترسلرک جانب
 یساری و اضی قلعه تک طلاف غر بیسیدر با
 کنارنه مترسلر ایله احاطه اولغق تدرک کور یروب

اوزرینه چقاغق

وماه ذی الحجه تک ایکنجی کون منوکل علی الله و سبتنا
 بالله متریه کیر یروب اوج قلدن محاصه و قلعه کون
 و رعد آشوب طوبیلر لوریز قنوق جنک و حرب
 سبانت اولنوب و بالهز طوبیلر لوریز و دیوار
 حصاری کفا کون باشنه تنک و وانه توکلک یله
 ایصال پیام برک ایدرک متریس یولدی یوز یروب
 و شتان بر حین و عمه کوردی محله و اولدوق
 میان اسلا میان اولان نقابان فرهادی و فی
 کید و شتان ایچون لغولغاغی ایروب طر فیند
 آتلد قجه عرضیه حرب عجزه راویلیق فی الحال
 عکرو هست قال آتلا برده برشه رک کون کون
 اشمار نواظر حرب و قتال ایله ایر و کید رک
 هندک باشنده واقع قلعه شال طایبه تنک هند
 غنه و اولدوق هند غنه و طایبه سنه ال اور یروب

تسخیر اچگون اعمال ایلدوکی شل بوردی و ابردی
 آغا چلدردن چانمدن چانته و خنر برضاندردن
 طایبه لر و دیوار شکلی انواع آتش ایله مالامال
 حاضر و آماده ایدوکی مثالی کوریش، اصناف حمله
 صربی اوزرینه وارد قوه هر طرفدن و شمان بقتلن
 طلب و خونبار و قورقلین مسغنی ایدوب و بیوک
 هاران ایله باران مثالی اوزر لرینه خونه باره
 و طاشی یا غدیروب لایق قطع ال خنبارتق آتوب
 قاضی مکسی اولیان آلات ایله ایلر واران خنرت
 سلیمین اوزرینه آتشلر صاحب عسکر خنرت
 سردارم احمد پنا بر ضرور رار و نعم جلله منظرین
 بره و ارا و اولوشش جبهلی آتشل آتشل
 ایکسی سمنار واری ناره جنک و بیکار و مرانه
 و دلبزانه نیجه لر کور سنر و ب آتشل آتشل

لکس زمینی قانلق مکن اوزر سنکستان ایلله عمله
 ایلله طبرف و اشسوب و طاشستان طبرف ایلله
 سدریس یولدری تزییب اولنوب و حاجا قلبیه
 و دریایه صواله طوب طایبه لر، بنا اولنوب جب
 شس قیده واقع کورک نام محله زخمی دریا یا ایلله
 متر سله کبر لکک جمهور عسکر ایلین انه زخمی صو
 قلله سن و لیمان آغزین کور زنگک اچگون متین
 و حکم طایبه لر اخذات و اوزر لرینه بالبو طوب لر
 وضع اولنوب محاصره و قی حلول و رتقات سفرتیه
 جنریریه و مهول بولدری آن عسکر نظر اقتدارم
 و اولر طرفه زخمی متر سله کبر و ب جانب مهو سدن
 قلبیه متقل اولون قزل طایبه و عورت طایبه نه
 و جانب شس قید قلبیه متقل قوم طایبه سدری
 سدریش یولدری یوریدر یول و شمان بد فعاله ترهی

کبریا
 کور
 کور

ازمنه و قرون اولاد بن عمر ظفر مقرونه بالذات
 جناب جلالت نام و هو لنده دشمنان کذا را یله °
 صکت و دار السلطنه محبت اوردن عزیزیت بود
 شکفت و اقبال ایله ساحل بحر قریب یکی شرمه °
 شایه اندازا جلال اولوب علی التعالی اسال عکر
 و اعدا و طرازم سفرتیه ایله اجناد ظفر معنادمه
 امداد و اعانت و هر بر وجه تقویت و برکله
 عکر منصوریه رعایت غیرت دین و مبین ایزد
 ایام شتا و هنگام سماعه ملسم غزاه افزار
 فتور اتمیوب کفار ایام اقام شتا ده مترسله
 روان اولان سل فینومر و روان غزوات
 نصرت اقتزان بوسنه بره بره تان و تو اف
 کتوزر زعمنده اولی افندول باران غابان اولی
 مترسلی بصوق و عکری جقارتق قضا یله

ایله شنبور برین طوف نوسند بر و بسا کرحیله کار
 اتملرینه مدار اولان جائی تحصین برین داخی کین
 طوبیله زبر و زبر و کین داخی اعمال نقیبه حا که بر
 ایدوب شرفی و غمی طرفلرندن قلعه طایبه لک
 دیوار نه بمعرف الله الملك التعال ال اوریلوب
 ضرب و خنبار و اعمال نقیبه حیله ری انزرام
 بولغله عکر دشمنان سر و کج بیری آچیلان کلانه
 علوی التوالی طرد و نزول ایدوب عمروس فتح و ظفر
 شتهته ظهور ده جلوی کن اولی سته مترقب کین
 هنگام شتا کلوب قریب اولوب امرو فتح و تسخیر
 سنه ثابیه قلمق علا عیله ری طبع ها بونه لائق
 الطین های هفت شاهاتم او غور هما بونده °
 محنت و آلام چکن مجاهدان و غازیان سلام
 قولدریه بسط جناح و شفقت ایدوب نوادر

الذات
 قرون

قیامی پیش آفتیش آدم بومی دلوب وقعر زبند
 نیجه لغله آتوب دانغلر کی قیاری عسک اسلام اویز
 دویر یوب بو حاله طلاق و مجال مجال اکن عنایت
 ملک انفصال ایله غزوات ظفر آسلا ملال کلمیوب
 نشبت فواد اوزره هر فرد اوی فویضه جوار اجتراد
 ایلدو کین دشمن دین مشاهده و نیجه کره هجوم
 ایروب واقدا ملرندن قلعه تک قدیم اولان دیور
 و طایبه سخی استخلاصنه محال قلدر یقین معاینه
 ایدیکجک ستره بجاهدین اجمون جانب غریزین
 واقع قرنل طایبه ایچر وسنه قات اندر قات
 بشر انولر دیروب و آرا لرزه خذیر خاندور دیور
 خامی کیر وسنه سینی واستوار بر دیور چکوب
 اوزرزه طایله وضع انفکله بو طرفه زانی اخذات
 ایلدکی خذیر خاندی تسل بنولر دیور اوزرزه خاله

بغیر از

هجم ایروب جمله سندن غزوات ظفر نام مانند
 بر کار و اثره با برجا و جنگ و حربه حاضر و مرتبا
 بو انفکله بو رفعه سنه کونک طرفندن عظیم جمعیت
 طرفیندن فائز حرب و قتال کریتت بولغله عسک
 اسلام ایله دشمنان یام مانند نور ظلام بر برینه
 قادی شوب نیجه فتح و ظفر جانب اسلامدن
 تنیم انفکله نیجه بللو باشلو ملعون خاکه هلاک
 دوشوب قلا فی مقهورا قلمیه درونوب و بالجمله
 اول قیش دشمنان بدکیش عسکر ظفر اثر لر یوب
 وار و قلری بیرده حمد و راه جرایست بیر طایفه
 هتو جراه و و از مقدرین مدینا ایدو کندنتکی
 دریا کنارنه یور و دیلان مدینس یولاری طایفه
 لر یوکیا به عیا اوزرزه غزوات اسلام آرقه وریله
 طاشید قلاطی طایرف ایله یور دیش اکن یکیاره

وغلر اعمال اولنديني حاله ملوك زهارادون شهنشاه
 واستنقار اعظمه در پايوزينه ايتووكي جنگ جويان
 كفتار ايله شهنشاهون بنمش بنش باره قلمبن امله
 كلوب بر ايكی كون ايجنه قلميه كيروب بر كچه وقت
 صباحه قريب كثر تيله آق طاييه طرفندن كونك
 متسلرينه پياده كوارى دفعه چيقوب انيم اولد
 متسلرين آردين آلق طابور قور ويره متسلرين
 اولان عكسلاوى طرفه ورد ويره رينه كندورى
 ير شهنشاه زخم ايله متسلرى بصدقه عكسلاوى
 نصرت كر داريم هر طرفه حمله ايله طلوع الشمس
 وقتنه وكن لغمان شمش بجه اهدين ايله ارفع
 خيینه كفتار دهليز تنك ججه روه روان و نجه
 راس و شغان دوزخ قرار ايتاؤه خاك مذلت
 رهوان اولد يفتون ماعد سهره اوره اوشم كوي

وگلر اعمال اولنديني حاله ملوك زهارادون شهنشاه

يوكسك طاييه لر پايلوب واوزرينه بالهون طوبر
 قور نيلوب و بيدر يني آتيدير يلوب قهرورنى فصل
 و باره هوايه اعتدال كلدكم عكس طرفه مال قولتم
 طريق فتح و شهنشاهى خيره وجود عماله تدبير
 وافكار ايدوب صرف نقه نه سمى و بشمار ايله
 قول طاييه اوزرينه طوب طاييه لرى اخذان اولد
 و اوزرينه طوبر وضع اولنوب يكي ديوارك طوبرى
 ابطال و غل بنور و خنزير خا نلرينه وصف اولنوب
 نجه جنگ و جدال و عظيم لغرا اعمال اولنوب
 و كوكك قولنه اولان اولنوب اول طرفون رسال
 ميمنت الكى بزار يوره ووتماى همايونم عكرت ايله
 امداد اولنوب اول طرفون دامن تضييق و شما ايجون
 در پايابيله ترسخا نسنه طومرى متدبير اولد
 يور بيدر يلوب خييله تقريه كلنر نجه جنگ و جدال

وگلر اعمال اولنديني حاله ملوك زهارادون شهنشاه

کورارایسه اوزرینه طوب کله ری باران شالی
 یاغز لیکه و دشمنان دین دربارون و قلعه دن بوکنه
 ضلع مریب ایله هجوم انخسکین مردانان غنات
 همدام اصلا اظرا رفتور و آرام انمیوب درکار اولان
 حرب و بیکار زاده کالاقول بندل افتد ایدوب
 عون عنایت ملک التناار ایله یگی دیواره
 وار یوب ضرب طوب و اعمال نقیله آنه واضح
 متزیس یولدی آچیلوب ورا سنه کلدق حمله
 آلا رغه دشمنان بید نیک یکنی اخذات اوض
 بر دیواری راخی ظاهر اولوب اوزرینه طوب
 ورا سنه کافی الاقل ششپور و خنزیر خاندی
 اولغله طوبدی کوزر اوکی طایه لرون ایرو
 طایه لری پایلوب و اوزرینه طوب قونیلوب
 ششپوری ایله بیننه منکنان اولان منک

دوغوزیب و روع سیدین اولوب بقیة السیوف
 اولان ملاعین نیم جانیه قلعیه فرار تخمین زعم
 فاسد نیه غیرت جاهلیه ملعت جبلیه سین
 اظرا ایدوب قلیون و ماعونه و جکترمه و بالجه
 کیلری کلوب بر سهو وقتی بحر کناره بقلا شوب وقت
 آشوب و لوله ایله ایکی بحق ساعت جانب غریبه
 اولان مترساری طوبیوب مترسردون دریا یه
 حواله قونیلان طوبلر راخی بیدری اندیریلوب
 کیلری اکثری زحدرار اولدیفند تغیرت
 کور باره مندی نمایان اولان بطر ونه کیلک
 جبختاتنه عنایت اکره طوب دانسی امبات
 ایدوب ایچیده اولان ملعون ایله دفعه احرق
 بالآثار اولوب باقی کیلر شکست زحدر کیرد
 باد بان کنشای اوجا ایدوب غزات نصرت

کوردی ایدوب

مشارایه وزیر اعظم و کبیر مطلقه تسلیم ابدوب
 لله الحمد و الشکر علی ما نعم قلعه منیعہ قدریہ ملک
 محروسه السالکمه داخل اولوب بونجه ماه سال
 انواع الوان کفر و ضلال ایله مالامال اولان
 کنائس و بیع اتا بیوس چا صد الله من آمن بالله و له
 من جنته معا بر اهل توحید و ایمان اولوب نوجیه
 و بیعت عظیمه و تسخیر هه ایون جسیبه نیک
 مالک اسلام موصدین اعلام و اعلائی حرمی
 و طوبی و شادمانی اطمین ممالک محروسه
 اولان قلعه لر و طوبی بلوغ کون اوع کیجه %
 شکر اللہ الحق اوزره و تمام اطمین سکاد ارف
 حکم هه ایونم کوند رشدر بیور و مکی وصول بولوق
 حق جل و علی زهرتای عکرام نصرته و جامی
 منصور و مطلق و توفیق کنگار همزیت انعام

ایجنده اونباشی عدد متریس یولکری یوریلوب
 هر بر قریش نیجه اتشی آلات ایله اعمال آیری
 شکر کین انتزاع اولنه رف کیریلوب توفیق عنایت
 ملک الجیب ایله متریس یولکری ایکنجی کیمی
 دیواره دخی قریب اولدی محله و شمان برشته
 حال بازار حیل مغاسدی کاسد اولدیفین کوروب
 بوند نضکه اظهار تاب تان ایتدوکی صورته نما
 ضیبت و خشنان اوله جفین رای العین مشاه
 و ازعان ایدیکک قلعه ویرمک اوزره مل
 صلح و امان اولدوق منازایه وزیر اعظم و وزیر
 نضر شعاع العفو رکوع الظفر متقضا سفیه
 عمل اشکله مقول و مناسب کوروب ورجاری
 قبله قرین اولغله شنبه سنه ثمانین و الفجا
 ذی الاکربینک غره سنه قلعه کوروب و جیجانسیله

الوجه

مقصود و مقصد ایلیوب قلعه مزبور در داخل جلیله
 مالک ایللام ایلدوکس اتم جلیله سنگ شکری و عثمان
 و ادای حمد لازم القضا سی ایچون درگاه کدیبه
 افراع خلص ایله حمدا و ثنا و نصیحه علی زعم الاعلای
 افراع کون افراع کیمجه شنلکلا ایدوب اظهار سرور
 و شاهدی ایله سن و اسلام نقل اولنور که ۹۹
 بو ایشاده جمنکی کفر و نذک ضلالتک و دغای به
 مخصوص قذیه دن نقل و هجرت ایدن کفار اهل
 عیالای ایله کیله طوری بیری بری اورززه ازها
 و نقلت ایله طغان جنزیره سندن حرکت و و نذک
 عزیمت ایلدیر مر کیزی غایت ازدهام افغانه
 بونجه غلغقاتله اکل و شربیه قلت اولدیندن
 و روزگاری مخالف و ایامدی سفایر اولنله
 روی و زیاده جمیع اکلغیب ایلغیق و کونری

دوغا
 کونری

غایت نقلندندن بو کالوب خسته لندوب
 کیدن یومیله اولن بوش و کیری کفره سه
 دریا به طمع ورد ایدر لاری بوزدن قطع نظر
 بر عظیم فورتنیه و امنی افکار یوب و کوجه و اوی
 بر جنزیره به تمور لشلر ایکن دریا نذک شستند
 اول کیمجه بوش آتی قطعه سفینه لرین غومنا لوب
 قطع اولنوب اول کیمجه فورتنیه مسفور
 لری سرور روم ایلی قیلززه باشندن قرا و توب
 پاره لندیر و ایچنه اولنار بالجمه سی سلووت
 بویوب هلاک اولدیر بوع هواری اولمجه
 جنزیر منکره دن حرکت ایدوب و نذک بو
 غازیله واروب داخل اولنجه و نذک جمهر لری
 دوغای مخصوص ایچر و کیرمه سنه ازن ویرنه
 کمال ملته الم و غناک اولدوغندن افراع کون ۹۹

غنم سنده پنجنه کونی اکندی زمانی کافر بیدین
 آق طایبه قرینه بر قاج کافر بیاض بیراق
 دیکوب آمان دیلیوب عکر اسلام طرفندن صدر
 اعظم کتخدا سی اولان ابراهیم پشای و یکجوری
 کتخدا سی اولان ذوالفقار اغایا بیاض بیراق
 دیکوب و او طاق قوریلوب سکن کون صلح اوزره
 اولوب وینه پنجنه اکندی زمانی قلعه
 جندالی قبو دانی کلوب صدر اعظم خصو رنه
 خلعتی کیوب قلعه پشایتمغه یکنی اکی کون
 مرلت ویریلوب ینه مبارک جهازی الا وینک
 غنم سی جمعه کونی ساعت اوچی قلعه ننگ
 متنا حلای صدر اعظم خصو رنه تسلیم اولوند
 حق تعالی حضرتی و ائمان دشمن دین و دولتی مقهور
 و مدتر ایله امین بحق خاتم الانبیا و المرسلین

دوغنا سنه استقبال ائدی اوچ کون دندنه شمول
 شرح طاله ازن ویردکی چکتمله دیر کلرینی و سوزینی
 جقاروب و قلبیونلر داعی غایبه جیو قلبینی اندیردی
 أصلا طوب و قونک آئمن قون بر اقلایله اچریله
 کیر دیر و هر ره رملیونلری اول کون سلیزین جام
 و آینه و آراسته جمله سن شکست ایتدیرو بالمله
 قون لر کیوب و یاس طونوب قون کون قون کیجه
 خا نر نه و کلیسه لر نه سم و قندیل یا نبوب
 ظلمت اچنجه قالدیرو چونکی جهور بر و موصول اوزره
 سم و قندیل یا قیوب ظلمت اچنجه قالدیرو باقی
 فی الجمله سی و ننگ ساکی اولان کون لر یک
 اعلامی و ادناسی پای و کدلی کونک قون
 کون قون کیجه یاسی طونیلر و السلام بحمد الله
 تعالی بیک کسان سنه سی ماه ریح الا تحریر
 قون

و بحرمه فله و تیس و پنج مشروح اوزره کریمه جزیره
 سنه عکرا لام ایله صدر اعظم خدیو قندیه
 قلعه سی متریسینه اشوبویک یک بمش یوب
 سنه سنه جمله کجه سی ایتر سنه متریه
 کریمه صین فتحنه و ک خنغ اوانان خیزینه
 و جیفنا زو جهات و شهره رجمه سی بیات

و عبان اولور سفره دات و فترید
 شهید اولان باشار
 ۱۵

شهید اولان طراز
 ۱۶
 شهید اولان زما
 و ارباب نما و کتبی
 ۱۷
 شهید اولان کیمچی
 بیت الله سرد اولان
 ۱۸
 شهید اولان کیمچی
 ساهله
 ۱۹

شهید اولان آوی
 ۲۰

شهید اولان
 طمیحیار
 ۲۱

شهید اولان
 غریب یکتار
 ۲۲

آیلان طوب
 کلاه لری
 ۲۳

آیلان قزاق
 طونباره
 ۲۴

آیلان طویج
 طونباره
 ۲۵

آیلان نغار
 ۲۶

شهید اولان
 جبه جیلر
 ۲۷

شهید اولان
 طمیحیار
 ۲۸

شهید اولان
 جمعی کولون
 ۲۹

صرف اولان و یاروش
 قظاس
 ۳۰

آیلان شیشه
 طونباره
 ۳۱

آیلان هاوان
 طاس
 ۳۲

دیل باغی کتور اولان
 و بیلان بخیش
 ۳۳

نورک غازی صیغه پشما

بم ایله کمریدر ده اولان غازیلر

الوداع اولسون غازیلر اولونغان بزرگم

بن دلی مار قومی دویه دویه بیلیم

قونک سنه سنی چاکت ایلم

قوسیلر بنی سول دشمانه وارم

دین سبین اضرینه قلمچلر وارم

جنگ ایچنه اویانوردم بن آه ایله

شهرید لک اشترم کندی دیم ایله

بن کتتم خنکام سن یکلریشما

دین دولنه خیانت اتمدم حتما

بو اییش آنلوه یازیلان یازنگ

الوداع اولسون غازیلر اولونغان بزرگم

کافرون آتلیوب بوش

قلات لغهار
۴۴۹

کافرون آفات

دیل
۱۹۷۸

قند به دن کافردین

طوپر
۴۸۴

قند به ده کافرون

قلان طوپر
۴۸۴

جمله کلیه اور

۴۰۰

یارالور ویریلان

مخمس غرض
۴۸۸۴

کافرون آفات

سکات
۴۹۴۵

کافرون خلاص

بولان سلین
۱۸۷

قند به دن کافردین

هاوان طوپر
۴۲۷

قند به کنگ ایچنه

طایله اربیله
۸۴۰۰

قلعه دن فریادان

کقنه لر
۱۹۴۵

غازی صبیحی پشاجلا در الفه او لجنین اعلیم

الوداع اولسون غازیلیر اونتمان بزی هو

یتمش اکی برده صابیدیلیر یا رام

الوداع اولسون غازیلیر اونتمان بزی هو

بیگت بدییورنکفا و کسیم کنی الم ایدله

الوداع اولسون غازیلیر اونتمان بزی هو

بوگون لازم اوله شول غازی صبیحی پش

الوداع اولسون غازیلیر اونتمان بزی هو

اومضاریه اوغراسه دوستلر یولونوز

غازی صبیحی پشاروجیون فاتحه قلدوز

شهید لر غازیلیرون قادم با لکدور

الوداع اولسون غازیلیر اونتمان بزی هو

تمت بعون الله وسنن توفیقہ

محمد کندی ۱۹۱۱ فی القوم